

Activiteitenboek Ecokids

Doe mee in je buurt, word Ecokid en werk samen met je maatje uit een ver land

Colofon

Het Ecokids activiteitenboek is een uitgave van de Stichting Ecokids Nederland en het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie de Zwanebloem in Gouda e.o.:

Stichting Ecokids Nederland (SEN)

Rijk Scheer

Roerdompstraat 1

2802 CR Gouda

Tel. : 0182-699603

GSM.: 06-53263625

E-mail: ecoinfo@ecokids.nl

Bijdragen zijn geleverd door:

Gemeente Den Haag

Dienst Stadsbeheer

Afdeling Milieucommunicatie

Hans de Rijk

Postbus 12651

2500 DP Den Haag

Tel: 070-3536195

Stadsboerderij 'Het Buitenbeest'

Monique Hakkennes

Voorweg 93

2715 NG Zoetermeer

Tel: 079-3520624

COSsen

COS Zuid Holland

Postbus 686

3000 AR Rotterdam

Tel: 010-2755955

E-mail: cos@cosrmh.nl

Samenstelling:

Marjanne Addink/ Mostafa El Filali/ Mirian García/
Monique Hakkennes/ Janneke Hopman/ Geert Koning/
Martijn Meulenbroek/ Rijk Scheer/ Henriëtte Steijn.

Foto's:

Buurthuis de Speelwinkel, Stichting Ecokids Nederland,
Milieudienst Midden-Holland, Ecokids Den Haag, Stichting
Qantara, Ecokids Korte Akkeren.

Vormgeving en lay-out:

Janneke Hopman / OIC Alphen a/d Rijn

Druk:

OIC Alphen a/d Rijn

Het activiteitenboek is mede mogelijk gemaakt door:

- Stichting VSB Fonds
- Fonds 1818
- Ministerie van LNV

7)	Samen op stap: de begeleidingsgroep	117
8)	Werving jongeren.....	118
9)	Werving begeleiders en vrijwilligers	118
10)	Stappen voorwaarts: successen	118
11)	Stappen achteruit: knelpunten.....	119
12)	Het opzetten van een Ecojuniorprogramma- stap voor stap	119
13)	Speciale projecten	120

Bijlagen uitgevoerde Ecojuniorprojecten	121
- Ecojuniorprogramma Goverwelle, Gouda: Water	121
- Ecojuniorprogramma Raambuurt, Gouda: uitwisselingsproject Peru	122
- Ekokids/Ecojuniorprogramma Bloemendaal, Gouda: Natuur in de omgeving	123
- Ekokids /Ecojuniorprogramma Amsterdam-West: Vogelvriendenhuis Marokko	123
- Ecojuniorprogramma Den Bosch: tuinprogramma i.s.m. het asielzoekerscentrum.....	123
- Ecojuniorprogramma Soest: uitwisselingsprogramma en herbebossingsproject India	124

Adressenlijst	125
---------------------	-----

Werkbladen

Draaiboeken

Inleiding

Het Ecokidsprogramma is een educatief natuur en milieu programma voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar. Kinderen onderzoeken hun eigen omgeving en leren al doende over natuur, milieu en duurzaamheid. In een herkenbare organisatievorm en begeleid door een groepsbegeleider met een vaste groep vrijwilligers, voeren de kinderen activiteiten uit in hun buurt en/ of de kinderboerderij/ buurthuis. Bijzonder aan het programma is het uitwisselingsonderdeel met een kindermilieugroep in het Zuiden of in Turkije of in Marokko.

Van bestaande Ecokidsgroepen kwam het verzoek het activiteitenboek te vernieuwen. In dit activiteitenboek worden ruim 50 activiteiten per thema beschreven die uitgevoerd kunnen worden door de Ecokids.

Deze voorbeelden zijn in de praktijk getoetst.

Daarnaast zijn in dit vernieuwde activiteitenboek 30 werkbladen opgenomen die meteen in de praktijk toegepast kunnen worden. Tenslotte zijn een aantal draaiboeken toegevoegd die voor een activiteit, de opzet, de tijdsindeling en de benodigde materialen aangeven.

De achterliggende gedachte is dat het niet nodig moet zijn voor de Ecokidsbegeleiders om steeds weer "het wiel uit te vinden".

Naast het Ecokidsprogramma, wordt in dit activiteitenboek ook aandacht besteed aan het Ecojuniorprogramma: een vervolg op het Ecokidsprogramma.

Het Ecojuniorprogramma biedt aan jongeren (12-16 jaar) natuur- en milieu activiteiten, waardoor zij betrokken worden bij de leefbaarheid en de natuur in hun eigen leefomgeving.

Via de uitwisseling stelt dit programma tevens jongeren in de gelegenheid om te ervaren welke verschillen en overeenkomsten er zijn met jongeren in de landen van herkomst.

In dit boek wordt het programma 'Ecojunior zonder grenzen' dat in Amsterdam en Haarlem uitgevoerd wordt nader toegelicht.

Een belangrijk deel van het Ecokids-/ Ecojuniorprogramma is het uitwisselingsonderdeel met een kindermilieugroep in de Derde Wereld en/ of Oost-Europa. Over de opzet en uitvoering van dit uitwisselingsprogramma wordt in dit boek aandacht besteed. Voor de invulling van het programma zijn werkbladen opgenomen in het Nederlands en Spaans.

Veel succes met de voorbereiding van het Ecokidsprogramma.

Gouda, september 2010

1 buurt

- 1 Bekijk de wijk
- 2 De groenste straat
- 3 Een geveltuintje
- 4 Zoeken naar sporen
- 5 Vogels in de buurt

2 landschappen

- 6 In het bos
- 7 In het park
- 8 Kijk in de wei
- 9 Aan de waterkant
- 10 Waterrapport
- 11 Groeten uit

3 bomen

- 12 Bekijk een eik
- 13 De plataan
- 14 Een vlier
- 15 De berk
- 16 De kastanje
- 17 Mijn boom
- 18 Kale takken

4 planten

- 19 Planten in het gras
- 20 Wilde bloemen
- 21 De paardenbloem
- 22 Madeliefjes
- 23 Vergelijk twee planten

5 beestjes

- 24 De stoeptegelmier
- 25 Bladluizen
- 26 Lieveheersbeestjes
- 27 Bekijk een vlinder
- 28 Vergelijk twee insecten
- 29 Bijenflat

6 diversen

- 30 Dieren kijken
- 31 Korstmossen
- 32 Kun je de stilte horen?
- 33 Opschrijfboekje

Deel I

Activiteiten

Thema “Water/weer”

Op bezoek in het zwembad en het waterlab

Omschrijving	De Ecokids gaan op excursie bij het zwembad waar ze uitleg krijgen over gebruik en zuivering van het water. Daarna gaan ze proefjes doen met water.
Periode	In overleg met zwembad
Plaats	Zwembad en vaste plek voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	2 à 3 uur
Uitvoering	Technisch medewerker zwembad en Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst

Doel:

- De Ecokids leren hoe het water in een zwembad wordt gezuiverd, verwarmd etc.
- De Ecokids leren hoe ze zelf mee kunnen helpen om het water in het zwembad schoon te houden
- De Ecokids leren dat er verschillende soorten water zijn (hard/zacht, zoet/zout, zuur/niet zuur)
- De Ecokids leren welke invloed wasmiddelen hebben op het leven in/op het water

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Onderzoeken

Materiaal:

- Welke materialen er nodig zijn voor de verschillende proefjes kunt u lezen in “Het Waterlab”
- Vervoer naar het zwembad (fiets)
- Cadeautje technisch medewerker zwembad

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider
- Technisch medewerker zwembad

Organisatie/voorbereiding

- Contact opnemen met zwembad om afspraak te maken voor excursie
- Doorspreken excursie met medewerker zwembad
- Aanschaffen/lenen en klaarzetten benodigde materialen voor de proefjes
- Kopen cadeautje voor de medewerker van het zwembad

In samenwerking met:

- Zwembad

Werkwijze:

- De Ecokids gaan naar het zwembad waar zij een uitleg krijgen over het water in het zwembad. Dit wordt gedaan door de technisch medewerker van het zwembad. Hij geeft uitleg over de manier van zuiveren, verwarmen, zoutelectrolyse (chloor toevoegen), etc.
- Hierna gaan de Ecokids terug naar hun vaste plek en hier zullen ze proefjes gaan doen met water.
- Het is een leuke suggestie om enkele watermonsters te nemen in het zwembad, zodat deze ook getest kunnen worden.

Kosten

- 10 à 15 gulden voor de materialen voor de proefjes
- Cadeautje voor de medewerker van het zwembad

Het waterlab

Proefjes doen met water

Naam:

Inleiding

Voer deze opdrachten in groepjes uit, zodat er steeds gewisseld wordt van proefje.

Water is water. Of toch niet?

Er zijn verschillende soorten water. Zwemwater, regenwater, zeewater.....

Alle soorten water zijn anders. Tijdens het waterlab ga je verschillende soorten water onderzoeken. Lees goed wat je moet doen.

Veel succes!!!

1. Hoe hard is water?

In water zit kalk opgelost. Dat is heel natuurlijk. Hoe meer kalk er in is opgelost, hoe 'harder' het water is. In tabellen kun je aflezen hoe hard het water in jouw woonplaats is. Maar je kunt het ook meten met speciale teststrookjes.

Wat heb je nodig?

- 4 teststrookjes voor waterhardheid
- 4 potjes met verschillende soorten water bv. regenwater, zeewater, kraanwater
- Werkbladen

Het experiment:

- Houd een teststrookje 1 seconde lang in het water van potje 1
- Leg het strookje naast het potje
- Neem een nieuw strookje en houd dit 1 seconde in potje 2
- Doe hetzelfde voor de potjes 3 en 4
- Wacht 1 minuut, zodat de strookjes kunnen verkleuren
- Tel hoeveel blokjes roze geworden zijn en omcirkel de goede antwoorden in de tabel

	Soort water	Hoeveel blokjes zijn roze?	Hardheid in Duitse hardheidsgraden
1	Regenwater	1 2 3 4 5	5 10 15 20 25
2	Zeewater	1 2 3 4 5	5 10 15 20 25
3	Kraanwater uit	1 2 3 4 5	5 10 15 20 25
4	Kraanwater uit	1 2 3 4 5	5 10 15 20 25

Vul maar in:

Welk water is het hardst?.....

Welk water is het zachtst?.....

2. Zuur of niet zuur?

Wat heb je nodig?

- 6 testpotjes met verschillende vloeistoffen bv. kraanwater, cola, azijn, ed.
- 6 potjes met rodekoolsap (rodekoolsap zit bij de rode kool in de pot)
- Werkbladen

Het experiment:

- Wat denk je: welke vloeistoffen zijn zuur? Welke zijn niet zuur? Schrijf je antwoord in de tabel in kolom 2. Niet proeven!
- Hoe zuur een vloeistof is, kun je meten. Jullie gaan nu zelf onderzoeken hoe zuur de verschillende vloeistoffen zijn.
- Zet naast ieder testpotje een potje met rodekoolsap. Giet uit ieder testpotje een klein beetje vloeistof in het bijbehorende potje met rodekoolsap. Zie je het rodekoolsap verkleuren?

Vloeistof	Voorspelling: zuur of niet?	Test met rodekoolsap: zuur of niet zuur	Voorspelling goed of fout?
1. kraanwater			
2. zeepsop			
3. cola			
4. azijn			
5. suikerwater			
6. citroensap			

Welke kleur krijgt het rodekoolsap als je er een zure vloeistof bij doet?

.....

Welke kleur krijgt rodekoolsap als je er een vloeistof bij doet die niet zuur is?

.....

3. Lopen op het water

De schaatsenrijder is een waterdiertje dat over het water 'schaatst'. Hoe kan dat? Schoon water heeft van zichzelf een onzichtbaar vliesje en de schaatsenrijder kan hierover lopen. Deskundigen noemen dit vliesje: de *oppervlaktespanning* van het water.

Wat heb je nodig?

- voor iedere onderzoeker een bakje
- een fles water
- voor iedereen een punaise
- druppelfles afwasmiddel
- druppelfles water

Het experiment:

- Giet voorzichtig ieder bakje vol
- Iedereen pakt een punaise bij het puntje vast
- Probeer de punaise heel voorzichtig (!!!) met de punt omhoog op het water te laten drijven. Wacht tot iedereen klaar is.
- Doe nu heel voorzichtig om de beurt een druppel water in het bakje.
 1. Wat gebeurt er?
- Doe daarna heel voorzichtig in ieder bakje een druppel afwasmiddel.
 2. Wat gebeurt er?
 3. Stel je eens voor dat niet een punaise op het water drijft, maar een schaatsenrijdertje. Wat zou er gebeuren met het schaatsenrijdertje als er wasmiddel in het slootwater terecht komt?

Wanneer je afwasmiddel in het water doet, verandert de oppervlaktespanning. De beestjes en punaises zakken door het wateroppervlak heen. Voor de punaises kan dat geen kwaad, maar de beestjes verdrinken! Wees dus zuinig met afwasmiddel, want dit komt ook in het oppervlaktewater terecht!!!

4. Wassen doe je met water

Water is een goed schoonmaakmiddel. Vuile handen spoel je onder de kraan zo weer schoon. Wanneer iets erg vuil is, gebruiken we zeep of wasmiddel. Wist je dat wasmiddelen in sommige soorten water beter werken? Probeer het maar in het volgende proefje.

Wat heb je nodig?

Per 4 kinderen:

- wasmiddel
- 2 theelepels
- potje zeewater (met deksel)
- potje regenwater (met deksel)

Het experiment:

- Geef onderzoeker 1 het potje zeewater
- Geef onderzoeker 2 het potje regenwater
- Onderzoeker 3 doet een theelepel wasmiddel in het potje zeewater
- Onderzoeker 4 doet een theelepel wasmiddel in het potje regenwater
- De onderzoekers 1 en 2 doen de deksel op hun potje en schudden goed

1. Wat zie je?

.....

Streep de foute woorden door:

2. Het regenwater schuimt minder/meer.

Het regenwater is zachter/harder dan het zeewater.

In zachter water heb je meer/minder wasmiddel nodig om de was goed schoon te krijgen.

Kijk thuis maar eens op de wasmiddelverpakking en gebruik niet teveel wasmiddel!!

Het weer

Omschrijving	Ecokids leren verschillende weersinstrumenten herkennen en weersinstrumenten gebruiken
Periode	Gehele jaar
Plaats	Vaste lokatie voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	Max. 1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst

Doel:

- De Ecokids leren verschillende weersinstrumenten gebruiken
- De Ecokids leren verschillende weersinstrumenten herkennen
- De Ecokids leren een windhaan te maken

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Weersinstrumenten
 - Thermometer
 - Barometer
 - Regenmeter
 - Spiegel
 - Kompas
 - Hygrometer
- Voor proefjes
 - 2 emmers
 - Water
 - Ballon
 - Glazen melkfles
 - Doorzichtig plastic zak
 - Doek
- Voor windhaan per kind:
 - 1 blokje hout met een spijker erdoorheen
 - Reageerbuisje
 - Karton
 - Schaar
 - Kleurpotloden
 - Lijm
 - Model haan (zie hierna)

Deze materialen zijn vaak tegen een kleine vergoeding te leen bij het CNME bij u in de buurt.

Begeleiding

- 2 à 3 begeleiders voor de totale groep

Organisatie/voorbereiding

- Klaarzetten werkplekken
- Kopiëren werkbladen
- Voorbereiden windhaan (spijkers in plankje slaan)

In samenwerking met:

- Deze activiteit kan zonder hulp van andere organisaties uitgevoerd worden

Werkwijze:

1. Welkom, uitleg van het programma (5 minuten)

2. Inleiding over het weer (5 minuten)

- Wat voor weer is het nu?
- Wat voor soort weer kan het nog meer zijn?
- Wat vind jij lekker weer?
- Wie kan een voorbeeld noemen van iemand die niet van zonnig weer houdt? (paraplu-verkoper)

3. Uitleg verschillende weerselementen en bijbehorende weersinstrumenten (20 minuten)

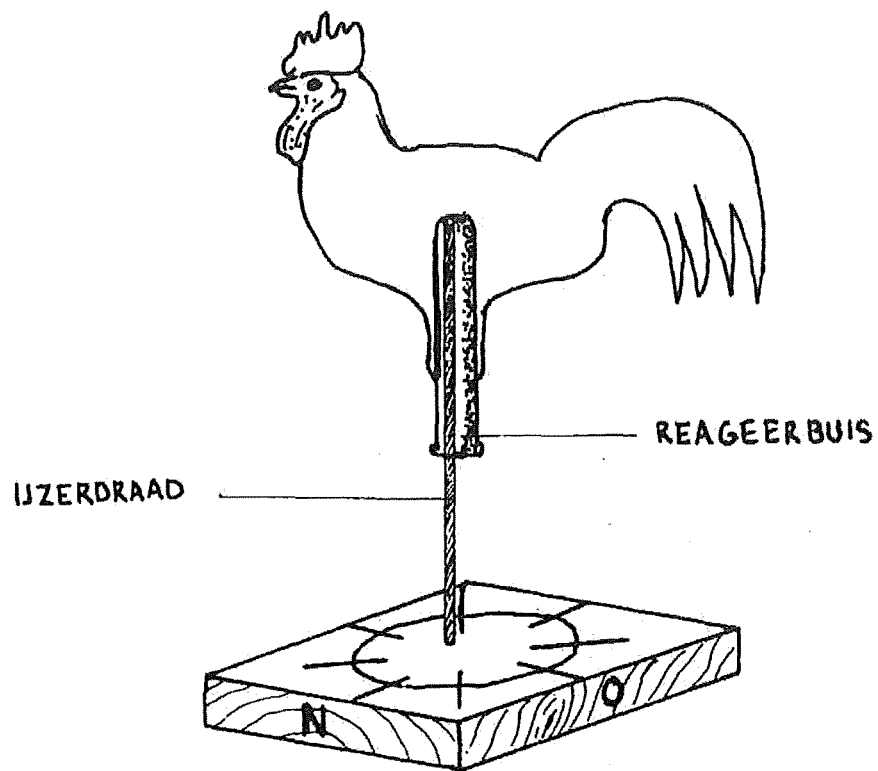
- **luchtdruk/barometer:** Hoe zwaar is de lucht? Lucht heeft ook gewicht. Een kolom lucht van 1 km lang en 1 cm² breed heeft een gewicht van 1 kilo. De lucht drukt dus tegen alles aan. Ook tegen mensen
- **Lucht:** Lucht is niet overal even zwaar. Wanneer lucht warm wordt (hoe?) dan gaat het stijgen.
Proefje doen met fles met ballon erop in koud en vervolgens warm water. Nu is goed te zien dat warme lucht stijgt, want de ballon blaast zich op door de opstijgende warme lucht.
- **Regen:** Wat gebeurt er als de warme lucht in de fles weer afkoelt? Er komen druppeltjes water op de fles. In het echt gaat dat ook zo. Lucht wordt verwarmd door de zon, hierdoor stijgt het op. De lucht koelt af, omdat het kouder wordt als je hoger gaat. En vervolgens condenseert de lucht net zoals in de fles. Het gaat regenen.
- **Wind:** Stel je voor: Een kolom warme lucht en een kolom koude lucht. De warme lucht gaat stijgen. Onderin de kolom is nu minder lucht. Dit wordt aangevuld met koude, zware lucht van ergens anders. Lucht gaat dus stromen. Dit noemen we wind.
- **Regen/regenmeter:** Hoe zal dit apparaat werken?
- **Windrichting/kompas/windhaan**
- **Temperatuur/thermometer:** Wat is de temperatuur op dit moment?
- **Wolkenspiegel:** Waarvoor zal deze spiegel zijn?
- **Luchtvochtigheid/hygrometer:** Met dit apparaat kan de hoeveelheid vocht in de lucht worden gemeten. Uitleg apparaat. Wat zal er gebeuren als de lucht heel vochtig is?

4. Het doen van verschillende proefjes en invullen werkblad. (25 minuten)

Organisatievorm: verdeel de groep in kleine groepjes en laat ze rouleren

5. Het maken van een windhaan (30 minuten)

6. Opruimen (5 minuten)

Werkblad “weer”

Werkplek 1	<u>Temperatuur</u>
------------	--------------------

Materialen: thermometer

Opdracht 1: Bekijk de thermometers eens goed. Wat is de temperatuur op dit moment?

Opdracht 2: Hoe kun je het blauwe lijntje in de thermometer laten stijgen?

Opdracht 3: Zoek twee plaatsen op waar je een verschillende temperatuur kunt meten. Je mag ook naar buiten. Hang de thermometer op ongeveer 1,5 meter hoogte op. Wacht een paar minuten en bekijk de temperatuur. Schrijf de verschillende temperaturen en de plaats waar je die temperatuur gevonden hebt op.

Plaats 1 =

Temperatuur op plaats 1 =

Plaats 2 =

Temperatuur op plaats 2 =

Opdracht 4: Welke plaats heeft de laagste temperatuur? Hoe zou dat komen?

Werkplek 2	<u>Luchtdruk</u>
------------	------------------

Materialen: barometer, plastic zak

Opdracht 1: Bekijk de barometer eens goed. Wat geeft hij aan?

Opdracht 2: Doe de barometer voorzichtig in de doorzichtige plastic zak. Knoop de zak dicht. Knijp met je hand VOORZICHTIG in de zak. Wat doet de wijzer van de barometer?
Hoe zou dat komen?

LET OP!!!!!! DRUK NOOIT TE HARD IN DE ZAK, WANT DAN MAAK JE DE BAROMETER STUK!!!!!!

Werkplek 3**Neerslag**

Materialen: regenmeter

Opdracht 1: Kijk eens goed naar de regenmeter. Wat geven de streepjes op de regenmeter aan?

Opdracht 2: Giet eens water in de regenmeter en probeer hem af te lezen. Doe dit allemaal 1 keer. Zijn jullie het met elkaar eens?

Een regenmeter staat natuurlijk altijd buiten. We gaan proberen erachter te komen wat een goede plek zou zijn om de regenmeter neer te zetten.

Opdracht 3: Waarom mag de regenmeter niet midden in de zon staan?

Opdracht 4: De regenmeter mag ook niet onder een boom staan. Bedenk eens waarom?

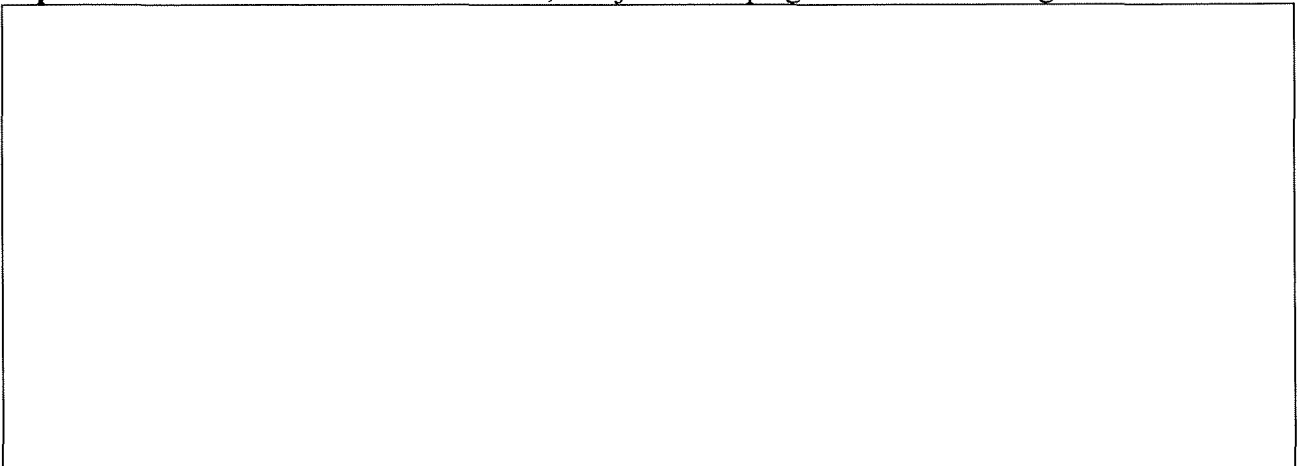
Opdracht 5: Waar zou de regenmeter het best staan?

Werkplek 4**Wolkenspiegel**

Materialen: spiegel

Weermannen en -vrouwen kijken (onder andere) naar de wolken om het weer te voorspellen. Als je lang naar boven kijkt kan je een stijve nek krijgen. Daarom gebruiken we deze wolkenspiegel.

Opdracht 1: Teken in het vak hieronder, wat je via de spiegel in de lucht hebt gezien.

Opdracht 2: Is het onbewolkt, half bewolkt of zwaarbewolkt?

Opdracht 3: Wat voor kleur hebben de wolken?
Wat voor kleur heeft de lucht?

Werkplek 5	<u>Kompas</u>
------------	----------------------

Materialen: kompas

De kompasnaald draait altijd zo, dat hij in noord-zuid positie komt te staan. Als je naar het noorden kijkt (dat is dus de kant waar de gekleurde punt van de kompasnaald heen wijst) dan heb je altijd aan je linkerhand het westen en aan je rechterhand het oosten. Achter je ligt het zuiden.

Opdracht 1: Teken in het onderstaande blok een pijl, die de richting van het noorden aangeeft.

Opdracht 2: Wie zit er ten westen van jou?

Opdracht 3: Wie zit er ten oosten van jou?

Opdracht 4: Wat gebeurt er als je een ijzeren voorwerp in de buurt van het kompas houdt?

Materialen: hygrometer

Dit instrument geeft aan hoeveel waterdamp er in de lucht zit (dus hoe vochtig het is).

Opdracht 1: Noteer de stand van de droge hygrometer en noteer de stand van de hygrometer met een vochtige doek erop.

Droog:

Nat:

Opdracht 2: Is het vandaag een droge of een vochtige dag?

Reiniging water

Omschrijving	Ecokids leren en ervaren over de inspanning die nodig is om water te reinigen
Periode	Gehele jaar
Plaats	Activiteitenruimte in buurthuis/ kinderboerderij
Vorbereidingstijd	Max 2 uur excl. het kopen van materialen
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders/ kinderboerderijmedewerker
Duur	1 Bijeenkomst van 2 uur
Bron	Ecokids Bloemendaal Gouda

Doel:

- De Ecokids leren een waterfilter maken
- De Ecokids leren hoe een waterfilter functioneert
- De Ecokids leren welke stoffen nodig zijn om water te reinigen
- De Ecokids ervaren hoeveel keer er doorgespoeld moet worden
- De Ecokids ervaren het schoon worden van het water

Aard van de activiteit:

- Zelf-Doe

Materiaal per kind:

- 2 plankjes
- Gebogen ijzer voor hanger(tang)
- Gebruik houtboormachine
- Spijkers
- Petfles
- Zaag om petfles door te zagen
- Koolstof
- Grind
- Zand
- Watten
- Bakje voor de opvang van het water
- Kranten
- 2 emmers voor het vervuilde water bijv. slootwater

Begeleiding:

3 á 4 begeleiders voor 15 kinderen

Organisatie/ voorbereiding:

- Werkschema maken
- Voorbeeld waterfilter laten zien
- Gereedschap en materialen klaarzetten

In samenwerking met:

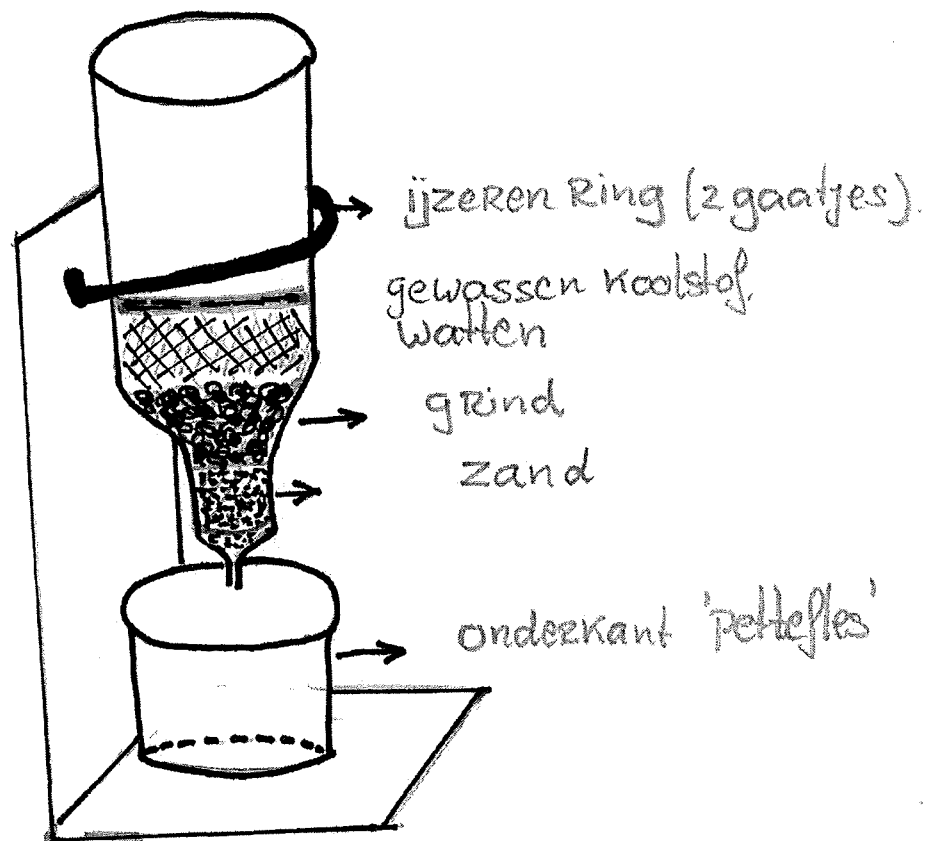
- NME-centrum
- Buurthuis

Werkwijze:

- Welkom, voorlezen logboek en uitleg van het programma
- Inleiding over waterzuivering, informatie bij NME-centrum
- Met kinderen naar de sloot om emmers te vullen en informatie geven over natuurvriendelijke oevers
- In elkaar zetten waterfilter
- Vullen filter met reinigingsmaterialen (weinig koolstof gebruiken, eerst uitwassen)
- Diertjes uit het slootwater bekijken onder microscoop met behulp van zoekkaart
- Schoonmaken slootwater met filter (niet opdrinken)

Kosten:

- Kosten materialen

Op bezoek bij het afvalwaterzuiveringsinstallatiebedrijf

Omschrijving	Ecokids gaan op bezoek bij de waterzuiveringsinstallatie en krijgen daar uitleg over de werkzaamheden
Periode	Gehele jaar
Plaats	Afvalwaterzuiveringsinstallatie
Vorbereidingstijd	Max. 1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders/ medewerker zuiveringsinstallatie
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Activiteitenboek Ecokids Gouda

Doel:

- De Ecokids leren welke processen afvalwater moet ondergaan voor het weer schoon is

Aard van de activiteit:

- Excursie

Materiaal per kind:

- Vervoer naar de zuiveringsinstallatie

Begeleiding:

- 3 á 4 begeleiders voor 15 kinderen
- Medewerker van de zuiveringsinstallatie om een rondleiding te geven

Organisatie/ voorbereiding:

- Contact zoeken met zuiveringsinstallatie in de buurt, via een Hoogheemraadschap

In samenwerking met:

- Hoogheemraadschap
- Zuiveringsinstallatie

Werkwijze:

- De Ecokids gaan op de fiets naar de afvalwaterzuiveringsinstallatie waar ze uitleg en een rondleiding krijgen over het zuiveren van afvalwater

Kosten:

- Cadeautje voor medewerker van de zuiveringsinstallatie

Thema “Afval/hergebruik”

Creatief met afval

Omschrijving	Met verzameld afval iets maken, zoals speelgoed, instrumenten, kunst, etc.
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Vaste lokatie voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	1 dagdeel
Uitvoering	Ekokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Wereld Natuurkids Soesterberg (Ekokids Soesterberg) o.l.v. Henriëtte Steyn

Doel:

- De Ekokids leren dat je met afval zelf leuke dingen kunt maken.

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe/creatief

Materiaal:

- Afval (lege blikjes, flessen, papier, etc.)
- Lijm
- Scharen
- Plakband
- Kleurtjes
- Lesbrief "Creatief met afval" (bijgesloten)

Begeleiding:

- per 10 kinderen 2 Ekokidsbegeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Van te voren afval verzamelen.

In samenwerking met:

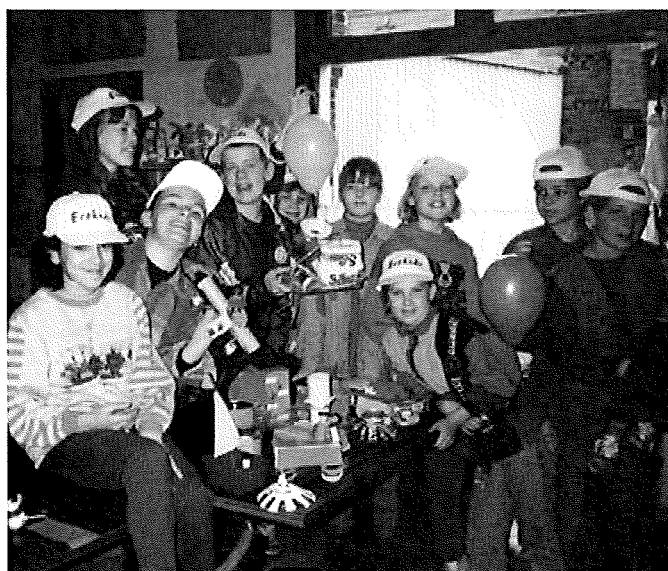
- Deze activiteit hoeft niet in samenwerking met een andere organisatie georganiseerd te worden.

Werkwijze:

- De Ekokids gebruiken (van te voren) verzameld afval om daarmee iets creatiefs te doen. Te denken valt aan het maken van speelgoed, instrumenten, kunst, etc.
- Als alle 'producten' af zijn worden ze tentoongesteld in bijvoorbeeld het buurthuis.

Kosten:

- De kosten voor deze activiteit bestaan uit de kosten van het kopiëren van de lesbrief

OPDRACHTEN:

CREATIEF

MET

AFVAL

CREATIEF MET AFVAL

Met afval kun je heel veel maken. Kinderen in Derde Wereld landen maken vaak van afval Speelgoed; Spelletjes en Instrumenten.

Ook wij kunnen van afval heel veel leuke dingen maken. Wij gaan ons vandaag ook bezig houden met een aantal onderwerpen:

- ☺ **Speelgoed/Spelletjes**
- ☺ **Instrumenten**
- ☺ **Kunst**
- ☺ **Overige.....(Kantoorartikelen)**

Er staan een aantal voorbeeld opdrachten bij elk onderwerp, maar leuker is het natuurlijk om zelf iets te verzinnen.

De bedoeling van de opdrachten is zoveel mogelijk afval te verwerken/gebruiken.

Verzin zoveel mogelijk dingen zelf, de opdrachten hierachter zijn maar voorbeelden!!!

😊 Speelgoed en/of Spelletjes

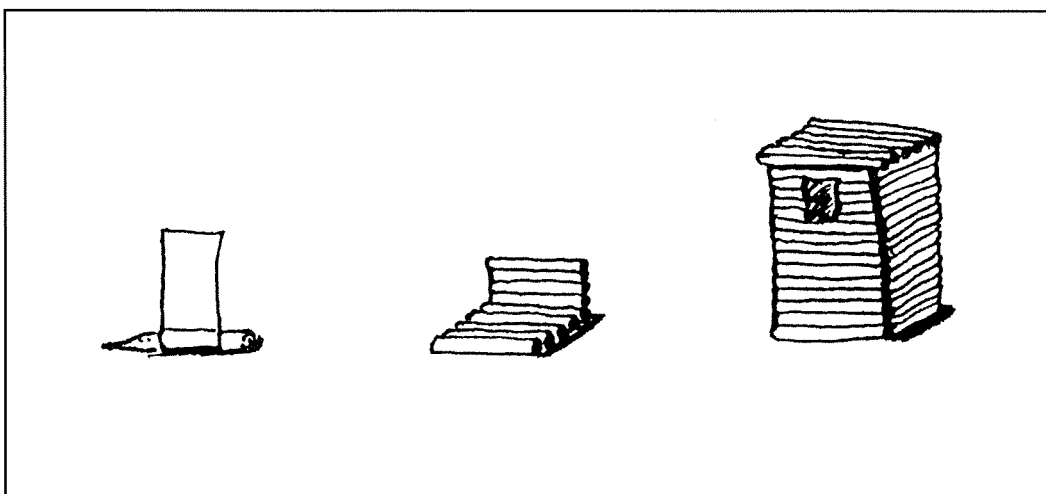
KRANT CONSTRUCTIES

Materiaal:

- Oude kranten
- Potlood
- Lijm
- Schaar

Werkwijze:

- Knip eerst een krant in repen.
- Neem een potlood en draai de repen er omheen. Lijm de randen vast op de rol. Even laten drogen en dan het potlood eruit trekken.
- Lijm een aantal rollen aan elkaar zodat je een soort 'golf' plaat krijgt. Je kunt bijvoorbeeld van kranten rolletjes een vogelhuisje maken. Deze kan dan alleen niet buiten hangen.
- Als je klaar bent kun je het bouwwerk een mooi kleurtje geven. Maar je kunt het natuurlijk ook zo laten. Dat is ook wel heel apart.

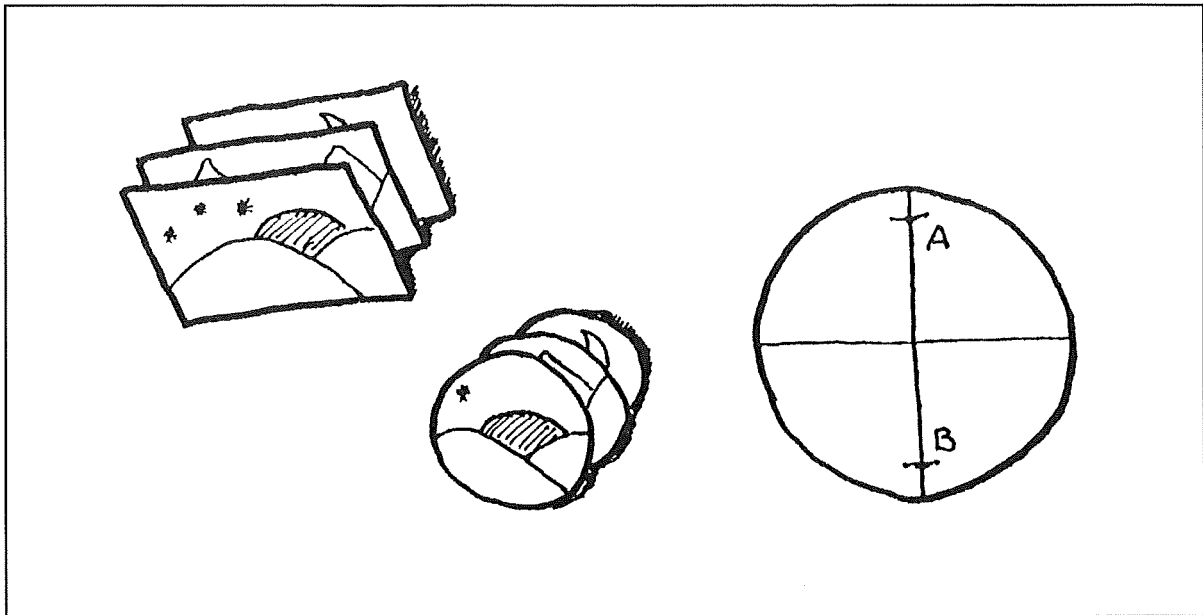
SPEL VAN DE WIND

Materiaal:

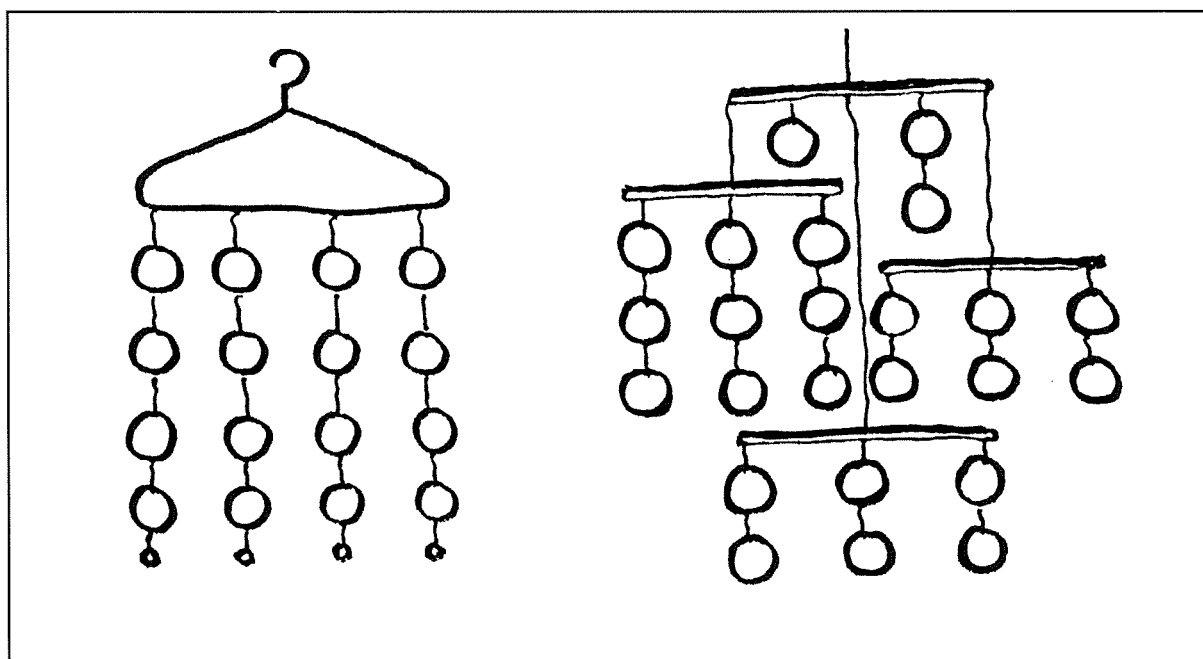
- Veel oude ansichtkaarten
- Schaar
- Kleerhanger
- Draad
- Zware moeren of kralen
- Lijm

Werkwijze:

- Knip uit alle kaarten mooie gelijke cirkels.
Ze moeten allemaal precies gelijk zijn. (gebruik bijvoorbeeld een kopje).
- Prik dan twee gaatjes in de kaart op ongeveer 5 mm van boven en 5 mm van onder. (Zie de tekening A en B.)
- Neem vier even lange stukken draad.
- Rijg aan elke draad een plaatje. Doe dit zo dat het draad voornamelijk aan de achterkant van het plaatje loopt.
- Dan plak je een ander rondje op de achterkant zodat het draad meteen vast zit tussen de plaatjes. Zorg wel dat de bovenkant van het plaatje ook echt bovenaan zit.
- Zo rijg je nog meer rondjes aan de draad.
- Aan het einde van het draadje hang je een moer (of kraal) zodat het lekker naar beneden hangt.
- De bovenkant van de draad knoop je aan de klerenhanger.
- Natuurlijk kun je hem groter maken en zelfs een soort vliegengordijn in de deuropening is een mogelijkheid.

- In plaats van een kleeërhangar kun je ook gebruik maken van bamboe of van een houten roede.
- Met een draad hang je het op, je moet het geheel daarna in balans brengen. Dat doe je door de draden goed op hun plaats te knopen. Zitten ze eenmaal goed, zet ze dan met lijm vast.

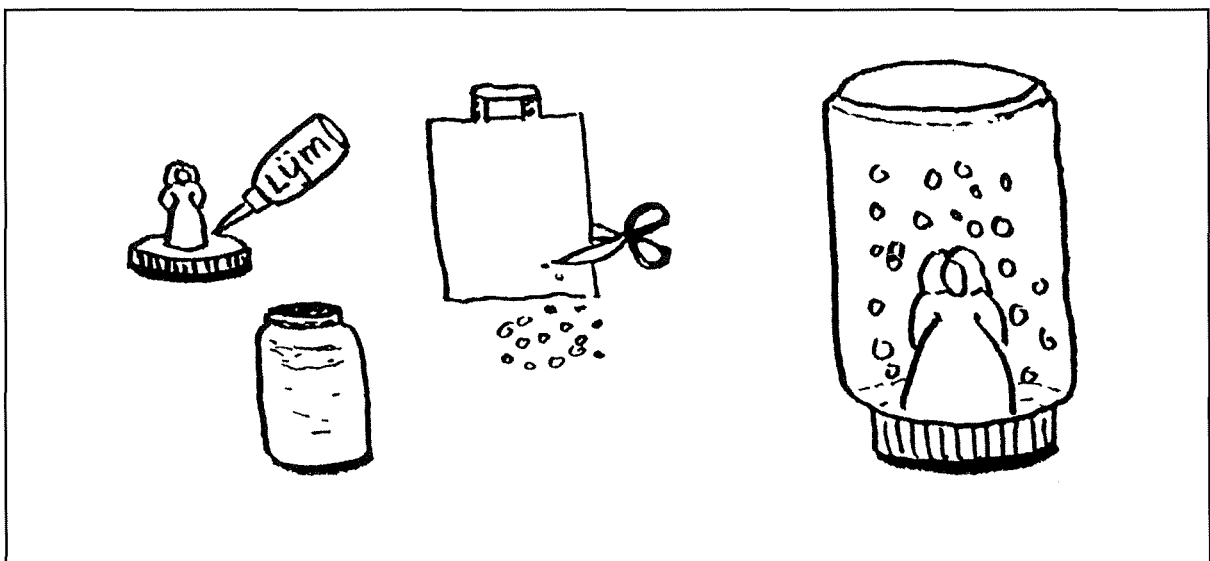
SNEEUW IN EEN POTJE

Materiaal:

- Leeg potje met deksel
- Lijm
- Oude plastic zak
- Poppetje (moet in het potje passen)
- Water

Werkwijze:

- Vul het potje met water en doe de deksel erop. Kijk dan of het potje met de deksel niet lekt.
- Lijm het poppetje, wat wel in het potje moet passen , vast aan de binnenkant van de deksel.
- Laat de lijm goed drogen.
- Als de lijm droog is. Knip je van de plastic zak kleine stukjes en deze stop je in het potje.
- Vul het potje met water en draai de deksel er stevig op.

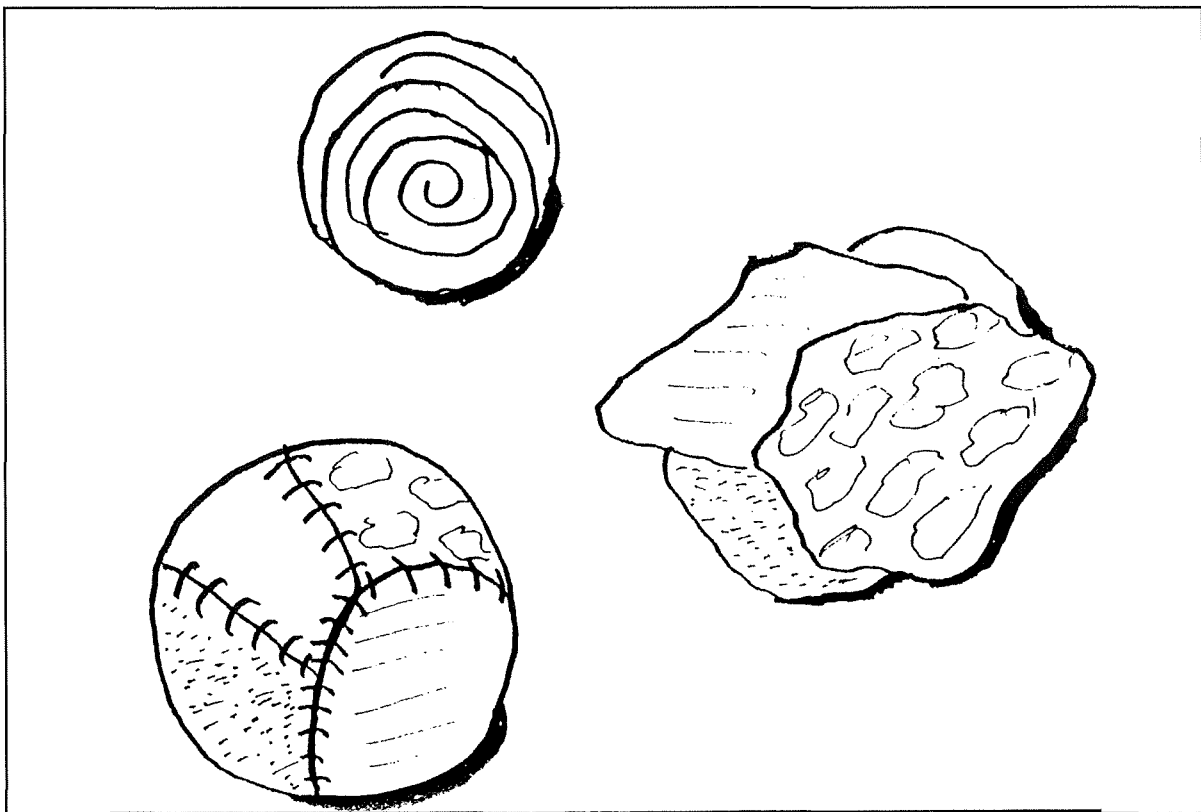
BAL VAN LOMPEN OF AFVAL-KATOEN

Materiaal:

- Lompen of afval-katoen
- Ijzergaren
- Een stevige naald
- Een schaar

Werkwijze:

- Maak van lompen of de afval-katoen een beginprop ter grootte van een vuist.
- Rijg met de lange naald en het ijzergaren de delen aan elkaar.
- Maak de bal steeds groter door er telkens lappen op te naaien.

MARIONETTEN POPPETJE

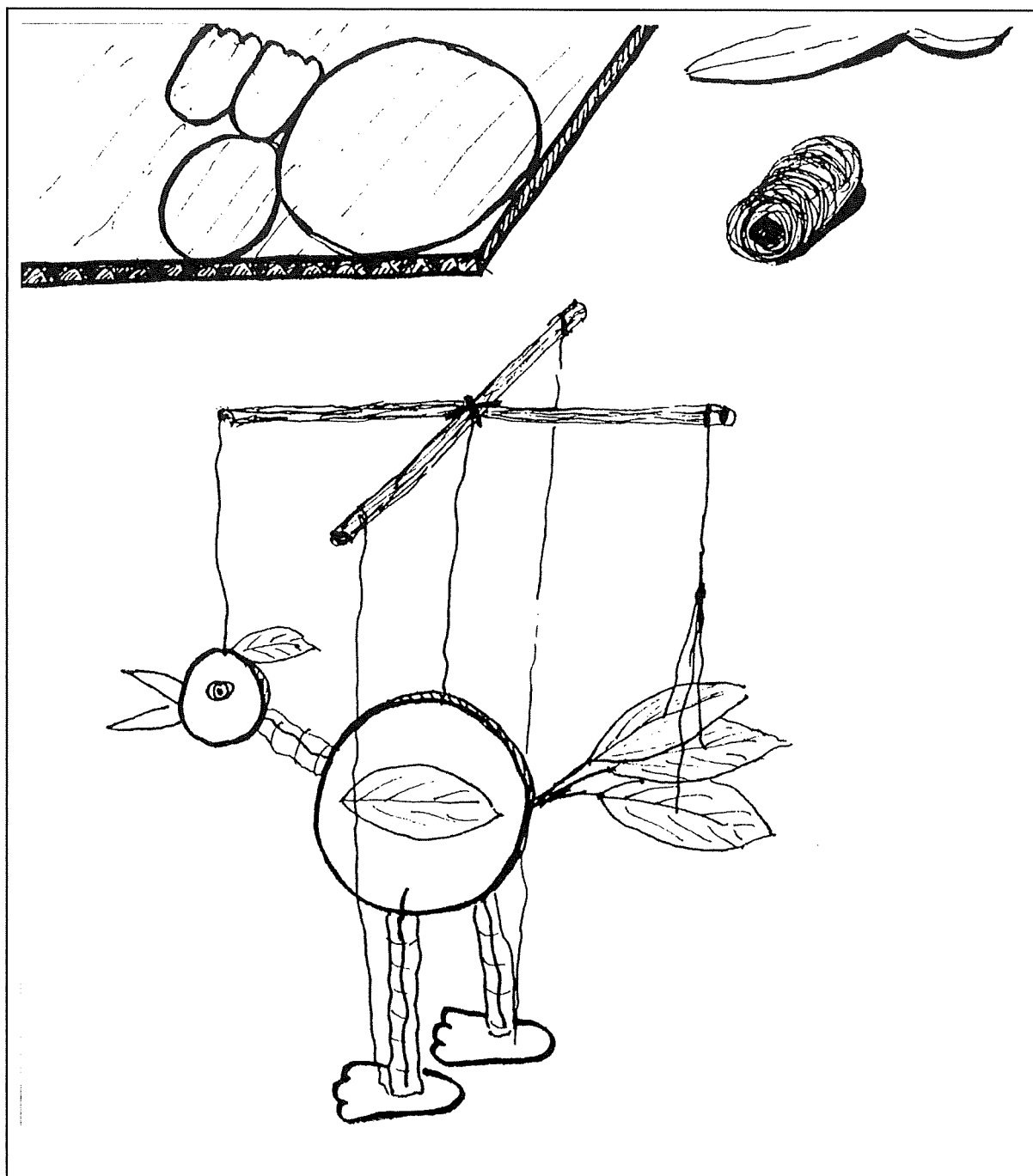
Materiaal:

- Stukken karton of makkelijk te zagen hout
- Gekleurd papier
- Stukken touw
- Crêpe papier
- Bamboe of dunne latjes

Werkwijze:

- Bedenk van te voren wat voor figuur (bijvoorbeeld pop of dier) je wilt maken.
- Neem bijvoorbeeld een vogel, en zaag/knip een kop, romp en voeten uit.
- Bevestig de kop aan de romp met een touwtje (5 cm). En de voeten aan de romp met iets langer touw (10 à 15 cm).
- Maak de latjes of bamboe even lang en maak er een kruis van en maak deze met touw aan elkaar vast.
- Boven aan de kop bevestig je een touw en dit maak je vast aan één van de latjes.
- Dan maak je een touw boven aan de romp vast en daarna aan hetzelfde latje als waaraan je het touw van de kop hebt vast gemaakt.
Zorg er wel voor dat de kop hoger hangt dan de romp.
- Daarna maak je aan de voeten een touw vast en die bevestig je aan de uiteinden van het gekruiste latje.
Zorg ook hier ervoor dat de voeten lager hangen dan de romp.

- Je hebt nu dus eigenlijk het geraamte van de pop. Nu kun je deze zelf met papier of katoen gaan bekleden.
- Rond het touw tussen de kop en de romp en de romp en de voeten kun je verschillende kleuren crêpepapier rollen.
- Als je de latjes beweegt lijkt het net alsof de vogel loopt en de kop kan ook nog bewegen.

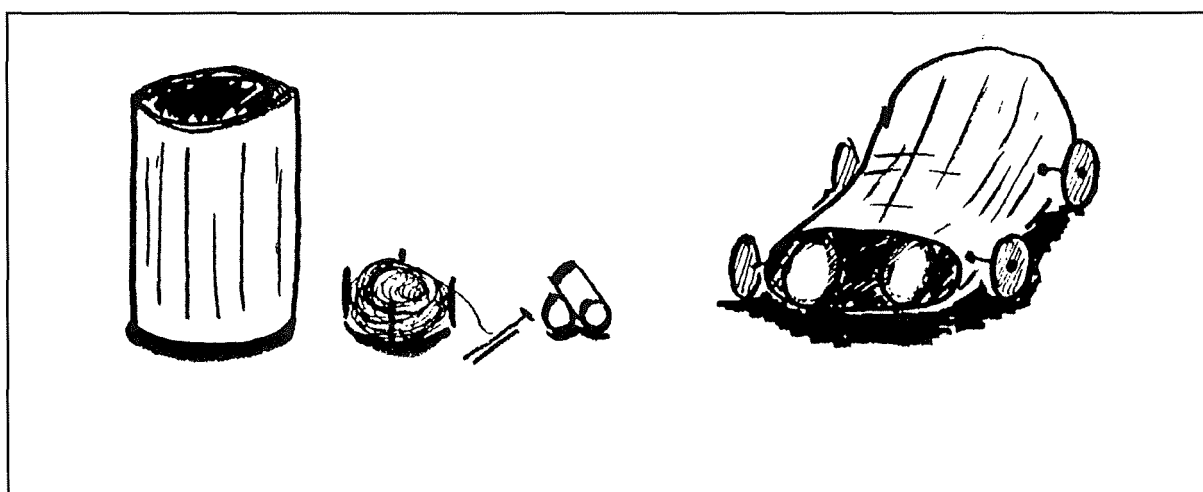
DE SOEPBLIK AUTO

Materiaal:

- Soepblik
- 4 Deksels
- Spijker van 6 mm
- Verf
- IJzerdraad
- Kurk

Werkwijze:

- Maak vier gaten in het blik met de spijker van 6 mm.
- Sla de voorkant van het blik een beetje plat.
- Maak in het midden van de 4 deksels ook een gat.
- Schilder het blik en het deksel in verschillende kleuren.
- Doe het ijzerdraad door de gaten van het blik en het deksel en zet ze vast.
- Stop voorin het platte blik twee kurken als koplampen.
- De auto kun je gewoon laten rijden.

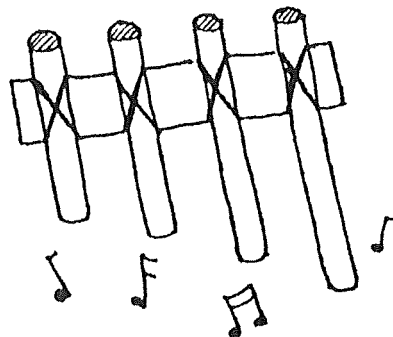

😊 Instrumenten

EEN PANFLUIT MAKEN

Materiaal:

- Een zaagje
- Electriciteitsbuis (26 cm; $20\frac{1}{2}$ cm; 17 cm; $14\frac{1}{2}$ cm)
Totale lengte: min. 78 cm
- Een plankje of stevig karton van 9 bij 3 cm
- Kauwgom, boetseer klei
- Vier elastiekjes

Werkwijze:

- Zaag de buis in vier stukken van verschillende lengte: 26 cm; $20\frac{1}{2}$ cm; 17 cm; $14\frac{1}{2}$ cm. Het is belangrijk dat je die afmetingen precies nameet. Anders klinkt je fluit niet mooi zuiver.
- Maak één kant van ieder buisje dicht met kauwgom of boetseerlei.
- Maak nu de buisjes met elastiekjes vast aan het plankje en doe dat zo dat de dichte kant onderaan komt. Aan bovenkant moeten de buisjes op dezelfde hoogte zitten.
- Houd de open kant van de panfluit schuin tegen je onderlip en blaas.
- Klinkt één van de buisjes niet helemaal zuiver dan kun je proberen de kauwgom iets verder in het buisje te duwen of juist iets meer eruit te halen.

SONAJAS VAN KROONKURKEN

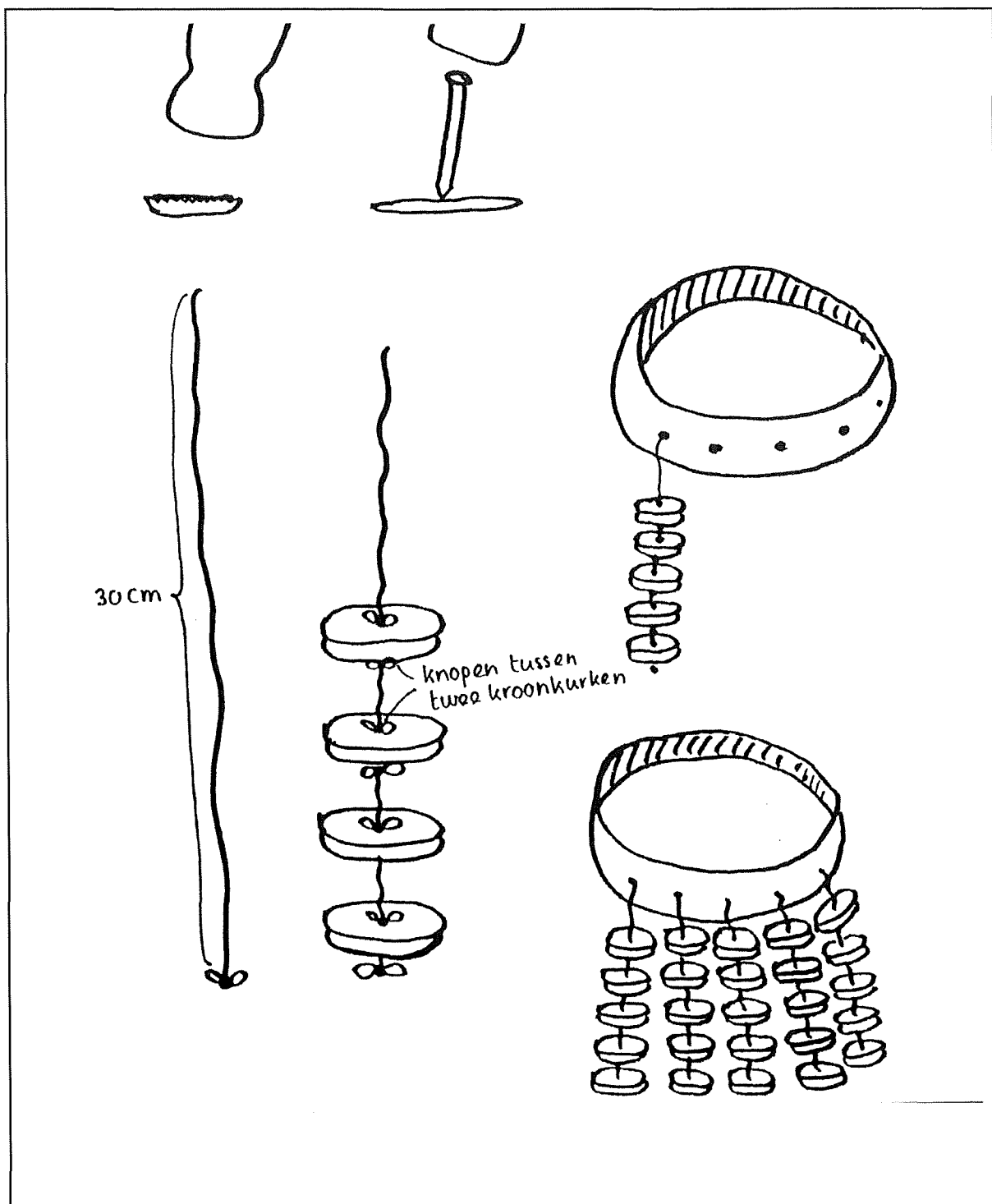
Materiaal:

- 50 (of meer) kroonkurken
- Stevig, dik draad
- Een stukje leer of geweven wol, ongeveer 30 cm lang en 3 cm breed.
- Verf om de doppen te verven.
- Hamer
- Naald
- Spijker

Werkwijze:

- Sla de kroonkurken plat met een hamer.
- Maak hier een gaatje in met een spijker en een hamer. Het gaatje mag je niet te groot maken. De draad moet er net door kunnen.
- Als je het heel mooi wilt maken, mag je nu de kroonkurken gaan beschilderen.
- Nu maak je het handvat. Je gebruikt daarvoor het stukje leer of geweven wol.
- Het strookje leer of wol knoop je bij de uiteinden aan elkaar. Je krijgt dan een lus met een dikke knoop bovenaan. In dit handvat maak je ook 5 gaten.
- Nu knip je vijf draden, van ongeveer 30 cm.
- Aan het eind van die draden maak je een dikke knoop.
- Je rijgt telkens twee kroonkurken tegelijk. Aan elke draad mag je er tien rijgen.

- Tussen de kroonkurken maak je steeds een knoop, zodat ze iets uit elkaar komen te hangen.
- De kant van die draad waar de knoop niet zit, steek je nu door één van de gaten in het handvat
- Als je hiermee klaar bent, is je instrument klaar.

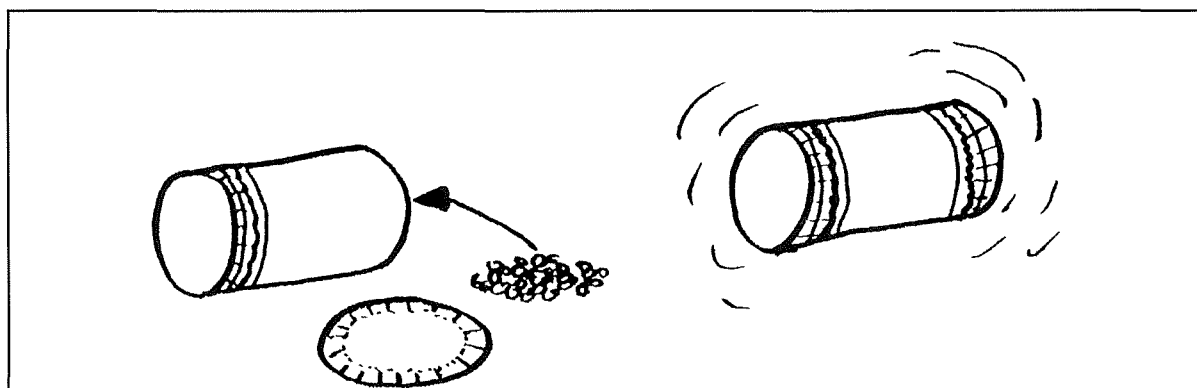
SCHUDKOKER

Materiaal:

- Toiletpapierkokertje
- Lijm
- Handvol rijst; zaden of zand.
- Papier voor versiering

Werkwijze:

- Knip twee rondjes uit met een omtrek van 1 cm meer dan de omtrek van de koker.
- De omtrek moet je eerst even met potlood aftekenen en dan de rand inknippen zodat er allemaal lipjes ontstaan.
- Een rondje plak je vast en voor dat je dan de tweede vastplakt gooi je er een handje rijst, zaden of zand in.
- Dan de tweede vastplakken en eventueel de randen verstevigen met plakband.
- Plak nu een velletje papier rondom de koker en versier de koker dan nog met bijvoorbeeld stroken gekleurd papier, of met stickers of met stiften.
- En klaar is de schudkoker.

😊 Kunst

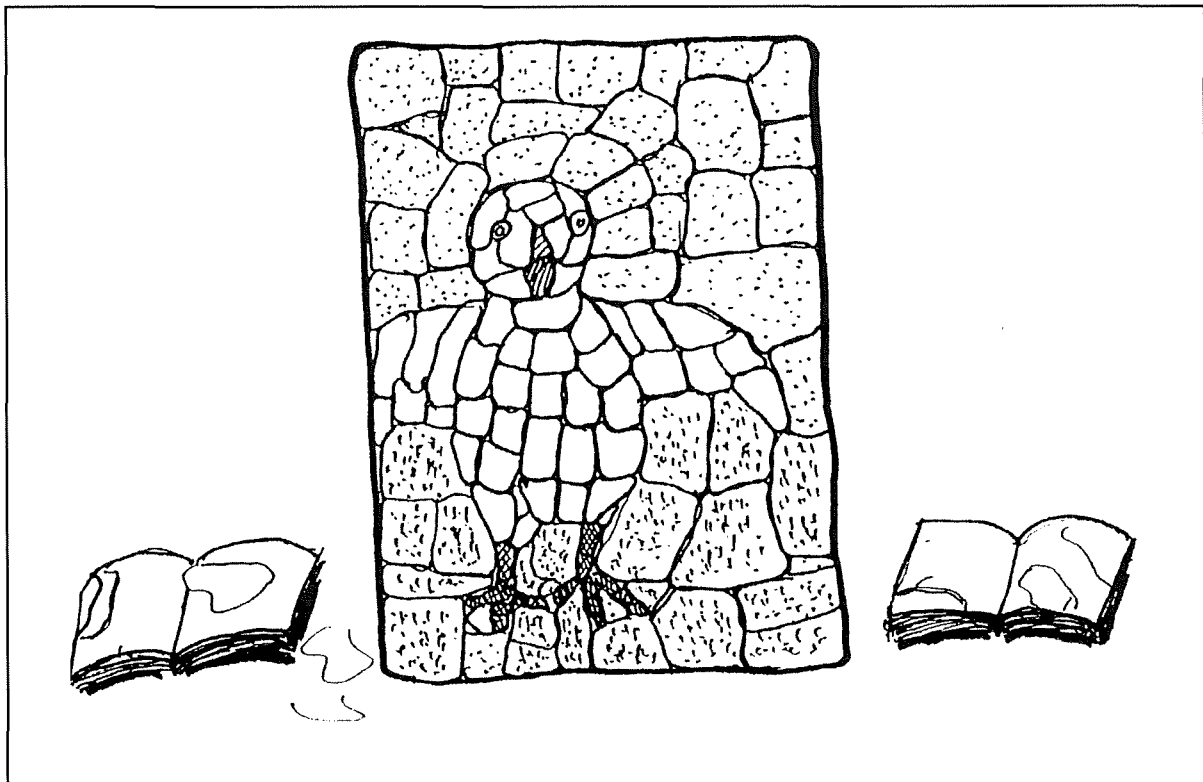
COLLAGE GEMAAKT UIT TIJDSCHRIFTEN

Materiaal:

- Oude tijdschriften
- Blad papier
- Lijm

Werkwijze:

- Kijk een aantal tijdschriften door en scheur de gekleurde stukjes eruit.
- Sorteer de verschillende kleuren en leg ze op een stapeltje.
- Lijm de stukjes vast op het blad papier, en maak er een schilderij van.
- Je kunt bijvoorbeeld lichte en donkere schaduwen van dezelfde kleur gebruiken.

Overige.....

(Kantoor artikelen)

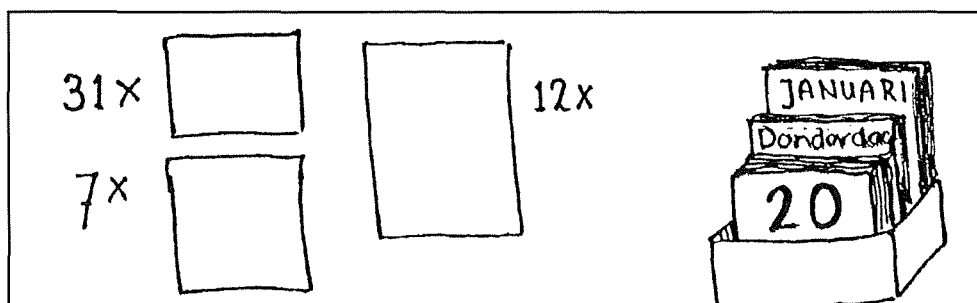
EEUWIGE KALENDER

Materiaal:

- Stevig karton
- Verf of stiften
- Doosje
- Oude kalender
- (- Tijdschriften)

Werkwijze:

- Knip uit stevig karton 31 even grote kaartjes die niet al te hoog zijn. Op deze kaartjes zet je aan de bovenkant een nummer 1 tot en met 31. Deze kun je ook uit de oude kalender knippen en opplakken. Dat zijn de dagen die in een maand kunnen voorkomen. Je kunt ook leuke dingen uit het tijdschrift knippen en op de dagkaartjes plakken.
- Je maakt ook kaartjes die ongeveer 1-2 cm hoger zijn. Hierop zet je de zeven dagen in de week. Of deze knip je uit een kalender.
- Daarna nog 12 kaartjes die weer 1-2 cm hoger zijn en daarop zet je de maanden van het jaar. Ook weer aan de bovenkant. Deze kun je ook van de oude kalender knippen.
- De kaartjes (maanden, weken en dagen) zet je achter elkaar in het doosje.

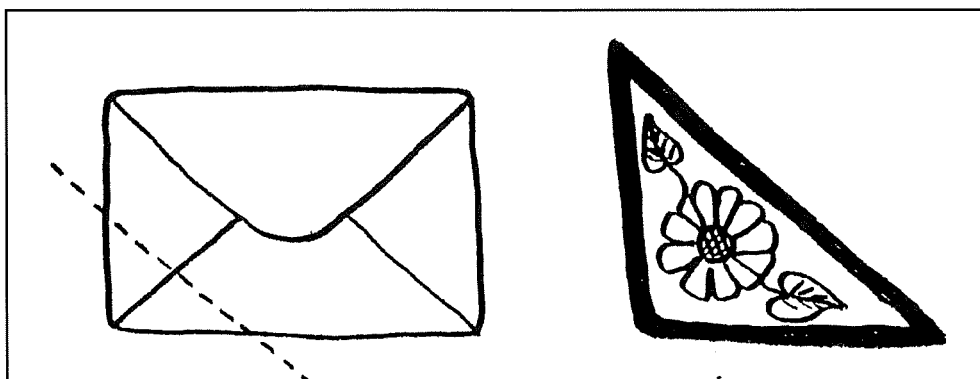
BLADWIJZER HOEKJE

Materiaal:

- Oude envelop
- Teken en kleur spullen
- Tijdschriften (met bijvoorbeeld je favoriete popster)

Werkwijze:

- Neem een oude envelop en knip daar een hoekje af waarvan de beide zijden ongeveer 5 cm zijn.
- Versier beide zijde van dit hoekje op een manier die je zelf het leukste vindt. Doe het met felle kleuren en kleur ook de dunne zijkant.
- Je kunt hier ook leuke plaatjes van je favoriete popsterren op plakken. Of schrijf op één kant bijvoorbeeld "Hier ben ik" of een ander duidelijk merkteken anders weet je niet aan welke zijde van de bladzijde je was.
- Als je klaar met lezen bent, schuif je het hoekje op de bladzijde waar je gebleven bent.

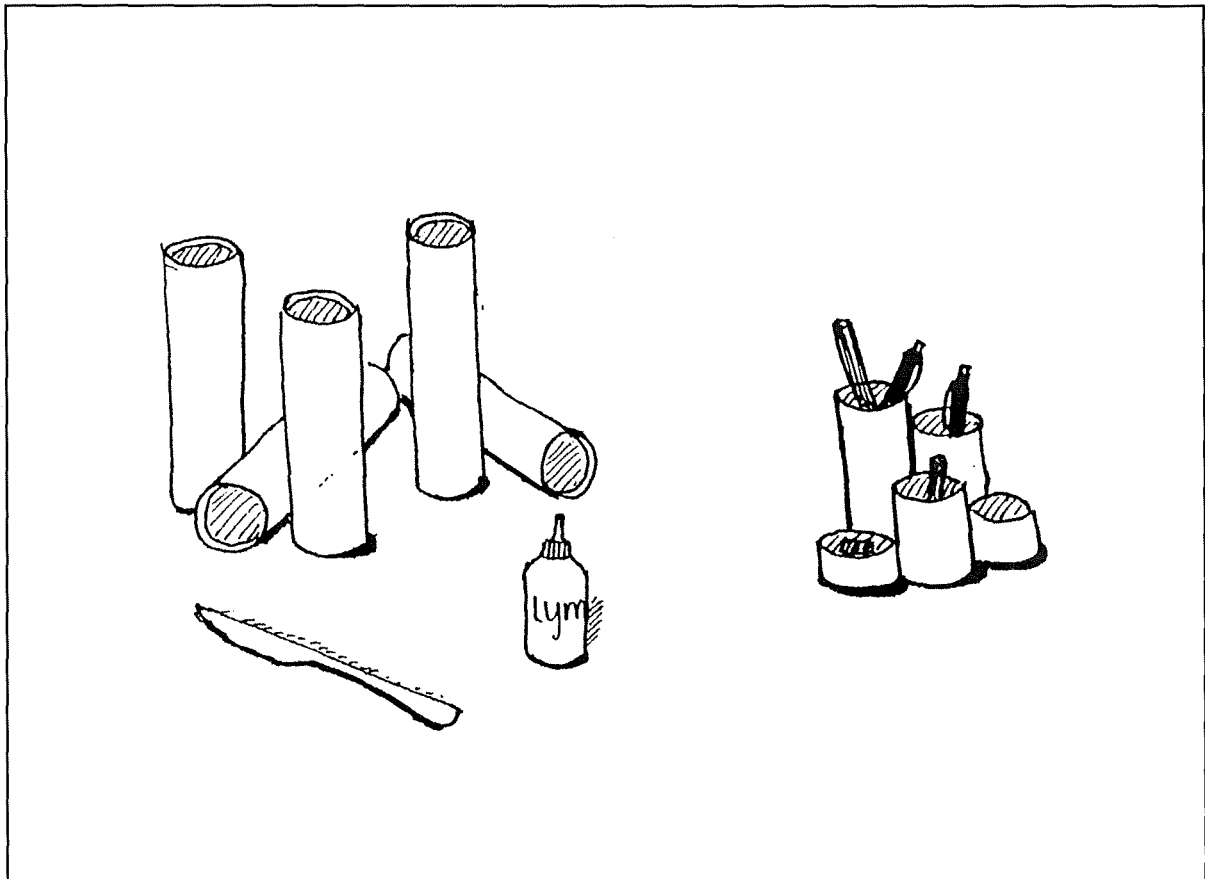
PENNENBAK

Materiaal:

- Verschillende kokers
- Verf
- Lijm
- Mes (bot)

Werkwijze:

- Snij met een mes (bot) de kokers op verschillende lengte af.
- Verf de kokers in een kleur die je leuk vindt.
- Plak de kokers tegen elkaar.

SPULLEN OM TE VERZAMELEN:

- Kartonnen dozen (van verschillende dikten)
- Oude Kalenders
- Oude tijdschriften
- Oude enveloppen
- Oude kranten
- Oude ansichtkaarten
- Lege lucifersdoosjes
- Oud papier
- Kurk (Wijnkurken en andere doppen)
- Oude bloempotten
- Lege potjes met deksels
- Oude deksels
- Elektriciteitsbuis
- Oud hout (kleine stukken; bv. allerlei latjes)
- Oude doppen (kroonkurken)
- Lompen of afval-katoen
- Toilet-papier kokertje
- Stukken touw
- Allerlei kraaltjes, zaden, schelpen of steentjes.
- Oude soepblikken
- Kokers van bijvoorbeeld posters enz.
- IJzerdraad
- Melkpakken
- Chipszakken
- Plastic (Extra Verpakkingen)

De opdrachten CREATIEF met AFVAL zijn mogelijk gemaakt door: **Milieu Educatief Centrum 'De Kwekerij'; Gemeente Soest**, Samengesteld en geïllustreerd door: **Henriëtte Steyn**. (Stagiair Gemeente Soest, afdeling Groen & Milieu)

Zelf papier maken

Omschrijving	Zelf papierrecyclen van oud papier
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Vaste lokatie voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Bloemendaal Gouda

Doel:

- De Ecokids leren hoe papier gemaakt wordt.
- De Ecokids leren hoe je zelf nieuw papier kunt maken van oud papier.
- De Ecokids leren welke bezwaren er aan papierfabricage kleven.

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

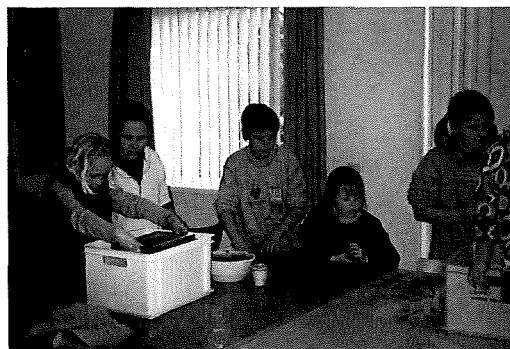
- Leskist “papier maken”
(Inhoud: 4 zeeframen, 4 schepramen, 1 mixer, 8 persplankjes, instructiebladen, 50 onderleggers van vlieseline, 2 bekers, 2 kommen, 1 waslijn, 32 wasknijpers, lepel)
- Videoband “papier maken” (bv. uitzending Klokhuis), videorecorder en TV
- Oude kranten
- 5 bakken om te vullen met water
- Handdoeken en dweilen

Begeleiding

- Per 5 à 8 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding

- Van te voren de video klaarzetten en de bakken vullen met water. Eventueel alvast de pulp maken.

In samenwerking met:

- Deze activiteit hoeft niet georganiseerd te worden in samenwerking met een andere organisatie
- De leskist ‘papier maken’ kan tegen een kleine vergoeding geleend worden bij het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie bij u in de buurt.

Werkwijze

- Inleiding (15 minuten) Zie achtergrondinformatie
- Pulp maken (20 minuten)
- Video kijken (20 minuten)
- Papier maken (1 uur)

Achtergrondinformatie “Zelf papier maken”

<u>Papier:</u>	Komt van Papyrus. Van deze moerasplant maakten de Egyptenaren al papier. Toch waren zij niet de eersten.	
<u>Eerste papier:</u>	Uitgevonden door een Chinees (Ts'ai Lun) Vrouwen deden de was, stukjes katoen werden een stukje verderop afgezet. Dit droogde op en er werd papier gevormd.	
<u>Papier maken:</u>	Eerst werd papier gemaakt van ruw katoen. Later van katoenen en linnen lommen. Tegenwoordig wordt alleen papiergeld nog van katoen gemaakt.	
	Tegenwoordig gebruikt men geen oude kleren meer, want daar zitten teveel kunststoffen in, maar maakt men papier van hout.	
	Hout bevat verschillende stoffen (cellulose en houtstof). Bij papier maken gebruikt men de cellulosevezels. Hoe minder houtstof, hoe beter het papier (krantenpapier bevat veel houtstof).	
<u>Bezwaren aan papier-fabricage</u>	Er is een aantal bezwaren: 1. Afvalwater raakt verontreinigd en wordt geloosd. 2. Er moeten bossen worden gekapt.	
<u>Oud papier verzamelen</u>	Je kunt ook papier maken van oud-papier. Dit spaart geld en milieu. In ons land is het heel normaal om oud papier in te zamelen.	
	Ongeveer 65% van het oude papier wordt gebruikt om nieuw papier te maken. Nederland is nummer 1 in de wereld qua papierhergebruik.	
<u>Kringlooppapier:</u>	Dit is grijzer dan gewoon papier. Dat komt omdat het niet ontinkt wordt. Dit om het milieu te sparen. Bij de fabricage van kringlooppapier kan de uitstoot van schadelijke stoffen met 70 % afnemen en waterverontreiniging met bijna 100%	
	Andere voordelen: • minder afval • minder houtkap • minder energieverbruik (60-70%) • minder transport	
<u>Wat wordt er van oud papier gemaakt?</u>		
-golfkartonpapier	99% oud papier	1% houtpulp
-massief en vouwkarton	85% oud papier	15% houtpulp
-pakpapier	75% oud papier	25% houtpulp
-sanitairpapier	70% oud papier	30% houtpulp
-krantenpapier	50% oud papier	50% houtpulp
-druk- en schrijfpapier	2% oud papier	98% houtpulp

Instructieblad “Zelf papier maken”

Zelf papier maken in 11 stappen

1. Versnipper 8 krantenpagina's en zet ze een dag (korter kan ook) in de week in heet water.
2. Snipper het doornatte papier klein in een schaal en klop deze massa tot er een smeùge brei ontstaat, waarin geen stukjes papier meer te herkennen zijn: PULP.
3. Giet nu in een ruime bak zo'n 30 cm water (de zeef met het raam moet er met beide handen in ondergedompeld kunnen worden).
4. Leg een persplankje klaar met daarop een kletsnatte onderlegger.
5. Schep twee kopjes pulp in de bak water en roer goed door tot alle pulp gelijk verspreid zit.
6. Neem nu de zeef met het gaas naar boven en leg daar het schepraam bovenop. Pak dit met beide handen vast en schuif het met een rustige glijbeweging diep in de bak.
7. Haal (nog steeds met beide handen) de zeef met het raam er stevig op horizontaal omhoog en laat het water er even rustig uitzakken.
8. Nu kun je het schepraam van de zeef aftillen en de zeef met het natte pulplaagje erop omdraaien op de natte, vooraf klaargelegde, onderlegger op het persplankje. De zeef ligt nu dus op z'n kop bovenop het natte pulplaagje!
9. Door nu heel licht met de vingertoppen over het gaas te drukken (vooral langs de kanten) laat de pulp van de zeef los en kan deze eraf getild worden zonder het natte pulpvelletje te beschadigen.

De nieuwe onderlegger kan hier droog opgelegd worden omdat ze vanzelf nat wordt. Je schept een half kopje pulp in de bak erbij en begint opnieuw.

Als de laatste onderlegger op de stapel ligt, moet het andere persplankje erop gelegd worden en kan het water er zoveel mogelijk met de handen uitgedrukt worden. Daarna kun je zelf voorzichtig op de stapel gaan staan, bijvoorbeeld in een douchebak, buiten of met een dweil eronder tot er geen water meer uitkomt.

10. Als het uitpersen goed gebeurd is, kun je de onderleggers voorzichtig van elkaar afhalen, terwijl er op elk een vochtig velletje papier blijft zitten. Deze kunnen nu zo te drogen worden gehangen.
11. Als het papier droog is kan het gemakkelijk van de onderleggers afgehaald worden en dan is het papier klaar.

Een tweede leven en meer

Omschrijving	Met uitleg van het kledinginzamelingsbedrijf ondervinden de Ekokids dat er voor veel 'potentieel' afval nog een tweede leven in zit
Periode	Gehele jaar
Plaats	Thuisbasis Ekokidsgroep
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ekokidsbegeleiders en kledinginzamelingsbedrijf
Duur	2 ½ uur (150 minuten)
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ekokids bijbrengen dat er (afval)materialen zijn die opnieuw gebruikt kunnen worden
- Ekokids laten zien hoe ze hier zelf aan kunnen bijdragen

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Kennisoverdracht
- Ervaren

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider
- Kledinginzamelingsbedrijf

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met kledinginzamelingsbedrijf
- Leskist 'papier maken' huren en oude kranten verzamelen
- Videoband bestellen

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	werkvorm	benodigdheden
10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag - verhaal voor laten lezen van de vorige activiteit	Kringgesprek	Logboek
20 minuten	Uitleg van een medewerker van een kledinginzamelingsbedrijf*	Kringgesprek	Voorbeelden, foto's
40 minuten	Papier maken	Lichamelijk werk	Leskist papier maken Oude kranten
10 minuten	Videoband "rondje blik" over hergebruik van blik	Kijken	Videoband Videorecorder
20 minuten	Hergebruikquiz In groepen beantwoorden van de vragen. Klein "hergebruikt" hebbedingetje als prijs	Spel	Vragen A B C D bordjes Voorbeeldmaterialen Prijsjes
30 minuten	Knutselen met afval Knutselen van een "....." met meegebracht afvalmateriaal, eventueel van materiaal dat bij de vorige activiteit gevonden is.**	Knutselen	Afval Lijm scharen
5 minuten	De gemaakte materialen worden in de Ecokids promotiehoek gezet	Inrichten	
!!!!!!	De laatste 10 minuten van de vorige onderdeel gaan 2 kinderen een verhaaltje schrijven voor het logboek	Schrijven	Pen Logboek
15 minuten	Afsluiting Onder het genot van een drankje wordt de activiteit nabesproken en worden de kinderen voorbereid op de volgende activiteit	Kringgesprek	Limonade Koekjes Bekers

*

Kledinginzamelingsbedrijf

In veel steden zijn kledinginzamelingsbedrijven actief. Naast het hergebruik van textiel heeft het vaak ook nog een andere bijbedoeling, opbrengsten van afzet van textiel beschikbaar stellen aan een goed doel.

Achtergronden over afzet, hergebruik etc. kunnen toegelicht worden door een medewerker van een kledingsinzamelingsbedrijf.

**

Voorbeeld

Voor het knutselen met afval is het aardig om enkele voorbeelden te laten zien. Het maakt vaak indruk als voorbeelden uit een ontwikkelingsland getoond worden, bijvoorbeeld een auto gemaakt van oud blik.

Veel van dit soort materialen zijn verkrijgbaar bij de Wereld winkels.

Eventueel zou de Ecokidsactiviteit een aanleiding kunnen zijn om permanent of gedurende een bepaalde periode een inzamelingscontainer bij de boerderij te plaatsen.

In samenwerking met:

- Kledinginzamelingsbedrijf
- Leskist papier maken
Veel NME-centra beschikken over een leskist “papiermaken”. Deze leskist is ook beschikbaar bij:
PANDORA Leskisten
Gordling 82
1628 JD Hoor
0229-213735
Email adres : pandoraleskisten@zonnet.nl
- Recycling
Er bestaan vele materialen van diverse organisaties over het inzamelen hergebruiken van afval.
Op internet is hier veel informatie over te vinden.
Enkele voorbeelden:
www.milieucentraal.nl
- Stichting Kringloop Blik
Postbus 190 2700 AD Zoetermeer
079-3531323
www.kringloopblik.nl
- Informatiecentrum Papier en Karton
Postbus 38 4286 ZG Almkerk
0183-405613
www.papierinfo.nl
- Stichting Kringloop Glas
Postbus 840 1180 AV Amstelveen
020-6543043
www.skglas.nl

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/ thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>aanknopingspunt</i>
Inleiding thema/ blik/ quiz	Kringloop/ voedselmobile	Hergebruik
Inleiding thema/ blik/ quiz	Troep op de stoep	Welke soorten afval ben je tegen gekomen?

Kosten:

- Video
- Leskist 'papier maken'
- Presentje medewerker kledinginzamelingsbedrijf

Hergebruikquiz Ecokids:

Vragen:

1. Wat betekent GFT afval?
 - a. Groente-, Fruit, en Tafel afval
 - b. Goed Fruit- en Tuin afval
 - c. Groente-, Fruit- en Tuin afval
2. Je hebt een appel gegeten, wat doe je met het klokhuis?
 - a. in de vuilniszak
 - b. in de groene GFT emmer
 - c. in de glasbak
3. Wat doe je met een groene glazen fles waar geen statiegeld op zit?
 - a. breng ze terug naar de winkel
 - b. in de vuilniszak
 - c. in de glasbak met groen glas
4. Waarom doen we glas in de glasbak?
 - a. omdat van oud glas weer nieuw glas gemaakt kan worden
 - b. staat netjes
5. Noem 3 soorten afval die je apart kan inleveren. (open vraag)
6. Waarom is het beter zelf een linnen of katoenen tas mee te nemen als je gaat winkelen?
 - a. deze tassen zijn goedkoper dan een plastic tas
 - b. zo'n tas is sterk en meerdere keren te gebruiken
 - c. kan meer in dan in een plastic tas
 - d. staat leuker
7. Welke spullen mogen bij het oud papier?
 - a. kranten, karton, lege melkpakken en tijdschriften
 - b. kranten, karton, reclamefolders en tijdschriften
 - c. kranten, lege melkpakken, kartonnen dozen en tijdschriften
 - d. kranten, kartonnen dozen, rolletjes wc papier en plantenbladeren
8. Waarom mag karton dat gebruikt wordt voor de verpakking van limonade, vla, melk en yoghurt niet bij het oud papier?
 - a. de geur van de yoghurt, melk, limonade of vla komt dan in het nieuwe papier terecht
 - b. de resten van vla, yoghurt, melk en limonade zorgen er dan voor dat het nieuwe papier verkleurt
 - c. het laagje plastic of aluminium uit het pak tegen het doorlekken komt dan in het nieuwe papier terecht
9. Opnieuw gebruikt papier noemen we kringlooppapier. Ken je enkele dingen die hiervan gemaakt zijn? (open vraag)

10. Op welke manier denk je dat blikjes uit het restafval worden gehaald?
- a. zeef
 - b. magneten
 - c. grote sorteermachines

Antwoorden:

1c/ 2b/ 3c/ 4a

5: Antwoordmogelijkheden: glas, papier, chemisch afval, GFT afval, textiel, blikjes, restafval

6b/ 7b/8c

9: Antwoordmogelijkheden: Toiletpapier, schrijfpapier, kranten, karton.

Verpakkingen

10b

Thema “Energie”

Ecokids-programma energie

- **Leerdoelen:**

- Kinderen ontdekken dat alles wat je doet energie kost.
- Kinderen kennen een aantal bronnen van energie.
- Kinderen kennen problemen met het gebruik van fossiele brandstoffen als energiebron.
- Kinderen onderzoeken een aantal alternatieve energiebronnen.
- Kinderen verwerken deze kennis op een creatieve manier door het maken en bedenken van een installatie die op alternatieve energiebron werkt.

Bijeenkomst 1

Introductie energie door gezamenlijk in te vullen werkblad. Kinderen bedenken met elkaar de activiteiten + antwoorden zoals op onderstaand voorbeeld al zijn ingevuld. (op flap, ophangen in lokaal)

Activiteiten	Energiesoort	Energiebron	Hoe kun je besparen
Douchen	Warmte	Fossiele brandstof	Minder lang douchen
Fietsen	Spierkracht	Boterhammen	Lichtere fiets kopen
Lampen aan			
Rijden met de tram			
autorijden			

Kennismaking met medewerker van Energieteam (onderdeel van energiemaatschappij NUON in Amsterdam, geen kosten aan verbonden).

Bijeenkomst 2

Proefjes over energie en electriciteit (ontdekdozen NME-centrum en doos energie van CEVNO).

Bijeenkomst 3

Excursie/rondleiding in museum over energie en electriciteit (Energetica, Amsterdam: f 150,00 voor groep van 15 kinderen+begeleiding).

Bijeenkomst 4 en 5

Knutselen aan een ontwerp voor een installatie werkend op een alternatieve energiebron.

Bijeenkomst 6

Bezoek medewerker energieteam. Hij beoordeelt werkstukken. Uitreiken van prijs voor beste ontwerp.

Bezoek molen

Omschrijving	De Ecokids krijgen een rondleiding door de molen en gaan daarna pannenkoeken bakken van het molenmeel.
Periode	Afhankelijk van de molenaar
Plaats	Molen en ruimte met keuken
Vorbereidingstijd	Max. half uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en molenaar
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Gouda Raambuurt o.l.v. Sarie Donk

Doel:

- De Ecokids leren hoe een graanwindmolen werkt
- De Ecokids leren pannenkoeken te bakken

Aard van de activiteit:

- Excursie en zelf-doe

Materiaal:

- Meel
- Melk
- Eieren
- Boter
- Stroop
- Suiker
- Vervoer naar de molen en terug

Begeleiding:

- Voor deze activiteit is per 4 kinderen 1 begeleider nodig (vooral tijdens het bakken van de pannenkoeken is extra begeleiding wel zo veilig)
- De molenaar geeft de rondleiding

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraak maken met de molenaar voor een rondleiding door de molen.
- Zorg ervoor dat er vervoer geregeld is. Als er gefietst moet worden, zorg dan dat iedereen op de fiets is.
- Aanschaffen van de benodigdheden om pannenkoeken te bakken. Behalve het meel, want dat wordt in de molen gekocht

In samenwerking met:

- Molenaar

Werkwijze:

- De Ekokids gaan met de molenaar de hele molen rond. Zij kunnen onder zijn begeleiding ook zelf dingen doen.
- Daarna wordt er in de molen meel gekocht voor de pannenkoeken
- Nu fietsen/gaan we met z'n allen naar de plaats om de pannenkoeken te bakken

Kosten:

- Ongeveer Fl. 2,- p.p. voor de rondleiding
- Ongeveer Fl. 15,- voor de pannenkoeken

Pannenkoek recept

Ingrediënten:

- 250 gram pannenkoekenmeel
- 1/2 liter melk (of water)
- 1 ei
- 75 gram plantenboter
- beetje zout

Doe het meel met het zout in een kom en maak een kuiltje.

Breek daarin het ei en voeg 2 dl. melk toe.

Maak een glad beslag en voeg bij gedeelten, al roerend de rest van de melk toe.

Bak de pannenkoeken in de boter of bak ze in olie.

Tip! Meng rozijnen en/of stukjes appel door het beslag
Of leg plakjes kaas erop tijdens het bakken

Energie op een andere manier

Omschrijving	Excursie naar het energie bedrijf te gaan en daar het energiep pad te lopen. De Ecokids krijgen inzicht in de verschillende energiebronnen
Periode	Gehele jaar
Plaats	Energiepad in de omgeving
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders, Eneco
Duur	2 ½ uur (150 minuten)
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ecokids inzicht geven in de verschillende vormen van opwekken van energie en toepassingen hiervan

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Onderzoek
- Kennis overdracht

Materiaal:

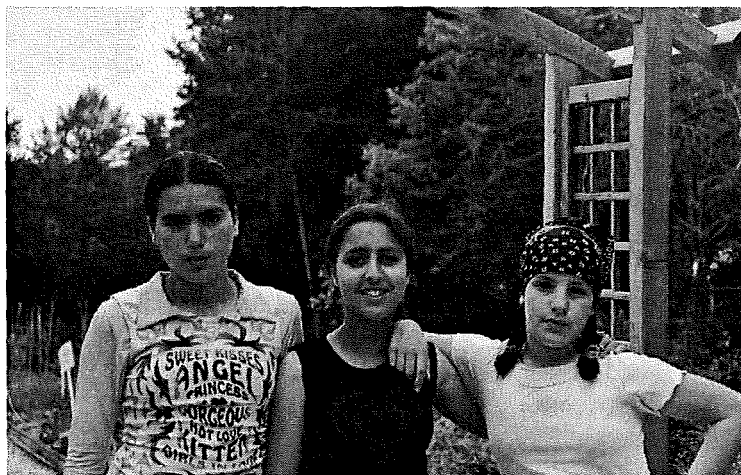
- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider
- Mederwerker Eneco

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met Eneco vestiging met energiep ad in de omgeving

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
25 minuten	Verplaatsing naar complex		Buskaarten Begeleiders
10 minuten	Inleiding op het thema	Luisteren	
	De hiernavolgende onderdelen worden in groepjes uitgevoerd in de vorm van een roulatiesysteem		
30 minuten	Energiewandeling langs elementen van het zonneenergiepad. De volgende elementen komen in de wandeling terug: - “branden” met een vergrootglas - schrikdraad - watervoorziening - lantaarnpaal - boiler - fontein	Wandeling	
30 minuten	Energiecircuit Aan de hand van diverse proefjes ontdekken Ekokids welke vormen energie er zijn of opgewekt kunnen worden.	Proefjes doen	Leskist energiecircuit
10 – 15 minuten	Eneco Energiehuis Aan de hand van een onderdeel in huis wordt een vraag gesteld over energiebesparing in huis en het verbruik.	Spel	Energie huis
10 minuten	Afsluiting Onder het genot van een drankje wordt de activiteit nabesproken en worden de kinderen voorbereid op de volgende activiteit Verslagje schrijven in het logboek	Kringgesprek	Limonade Koekjes Bekers Logboek
25 minuten	Vertrek naar de eigen plek		Buskaart

In samenwerking met:

- Eneco vestiging in de buurt
- Via diverse energieleveranciers zijn ook verschillende onderwijspakketten beschikbaar.
Bijvoorbeeld: www.natuurlijkenergie.nl

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>aanknopingspunt</i>
Inleiding op het thema	Bezoek aan het tuindersbedrijf en moestuinactiviteit	Effect van de zon/ warmte op de productie
Energie gebruik	Uitwisselingsactiviteit	Hoe zit dit bij de Ecokidsgroep waarmee uitgewisseld wordt?

Kosten:

- Buskaartjes
- Kosten energiepad en uitleg Eneco/ presentje medewerker Eneco

Informatie voor uitvoering buiten directe omgeving:

- Indien er geen locatie aanwezig is waar diverse toepassingen van energie te zien zijn, kan ook gekozen worden voor een locatie waar energie wordt opgewekt of energiezuinige productiemethoden worden gebruikt en zichtbaar (te maken) zijn. Bijvoorbeeld : windturbine, onderdeel energiebedrijf, plek waar zonnepanelen gebruikt worden.
- In plaats van het bestaande spel kan een bestaand electrospeel aangepast worden met vragen over energieverbruik en besparingen. Eventueel is dit ook om te zetten in een kaartspelvorm.

Thema “Groen in de wijk”

Zwerfvuilactie

Omschrijving	De Ekokids gaan meehelpen met opruimen van het zwerfafval in een natuurgebiedje
Periode	Lente/zomer
Plaats	Natuurgebiedje
Vorbereidingstijd	Max. 1 a 2 uur
Uitvoering	Ekokidsbegeleiders en medewerkers wijk-/groenteam
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ekokids Den Haag o.l.v. Hans de Rijk

Doel:

- De Ekokids krijgen een indruk van hoeveel zwerfvuil er rondslingert
- De Ekokids zien de effecten van zwerfvuil
- Opruimen van het zwerfafval door de Ekokids

Aard van de excursie:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Vuilniszakken
- “knijpers”

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Plek zoeken om schoon te gaan maken
- Afspraak maken met wijk-/groenteam over lenen van de materialen en eventueel begeleiding vanuit het wijk-/groenteam

In samenwerking met:

- Het wijkteam of groenteam

Werkwijze:

- De Ekokids gaan naar het op te ruimen gebied en gaan daar het zwerfafval verzamelen en afvoeren

Kosten:

- Geen kosten, indien de materialen beschikbaar worden gesteld door de gemeente.

Project “De Groenste Straat”

Omschrijving	Ecokids kiezen de groenste straat in de wijk
Periode	Lente/zomer
Plaats	De eigen woonwijk
Vorbereidingstijd	In totaal 2 dagdelen
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders + groenmedewerker gemeente + wethouder
Duur	5 à 6 bijeenkomsten
Bron	Ecokids Oud-West o.l.v. Bart de Koning, freelance medewerker NME

Dit themaproject is geschikt voor 5 à 6 bijeenkomsten. Het doel van dit project is om de Ecokids actief bezig te laten zijn met “groen in de wijk”. Vooral in stedelijke gebieden is het groen in de wijk/stad vaak het enige beetje ‘natuur’ dat kinderen zien.

Dit project is ontwikkeld door Ecokids Oud-west uit Amsterdam. In dit zeer verstedelijkte gebied is door de Ecokids onderzoek gedaan naar het groen in de eigen wijk. Er zit een duidelijke structuur in dit project. Eerst worden de Ecokids door een ‘groenmedewerker’ van de gemeente meegenomen de wijk in. Tijdens deze excursie wordt de Ecokids verteld op welke manieren wordt geprobeerd de stad zo groen mogelijk te maken.

Tijdens de tweede bijeenkomst gaan de kinderen met een medewerker van de plantsoendienst mee om te helpen. Zo zien de Ecokids dat groen in de wijk goed onderhouden dient te worden.

De derde bijeenkomst staat in het teken van het maken van een scoringslijst voor de uitverkiezing van de “Groenste Straat”. De Ecokids stellen zelf de criteria voor de scoringslijst samen.

Tijdens de volgende bijeenkomst gaan de kinderen in groepjes de wijk in om de verschillende straten een score te geven volgens de criteria van de scorelijst (bv. Veel groen? Goed onderhouden? Verschillende soorten beplanting?). Aan het eind van deze bijeenkomst of in de volgende worden de uitkomsten geïnterpreteerd en wordt de “Groenste Straat” gekozen.

Tijdens de laatste bijeenkomst wordt de “Groenste Straat” bekend gemaakt en zal een vertegenwoordiger van de gemeente (bv de wethouder van Milieu) de prijs namens de Ecokids overhandigen aan de bewoners van de straat.

Hieronder volgt een uitwerking van de verschillende activiteiten van dit project.

Activiteit 1

Op excursie met de groenmedewerker

Doel:

- De Ecokids worden gewezen op het feit dat groen in de wijk erg belangrijk is voor de leefomgeving
- Ecokids worden zich bewust van het feit dat groen in de wijk vanzelfsprekend lijkt, maar niet is. Het vergt veel werk om de buurt groen te maken/houden
- De Ecokids leren op welke manier de wijk groen(er) kan worden gemaakt.

Aard van de activiteit

- Excursie

Materiaal

- Geen

Begeleiding

- Per 5 à 8 kinderen 1 begeleider
- Minimaal 1 en beter 2 groenmedewerkers

Organisatie/voorbereiding

- Een afspraak maken met een groenmedewerker van de gemeente om de excursie te leiden
- Aard en vervolg van de activiteit doorspreken met de begeleiders/groenmedewerker

In samenwerking met

- Groendienst/Plantsoenendienst van de gemeente

Werkwijze

- De kinderen gaan met de groenmedewerker(s) de wijk in om de buurt te onderzoeken op het aanwezige groen.

Activiteit 2

Meehelpen in het plantsoen

Doel:

- De Ecokids krijgen inzicht in de manier waarop het groen in de wijk wordt onderhouden
- De Ecokids zien de gevolgen van vervuiling voor het groen in de wijk.

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe activiteit

Materiaal:

- Tuingereedschap (gemeentelijke plantsoenendienst)

Begeleiding:

- Per 5 à 8 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding

- Afspraak maken met medewerker plantsoenendienst

In samenwerking met:

- Gemeentelijke groendienst/plantsoenendienst

Werkwijze:

- De Ecokids helpen de groenmedewerker bij het onderhoud van het groen in de wijk.

Activiteit 3 en 4

Uitkiezen groenste straat

Deze activiteit kan het beste in twee bijeenkomsten worden uitgevoerd. In de derde bijeenkomst wordt de scoringslijst samengesteld. In de vierde bijeenkomst wordt de scoringslijst per straat ingevuld. Hierna wordt de gemiddelde score per straat uitgerekend.

Doel:

- De Ecokids leren een scoringslijst aan de hand van belangrijke criteria op te stellen.
- De Ecokids leren goed te kijken naar het groen in hun eigen wijk.
- De Ecokids leren een straat te beoordelen op bepaalde kenmerken.

Aard van de activiteit:

- Creatief/zelf-doe

Materiaal:

- Kaart van de wijk, Papier, Potlood, Onderlegger

Begeleiding:

- Per groepje (max. 5 kinderen) 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Kopieren van de scoringslijst
- Uitkiezen deel van de wijk
- Verdelen van straten per groepje

In samenwerking met:

- Gemeentelijke groendienst/plantsoenendienst

Werkwijze:

- In de derde bijeenkomst worden door de Ecokids zelf de criteria opgesteld. Aan de hand van deze criteria wordt een scoringslijst samengesteld. In de vervolg bijeenkomst gaan de Ecokids in groepjes van max. 5 de wijk in om de hun toegewezen straten te beoordelen. Als alle straten zijn becijferd gaan de Ecokids terug naar het centrale punt (bv het buurthuis) om per straat de gemiddelde score uit te rekenen. De straat met de hoogste gemiddelde score is de winnaar van “De Groenste Straat”.

Kosten

- De kosten van deze activiteit bestaat uit het kopiëren van de scoringslijst

Activiteit 5

Prijsuitreiking “Groenste Straat”

Doel:

- Afronding van het project
- De Ecokids zien dat hun onderzoek serieus wordt genomen.
- Een officieel tintje geven aan de afsluiting van het project.

Aard van de activiteit:

- Prijsuitreiking en speech

Materiaal:

- Iets om de winnende straat herkenbaar te maken (bv. een bordje met: door Ecokids gekozen tot “Groenste straat”).

Begeleiding

- 1 begeleider per 5 à 8 kinderen

Organisatie/voorbereiding

- Overleg met de gemeente over een afvaardiging om de prijs uit te reiken.
- Bewoners winnende straat informeren (bv. per brief)
- Uitnodigen (lokale) pers

In samenwerking met:

- Wethouder van Milieu
- Gemeentelijke groendienst/plantsoenendienst

Werkwijze:

- De Ecokids en (een afvaardiging van) de bewoners van de winnende straat komen samen. Hier zal (bij voorkeur) de wethouder van Milieu een speech houden waarna hij de prijs uitreikt/onthult. Het zou leuk zijn als er een bordje waarop vermeld staat dat deze straat tot groenste straat is gekozen opgehangen wordt. Na de prijsuitreiking is het leuk om met de jonge onderzoekers wat te gaan drinken op de goede afloop van het project.
- Behalve voor het project “De Groenste Straat” kan deze opbouw natuurlijk ook gebruikt worden voor vergelijkbare projecten, zoals bv. “De Schoonste Straat”.

Kosten

- De kosten van deze activiteit bestaan uit het versturen van de brieven, de prijs voor de winnaar en de kosten van een drankje voor de deelnemers

Enquêteren van wijkbewoners

Omschrijving	Buurtbewoners enquêteren over hun woonwijk
Plaats	De eigen wijk
Vorbereidingstijd	Max. 1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Wereld Natuur Kids Soesterberg o.l.v. Henriëtte Steyn

Doel:

- De Ecokids leren hoe je mensen moet enquêteren
- De Ecokids leren hoe mensen denken over hun eigen leefomgeving
- De Ecokids leren hoe je enquêtegegevens moet interpreteren

Aard van de activiteit

- Zelf-doe/enquêteren

Materiaal

- Enquêteformulier (bijgesloten)
- Pennen en onderleggers

Begeleiding:

- Per groepje van ongeveer 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding

- Kopiëren enquêteformulieren
- Invullen plaatsnaam op stippellijntjes in enquêteformulier

In samenwerking met:

- Deze activiteit kan zonder hulp van andere organisaties uitgevoerd worden.

Werkwijze:

- De Ecokids gaan de wijk in om buurtbewoners te enquêteren over hun woonomgeving. Er wordt gevraagd naar hun mening voor wat betreft:
 - Openbaar groen
 - Geluid
 - Vogels
 - Verkeer
 - Afval
- Bij terugkomst worden de gegevens verwerkt in een tabel. Naar aanleiding hiervan worden conclusies getrokken over de mening van de buurtbewoners over hun wijk.
- Een idee is om de verkregen resultaten aan de buurt bekend te maken. Misschien kan er iets gedaan worden aan minpunten of juist aan het versterken van pluspunten.

Kosten:

- ongeveer Fl. 1,- per kind (kopiëren enquêteformulier)

Hoe houd je een enquête?

- Stel je netjes voor. Schrijf hieronder eens hoe:
(Achtergrond; Doel; Waarom; Wie)

.....

.....

.....

.....

- Spreek altijd met twee woorden
- Blijf netjes, ook al willen mensen de vragen niet beantwoorden.

Kun je nog meer 'regeltjes' verzinnen? Schrijf ze hieronder eens op.

.....

.....

.....

Enquête

Wat vinden de bewoners van van hun woonomgeving!

Namen:

-
-

(Adres) Wijk van de bewoners:

.....
.....
.....

 OPENBAAR GROEN:

Is er genoeg openbaar groen?

☐ Te weinig

☐ Genoeg

☐ Te veel

☐ Anders, nl.....

Vindt U dat er veel groen wordt beschadigd? Op welke plekken in vooral?

Ja/Nee,

.....

.....

Vindt u dat er genoeg speelruimte is voor kinderen om te spelen?

☐ Te weinig

☐ Genoeg

☐ Te veel

☐ Anders, namelijk

 GELUID:

Heeft u wel eens geluidsoverlast? Door wie worden die geluiden dan gemaakt.

Ja/nee, door.....

.....

.....

VOGELS

Vindt u dat er genoeg vogels zijn in?

.....
.....
.....

Heeft u een tuin? Ja/Nee

Heeft u ook veel vogels in uw tuin?

- ☐ Geen
- ☐ Weinig
- ☐ Genoeg
- ☐ Heel veel

Zou u (nog) meer vogels in uw tuin of in de buurt willen hebben? Ja/nee

Wat zou u er van vinden als er nestkastjes opgehangen werden in de buurt?

- ☐ leuk
- ☐ maakt me niks uit
- ☐ niet leuk

Zou u ook een nestkastje in uw tuin hebben willen hangen?
Ja/nee

(Eventueel adres vragen, en vragen of de Ecokids er een nestkastje mogen ophangen.)

Adres:

.....

Tel:

VERKEER

Voelt u zich veilig op straat?

Ja/nee

Hoe komt dat?

.....

.....

Vindt u de straten handig ingericht voor verkeer?

Ja/nee

AFVAL

Vindt u dat er op sommige plekken in veel rommel ligt? Ja/nee

Welke plekken zijn dat?

.....

.....

.....

Vindt u dat er meer zwerfafval opgeruimd moet worden?
Ja/Nee

Vindt u dat er meer afvalbakken geplaatst moeten worden?
Ja/Nee

Wilt u nog wat zeggen op het gebied van openbaar groen,
geluid, vogels, verkeer en afval?

.....

.....

.....

.....

Bedankt voor het beantwoorden van de vragen!!!

Enquête:

In de tabel hieronder staan een aantal enquêtevragen. In elke kolom zet je hoeveel mensen voor een bepaald antwoord hebben gekozen.

Enquêtevragen				
OPENBAAR GROEN				
	Te weinig	Genoeg	Te veel	Anders
Is er genoeg openbaar groen?				
	Ja	Nee		
Vindt u dat er veel groen wordt beschadigd?				
	Te weinig	Genoeg	Te veel	Anders
Is er genoeg speelruimte				
GELUID				
	Ja	Nee		
Heeft u weleens geluidsoverlast?				
VOGELS				
	Ja	Nee		
Zijn er genoeg vogels?				
Heeft u een tuin?				
	Geen	Weinig	Genoeg	Heel veel
Heeft u veel vogels in uw tuin?	Ja	Nee		

Zou u meer vogels in de buurt willen?				
	Leuk	Maakt niet uit	Niet leuk	
Meer nestkastjes in de buurt?				
VERKEER				
	Ja	Nee		
Last van verkeer?				
Daardoor niet veilig op straat?				
Zijn straten handig ingericht voor verkeer?				
AFVAL				
	Ja	Nee		
Veel rommel (afval) in?				
Meer zwerfvuil ruimen?				
Meer afvalbakken				

Wat zeggen de mensen over het algemeen over;
OPENBAAR GROEN

-
-
-
- Op welke plekken wordt er veel groen beschadigd?
-
-
-
-

GELUID:

.....

.....

.....

.....

Door wat wordt de overlast veroorzaakt?

-
-
-
-

VOGELS:

.....

.....

.....

VERKEER:

.....

.....

.....

AFVAL:

.....

.....

.....

Op welke plekken ligt vooral veel rommel (afval)?

-
-
-
-

Vogelnestkastjes maken, ophangen en onderhoud bosplantsoen

Omschrijving	De Ecokids maken vogelnestkastjes, hangen ze op in de boom en helpen bij het onderhoud van een bosplantsoen
Periode	Eind winter, begin lente
Plaats	Knutsellokaal en bosplantsoen
Vorbereidingstijd	Max. 1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en groenmedewerkers
Duur	2 bijeenkomsten
Bron	Ecokids Gouda-Oost o.l.v. A. Besteman, W. Deelen en H. Vink Ecokids Den Haag o.l.v. Hans de Rijk

Let op!!!

Deze activiteit is geschikt voor 2 bijeenkomsten.

Doel:

- De Ecokids leren hoe een vogelnestkastje moet worden gemaakt
- De Ecokids leren hoe je een vogelnestkastje moet ophangen (windrichting, zonnestand)
- De Ecokids leren hoe een bosplantsoen onderhouden moet worden

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Hout
- Spijkers
- Verf
- Kwasten
- Hamers
- Zagen (houtzaag en boomzaag)
- Ladder
- Bouwtekening nestkastje

Begeleiding:

- Voor deze activiteit zijn er 2 à 3 vaste begeleider en 2 à 3 mensen van het wijk-/groenteam nodig. Vooral tijdens het ophangen van de nestkastjes is hulp van een medewerker van het wijkteam erg handig. Zij weten de beste plekken en beschikken over ladders e.d.

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraak maken met wijk-/groenteam
- Uitzoeken geschikt perceel om kastjes op te hangen
- Uitzoeken geschikt bosplantsoen
- Hout aftekenen zodat gelijk begonnen kan worden met het zagen en timmeren van de nestkastjes

- Afspraak maken voor knutsellokaal

In samenwerking met:

- Het wijk-/groenteam van de gemeentelijke dienst wijkbeheer/plantsoenen

Werkwijze:

- Deze activiteit is geschikt voor 2 bijeenkomsten. In de eerste bijeenkomst worden de plankjes gezaagd, in elkaar getimmerd en geverfd. Aan het eind van de bijeenkomst worden de nestkastjes te drogen gelegd.
- Tijdens de tweede bijeenkomst worden de nestkastjes opgehangen in de bomen. Dit gebeurt met behulp van de medewerkers van het wijk-/groenteam. Zorg ervoor dat de nestkastjes op de goede plaats komen te hangen. Niet op de regen en niet vol in de zon.
- Het ophangen van de nestkastjes neemt waarschijnlijk niet de hele bijeenkomst in beslag. Om de resterende tijd in te vullen gaan de Ecokids met de medewerkers van het wijk-/groenteam mee om te helpen bij het onderhoud van een bosplantsoen (wilgen of elzen knotten)
Van de afgezaagde delen van de bomen kunnen de Ecokids eventueel nog natuurlijke beschoeiing maken.

Kosten:

- De kosten van deze activiteit bestaan uit het materiaal voor de nestkastjes. De materialen zijn meestal te verkrijgen via het wijkteam.
- Bouwpakketten van vogelnestkastjes zijn ook te bestellen bij:
"Vogelbescherming Nederland".
e-mail: vogelweb@vogelbescherming.nl

Wilgen knotten /poort maken

Omschrijving	De kinderen leren hoe wilgen geknot worden en doen ervaring op met het zagen en de verwerking tot geschikte wilgentenen. Kinderen zelf bijv. een toegangspoort laten maken van zelf geknotte wilgentenen
Periode	Vroege voorjaar
Plaats	Parkachtige omgeving waar wilgen staan met lage stammen
Vorbereidingstijd	2 uur afhankelijk van samenwerking met plantsoenen dienst
Uitvoering	Beroepskrachten plantsoendienst en de Ecokidsbegeleiders
duur	2 bijeenkomsten van ongeveer 2 uur

Doel:

- Ecokids inzicht geven in de noodzaak van het knotten van wilgen en concrete bijdrage geven aan het onderhoud van het groen in de wijk en het leren van het oude ambacht van vlechten met wilgentenen.

Aard van de activiteit:

- werken
- kennis overdracht
- onderzoek
- ervaren
- vlechten van wilgentenen tot toegangspoort van tuin

Materiaal:

- Zaaggereedschap (schrobzagen) in overleg met de plantsoendienst
- Snoeischaren
- Touw

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

Op tijd contact opnemen met de plantsoendienst over de plek, de begeleiding en het gebruik van de materialen.

Afspraken over het gebruik door de Ecokids.

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag	Kringgesprek	Logboek
15 minuten	Fietsen naar het plantsoen		
90 minuten	Uitleg over wilgen knotten en werken	In groepjes aan het werk	zaaggereedschap
15 minuten	Terugfietsen naar het buurthuis		
tijdsduur onderdeel 2	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag	Kringgesprek	Logboek
5 minuten	Lopen naar de tuin		
90 minuten	Uitleg en vlechten met wilgentenen	In groepjes aan het werk	Snoeischaren Touw/draad
5 minuten	Wandeling naar het buurthuis	Lichamelijke inspanning	

In samenwerking met:

Beherende organisatie van het betrokken groen

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

De twee activiteiten in samenhang zien waardoor Ecokids hun wilgentenen gebruiken voor de versiering van de toegang van hun tuin.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>aanknopingspunt</i>
Zagen aan de bomen voor onderhoud	Snoeien van struiken	Gebruik verschillende materialen
vlechten	Heg aanplanten	Wilgentenen blijven groen als ze in de grond worden gestoken

Kosten:

- cadeautje voor de plantsoenendienst
- Kosten eventueel huur zagen

Troep op de stoep

Omschrijving	Tijdens de Ecokids bijeenkomst de wijk in om het afval (probleem) in de wijk onder ogen te zien en dit met behulp en uitleg van de gemeente zelf te verzamelen en af te voeren
Periode	Gehele jaar
Plaats	Wijk
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders in samenwerking met gemeente / Milieudienst
duur	2 ½ uur (150 minuten)

Doel:

- Ecokids bewust laten worden van het afval dat er in de leefomgeving is
- Ecokids informeren over de mogelijkheden die er zijn om het afval netjes op te ruimen/af te voeren

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Ervaren

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider
- Gemeentemedewerker

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met gemeente

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag - verhaal voor laten lezen van de vorige activiteit	Kringgesprek	Logboek
15 minuten	Uitleg door een medewerker van de gemeente* over het afval (probleem) in de stad/wijk	Luisteren	
10 minuten	Kinderen in groepjes verdelen en uitleggen op welke manier men afval gaat weghalen en noteren**, materialen verdelen		Afvalknijpers Handschoenen Vuilniszakken Formulier waarop afval genoteerd kan worden + kaartje van de omgeving
60 – 75 minuten	Lopen van een route door de wijk op zoek naar allerlei afval en elementen die met afval te maken hebben***	Lichamelijke inspanning	Afvalknijpers Handschoenen Vuilniszakken Formulier waarop afval genoteerd kan worden + kaartje van de omgeving
25 minuten	Spullen opruimen en bespreken - wat is er gevonden? - waar is het gevonden? - waar hoort het afval? - wat viel er op?	Kringgesprek	Folders over het afval
!!!!!!	De laatste 10 minuten gaan 2 kinderen een verhaaltje schrijven voor het logboek	Schrijven	Pen Logboek
15 minuten	Afsluiting Onder het genot van een drankje wordt de activiteit nabesproken en worden de kinderen voorbereid op de volgende activiteit	Kringgesprek	Limonade Koekjes Bekers

*

Gemeente

Als je met een groep kinderen iets gaat doen in de openbare ruimte is het verstandig om vooraf afspraken te maken met de gemeente die verantwoordelijk is voor de openbare ruimte. Vaak kunnen deze ook zorgen voor materiaal (afvalknijpers, handschoenen en bezems) en afvoer van het bij elkaar gehaalde afval.

Ook is het aardig om een gemeenteburgemeester (verantwoordelijk voor afval/zwerfvuilbestrijding) te vragen een kort verhaaltje te houden aan het begin van de activiteit.

**

Noteren van gevonden afval

Om bij de nabespreking de Ecokids een beeld te laten krijgen van wat er allemaal gevonden is, verdient de aanbeveling om de Ecokids tijdens het zwerfvuilrapen het gevonden afval ook te laten noteren. Hiervoor zijn diverse mogelijkheden te bedenken. Een schema met de verschillende soorten afval (GFT, papier, glas, blik, restafval en grofvuil) en plekken waar het gevonden is kan eenvoudig samengesteld worden. Op een kaartje van de wijk kunnen kinderen met nummers aangegeven waar welk afval gevonden is.

Afval elementen in de wijk

Bij het uitzetten van de schoonmaakroute kunnen verschillende elementen meegenomen worden:

- afvalbakken (hangende / staande of speciale hondenpoepbakken)
- inzamelcontainers voor glas, papier of textiel
- grotere vervuilers in de buurt

In samenwerking met:

- Gemeente

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>Aanknopingspunt</i>
Welk afval is er en kan het opnieuw gebruikt worden	Kringloop/ voedselmobile	Compostering/ hergebruik

Kosten:

- Materialen afval verzameling en afvoer (evt. lenen bij gemeente)

Thema “Veiligheid”

Bekijk je wijk

Omschrijving	De Ecokids gaan de eigen wijk bekijken. Ze vullen een vragenlijst in die gaat over huizen, groen, geluid, vogels, verkeer en afval
Periode	Lente/zomer
Plaats	De eigen wijk
Vorbereidingstijd	Geen
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Wereld Natuur Kids Soesterberg o.l.v. Henriëtte Steyn

Doel:

- De Ecokids leren hun eigen wijk goed te bekijken op bepaalde aspecten.

Aard van de activiteit:

- Onderzoeken/waarnemen

Materiaal:

- Pen
- Vragenlijst “Bekijk je wijk” (bijgesloten)
- Plattegrond van de wijk

Begeleiding:

- 1 à 2 begeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Kopiëren vragenlijst

In samenwerking met:

- Deze activiteit kan zonder samenwerking met anderen georganiseerd worden

Werkwijze:

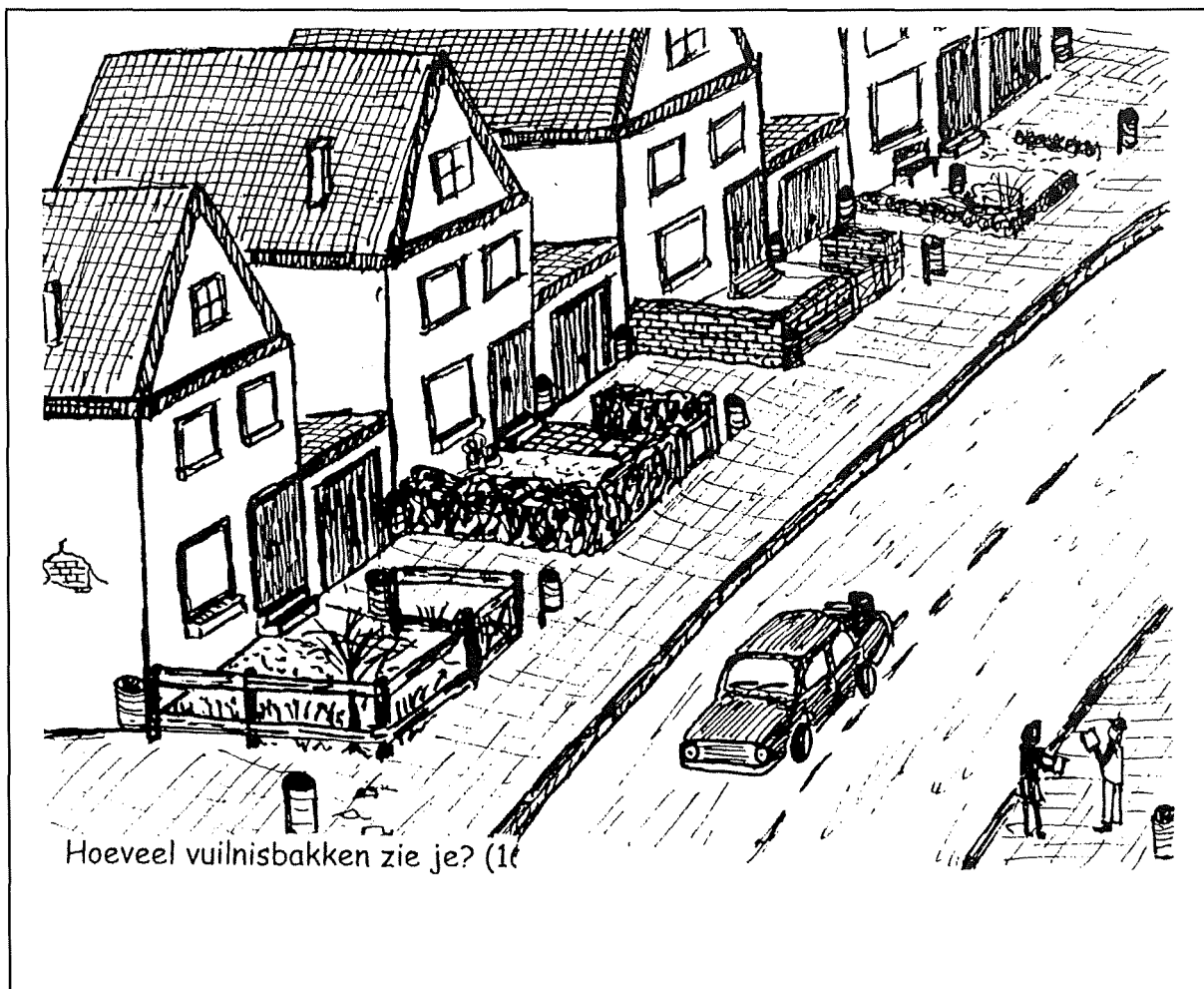
- De Ecokids gaan de wijk in en vullen al lopende de vragenlijst “Bekijk je wijk” in.

Kosten:

- Kopiëren vragenlijsten/plattegrond

BEKIJK JE WIJK !

NAAM:

INHOUD

① HUIZEN

② GROEN

③ GELUID

④ VOGELS

⑤ VERKEER

⑥ AFVAL

1 HUIZEN

- HOE ZIET DE WIJK ERUIT? KLEUR DE RONDJES.

☐ Oude wijk	☐ Rijtjes huizen
☐ Nieuwe wijk	☐ Alleenstaande huizen
☐ Laagbouw	☐ Veel verschillende huizen
☐ Hoogbouw	☐ Veel dezelfde huizen

- IN WELK HUIS ZOU JIJ HET LIEFST WONEN?

.....
.....

- WAAROM?

.....
.....

- ZIE JE HIER HUIZEN MET EEN TUIN? JA/NEE

- WAAR ZIJN DEZE DOOR AFGEBAKEND? KLEUR DE RONDJES.

- ☐ Hek
- ☐ Muur
- ☐ Schutting
- ☐ Heg
- ☐ anders, nl.....

- WAAR IS DIE AFBAKENING VAN GEMAAKT? KLEUR DE RONDJES.

- ☐ Steen
- ☐ Hout
- ☐ Struiken
- ☐ Anders, nl.

- TEKEN 2 MANIEREN WAAROP DE BEWONERS HUN TUIN HEBBEN AFGEBAKEND.

--	--

- WAARVOOR DIENT DIE AFBAKENING (HEK OF MUURTJE), DENK JE?

.....

.....

- IS ER IETS OP GEPLAKT OF GETEKEND? JA/NEE

- ZO JA, WAT VIND JIJ DAARVAN?

.....

.....

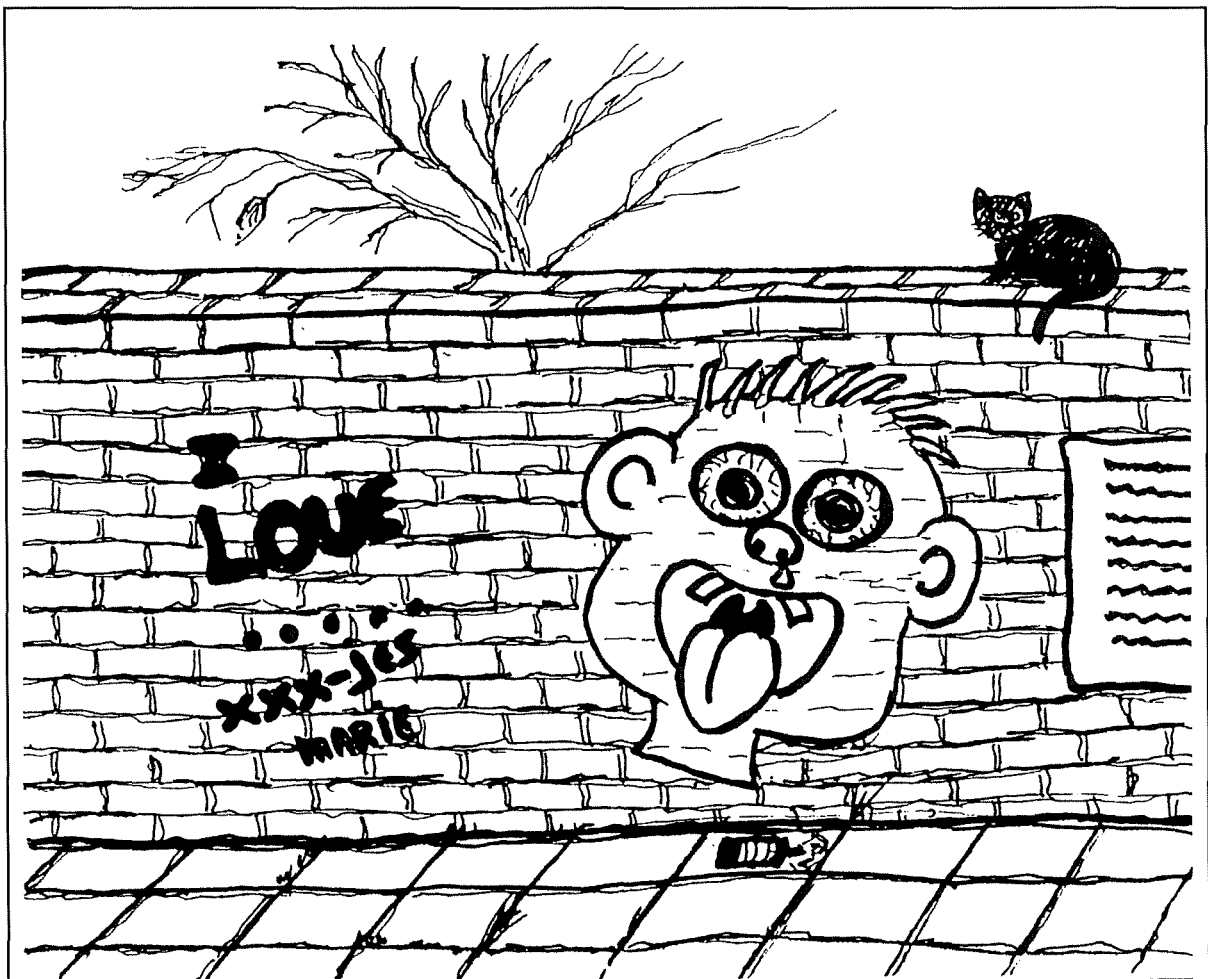
- ZULLEN DE BEWONERS HET LEUK VINDEN? JA/NEE

- WAAROM WEL/NIET?

.....

.....

.....

2 GROEN

- IS ER OOK OPENBAAR GROEN (OPENBAAR BETEKEN DAT HET VOOR IEDEREEN IS)? KLEUR DE RONDJES.

☐ Struiken

☐ Bomen

☐ Gras

☐ Anders, nl.

- IS HET DOOR MENSEN GEZAAID OF GEPLANT OF IS HET VANZELF GEKOMEN, WAT DENK JE?

.....
.....
.....

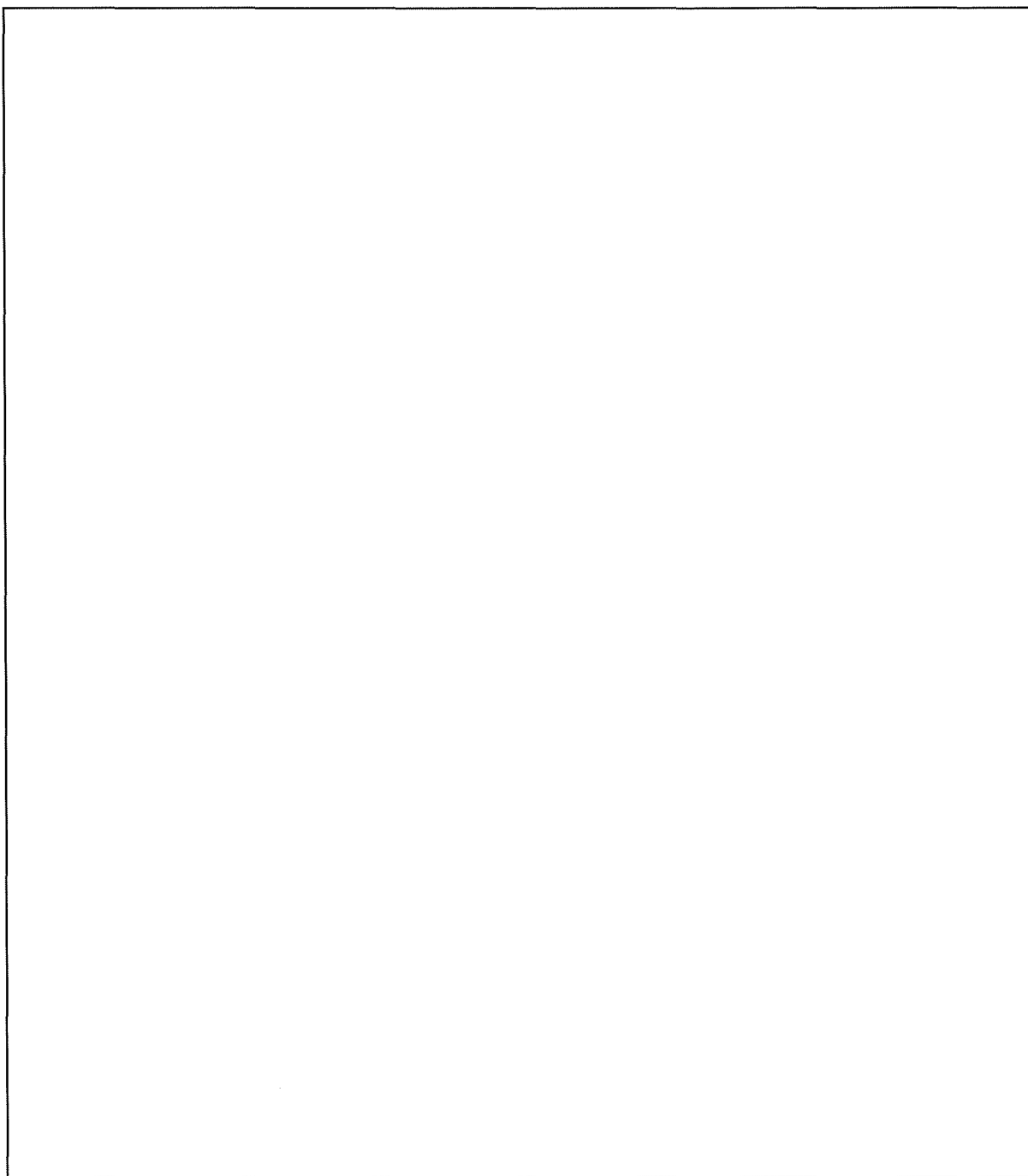
- ZIE JE BESCHADIGINGEN AAN DE BOMEN? JA/NEE

- KUNNEN STRUIKEN EN BOMEN HIER GOED GROEIEN? JA/NEE, OMDAT.....

.....

- KLEUR HET GRAS OP DE PLATTEGROND (DIE JE GEKREGEN HEBT) GROEN.

- VIND JE DAT ER GENOEG SPEELRUIMTE IS? JA/NEE
- NATUUR IS OVERAL! ZOEK EENS MOOIE NATUUR MET EEN DIA-RAAMPJE. TEKEN WAT JE ZIET!!!

3 GELUID

DOE TWEE MINUTEN LANG JE OGEN DICT.
LUISTER GOED NAAR DE GELUIDEN OM JE HEEN.

- WELKE GELUIDEN HOOR JE ?

1.
2.
3.
4.
5.

- DOOR WIE WORDEN DIE GELUIDEN GEMAAKT?

1. Door.....
2. Door.....
3. Door.....
4. Door.....
5. Door.....

- IK VIND DEZE WIJK.....

- ☐ Stil
- ☐ Lawaaiig
- ☐ Af en toe lawaaiig

- WAT MAAKT HET MEESTE GELUID? MENSEN/ NATUUR

4 VOGELS

- HEB JE OOK VOGELS GEHOORD? JA/ NEE
- WELKE VOGELS ZIE JE? KLEUR DE RONDJES.

O MEREL

O HUISMUS

O DUIF

O SPREEUW

O KAUW

O KOOLMEES

- WAAR BEVINDEN ZICH DE MEESTE VOGELS?

.....
WAAROM DAAR?.....
.....

- VIND JE DAT ER VEEL OF WEINIG VOGELS ZIJN?

.....
• ZIJN ER VEEL VERSCHILLENDE VOGELS?
.....

5 VERKEER

- GA OP DE RAND VAN DE STOEP ZITTEN.
TEL HET VERKEER DAT IN 5 MINUTEN LANGSKOMT.

..... Auto's

..... Vrachtauto's

..... Brommers

..... Fietsen

.....

..... Motoren

..... Snorfietsen

..... Voetgangers

..... Bussen

- IK VIND DIT EEN *STILLE* / *DRUKKE* STRAAT.
- WELKE VERKEERSBORDEN ZIE JE? TEKEN 2
VERKEERSBORDEN HIERONDER.

--	--

- ZIE JE NOG ANDERE VERKEERSTEKENS? JA / NEE
 ZO JA, WAT BETEKENEN ZE?

- ZIJN DE STRATEN HANDIG INGERICHT VOOR HET
 VERKEER? JA / NEE
- ZIJN HIER SPECIALE DINGEN GEDAAN VOOR DE
 VEILIGHEID VAN VOETGANGERS? KLEUR DE RONDJES.
 - ☐ Voetpaden/trottoir
 - ☐ Stoplichten
 - ☐ Zebrapaden
 - ☐ anders, nl.
- ZIJN ER VOORZIENINGEN VOOR FIETSERS? JA / NEE
 WELKE VOORZIENINGEN ZIJN DAT?
 - 1:.....
 - 2:.....
 - 3:.....
 - 4:.....
- GEEF DE VOORZIENINGEN VOOR VOETGANGERS (#)EN
 FIETSERS (///) AAN OP DE PLATTEGROND.
- KOMT HIER EEN BUS LANGS? JA / NEE
 WELKE?.....

⑥ AFVAL

- ZIE JE ROMMEL LIGGEN? JA / NEE

- WAT VOOR ROMMEL LIGT ER ALLEMAAL?

☐ Papier

☐ Plastic

☐ Blik

☐ Poep

☐ Kauwgom

☐ Voedselresten

☐ Tuinafval

☐ Anders, nl.....

- WIE VEROORZAKEN DE ROMMEL?

1.

2.

3.

4.

5.

- STAAN HIER OOK AFVALBAKKEN? JA / NEE

- GEEF OP DE PLATTEGROND MET (A) AAN WAAR AFVALBAKKEN STAAN EN MET (\\ \\ \\) WAAR ZICH HET MEESTE ZWERFVUIL BEVINDT!

- WAT VIND JE VAN DEZE ROMMEL (AFVAL) OP STRAAT?

.....

.....

Milieu en verkeer

Omschrijving	Politieagent vertelt de Ecokids over ‘milieu en verkeer’. Daarna gaan ze de wijk in om de snelheid van auto’s te meten. Bij overtreding delen de Ecokids “bekeuringen” uit
Periode	Hele jaar
Plaats	Politiebureau en op straat
Voorbereidingstijd	Max. 1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en politieagent(en)
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Gouda-Oost o.l.v. A. Besteman, W. Deelen en H.Vink

Doel:

- De Ecokids leren welke verbanden er bestaan tussen milieu en verkeer.
- De Ecokids leren hoe de snelheid van auto’s wordt gemeten
- De Ecokids leren mensen aan te spreken op hun gedrag

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe en excursie

Materiaal:

- Videoband “Doe maar gewoon”
- Videorecorder en TV
- Snelheidsmeetapparatuur
- Bekeuringen (geen echte, maar Ecokidsbekeuringen)

Begeleiding:

- per 5 à 8 kinderen 1 Ecokidsbegeleider
- 2 agenten (voor de snelheidscontrole zeker 2, voor de introductie is 1 agent voldoende)

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraak maken over ontvangst op politiebureau
- Ontwerpen en vermenigvuldigen van de “bekeuringen”

In samenwerking met:

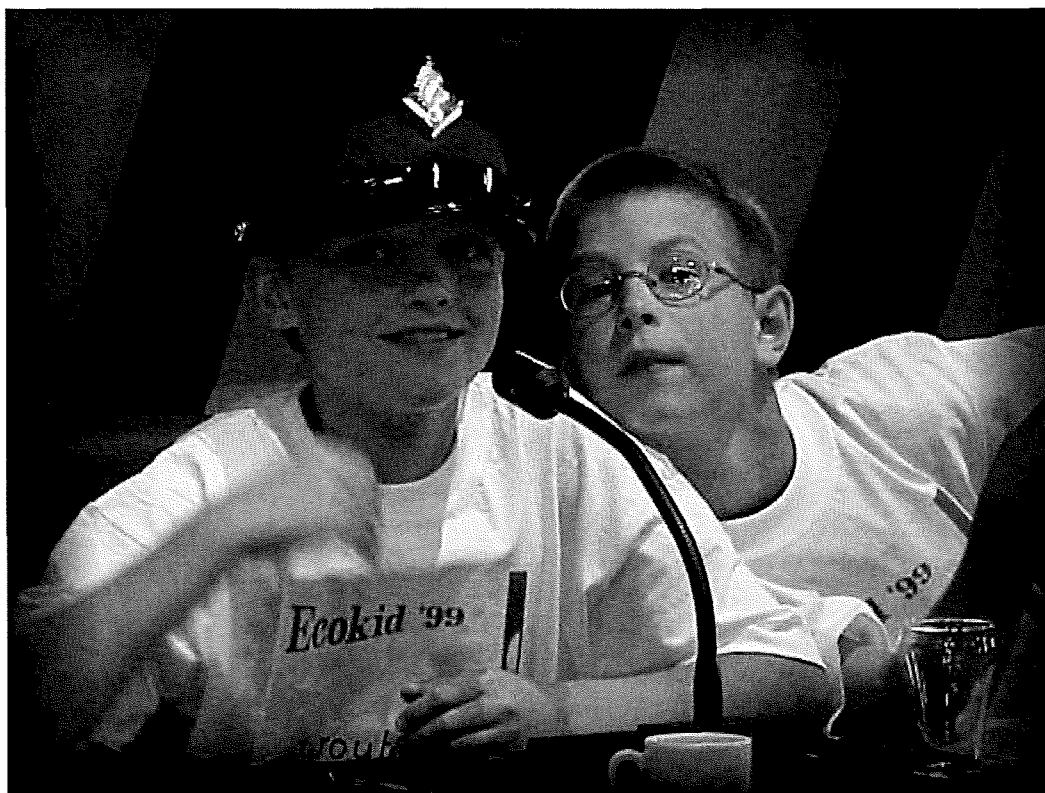
- De politie

Werkwijze:

- Ontvangst op politiebureau
- Informatie over milieu en verkeer
- In de wijk meten van de snelheid van de auto's
- Uitdelen bekeuringen

Kosten:

- Er zijn geen bijzondere kosten. Misschien is een attentie voor de politie een leuk gebaar.

Thema

“Voeding & Duurzame ontwikkeling”

Biologisch koken

Omschrijving	De Ecokids gaan koken met biologisch geteelde ingrediënten, gekocht in de natuurwinkel
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Keuken/lokaal
Vorbereidingstijd	1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Arnhem o.l.v. Jos Fontaine Ecokids Raambuurt Gouda o.l.v. Sarie Donk

Doel:

- De Ecokids leren koken met biologisch geteelde producten

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Kookspullen
- Keuken
- Recepten
- Ingrediënten uit de natuurwinkel

Begeleiding:

- 1 begeleider per 5 kinderen

Organisatie/voorbereiding:

- Recepten uitzoeken
- Ingrediënten kopen
- Kookspullen klaarzetten

In samenwerking met:

- Deze activiteit kan alleen worden uitgevoerd, maar het is misschien leuker als hij georganiseerd wordt samen met de natuurwinkel. Er kan dan ook wat verteld worden over biologische producten. Bijvoorbeeld de verschillen met niet biologische producten, of de voor- en nadelen van biologische producten.

Werkwijze:

- De Ecokids kiezen een recept uit, zoeken daar de ingrediënten bij en gaan koken.

Kosten:

- Kosten ingrediënten: ongeveer Fl 5,- per persoon

Ontbijten bij de natuurwinkel

Omschrijving	De kinderen gaan ontbijten in de natuurwinkel. Daar leren ze wat biologisch geteeld voedsel is.
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Natuurwinkel
Vorbereidingstijd	Max. 1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en medewerker natuurwinkel
Duur	1 bijeenkomst (liefst in de ochtend)
Bron	Ecokids Gouda Bloemendaal o.l.v. Rijk Scheer

Doel:

- De Ecokids leren wat voor producten een natuurwinkel verkoopt.
- De Ecokids leren de verschillen tussen biologische producten en niet-biologische producten
- De kinderen maken kennis met biologisch geteelde producten. Zij kunnen zelf proeven of er verschil is tussen biologische en niet-biologische producten.

Aard van de activiteit:

- Op bezoek bij/zelf-doe

Materiaal:

- Borden, bestek, ontbijtspullen (uit de natuurwinkel)

Begeleiding:

- per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding

- Overleg met natuurwinkel over bezoek
- Overleg met natuurwinkel over programma
- Brief naar de ouders om te waarschuwen dat de activiteit 's ochtens voor het ontbijt plaatsvindt.

In samenwerking met:

- De natuurwinkel

Werkwijze:

- De Ecokids krijgen eerst uitleg over wat biologische producten zijn, waar ze verbouwd worden, de verschillen met niet-biologische producten, etc.
- Daarna gaan de kinderen ontbijten met biologisch geteelde producten

Kosten:

- In overleg met de natuurwinkel (ongeveer 5 gulden per kind)

Survival/ adventure

Omschrijving	De Ecokids leren dat de natuur meer mogelijkheden biedt op het gebied van overleven dan menig mens tegenwoordig nog weet. De Ecokids leren hoe ze moeten overleven in de natuur en m.b.v. welke middelen dit het beste kan
Periode	Voorjaar / zomer
Plaats	Groenstukje met slootje/ buitenplaats
Vorbereidingstijd	1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders + eventueel specialist op gebied van survival
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Stichting De Voorde Rijswijk

Doel:

- De Ecokids leren spelenderwijs hoe je moet "overleven" in de hedendaagse Nederlandse natuur
- De Ecokids leren tevens dat de natuur veel waarde heeft en bijzonder is

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe
- Excursie

Materiaal:

- Survival benodigdheden om in de natuur te kunnen overleven; zakmes, kompas etc. (in overleg met survivaalexpert)

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders
- Survivaalexpert

Organisatie/voorbereiding:

- Aanschaf survival benodigdheden
- Afspraak maken met survivaalexpert

In samenwerking met:

- Survivaalexpert
- Scoutingbegeleiders uit de omgeving

Werkwijze:

- De Ecokids krijgen eerst een soort van basisles om de technieken van survival onder de knie te krijgen, alvorens ze het in de praktijk kunnen meemaken
- Na deze inleiding gaan de Ecokids met survivaalexpert het bos in om in de praktijk te kunnen zien wat er allemaal van belang is bij het survivalleer
- Als einde zouden de kinderen marshmallows kunnen roosteren boven een vuur dat ze hebben gemaakt van hen eigen gesprokkelde hout. Ook een leuk einde van een reeks bijeenkomsten

Kosten:

- Eventuele aanschaf van survival benodigdheden
- Cadeautje voor survivaalexpert

Bewust inkopen doen

Omschrijving	Bijeenkomst over bewust inkopen doen. Door vertoning van video's en verantwoord boodschappen doen leren de Ecokids over gezonde voeding, verantwoorde productie en eerlijke handel
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Supermarkt en of biologische winkel in de buurt
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst 2,5 uur
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ecokids bewust maken van de invloed en gevolgen van keuzes die je maakt bij het boodschappen doen
- Ecokids kennis laten maken met het verloop van productie tot consumptie van hun dagelijkse voeding
- Ecokids kennis laten maken met het aspect eerlijke handel

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Kennis overdracht
- Onderzoek

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Video's bestellen
- Supermarkt* inlichten over Ecokidsactiviteit

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag	Kringgesprek	Logboek
15 minuten	Videoband draaien over achtergronden van productie van voedsel **	Video kijken	Video en TV
15 minuten	Uitleg over de boodschappen die gekocht moeten worden voor een recept (bijvoorbeeld een typisch gerecht voor het stedenband land). Keurmerken en hun waarde bespreken en uitleggen wat bewust inkopen doen is ***	In groepjes aan het werk	Pen Papier Recept Vragenformulier
10 minuten	Wandeling naar de supermarkt onder begeleiding	Lichamelijke inspanning	
30 – 40 minuten	Boodschappen doen en rondkijken in de supermarkt zodat het vragenformulier ingevuld kan worden	Boodschappen doen	Boodschappenlijstje Vragenformulier Pen Geld Linnen- of boodschappentas
10 minuten	Wandeling terug	Lichamelijke inspanning	
15 minuten	Nabespreken van het bewust inkopen doen onder het genot van een warm kopje chocolademelk	Kringgesprek	Producten Keurmerken
20 minuten	Videoband van Max Havelaar draaien over de productie van cacao ****	Video kijken	Videoband TV/Video
!!!!!!	De laatste 10 minuten gaan 2 kinderen een verhaaltje schrijven voor het logboek	Schrijven	Pen Logboek
15 minuten	Afsluiting	Kringgesprek	Limonade

*

Supermarkt

Het is belangrijk om tijdig een supermarkt of biologische winkel in de buurt te benaderen en de activiteit aan hen uit te leggen. Het is belangrijk voor de winkelier dat ze weten dat ieder groepje Ecokids begeleid wordt door een ouder/vrijwilliger. Kies bij voorkeur ook niet het drukste winkelmoment uit om de winkel te laten bezoeken door de Ecokids.

**

Video over productie van voedsel

Er zijn diverse organisaties die banden beschikbaar hebben over de productiewijze van ons voedsel.

Zorg dat de band aansluit bij de producten op het boodschappenlijstje dat de kinderen mee gaan nemen naar de supermarkt en begrijpelijk is voor de doelgroep.

boodschappenlijstje en “nadenkertjes”

Op het boodschappenlijstje staan diverse producten. Het is zo samengesteld dat er van de producten iets gemaakt kan worden maar ook dat de Ecokids in de winkel een duidelijke keuze kunnen maken tussen producten met een verschillende oorsprong.

Het “nadenkerslijstje” bestaat uit:

- denk aan je eigen gezondheid
- milieuvriendelijkheid
- diervriendelijkheid
- mensvriendelijkheid
- houdbaarheidsdatum
- prijs

Keurmerken die aan de orde kunnen komen zijn:

- Max Havelaar
- Ekokeurmerk / Biologische producten
- Milieukeur
- Gerecyclede producten (bv. verpakkingspapier)
- Verschillende soorten eieren met hun keurmerk

Max Havelaar

Stichting Max Havelaar heeft een breed scala aan informatie en materialen over producten die het Max Havelaar keurmerk kunnen dragen. Adres zie hieronder.

In samenwerking met:

- Supermarkt in de buurt
- Videobanden zijn te koop/huur bij:
Zorn Uitgeverij bv
Postbus 434
2300 AK Leiden
071-5149141
www.kenmerk.nl
- Stichting Max Havelaar
Postbus 1252
3500 BG Utrecht
030-2337070
www.maxhavelaar.nl

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>aanknopingspunt</i>
Boodschappen doen bespreken / nabespreken	Troep op de stoep	Welke soorten afval ben je tegen gekomen en kan je door andere verpakkingen te kiezen een minder grote afvalberg bereiken?
Waar let je op bij boodschappen doen?	Uitwisselingsactiviteit	Waar komen producten vandaan?
Welke producten zijn er te koop?	Op bezoek bij het tuindersbedrijf / moestuin activiteiten	Kom je deze producten ook in de supermarkt tegen en hoe zien ze eruit?

Kosten:

- 15 euro per groepje van 5 Ecokids voor het inkopen van de boodschappen
- Kosten huur video's, ongeveer 10 euro per stuk

Boodschappenlijst (voorbeeld):

1 kg meel
klein potje zout
suiker (maximaal 1 kg)
1 fles olie (om te bakken)
1 liter melk
pakje cacao
1 pakje thee
1 pak koffie
1 pak koekjes
toiletpapier

Let op: vraag het bonnetje bij de kassa!

Denk bij het kopen aan:

- je eigen gezondheid
 - geur-, kleur- en smaakstoffen
 - zit er veel of weinig suiker in
 - zit er veel vet in
- milieuvriendelijkheid
 - hoe veel keer zit het product verpakt?
 - van welk materiaal is de verpakking gemaakt en is de verpakking recyclebaar?
 - is het product in Nederland geproduceerd? Spullen die van verder weg komen reizen langer per vrachtauto of vliegtuig, dit kost meer benzine
 - groeien de producten in de buitenlucht of moeten ze in warm gestookte kassen worden

verbouwd?

- Diervriendelijkheid
 - hoe worden de dieren waarvan het vlees komt gehouden. In kleine hokjes of hebben ze de ruimte om te “scharrelen”?
- mensvriendelijkheid
 - Hebben de mensen die de producten gemaakt of geoogst hebben hiervoor voldoende geld gehad om voldoende eten, drinken, een huis en spullen voor hun kinderen te kunnen betalen?
- Houdbaarheidsdatum, hoe lang kan je het nog gebruiken
- Prijs
 - koop je het omdat het er leuk uit ziet of omdat het goed is?
- Natuurvriendelijk
 - kun je zien of het product zonder bestrijdingsmiddelen gemaakt is?

Zoekopdracht in de supermarkt:

1. Zet achter de producten op het boodschappenlijstje de prijs :

1 kg meel	€
klein potje zout	€
suiker (maximaal 1 kg)	€
1 fles olie (om te bakken)	€
1 liter melk	€
pakje cacao	€
1 pakje thee	€
1 pak koffie	€
1 pak koekjes	€
toiletpapier	€
2. Voor het recept hebben we nog meer spullen nodig. Deze staan niet op het boodschappenlijstje omdat ze niet zo lang goed blijven, we kunnen ze daarom nu nog niet kopen.
Zoek de producten op en schrijf op welk product/verpakking je zou kopen en waarom?

Product	Welke zou je kopen?	Waarom?	prijs
Aardappels			
Eieren			
Zure room			
Paprika			
Uien			

3. Schrijf van 3 soorten groente en 3 soorten fruit op uit welk land ze komen.

	Groente 1	Groente 2	Groente 3
Groente			
Land			

	Fruit 1	Fruit 2	Fruit 3
Fruit			
Land			

Eigen maaltijd maken (afsluitingspresentatie)

Omschrijving	Afsluitende Ecokidsbijeenkomst. De Ecokids presenteren de gedane Ecokidsactiviteiten naar hun ouders, onder het genot van zelfgemaakt gerechten en hapjes
Periode	Afsluiting Ecokidsactiviteitscyclus
Plaats	Stadsboerderij/ Ecokids thuisbasis
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst 2,5 uur
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Op een leuke manier de Ecokidsactiviteitscyclus afsluiten
- Ervaringen van de activiteiten naar voren zien te krijgen
- Ouders betrekken bij deze Ecokidsactiviteiten

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit met ouders
- Kennis overdracht van Ecokids naar ouders

Materiaal:

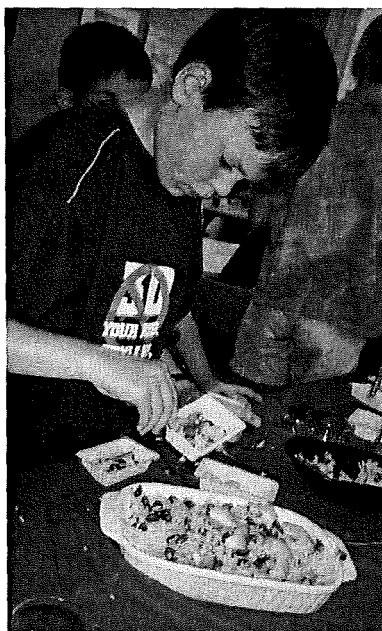
- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders
- Ouders van Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Ouders Ecokids inlichten over afsluitende bijeenkomst

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	Werkvorm	benodigdheden
5 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag - verhaal voor laten lezen van de vorige activiteit	Kringgesprek	Logboek
15 minuten	Duurzaamheid a.d.h.v. de activiteiten: op een magneet / prikbord worden de verschillende activiteiten door de Ecokids met elkaar verbonden om de samenhang te symboliseren	Kringgesprek	Magneet/prikbord Kaartjes van de verschillende activiteiten (bv. foto)
60 minuten	- Koken van een gerecht/hapjes uit het land waarmee uitgewisseld wordt* - maken van collage van de activiteiten om op te hangen in de boerderij/ thuisbasis	Kokkerellen Knutselen	Boodschappen Recept Kookmaterialen Knutselmaterialen, oude tijdschriften + 1 of meerdere grote vellen karton
20 minuten	Presenteren van gedane activiteiten aan de ouders **	presentatie	Collage en/of voorwerpen die de Ecokids herinneren aan vorige activiteiten
15 minuten	Uitreiken Ecokidscertificaat en aardigheidje voor vrijwilligers		Certificaten Cadeautje
15 minuten	Recepten opschrijven voor kinderen in (met hulp van de ouders)***	Schrijven	Pen Papier
20 minuten	Het gemaakte gerecht/hapje opeten. Ieder Ecokid schrijft enkele regels in het logboek	Eten	Borden en bestek Logboek en pen

*

Koken van een gerecht

Het seizoen waarin deze activiteit plaatsvindt bepaalt of het eventueel ook nog mogelijk is om verse producten uit de eigen moestuin te kunnen halen.

Het is aan te bevelen om enkele onderdelen van de bereiding voorafgaand aan de activiteit al vast klaar te zetten/voor te bereiden.

**

Presentatie

De presentatie van de activiteiten uit de cyclus door de Ecokids kan op verschillende manieren gedaan worden.

- onderdelen collage

Ieder kind kiest een onderwerp van de collage uit om iets van zijn/haar ervaringen te vertellen

- aan de hand van materialen/producten

In een mand liggen minimaal 9 voorwerpen of producten, van iedere activiteit minimaal 1 voorwerp dat de Ecokids herinnert aan de activiteit. Ieder Ecokid mag een voorwerp uit de mand halen en er ten overstaan van de andere Ecokids en ouders iets over vertellen.

recepten

Het is belangrijk dat de Ecokids vooraf de vraag krijgen om een recept dat ze lekker vinden mee te nemen. Eventueel kan het nog specifiek gemaakt worden (gerecht, hapje of bijvoorbeeld koekje).

Tijdens de activiteit wordt het op een vrolijke manier opgeschreven en versierd waarna het naar de Ecokidsgroep in gezonden wordt

In samenwerking met:

- Ouders van de Ecokids

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>Aanknopingspunt</i>
Inleiding op thema	Alle activiteiten	Wat hebben ze met elkaar te maken?

Kosten:

- Kosten van de gerechten en hapjes (kosten beperken door de ouders deze van huis mee te laten nemen)
- Ecokidscertificaten
- Kleinigheidje vrijwilligers

Een Wereldreis (speurtocht)

Van grondstof tot aankoop

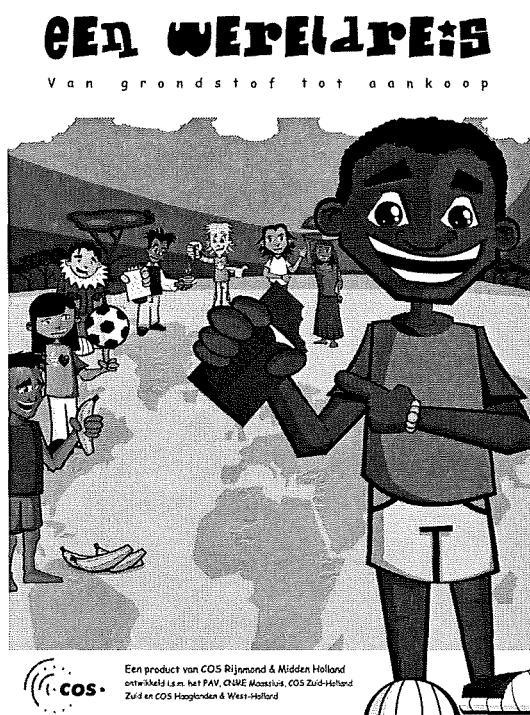
Omschrijving	Een speurtocht langs winkels en eventueel andere locaties. De Ecokids gaan, aan de hand van speurtochttopdrachten, op deze locaties op zoek naar de herkomst van een aantal producten en hun relatie met het milieu en ontwikkelingslanden: een wereldreis, van grondstof tot aankoop. Ontwikkeld door S.E.N.
Periode	Gehele jaar, let op openingstijden winkels en het weer
Plaats	Directe omgeving thuisbasis Ecokids
Vorbereidingstijd	4 uur, 6 weken van te voren beginnen met contact/ afspraken winkeliers
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst van 2,5 uur
Bron	COS-RMH met illustraties van Boudewijn Danser www.BDisOKE.nl

Doel:

- Ecokids bewust maken van de weg die een product al afgelegd heeft voor het in de winkel te koop ligt
- Ecokids inzicht geven in de grondstoffen van een product
- Ecokids kennis laten maken met keurmerken voor milieuvriendelijk teelt en steun voor ontwikkelingslanden

Aard van de activiteit:

- Speurtocht

Materiaal:

- Werkbladen met speurtochttopdrachten (regeling via SEN)
- Adressen van deelnemende winkels
- Roulatierooster van Ecokidsgroepjes langs de winkels
- Wereldreisposter (zie illustratie, via SEN)

- Brief medewerking winkeliers (via SEN)
- Bladen nabespreking (via SEN)

Begeleiding:

- 1 begeleider per 5 Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

De Ecokidsbegeleider die “Een Wereldreis: van grondstof tot aankoop” coördineert, voert ter voorbereiding op de speurtocht de volgende taken uit:

- Contact met SEN voor opvragen werkbladen (regeling via SEN)
- Werving winkels en locaties. Idealiter worden voor alle zeven thema's waar speurtochttopdrachten bij zijn (banaan, chocolade, kleding, koffie, papier, speelgoed en de Wereldwinkel) winkels/ locaties gezocht, maar er kunnen producten en dus ook winkels afvallen. De winkels/ locaties kunnen in overleg met de winkelier worden voorzien van een wereldreisposter, zodat de Ecokids en begeleiders (ook adressenlijst) deze winkels gemakkelijk kunnen herkennen tijdens de speurtocht
- Overleg met en instructie van de winkeliers
- Kopiëren van de werkbladen met speurtochttopdrachten over de winkels die bezocht kunnen worden
- Maken van een rooster met daarop het start- en eindpunt van de speurtocht, de begin- en eindtijd, de namen en adressen van de deelnemende winkels, een overzicht waar ieder Ecokidsgroepje op welk tijdstip moet zijn en een telefoonnummer voor noodgevallen (ook doorgegeven aan winkeliers)
- Maken van de definitieve selectie van de winkels en de producten, rekening houdend met de beschikbare tijd en de spreiding van de winkels
- Afspraken maken over eventueel vervoer naar het startpunt en eventuele winkels

In samenwerking met:

- Winkeliers van de locaties die bezocht worden
- SEN

Werkwijze:

- De Ecokids verzamelen bij het startpunt
- De Ecokids ontvangen informatie over het doel van de speurtocht
- De Ecokids worden geïnstrueerd over regels en afspraken* die in de winkels tijdens de speurtocht gelden en tijdens het vervoer
- De verschillende groepjes Ecokids krijgen van de begeleiders vlak voor het binnengaan van de winkels de werkbladen met speurtocht opdrachten
- De Ecokids met begeleider bezoeken om de beurt alle winkels
- De Ecokids volgen daarbij de op het rooster aangegeven (begeleider) volgorde voor hun groep
- In iedere winkel maakt het groepje gezamenlijk de speurtocht opdrachten
- Ieder groepje blijft maximaal 10 minuten in de winkel
- De Ecokids verzamelen met hun begeleiders op de afgesproken eindtijd bij het eindpunt
- Nabespreking met de Ecokids en afsluiting

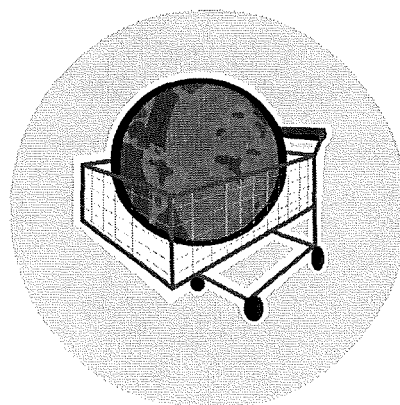
*

Speurtocht regels en afspraken

- Alle opdrachten worden samen met het Ecokidsgroepje uitgevoerd. Samen zoek je naar de antwoorden
- Goed naar de Ecokidsbegeleider luisteren (ook voor de volgorde! (roulatierooster))
- Alleen winkels binnenlopen die de begeleider aangeeft als 'speurwinkel'
- De Ecokids zijn te gast in de winkels. Gedraag je dus ook als gast
- Even buiten de winkel wachten wanneer er nog een Ecokidsgroepje binnen in die winkel is
- Geen producten zonder toestemming van de begeleider uit de schappen pakken
- Goed uitkijken met oversteken en de verkeersregels in acht nemen
- Ecokids blijven bij de begeleider. Mocht een Ecokid toch de groep kwijt raken: terug lopen naar de winkel waar je het laatst bent geweest en wacht daar

Kosten:

- Kopieer en verzendkosten speurtochtwerkbladen
- Attentie voor de winkeliers

Natuurlijke huidverzorgingsproducten maken

Omschrijving	De Ecokids maken huidverzorgende producten van natuurlijk materiaal
Periode	Hele jaar
Plaats	Thuisbasis Ecokids
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Begeleiders Ecokids
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Ecokids activiteitenboek Gouda

Doel:

- De Ecokids leren hoe je van natuurlijke materialen huidverzorgende producten kunt maken

Aard van de activiteit:

- Doe- activiteit

Materiaal:

- Zie recepten

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Benodigde materialen inkopen

In samenwerking met:

Alleen staande activiteit

Werkwijze:

- Zie recepten

Kosten:

- Afhankelijk van de te maken producten

Recepten

Reinigingsproducten

Je kunt je gezicht dagelijks reinigen met een lichte olie, een zeer milde zeep op basis van plantaardige olie, melk of appel- of druivensap. Een vette huid produceert meer vet als je te veel zeep gebruikt. Verdund citroensap kan helpen. Een wekelijks stoombad en/of masker reinigt diep.

Rijk gezichtsmasker

- 1 ei
- 1 theelepel honing
- 2 theelepels biergist

Klop het ei en meng de andere ingrediënten erdoor. Breng het masker op een vochtig gezicht aan en laat het 15 minuten inwerken. Spoel af met lauw water.

Appelmasker

Met een appelsapcompres of een laagje rauwe appelpulp pep je het weefsel helmaal op. Houd het masker eventueel met een stuk mousseline op z'n plaats. Breng aan op een vochtig gezicht, laat het 15 minuten zitten en spoel af met lauw water.

Melk-honingreiniger

- 2 theelepels honing
- 1 eetlepel warme melk

Meng de honing en de melk en verwarm alles al roerend op een laag vuur. Masseer de reiniger met je vingertoppen in de huid. Spoel af en klop je gezicht droog met een handdoek.

Reinigend tropisch-fruitmasker

Dit masker is heel gemakkelijk te maken wanneer de papaja's goedkoop zijn. Papaja verwijdert dode huidcellen en frist de huid helemaal op.

- 300 gram geprakte papaja
- 1 theelepel volle yoghurt

Meng de ingredienten en roer ze tot een glad papje. Doe het masker op je gezicht en hals. Laat het 10-15 minuten intrekken en spoel het af met lauw water.

Kruidenstoombad

Hiermee reinig je je huid, stimuleer je de bloedsomloop en voel je je heerlijk fris.

- 1 theelepel gedroogde peterselie
- 1 theelepel gedroogde rozemarijn
- 1 theelepel gedroogde munt
- 1 theelepel gedroogde goudbloembladjes
- 1 theelepel gedroogde kamille
- 1,5 liter kokend water

Maak eerst je gezicht goed schoon. Leg alle kruiden in een grote kom en giet het kokende water er voorzichtig overheen. Voel of de stoom niet te heet is, leg je handdoek over je hoofd, zodat de stoom niet kan ontsnappen en stoom gedurende 5 minuten. Klop je gezicht zachtjes droog.

Basishandcreme

Experimenteer met verschillende hoeveelheden lanoline voor het gewenste resultaat.

Kamille- en rozenolie werken verzachtend.

- 2 eetlepels lanoline
- 2 eetlepels amandel- of tarwekiemolie
- 4 druppels verzachtende etherische olie naar keuze

Verwarm de lanoline "au bain marie" (boven een bak met kokend water). Zachtjes roeren. Als de massa vloeibaar is, haal je de pan van het vuur en voeg je de amandelolie en etherische olie toe. Blijf roeren tot de creme is afgekoeld. Bewaar de creme in een glazen pot.

Thema “Uitwisseling”

Paspoort maken

Omschrijving	Paspoorten maken om op te sturen naar het uitwisselingsproject
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Vaste lokatie voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders + iemand die de paspoorten kan vertalen
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Den Haag o.l.v. Hans de Rijk Ecokids Bloemendaal Gouda o.l.v. Rijk Scheer

Doel:

- De Ecokids maken een paspoort van zichzelf om op te sturen naar de kinderen van het uitwisselingsproject.

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Papier (groot formaat/posterformaat en kleiner formaat)
- Lijm
- Plaatjes (uit bijv. tijdschriften)
- Fototoestel + -rolletjes (liefst direct-klaar foto's)
- Pen en kleurtjes

Begeleiding:

- 1 begeleider per 6/7 kinderen

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraak maken met de vertaler over de vertaling van de paspoorten.

In samenwerking met:

- Iemand die de paspoorten kan vertalen

Werkwijze:

- Maken van het eigen paspoort (foto, naam, leeftijd)
- Maken van kaartjes met korte beschrijving thema's (bv school, speelgoed, dieren, hobbies, sport)
- Vertaling van de paspoorten
- Opplakken op poster

Kosten:

- De kosten voor deze activiteit bestaan uit het fotorolletje en eventueel de ontwikkel en afdrukkosten.
- Verzendkosten

Peru, meer dan poncho's, papa's en panfluiten

Omschrijving	De Ecokids maken aan de hand van een leskist kennis met de cultuur van Peru
Periode	Het gehele jaar
Plaats	Vaste lokatie voor bijeenkomsten
Vorbereidingstijd	Max 1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 tot 4 bijeenkomsten
Bron	Stichting Ecokids Nederland

Doel:

- Kinderen en hun begeleiders informatie geven over Peru
- Kinderen laten nadenken over en inzicht geven in de verschillen en overeenkomsten tussen Peru en Nederland

Aard van de activiteit:

- Leren aan de hand van een leskist

Materiaal:

- Leskist Peru
Deze leskist over Peru is ontwikkeld door en in opdracht van de Stichting Ecokids Nederland. Er is gekozen voor een algemene opzet van de leskist, waardoor deze geschikt is voor ruimer gebruik dan alleen groepen Ecokids. De uitleen is ondergebracht bij:

COS Rijnmond & Midden Holland
Centrum voor internationale samenwerking
Postbus 686
3000 AR Rotterdam
Tel: 010-2755955
Fax: 010-4120896
E-mail: cos@cosrmh.nl

Begeleiding

- Per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Bestellen leskist
- Doorkijken leskist
- Klaarzetten spullen uit de leskist

In samenwerking met:

- Behalve het huren van de leskist is het niet nodig om deze activiteit in samenwerking met een andere organisatie uit te voeren

Werkwijze:

- De inhoud van de leskist kan gebruikt worden voor één bijeenkomst, maar gezien de hoeveelheid materialen en mogelijkheden adviseren wij u ieder onderwerp in een aparte bijeenkomst te behandelen. Het is raadzaam de eerste bijeenkomst te besteden aan het geven van algemene informatie over het land Peru aan de hand van het onderwerp “Regio’s”. Hiermee hebben de kinderen voldoende basiskennis en inzicht om aan de slag te gaan met de andere onderwerpen: voedsel, kleding en muziek.

Kosten:

- De kosten van deze activiteit bestaan uit het huren van de leskist. Voor meer informatie over de huurprijs kunt u contact opnemen met het COS Rijnmond & Midden Holland te Rotterdam.

Ecokids hier en daar

Omschrijving	Ecokids maken kennis met hun uitwisselingsgroep uit een ander land.
Periode	Gehele jaar
Plaats	Thuisbasis Ecokids
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders in samenwerking met stedenbandorganisatie
Duur	2 ½ uur (150 minuten)
Bron	Milieuecommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ecokids kennis laten maken met stedenband land en stad in het bijzonder
- Het uitwisselen van eerste ervaringen en eventueel materialen met uitwisselingsgroep

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Uitwisseling ervaren

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Toonbare informatie over uitwisselings Ecokidsgroep verzamelen

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	werkvorm	benodigdheden
10 minuten	Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is voor vandaag, voorlezen uit het logboek	kringgesprek	Logboek
20 – 30 minuten	Introductie door Stedenbandmedewerker en de Ecokidsgroep daar. woordenlijst maken met een aantal woorden die van toepassing zijn op de Ecokids of boerderij	Introductie / kringgesprek	Wereldkaart Video/dia's/foto's Groot vel voor woorden Stift
	Volgende zaken in roulerende groepen uitvoeren		
30 minuten	Internetsites bekijken over stad en band van stedenband en eventueel de Ecokidsgroep *	Internetten	Computer met internetverbinding Lijst met voor kinderen interessante websites
30 minuten	Paspoort en “alledaagse dingenblad” maken**	Schrijven/ knutselen	Voorbedrukte kaartjes Papier
!!!!!!!!!!!!!!	Laatste 10 minuten van het vorige onderdeel gaan 2 kinderen een verhaaltje maken voor het logboek	Schrijven	Logboek Pennen
15 minuten	Afsluiting Onder het genot van drinken en iets te eten wordt de activiteit nabesproken en worden de kinderen voorbereid op de volgende activiteit	Kringgesprek	Drinken etc.

* het is belangrijk dat er voorwerk wordt gedaan, d.w.z. dat mogelijk geschikte websites worden bekeken en geselecteerd. Eventueel ook welke onderdelen van sites geschikt zijn. Dit voorkomt lange zoektijden en interesseverlies bij de Ecokids.

** Dit onderdeel gaat over het uitwisselen van alledaagse ervaringen over alledaagse zaken. Aan de hand van een kaart met een thema (Nederlandse envertaling) wordt iedere Ecokid gevraagd zijn ervaring of mening in ca. 5 zinnen te verwoorden. Langere teksten zijn vaak moeilijk omdat alle teksten ook vertaald moeten worden voor de Ecokids “daar”. Ieder thema kan op een ander kaartje gezet worden (verschillende kleuren). Per Ecokid kunnen meerdere kaartjes ingevuld worden

Thema's kunnen zijn:

- school
- familie
- hobby
- dieren
- de kinderboerderij
- sport
- eten
- de stad waarin ze wonen
- Nederland
- Huisdieren
- Speelgoed

Door de Ecokids waarmee de uitwisseling plaatsvindt, kunnen dezelfde kaartjes gebruikt worden. Het kan daarom aardig zijn om de thema's zowel in het Nederlands als in de taal van het land neer te zetten.

In samenwerking met:

- Stedenbandorganisatie uit de stad/ dorp
- Ecokids uitwisselingsgroep

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Tot stand brengen van een uitwisselingsproject

Veel steden hebben een stedenband met een stad in een ander land. Heel vaak zijn er al mensen actief in het onderhouden van de relatie met mensen in die stad. Het is dus handig om uit te zoeken of er een stedenband is en welke mensen (ambtenaren bij een gemeente of een speciale stedenbandorganisatie) kunnen ondersteunen bij het vinden van een (Ecokids)groep in de zusterstad.

Bij het tot stand brengen van een uitwisseling is het belangrijk om aan betrokkenen aan te geven dat de eerste stappen van de uitwisseling zeer eenvoudig kunnen zijn en vooral ook tastbare resultaten moeten opleveren voor de groepen hier en daar.

Afhankelijk van taalbarrière, ontwikkeling van het land, mogelijkheden van een groep en betrokkenheid van tussenpersonen (stedenband of ambtenaren) kan de uitwisseling uitgebouwd worden.

Thema's als voedsel, dieren en feesten/gebruiken lenen zich goed om vervolgvactiteiten op te baseren voor een wederzijds begrip hier en daar.

Kosten:

- Materialen knutselen

Dit paspoort is van
wla_ciciel paszportu

leeftijd :
wiek :

hobby`s :
zainteresowania :

ik doe mee met de ecokids omdat :
dzialam w Ecokids, bo

Dit paspoort is van
wla_ciciel paszportu

leeftijd :
wiek :

hobby`s :
zainteresowania :

ik doe mee met de ecokids omdat :
dzialam w Ecokids, bo

Thema

“Kinderboerderij”

Kringlopen op de kinderboerderij

Omschrijving	Op het terrein van de kinderboerderij in groepjes ontdekken van kringlopen en zoeken naar materialen die hergebruikt worden met behulp van een vragenlijst: voer voor de dieren, knollen, wortels enz uit de moestuin, oud brood van de bakker
Periode	Gehele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en kinderboerderijmedewerker
Duur	1 Bijeenkomst van 2 uur
Bron	CNME de Zwanebleom Gouda

Doel:

- Inzicht in de diverse vormen van hergebruik
- De Ecokids leren over de afkomst van materialen
- De Ecokids leren over verwerking van kinderboerderijproducten
- Inzicht in duurzaam water en energie gebruik van de kinderboerderij

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit: speurtocht/ vragenlijst
- Ervaren

Materiaal:

- Houten onderleggers voor de vragenlijst en pennen
- Voorbeelden van diervoeding uit eigen tuin

Begeleiding:

- 1 Ecokidsbegeleider per 5 Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Voorbeeldvragenlijst aanpassen aan eigen situatie
- Rondgang maken over het terrein, op zoek naar goede voorbeelden
- Afspraken maken met de kinderboerderijbegeleiding en groepsbegeleiders Ecokids voor ontvangst en afsluiting
- Route over het terrein maken

In samenwerking met:

Voor meer informatie: NME-centrum

Werkwijze:

- Introductie door kinderboerderij
- Ecokidsbegeleiders nemen groepjes mee op pad
- invullen vragenlijst
- Bespreken vragenlijst en bevindingen Ecokidsgroep

Kosten:

- Kopiëren vragenlijsten

Kringlopen op de kinderboerderij

De bijeenkomst vandaag gaat over kringlopen. Op het terrein van de Kinderboerderij ga je kijken of er een kringloop te ontdekken valt en ook of er bijvoorbeeld materialen hergebruikt worden. Om dit te ontdekken moet je de vragen beantwoorden.

Je start bij de hoofdingang en loopt daar vandaan het terrein op.

1. Bekijk de inhoud van de kruiwagen rechts van het pad bij de voerschuur.

Wat zit er in?

Waar komt dit vandaan denk je?

.....

Waar wordt het voor gebruikt?

.....

2. Ga de grote stal in (waar de geiten, paarden en kalfjes in staan).

Waar lopen de paarden op?

.....

Waar komt dit vandaan denk je? (het is hergebruikt!)

.....

Waar werd het van gemaakt vóór het de eerste keer gebruikt werd?

.....

Wat eten de kalfjes?

.....

Waar wordt dit van gemaakt?

.....

3. Voorbij de varkensstal vind je de mesthoop.

Wat zou er met die mest gebeuren denk je?

.....

4. Loop eens binnen bij de muizenstal. Waar zitten de muizen op? (2 dingen noemen)

.....

Waar komt dit vandaan denk je?

.....

5. Waar zitten de cavia's op?

.....

Waar is dit van gemaakt?

.....

6. Loop nu helemaal naar achteren langs de kippenverblijven. Deze zijn op het moment leeg omdat er binnenkort verbouwd wordt. Aan het einde naast de verblijven zie je in de hoek een stapel liggen. Waar bestaat deze stapel uit?

.....

Waar komt het materiaal vandaan denk je?

.....

Bij het hek zie je roze touwtjes hangen. Weet je waar die vandaan komen?

.....

Waar zou je die allemaal voor kunnen gebruiken?

.....

7. Loop terug naar de varkensstal. Aan de zijkant van de varkensstal zie je een regenton. Deze is net nieuw en zal binnenkort aangesloten worden op de afvoerpijp van het regenwater. Schrijf eens op waar je op de boerderij dit regenwater zoal voor kan gebruiken.

Voor:

.....

8a. Kijk bij de eendenvijver eens naar de rechteroever. De oever is zo ingericht dat de eenden makkelijk een beschutte broedplek kunnen vinden.

Wat is er bij de inrichting gebruikt?

.....

Waar komt dit materiaal vandaan denk je?

.....

8b. De paadjes op deze oever zijn bedekt met:

.....

Waar komt dit vandaan denk je?

.....

8c. Bezoekers geven de eenden vaak:

.....

Dit komt van

9. Loop nu door het tuinhek de tuin in en kijk naar rechts in het weiland.

Wat zijn de hoopjes die je in het weiland ziet?

.....

Waar komt dit vandaan denk je?

.....

Loop nu verder de tuin in tot links achterin.

Wat zie je binnen de houten afrastering?

.....

Waar komt het materiaal vandaan denk je?

.....

10. Loop nu naar het bruggetje dat naar de bijentuin gaat. Vóór het bruggetje zie je een stuk wat afgescheiden is. Dit is de kleine beestjestuin.

Waar is de omheining van gemaakt?

.....

Waar komt dit materiaal vandaan?

.....

11. Loop nu terug naar de hoofdingang. Kijk eens op het dak van het hoofdgebouw. Behalve ramen zie je hier een:

.....

Hoe komt de Kinderboerderij aan warm water denk je?

.....

Antwoorden

1. Kruiwagen met afvalgroente van de supermarkt. Voer voor diverse dieren.
2. Stro. Is eerst gebruikt in de hokken van kleine boerderijdieren. Bij niet te vuil gaat het naar de paarden. Gemaakt van de stengels van granen.
Hooi = gedroogd gras.
3. Op het land om voedingsstoffen toe te voegen.
4. Zaagsel / krantensnippers. Gemaakt van gezaagd hout en van kranten (uiteindelijk ook van hout).
5. Houtsnippers. Hout.
6. Bladeren. (Stengels van) planten. Takken. Uit de tuin.
Roze touwtjes komen van de strobalen.
Voor b.v. dichtbinden van (vuilnis) zak; ophangen van tuingereedschap; vastmaken van hek.
7. Drinkwater dieren. Begieten van de tuin. Schoonmaken erf etc.
8. Wilgentenen. Wilgen.
Houtsnippers. Bomen.
Brood. Bakker (meestal oud brood van thuis).
9. Molshopen. Opgeworpen aarde door de mol. Komt uit de grond.
Composthoop. Afval van de moestuin.
10. Wilgentenen. Van gesnoeide wilgen.
11. Zonnecollector. Het koude water wordt opgewarmd in de collector door de energie van de zon.

Werken op de kinderboerderij

Omschrijving	In groepjes onder begeleiding stal, hokken, schoonmaken/vers stro neerleggen enz. en informatie ontvangen over de voeding en verzorging. Aanvulling: in het omliggende gebied wilgen knotten en andere snoeiwerkzaamheden verrichten en met het verkregen hout, natuurlijke beschoeiing aanbrengen
Periode	Gehele jaar; tijdens knot periode
Plaats	Kinderboerderij of directe omgeving
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders in samenwerking met kinderboerderijmedewerker of plantsoenendienst
Duur	1 bijeenkomst van 2,5 uur
Bron	CMNE Zwanebloem Gouda

Doel:

- Kinderen werken en ervaren de zwaarte en de hoeveelheid van het werk
- Echt werken en een bijdrage leveren aan de verbetering van de omgeving/ omgeving waar de dieren in kunnen leven, broeden enz.

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Ervaren

Materiaal:

- Bekende kinderboerderijmaterialen; vorken/scheppen/stro
- Zagen en snoeimessen e.d. (lenen bij de plantsoenendienst)
- Materialen voor het aanleggen van natuurlijke beschoeiing (plantsoenendienst)

Begeleiding:

- Begeleiding per 2/3 kinderen.
- 2/3 vrijwilligers van de KB begeleiden deze activiteit
- Begeleiders van de Ecokidsgroep zorgen voor groepsindeling en doorsturen van groepjes en zorgen voor de afsluiting
- Evt. ouders vragen voor een keer mee te helpen

Organisatie/voorbereiding:

- Vrijwilligers vanuit de kinderboerderij regelen/ evt. Ouders Ecokids
- Zorgen voor voldoende beschikbare materialen
- Bepaling snoeigebieden en bomen. Plantsoenendienst informeren en afspraken maken over de plannen.
- Afspraken met de plantsoenendienst/verkrijgen materialen.

In samenwerking met:

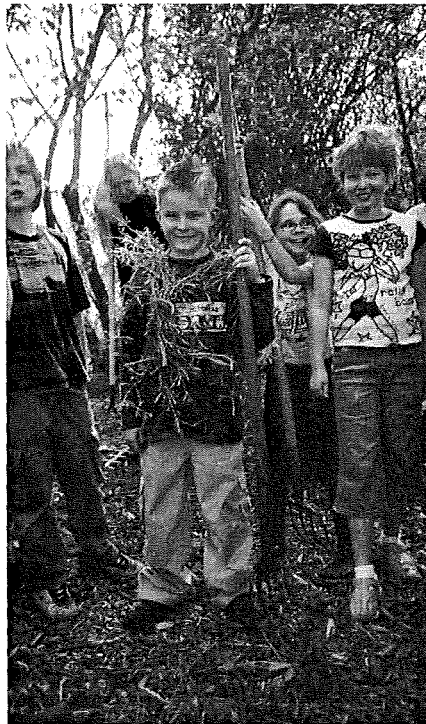
- Kinderboerderij/ plantsoenendienst
- Eventueel zorgen voor extra informatie: lesbrieven over dierenverzorging

Werkwijze:

- Inleiding; wat te doen en de regels die hiervoor gelden
- Werkzaamheden worden begeleid door kinderboerderijvrijwilligers/
plantsoenendienst
- Niet te lang dezelfde activiteit, wisseling van werk tussen de groepjes
- afsluiten en napraten en verslagjes maken van de gedane werkzaamheden

Kosten:

- Geen extra kosten. Wel voor eventuele aanschaf materialen.

Huisdieren

Omschrijving	De Ecokids doen onderzoek bij verschillende soorten huisdieren
Periode	Hele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Begeleiders Ecokids
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De kinderen leren beter de behoefte van hun huisdier kennen

Aard van de activiteit:

- Onderzoek/ doe- activiteit

Materiaal:

- Werkblad huisdieren
- Knutselmateriaal voor de konijnenspeelgoedjes

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders, beheerder kinderboerderij

Organisatie/voorbereiding:

- Werkblad kopiëren
- Knutselen voorbereiden: materiaal verzamelen

In samenwerking met:

- Kinderboerderij

Werkwijze:

- De kinderen vertellen wat over hun huisdier
- De proefjes met de dieren worden gedaan. Dit kan door een dier in het lokaal in een groot hok te zetten, of door samen met de Ecokids naar de hokken te gaan (voorkeur).
Voor de proefjes zie bijlage
- De Ecokids gaan konijnen voeren en evt. wat hokken schoonmaken
- Knutselen van konijnenspeelgoedjes

Kosten:

- Kopiëren werkblad

Proefjes met kleine knagers

Het is het leukste als de kinderen in een groot hok kunnen zitten waar bijv. konijnen of cavia's lopen. Anders kan er in de kring een hok gezet worden.

Dit kunnen de kinderen bestuderen:

Vacht: Blaas in de vacht. Wat zit er onder het haar, zie je verschillende kleuren, is er verschil tussen het haar op de rug en de buik?

Poep: Vergelijk de keuteltjes van de dieren (denk hierbij we laan de hygiëne, leg van tevoren zelf de keuteltjes op een petrischaal of bordje zodat de kinderen alleen maar kijken.

Staart: vergelijk de staarten van verschillende dieren en probeer de functie te raden.

Hartslag: bij een NME centrum hebben ze soms een stethoscoop te leen. Laat de kinderen eens luisteren naar het hartje van een Vlaamse Reus en hun eigen hartslag.

Oren: het is heel stil in de groep. Maak nu een geluidje en kijk naar de oren van het konijn.

Smaak: leg verschillende hapjes neer (wortel, brood, biks, chocola etc.) en kijk wat het dier het eerste opeet.

Wassen: Als je een druppeltje water voorzichtig op de neus druppelt, gaan veel dieren zich wassen.

Pootjes: vergelijk de pootjes met een kinderhand

Al deze bevindingen kunnen in een tabelletje opgeschreven worden.

De activiteit kan afgesloten worden met het knutselen van een knaagdierspeelgoedje.

Konijnen vinden het leuk om met dingen te kunnen gooien.

Alle kleine knagers vinden het leuk om aan dingen te knabbelen of zich te kunnen verstoppen.

Dit zijn wat voorbeelden:

- In een doos 2 openingen knippen en de doos versieren
- In een wc rolletje iets lekkers doen en dichtplakken
- In een doosje repen papier stoppen
- Een bosje hooi of stro stevig met een strotouwtje omwikkelen. Hier kan een konijn mee gooien.
- Een takkenbosje met een strotouwtje vastmaken.
- Van dennenappels een slinger maken
- Hard plastic doppen (bijv. van shampooflessen, wel eerst heel goed schoonmaken) aan elkaar rijgen met dit touw

Benodigdheden

- (schoen)dozen
- WC- rolletjes
- Lijm
- Tijdschriften
- Dennenappels
- Stro
- Strotouwtjes
- Dikke en dunne takken
- Plastic doppen

Boerderijdieren

Omschrijving	De Ecokids kijken naar boerderijdieren
Periode	Het hele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De Ecokids leren de behoeftes en de levenswijze van boerderijdieren beter kennen

Aard van de activiteit:

- Onderzoek

Materiaal:

- Werkbladen
- Plankjes met elastiek voor de werkbladen

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Werkbladen kopiëren

In samenwerking met:

- Beheerder kinderboerderij

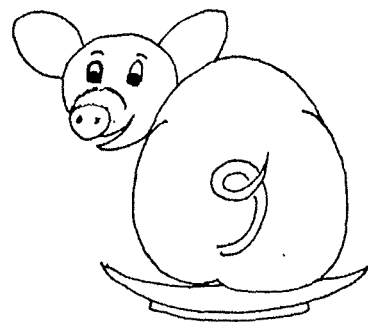
Werkwijze:

- Er wordt eerst wat verteld over boerderijdieren en vlees
- Met een werkblad wordt er een rondje over de boerderij gelopen. De verschillende werkbladen:
 - 1 Waarvoor worden ze gehouden?
Op dit werkblad staan hokken van 4 diersoorten getekend: kip, koe, geit, varken. Onderzoek wat de dieren eten en hoe ze eten, kijk hoe ze drinken, kijk naar de poep. Wat zijn de verschillen? Beantwoord in het hok de vragen.
 - 2 Poep: vergelijk de uitwerpselen en maak een vergelijking met de vorm en de spijsvertering en de eetgewoontes van de dieren. Let daarbij wel op de hygiëne: vooral niet aanraken en handen wassen!
 - 3 Beesten op je bord: dit werkblad kan bij de nabespreking gebruikt worden.

Kosten:

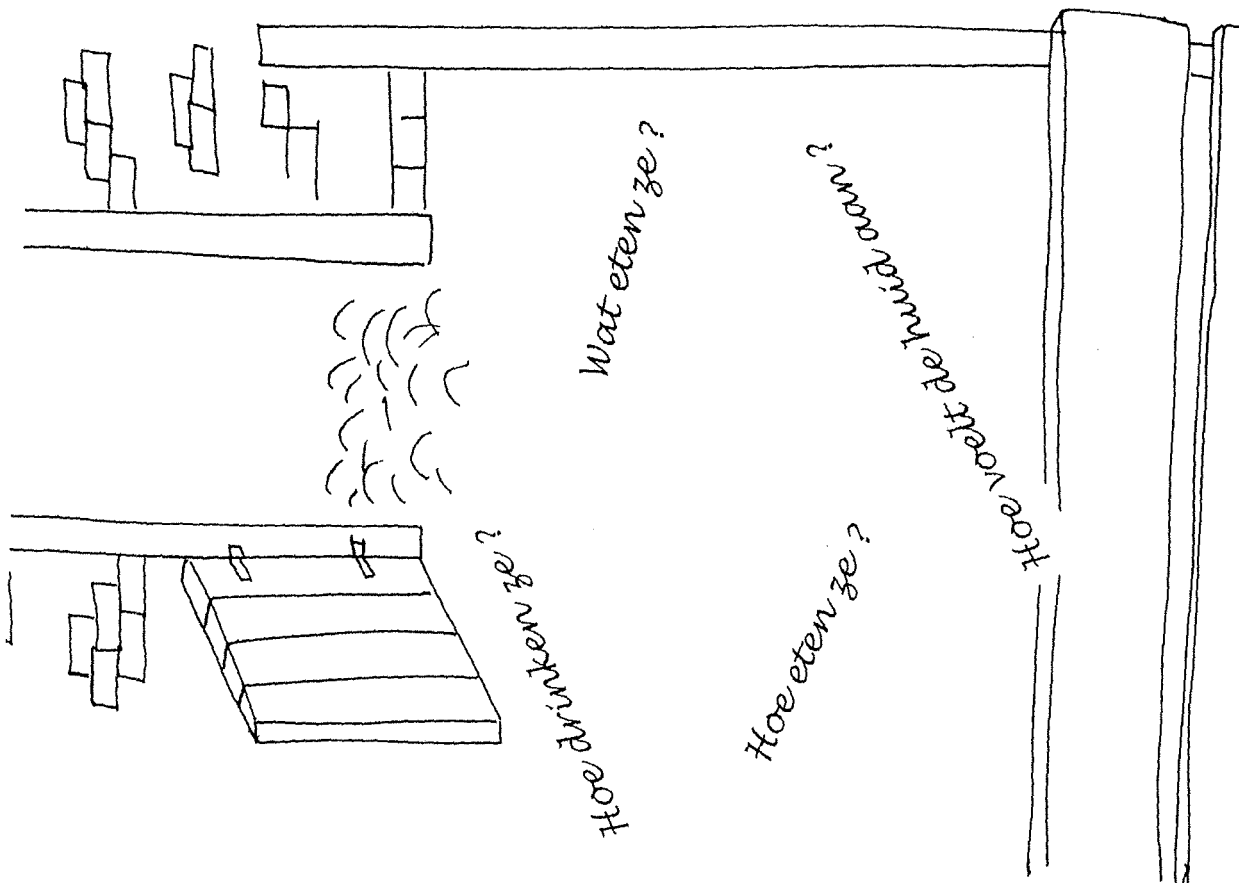
- Kopieerkosten werkbladen

Beesten op je bord

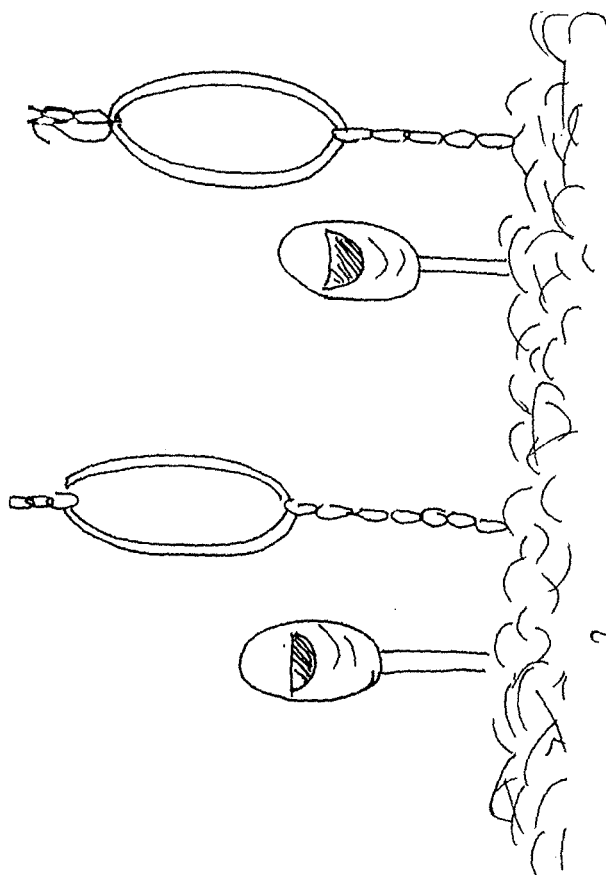

	Vlees	Eieren	Melkproducten
Eet je dit ?			
Van welke dieren allemaal?			
Ik eet dit omdat het gezond is			
Ik eet dit omdat het lekker is			
Ik eet dit omdat het moet			
Ik eet ditper week			
Het wordt gekocht bij			
Welke producten vind je allemaal lekker?			

Waarvoor worden ze gehouden?

Waarvoor worden ze gehouden?

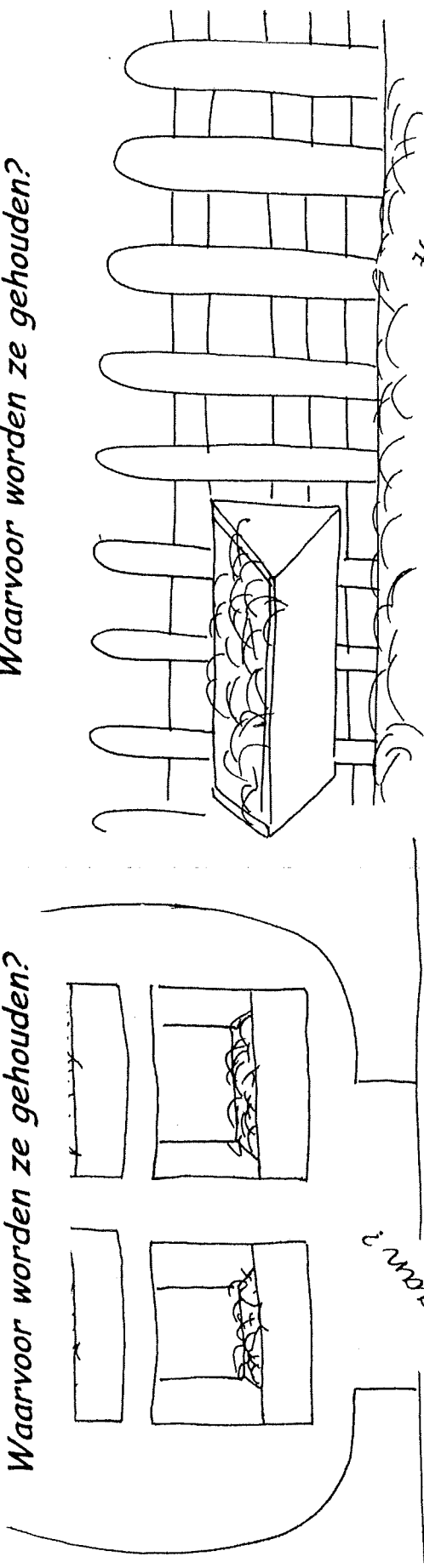
Wat eten ze?

Hoe drinken ze?

Hoe eten ze?

Hoe voelt de huid aan?

Waarvoor worden ze gehouden?

Hoe eten ze?

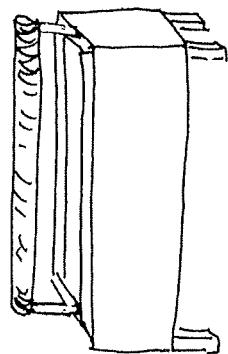
Hoe drinken ze?

Hoe voelt de huid aan?

Wat eten ze?

Wat eten ze?

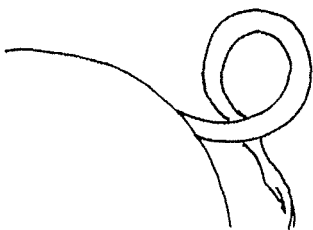
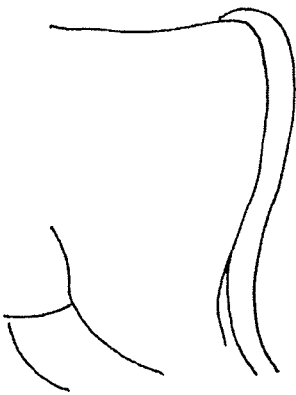
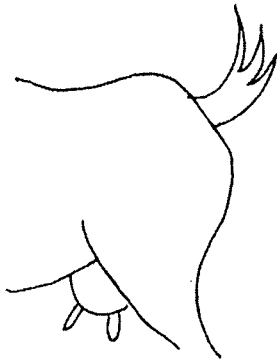
Hoe drinken ze?

Hoe eten ze?

Poep

Vorm Kleur Geur Wat zie
Je erin?

Grote grazers

Omschrijving	Bestuderen van het uiterlijk en het gedrag van de grote landbouwhuisdieren
Periode	Hele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- Het krijgen van meer inzicht in het gedrag en de behoeften van de grote landbouwhuisdieren

Aard van de activiteit:

- Doe- activiteit/ onderzoek/ ervaren

Materiaal:

- Worteltjes, havermoutkoekjes, appelsap, touwen

Begeleiding:

- Begeleiding kinderen en iemand die een paard kan longeren

Organisatie/voorbereiding:

- Praatje voorbereiden over de spijsvertering van herkauwers en niet-herkauwers (ev. met plaatjes verduidelijken) boodschappen doen, hooi, gras, kuil en stro verzamalentaken verdelen

In samenwerking met:

- Kinderboerderij met grote landbouwhuisdieren

Werkwijze:

- Praatje houden over de spijsvertering van koeien, paarden en geiten
- Het verschil laten zien/ voelen/ ruiken tussen stro, hooi, gras en kuil
- Bij de dieren kijken hoe ze eten en hoe de ontlasting eruit ziet (verschillen spijsvertering)
- Kijken hoe de dieren zich gedragen, bijv. de rangorde tussen geiten, de kuddegeest van schapen, het orenspel van paarden
- Spelletje “paarden leiden”: 1 kind is paard, ander kind de begeleider. Het paard wordt aan een touw begeleidt. Hoe breng je jouw gevoel en wil over op het paard en wat ervaart het paard hierbij?
- De kinderen kijken naar de gangen en het gedrag van een paard aan de longe
- Iemand laat de kinderen zien dat geiten geen boventanden hebben
- Tijdens de pauze worden er worteltjes en havermoutkoekjes gegeten (paardenvoer) en appelsap gedronken (paardenpis)

Kosten:

- Consumpties

Dierenpoten

Omschrijving	De Ecokids kijken eens beter naar de poten van dieren en ontdekken dat ieder dier zich op een eigen wijze voortbeweegt
Periode	Hele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 Uur
Uitvoering	Begeleiders Ecokids
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- Kinderen beter te laten kijken naar verschillende soorten dieren

Aard van de activiteit:

- Onderzoek/ ervaren

Materiaal:

- Foto's van dierenpoten
- Verschillende materialen om het lopen van dieren uit te kunnen proberen: zachte kussentjes, 2 elastieken, balletspitzen, naaldhakken, stelten, 2 ontstoppers, grote bergschoenen, zwemvliezen
- Bokkenpootjes en limonadesiroop

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Div. soorten poten knutselen
- Foto's van poten (niet noodzakelijk) maken
- Bokkenpootjes en limonadesiroop voor de pauze kopen

In samenwerking met:

- Beheerder kinderboerderij

Werkwijze:

- Eerst wordt er iets verteld over hoe de dieren zich voortbewegen . Wat zijn de functies van poten en wetenswaardigheden over snelheden van dieren
- Naar buiten en kijken naar de poten van alle dieren. Kijk naar het verschil tussen een paarden- koeien- varkens- en geitenhoef, deze vergelijken met een mensenhand. Vergelijken van de poten van vogels. Zoeken naar kleine beestjes en kijken hoe deze zich voortbewegen (duizendpoot, pissebed, spin, vlieg etc.)
- Pauze met bokkenpootjes en limonadesiroop
- Lopen op verschillende soorten poten:
 - Olifantspoten: zachte kussentjes onder de schoenen (vastgemaakt met elastiek)
 - Hoeven: balletspitzen
 - Teenganger: naaldhakken
 - Vogels op lange poten: stelten
 - Insecten: 2 zuignappen (bijv. ontstoppers)
 - Beer: grote brede berdschoenen: brede poten die niet wegzakken
 - Kikker: zwemvliezen
 - Kronkelen als een slang
 - Lopen als een hond
 - Hippen als een vogel
- Het maken van een toepasselijke knutsel: bliklopen

Kosten:

- Tractatie voor in de pauze
- Leen je wat spullen, ev. een kleine attentie

De kip en het ei

Omschrijving	De Ecokids kijken eens beter naar de kip
Periode	Voorjaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De Ecokids leren waar de eieren vandaan komen en wat er nodig is om een ei te produceren

Aard van de activiteit:

- Doen/ ontdekken

Materiaal:

- Minstens 10 kg aan boeken
- 4 Evengrote eieren (rauw)

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders, beheerder kinderboerderij

Organisatie/voorbereiding:

- Materiaal verzamelen

In samenwerking met:

- Kinderboerderij

Werkwijze:

- Eerst wordt er een praatje over kippen en eieren gehouden. Bijv. kippenrassen, verschil in grootte eieren, uitbroeden van eieren en broedmachines
- Proefjes doen met eieren: zie bijlage
- De kippen op de boerderij eten en drinken geven, daarbij naar eieren zoeken. Op het erf of in de omgeving van de boerderij kan er nog naar vogelnesten gezocht worden. Hierbij kan er een eendenei vergeleken worden met een kippenei.
Mocht er een broedmachine op de boerderij in werking zijn, dan kan de beheerder het schouwen van een ei laten zien
- Eventueel kunnen er nog eierdopjes van wc- rollen geknutseld worden

Kosten:

- Aan deze activiteit zijn geen kosten verbonden

Proefjes met eieren

- **Hoe zie je het verschil tussen een rauw en een gekookt ei?**

Rond laten draaien op de tafel. Een gekookt ei draait gewoon rond, een rauw ei zwabbert.

- **Hoe vers is het ei?**

Leg de eieren in een bak met zout water. Hoe ouder het ei, hoe meer het drijft.

- **Hoe sterk is een ei?**

Leg 4 even grote eieren in een diep bord. Stapel daar boeken op. Het is hier heel belangrijk dat de eieren even groot zijn. Laat de kinderen eerst raden hoeveel van de boeken die je klaar gelegd hebt er op de eieren gestapeld kunnen worden.

Als je heel voorzichtig stapelt, dan kan er wel 10 kg aan boeken op de eieren gelegd worden!

Je kunt de onderste 2 boeken in plasticfolie inpakken als je ze wilt beschermen.

Sporen: de moord op de boerderij

Omschrijving	De kinderen onderzoeken een misdaad en leren zo te kijken naar de omgeving
Periode	Hele jaar
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De Ecokids leren dat goed om je heen kijken veel gegevens op kan leveren

Aard van de activiteit:

- Doe- activiteit/ ervaren

Materiaal:

- Klei en gips,diaraampjes, hard plastic (bijv. een lamineervel), blikken kippensoep, kommetjes, lepels, nummerbordjes om bij de sporen te zetten, snoepjes met herkenbaar papiertje, sjaal waar een stukje uit is, stempelkussen, diaraampjes, diaprojector

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders. Het is leuk om een agent uit te nodigen die wat over sporenonderzoek vertelt

Organisatie/voorbereiding:

- Maken persbericht, uitzetten sporen, voorbereiden verhaal

In samenwerking met:

- Evt. met een agent, kan ook zonder samenwerking

Werkwijze:

- Er wordt een verhaal verteld naar aanleiding van het persbericht (zie bijlage). Naar aanleiding van dit verhaal gaan de kinderen op een afgezette plek op zoek naar sporen van het delict. Is al het bewijsmateriaal gevonden dan is er pauze met kippensoep (de blikken duidelijk laten zien hierbij). Na de pauze gaan de kinderen (zonder begeleiders) de misdaad reconstrueren en wijzen dan de schuldige begeleider aan. Hierna kan er een vingerafdruk op doorzichtig hard plastic gemaakt worden. In een diaraampje gezet kan deze geprojecteerd worden en zo kunnen alle vingerafdrukken met elkaar vergeleken worden. De activiteit wordt afgesloten met het maken van een handafdruk in een stuk klei met opstaande randjes waarin gips gegoten wordt zodat je een handafdruk krijgt.

Kosten:

- Kosten voor de soep

De misdaad

Er is een moord gepleegd op de boerderij. De kinderen gaan op onderzoek uit om te onderzoeken wat er allemaal gebeurd is.

Wat is er gebeurd?

Er is iemand op de boerderij geweest en heeft een kip uit een hok gehaald, vermoord met een mes en er soep van gemaakt. Die persoon heeft echter allemaal sporen achtergelaten: veren van de kip, voetafdruk, vingerafdruk, stukje sjaal, snoeppapiertje, sigarettenpeuk, bloed.

De kinderen gaan op zoek naar de sporen en zetten bij ieder gevonden spoor een bordje met een cijfer (sporen laten liggen dus, dit is belangrijk voor na de pauze). Na de pauze gaan de kinderen terug naar de plaats van het delict en proberen samen te ontdekken wat er gebeurd is en wie het heeft gedaan.

De begeleiders van de groep hebben bepaalde dingen bij zich waaruit de kinderen af kunnen leiden wie de dader is: een aantal voorbeelden van sporen en aanwijzingen zijn: een paar begeleiders hebben bijv. een sigaretje bij zich, 1 iemand deelt snoepjes uit met een papiertje van verschillende kleuren, de dader heeft het goede kleurtje bij zich, 2 mensen hebben dezelfde kleur sjaal om (oude doek of zo), 1 stukje hiervan hangt ergens op "de plek ook op de schoenen van de begeleiders: 1 profiel is het daderprofiel. De dader kan ook een pleister ophebben omdat hij zich gesneden heeft (bloed = ketchup)

Persbericht

Op kinderboerderij..... heeft zich een drama voltrokken. In koelen bloede werd een kip bruut afgeslacht en kaalgeplukt. De dader ging professioneel te werk en liet weinig sporen na. De politie stelde een onderzoek in en heeft het terrein afgezet om het onderzoek te redden. Voorlopig tast de politie nog volledig in het duister. De politie heeft een beloning uitgelooft voor een tip die kan leiden tot de aanhouding van de dader.

Zintuigenspeurtocht

Omschrijving	De Ecokids gaan op een kinderboerderij onderzoeken wat er te voelen, ruiken, proeven, luisteren en kijken valt. De Ecokids gaan aan de hand van de werkbladen zoeken naar de plekken waar de zintuigopdrachten uitgevoerd kunnen worden.
Periode	April tot september bij mooi (droog) weer
Plaats	Kinderboerderij
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en organisatie kinderboerderij
Duur	1 bijeenkomst
Bron	CNME De Zwanebloem Gouda

Doel:

- De Ecokids leren welke zintuigen zij hebben
- De Ecokids leren hun zintuigen te gebruiken
- Bovendien leren de Ecokids hoe bepaalde dieren hun zintuigen gebruiken

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Zelf onderzoeken

Materiaal:

- Werkbladen zintuigenopdrachten
- Zoekkaarten (insecten/ bodemdiertjes/ kruiden etc.)
- Schrijfgerei
- Loepopotjes

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders (1 begeleider per 5 kinderen)
- Begeleiding vanuit de kinderboerderij

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met de kinderboerderij

In samenwerking met:

- De mensen van de kinderboerderij

Werkwijze:

- Als eerste gaan de Ekokids op de fiets naar de kinderboerderij toe, waar ze een korte uitleg krijgen van de begeleiding over de regels en wat er allemaal te doen en te zien is
- Hierna gaan de Ekokids de zintuigen speurtocht lopen.
- Als laatste gaan de Ekokids terug naar hun vaste stek om daar de laatste hand te leggen aan de bijeenkomst d.m.v. het maken van iets wat ze die dag gezien hebben, met natuurlijk materiaal. Verder is er ook gelegenheid tot het beantwoorden van vragen over wat de Ekokids die dag gemaakt hebben

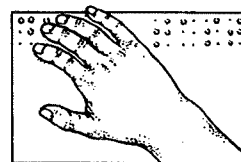
Kosten:

- Kosten voor kopiëren werkbladen
- Evt. kosten bezoek kinderboerderij/ presentje medewerker

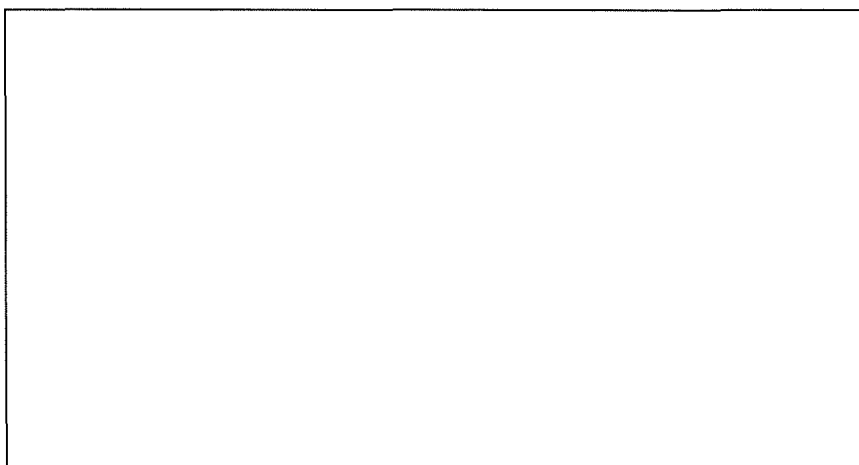
Zintuigopdrachten

VOELEN

Plaats: rechts van de moestuin in de border.

1. Hoe goed kunnen wij voelen? Je werkt in tweetallen. De één neemt de ander geblinddoekt mee naar een plant. Als je geblinddoekt bent voel je goed aan een blad hiervan. Daarna word je geblinddoekt weer teruggebracht naar het beginpunt. De blinddoek mag af en tekenen maar. Probeer het blad dat je gevoeld hebt zo goed mogelijk na te tekenen. Daarna draaien jullie de rollen om.

Kun je de plant terugvinden?

Wat is de naam van de plant?

.....

2. Wanneer hebben we aan één hand genoeg en waarvoor hebben we beslist twee handen nodig?

met 1 hand	met 2 handen

3. Waarom denk je dat we vaak twee van dezelfde lichaamsdelen hebben?.....

.....

.....

Plaats : de grote stal:

4. Voel aan de verschillende vachten van de dieren die daar staan.
Hoe voelen de vachten aan?

	zacht	prikkelig	ruw	warm	anders...
geit					
ezel					
paard					
schaap					

Welk dier heeft de dikste vacht denk je? Waarom denk je dat dit zo is?.....

.....

RUIKEN

Plaats : de grote stal bij de paarden.

Paarden ruiken niet zo goed als je bij het zien van die lange snuit en grote neusvleugels zou denken. Die neusvleugels dienen vooral om mee te ademen. Door hun mond ademen paarden alleen als ze heel moe zijn. Wil een paard goed ruiken dan knijpt hij gek genoeg zijn neus dicht. Dat doet hij met zijn bovenlip als hij die hoog optrekt. Zo komt de weg vrij naar een hulpneus boven in zijn mond.

1. Bekijk één van de paarden

Wat doet het paard op dit moment met zijn/haar neus?

	ja	nee
neusgaten bewegen niet		
neusgaten trillen		
er komt lucht uit de neusgaten		
neus gaat van links naar rechts		
anders.....		

Plaats : De kleine knaagdierenstal.

2. Bekijk één konijn.

Wat doet het konijn op dit moment met zijn/haar neus?

	ja	nee
neus beweegt niet		
neus trilt		
er komt lucht uit de neusgaten		
neus gaat van links naar rechts		
anders.....		

3. Bewegen wij onze neus als we ruiken? ja/nee?

Plaats : Een plek midden op het erf.

4. Ga om de beurt op de plek staan met een blinddoek om. Draai een rondje en schrijf op wat je ruikt.

1	4
2	5
3	6

PROEVEN.

Plaats : het vak met de keukenkruiden: tegenover het groentekasje.

1. Onderzoek de kruiden PETERSELIE en SELDERIJ op de volgende manier:

- neem een klein stukje van het blaadje
- kauw het goed fijn en houd het even in je mond om te proeven.
- vul hieronder het schema in. Hoe smaakt:

	bitter	zuur	zout	zoet	pittig	anders...
peterselie						
selderij						
bieslook						
knoflook						

Plaats : Ga naar het vak met de geurende kruiden. Dit ligt rechts van de moestuinvakken, ongeveer halverwege de tuin: doe hetzelfde als je hiervoor gedaan hebt, maar nu met de volgende plantjes: BIESLOOK en KNOFLOOK.

2. En niet proeven?

In de natuur zijn veel eetbare en voedzame planten die je gratis kunt verzamelen. Zo kun je van sommige bloemen drankjes maken. Veel planten brengen fel gekleurde vruchten voort. Zo vallen ze op voor de vogels, die het vlezig deel van de vrucht eten en de pitten verspreiden door ze uit te poepen. Maar er zitten ook giftige vruchten tussen. Er is geen eenvoudige regel om te bepalen of iets wel of niet giftig is. Zo kun je bijvoorbeeld niet op vogels afgaan... Waarom denk je dat zij wel een bepaald soort vrucht kunnen eten en wij niet?.....

.....

.....

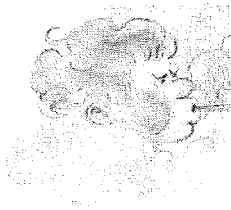
.....

.....

.....

.....

3. De wind kun je horen en voelen en soms ook ruiken. Kun je de wind ook proeven?

.....
.....

4. Kun je zeggen hoe iets zal smaken door er alleen maar naar te kijken?

Plaats : de bijentuin.

1. Ga naar de bijentuin. Als je goed luistert, merk je dat er altijd wel geluid is. Ook als je denkt dat het juist heel rustig is. Zoek een lekker plekje om te gaan zitten. Wees ongeveer 30 seconden stil. Onthoud de geluiden die je hoort en schrijf hierna op wat je allemaal gehoord hebt.

natuurlijke geluiden	door de mens ontstane geluiden

2. Doe je ogen dicht en wees opnieuw ongeveer 30 seconden stil. Onthoud de geluiden die je hoort. Schrijf daarna op wat je allemaal hebt gehoord.

natuurlijke geluiden	door de mens ontstane geluiden

3. Loop naar de bijenkasten. Kun je de bijen horen? Zo ja, welk geluid maken ze?

.....
Een bij heeft geen oren. Ze hoort dus niet op dezelfde manier als wij. Bijen "praten" met elkaar door middel van heel ingewikkelde dansen en met behulp van geuren en smaak.

KIJKEN

Plaats : op het erf.

1. Blinde oefening. Teken allemaal met je ogen dicht een dier in dit vak.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for a drawing exercise.

Probeer bij elkaar te raden wat jullie hebben getekend.

Plaats: de bijentuin.

2. Welke insecten zie je? Gebruik hierbij de zoekkaart: muggen, vliegen, bijen en wespen herkennen. Ik zie:

.....

.....

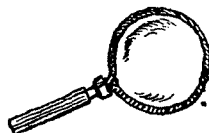
.....

.....

Plaats: rechts achter in de tuin, voor het bruggetje.

3. Ga op zoek naar dieren met camouflagede kleuren zoals bijvoorbeeld sommige bodemdiertjes. Gebruik hierbij de loeppotjes. Probeer met behulp van de verschillende zoekkaarten de namen van de diertjes te vinden en vul daarna de kolommen in.

Als jullie een diertje niet zo snel op de zoekkaart kunnen vinden, teken het diertje dan in de onderstaande vakken en zoek de naam later op.

Thema

“Natuur in de omgeving/ ecologie”

Vlinderen in de Vlindertuin

Omschrijving	De Ecokids gaan in een Vlindertuin bekijken wat voor soorten vlinders en planten er allemaal leven en hoe deze in verband staan met elkaar. De Ecokids gaan aan de hand van de werkbladen en zoekkaarten zoeken naar vlindersoorten/ -planten en trekken hier hun conclusies uit
Periode	April tot september bij mooi (droog) weer
Plaats	Vlindertuin
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en organisatie vlindertuin
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Stichting De Voorde Rijswijk

Doel:

- De Ecokids leren welke soorten vlinders er in Nederland leven en op welke planten zij zitten
- Ecokids leren aan de hand daarvan wat de waarde is van groene gebieden voor vlinders e.d
- Bovendien leren de Ecokids hoe ze bepaalde vlinders moeten herkennen; ze leren een oog te krijgen voor de natuur

Aard van de activiteit:

- Excursie

Materiaal:

- Werkbladen van vlinders
- Zoekkaarten vlinders
- Schrijfgerei

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders (1 begeleider per 5 kinderen)

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met de desbetreffende vlindertuin houder

In samenwerking met:

- De mensen van de vlindertuin
- Eventueel meer informatie aanvragen bij Vlinderstichting, SEN

Werkwijze:

- Als eerste gaan de Ecokids op de fiets naar de vlindertuin toe, waar ze een korte uitleg krijgen van de begeleiding over de regels en wat er allemaal te doen en te zien is
- Hierna gaan de Ecokids op zoek naar bepaalde vlindersoorten en beantwoorden vragen over de soorten planten, rupsen en vlinders die ze zien. Verder kunnen de kinderen verschillende werkbladen afwisselen om zo de aandacht te verdelen en met verschillende onderdelen bezig te kunnen zijn
- Als laatste gaan de Ecokids terug naar hun vaste stek om daar de laatste hand te leggen aan de bijeenkomst d.m.v. het maken van iets wat ze die dag gezien hebben, met natuurlijk materiaal. Verder is er ook gelegenheid tot het beantwoorden van vragen over wat de Ecokids die dag gemaakt hebben

Kosten:

- Kosten voor kopiëren werkbladen

[illegible]

Vlinderplanten

In de vlindertuin staan veel planten. Kijk eens goed rond in de tuin en probeer de volgende planten te vinden (plaatjes zijn te vinden op de zoekkaarten):

- **Kogeldistel**
- **Spierstruik**
- **Hemelsleutel**
- **Beemdkroon**

Beantwoord de volgende vragen:

Wat is de kleur van de bloem?

.....

Ruik eens aan de bloem. Wat ruik je?

.....

....

Hoe zien de bladeren eruit?

.....

....

Zitten er diertjes op de bloem?

.....

Zo ja, wat zijn ze aan het doen?

.....

Vogels spotten

Omschrijving	De Ecokids gaan op pad om naar de vogels in het gebied te kijken en te herkennen en zo een idee te vormen over hoe belangrijk het is om voldoende groene gebieden in Nederland te hebben
Periode	Hele jaar (voorkeur voorjaar / zomer)
Plaats	Groengebied met een diversiteit aan vogels
Voorbereidingstijd	1 dagdeel
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en deskundige Vogelbescherming e.d.
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Stichting De Voorde Rijswijk

Doel:

- De Ecokids leren wat voor vogels er in het gebied voorkomen en van welke voedselbronnen zij afhankelijk zijn

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Zelf-doe

Materiaal:

- Verrekijkers
- Leskist / -boekjes/ -zoekkaarten over vogels spotten

Begeleiding:

- Ecokidsbegeleiders
- Specialist van IVN, Vogelbescherming

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met specialist van de vogelbescherming
- Voorbereiden leskisten
- Kopen cadeautje voor specialist

In samenwerking met:

- IVN of Vogelbescherming

Werkwijze:

- De Ecokids gaan samen met de begeleiders naar de plaats van bestemming om daar een korte inleiding te krijgen van de specialist
- Vervolgens gaan de Ecokids de natuur in om zelf de waarde van de natuur m.b.t. de vogelstand te kunnen ervaren. De specialist leert de kinderen vogels te herkennen aan de hand van uiterlijk, gedrag, voedselvoorzieningen en geluid
- Na afloop van de bijeenkomst mogen de Ecokids een cadeautje overhandigen aan de specialist en wordt er richting thuis basis vertrokken. Onderweg kunnen de kinderen nog een korte stop maken om hen zojuist opgedane kennis in de praktijk te kunnen ervaren

Kosten:

- Huur leskisten
- Kopen cadeautje voor specialist

Waterdientjes

Omschrijving	De Ecokids gaan opzoek naar minuscuul leven in sloot en/of plas
Periode	Liefst in het voorjaar of tijdens de lente
Plaats	Slootje, meertje of plasje in de buurt van de Ecokids thuisbasis
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	Bijeenkomst van 2 uur
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De Ecokids leren over het leven in de sloot
- De Ecokids leren dat er ook leven bestaat dat kleiner is dan met het blote oog waarneembaar

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Onderzoek

Materiaal:

- Bamboestokken
- Vitrage
- IJzerdraad
- Microscoop
- Loepjes
- Zoekkaarten
- Emmertje/ bakjes

Begeleiding:

- 1 Ecokidsbegeleider per max. 5 Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Materialen kopen
- Slootje in de buurt zoeken met veel klein leven erin

In samenwerking met:

Voor eventueel meer informatie zie SEN

Werkwijze:

- Na de inleiding maken de Ecokids zelf een schepnetje
- Naar buiten op te scheppen, de vangst wordt in bakjes of emmertjes gedaan
- Bekijken wat er gevangen is met loepjes en een microscoop en de zoekkaarten
- Beestjes en water weer terug gooien in de sloot waar het vandaag kwam

Kosten:

- Kosten voor de diverse materialen

Op bezoek in de natuurtuin

Omschrijving	De Ecokids gaan op excursie naar de natuurtuin om daar uitleg te krijgen over de natuur en diens bewoners/ gebruikers. Ze leren wat er allemaal groeit en bloeit in de natuurtuin
Periode	Hele jaar door, mits er een begeleider met verstand van alle seizoenen aanwezig kan zijn
Plaats	Natuurtuin in de buurt
Voorbereidingstijd	1 à 2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders en begeleiding vanuit de natuurtuin
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Ecokids Bloemendaal Gouda

Doel:

- De Ecokids leren zich een beeld te vormen van wat er allemaal groeit en bloeit in de natuur
- De Ecokids leren zich een mening te vormen over wat natuur is en wat zij er zelf onder verstaan
- De Ecokids leren bepaalde soorten dieren en planten herkennen

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Zelf-doe

Materiaal:

- Schrijfgerei

Begeleiding:

- Per 5 kinderen één begeleider
- Begeleider vanuit natuurtuin

Organisatie/voorbereiding:

- Afspraken maken met medewerkers van natuurtuin
- Opstellen van lesbrief

In samenwerking met:

- Natuurtuin in de omgeving

Werkwijze:

- De Ecokids gaan samen met de begeleiding door de natuurtuin wandelen en krijgen.
- De Ecokids gaan na een korte toelichting, op de fiets naar de natuurtuin, waar ze uitleg, informatie over de natuur, en een rondleiding van mensen van de natuurtuin ontvangen
- Vervolgens gaan de Ecokids simpele vragen beantwoorden, of maken ze een verslag/ tekening van wat ze zojuist allemaal ervaren hebben
- Tot slot gaan de Ecokids samen met de begeleiding terug op de fiets naar de thuis basis.

Kosten:

- Geen, eventueel kleinigheidje voor de medewerker van de natuurtuin

Voedselketen

Omschrijving	Ecokids ervaren de voedselketens door middel van een spel (voedselweb) hier zelf deel van uit te maken
Periode	Gehele jaar
Plaats	Thuisbasis Ecokids
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	2 ½ uur (150 minuten)
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ecokids inzicht geven in de diverse bestaande voedselketen
- Ecokids inzicht geven in de verstoring van deze voedselketen en de effecten daarvan

Aard van de activiteit:

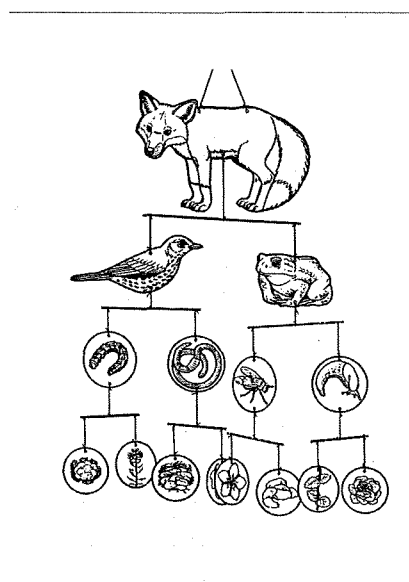
- Doe activiteit
- Ervaren
- Kennis overdracht

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Voor het voedselweb de hele Ecokidsgroep met paar begeleiders

Organisatie/voorbereiding:

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	werkvorm	benodigdheden
10 minuten	uitleg Ecokidsproject - wat gaat er gebeuren - wat wordt er van de Ecokids verwacht - afspraken maken	kringgesprek	
15 minuten	Onderwerp van de dag: Voedselketen; Voedselweb maken	spelvorm	touw kaartjes Stift
2x 30 minuten	moestuinvoorbereiding - “zaaibedden” aanleggen - compostbak in elkaar zetten afgewisseld met - dieren voeren - stal uitmesten	lichamelijk werk	harken schoffels paaltjes gaas grote hamer
45 minuten	voedselketenmobile maken (indien er onvoldoende tijd is om de mobiel binnen de activiteit helemaal klaar te maken kunnen de onderdelen eventueel in een envelop meegegeven worden)	knutselen	knipvel op dik papier (200 grams) touw saté stokjes (7 per kind) kleurpotloden scharen Perforator Envelop (A4) per kind
	Laatste 10 minuten van het vorige onderdeel gaan 2 kinderen een verslagje voor het logboek schrijven.	Schrijven	logboek pennen
15 minuten	afsluiting onder het genot van drinken en een knabbeltje wordt de activiteit nagesproken en worden de kinderen voorbereidt op de volgende activiteit Zaden en mobiel materialen opsturen naar uitwisselingsgroep	kringgesprek	

Omschrijving “voedselweb maken”

Verzin een verhaal waarin de afhankelijkheid van allerlei organismen naar voren komt. Het aantal benodigde organismen is even groot als het aantal kinderen in de groep. Elk kind krijgt een rol in het verhaal. Door het verhaal in de vorm van vragen te vertellen en de kinderen zelf antwoord te laten geven doen ze actief mee met het verhaal.

Voorbeeld:

Wie kan een plant noemen die hier groeit? (kind 1: paardenbloem). Het eerste kind krijgt een bordje met paardebloem erop en houdt het bolletje touw vast. De paardebloem groeit en er komt een dier dat de paardebloem opeet. Welk dier zou dat kunnen zijn? (kind 2: konijn). Het tweede kind krijgt een kaartje met konijn en het bolletje touw verhuist van het eerste kind naar het tweede kind (het begin van het bolletje wordt door het eerste kind vastgehouden).

Wie eet het konijn? (kind 3 : roofvogel). Derde kind krijgt een bordje en het bolletje touw. En waar broedt de roofvogel? (kind 4: in de boom). Het vierde kind krijgt een kaarten en het bolletje. Wat heeft de boom nodig om te leven (kind 5 : water). Het bolletje gaat weer door naar het vijfde kind.

Je kan hiermee doorgaan tot alle kinderen een kaartje hebben en het touwtje vasthouden.

De kinderen zien dat de dieren, planten en hun omgeving letterlijk verband met elkaar hebben.

De volgende stap is de invloed van het verstoren duidelijk maken. Laat een bepaald onderdeel (kind) uit het geheel verdwijnen. Voorbeeld : de roofvogel wordt geschoten door een stroper. Het kind met de roofvogel geeft een ruk aan het touw. Elk kind dat de ruk voelt geeft zelf ook een ruk. Zo voelt iedereen na een poosje het verdwijnen van de roofvogel.

Overzicht kaartjes

konijn	roofvogel	boom	regen	sloot
vissen	kikkers	reiger	vos	aarde
vliegjes	wormen	bladeren	bloem	mest
bruine rat	pad	koolmees	vlinder	mier
rups	spin			

bedreigingen

- gif
- stroper
- huizenbouw

Deze bedreigingen kunnen op verschillende punten in de voedselketen ingezet worden

Uitvoering van de kaartjes:

- de kaartjes voor natuurlijke elementen groen
- de kaartjes met onnatuurlijke elementen rood
- door de kaartjes te lamineren blijven ze netter

Tip bij het maken van de mobiel

Gebruik van de stokjes.

- boven, heel stokje
- midden, $\frac{3}{4}$ stokje
- onder, $\frac{1}{2}$ stokje

In samenwerking met:

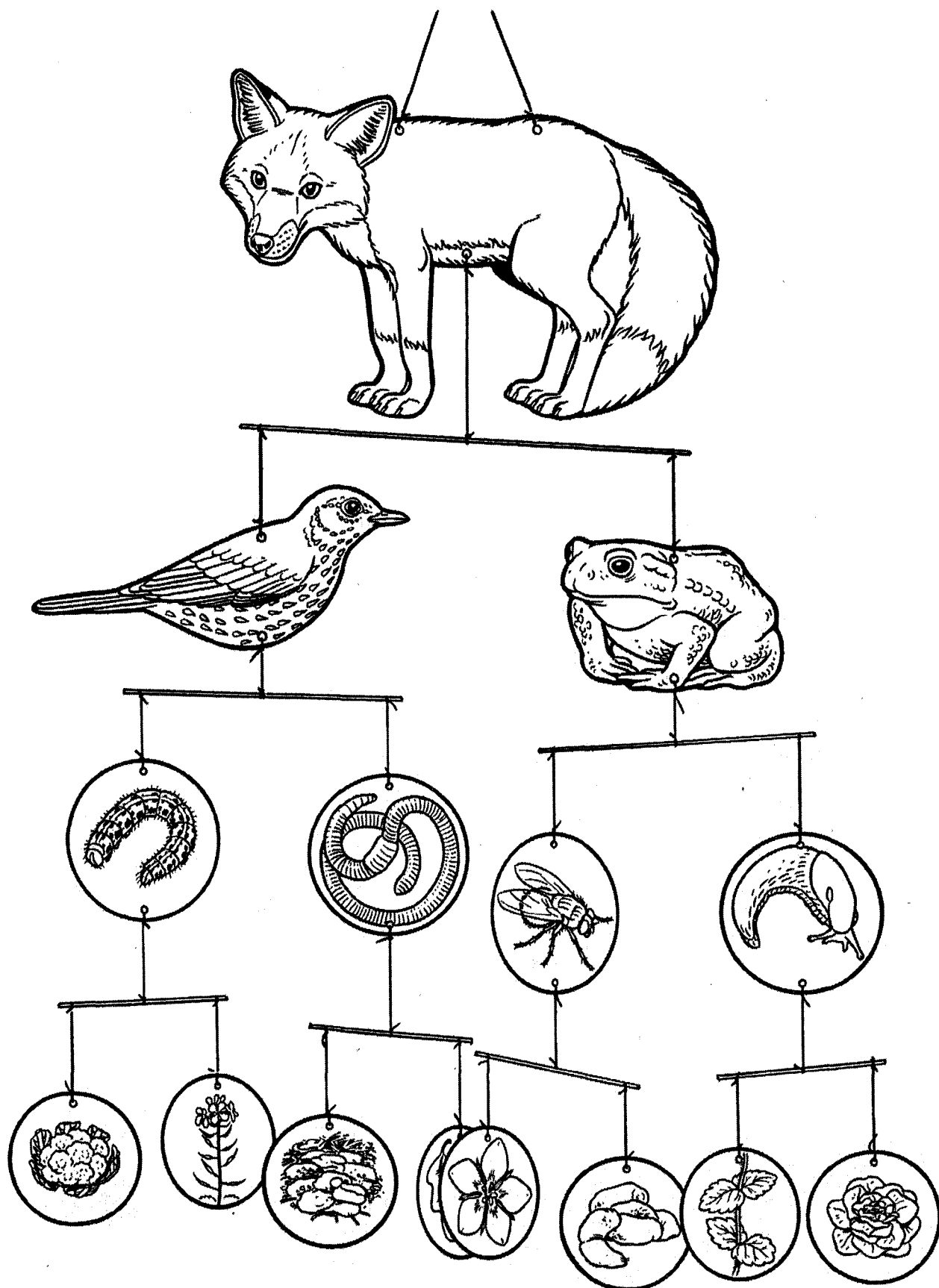
- Geen

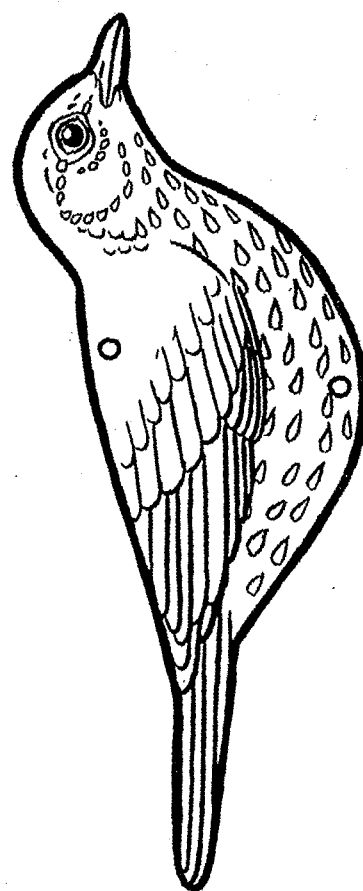
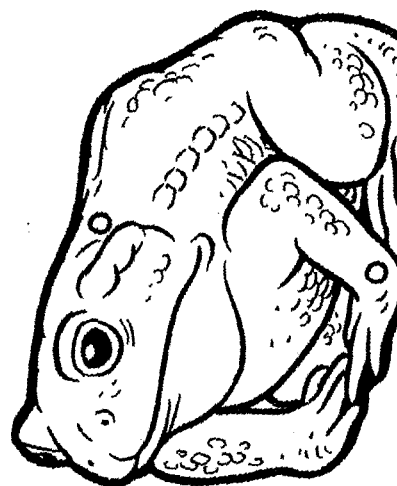
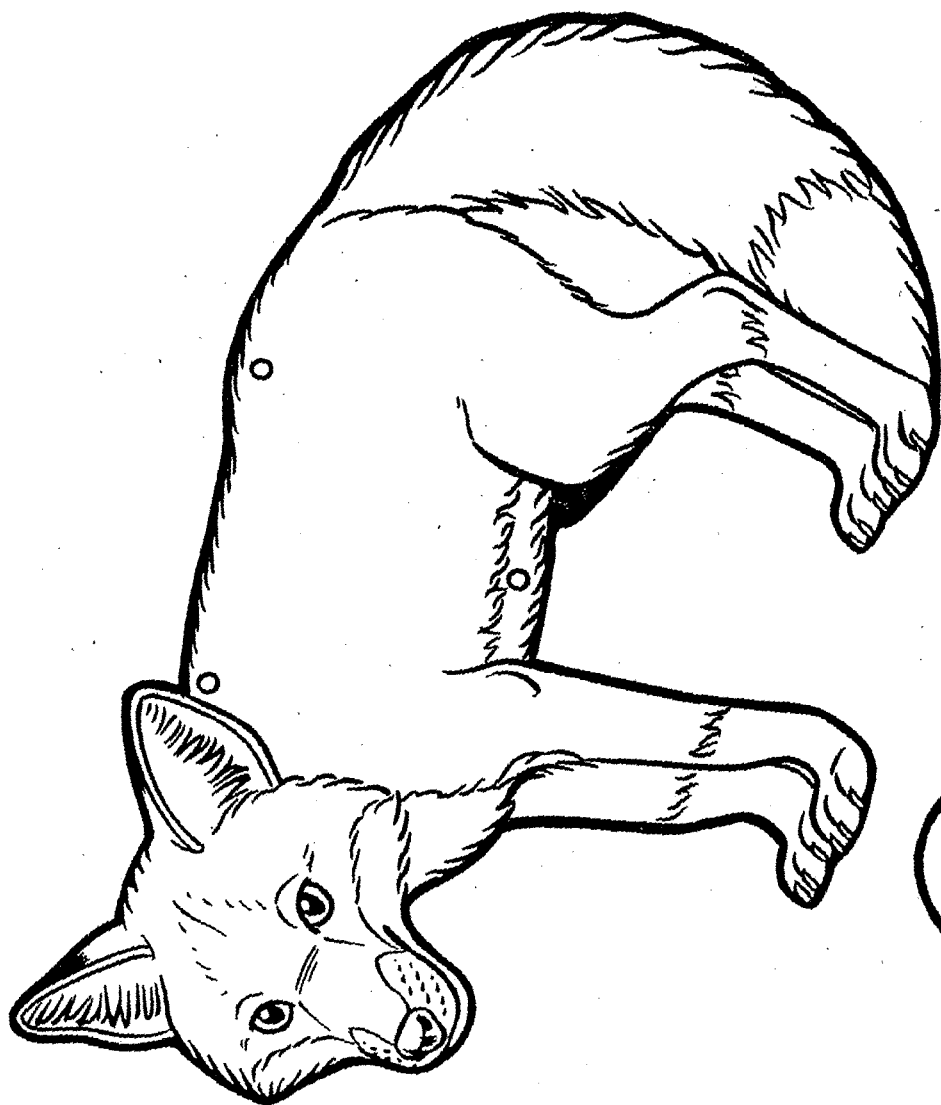
Werkwijze:

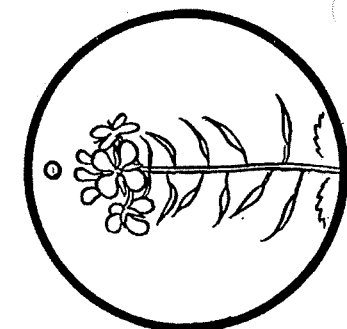
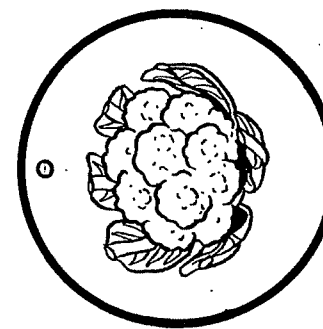
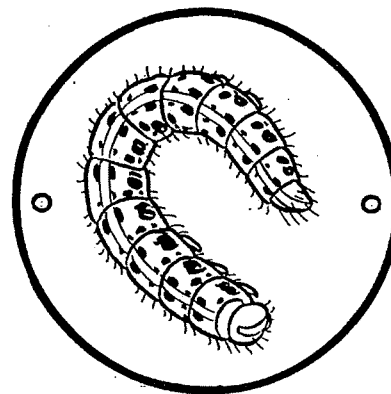
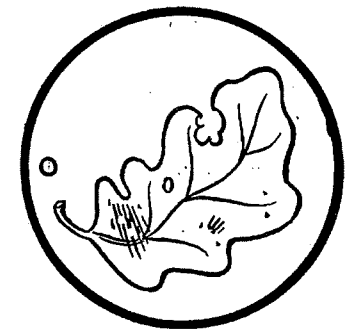
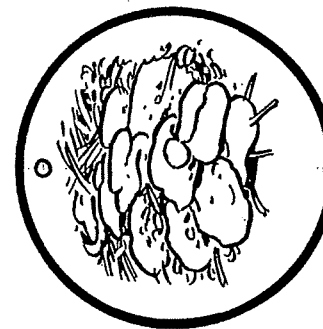
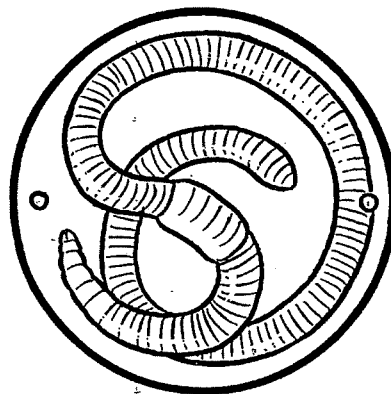
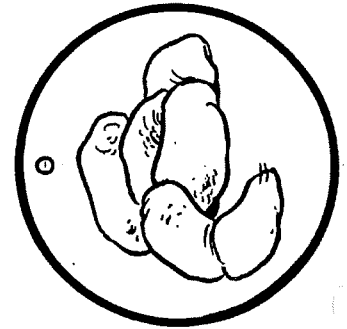
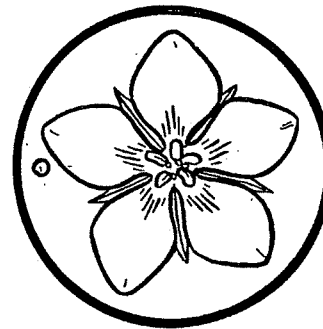
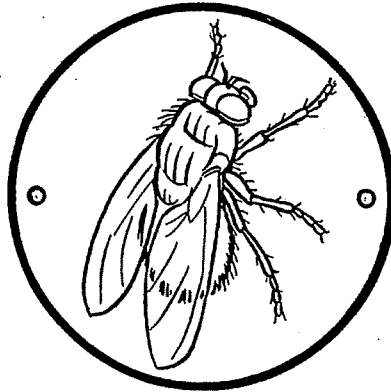
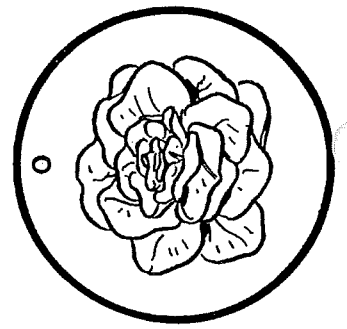
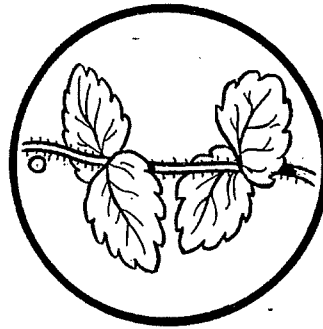
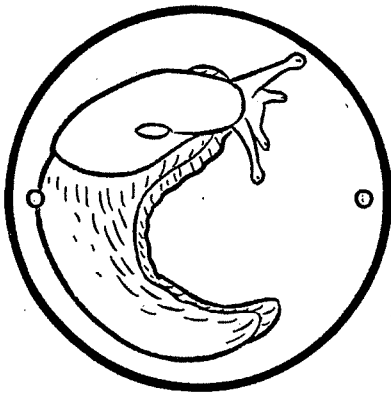
- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Kosten:

- Kosten knutselmaterialen

Mijn Boompaspoort

Omschrijving	Aan de hand van een boompaspoort onderzoeken de Ecokids de bomen in de wijk
Periode	Liefst voorjaar of herfst
Plaats	Parkje in de wijk met bomen
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst van 2 uur
Bron	Ecokids Korte Akkeren Gouda

Doel:

- Ecokids kennis van verschillende bomen in de buurt vergaren
- Ecokids zelf onderzoek doen naar de kenmerken van een boom
- Ecokids de schoonheid en leefomgeving van bomen te doen ervaren

Aard van de activiteit:

- Doe activiteit
- Ervaren
- Onderzoek

Materiaal:

- Werkblad: Mijn Boompaspoort
- Meetlinten
- Wascokrijtjes
- Schrijfmateriaal + schrijfplankjes
- Zoekkaarten bomen

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 Ecokidsbegeleider

Organisatie/voorbereiding:

- Kopiëren werkbladen
- Materiaal regelen

In samenwerking met:

- Geen

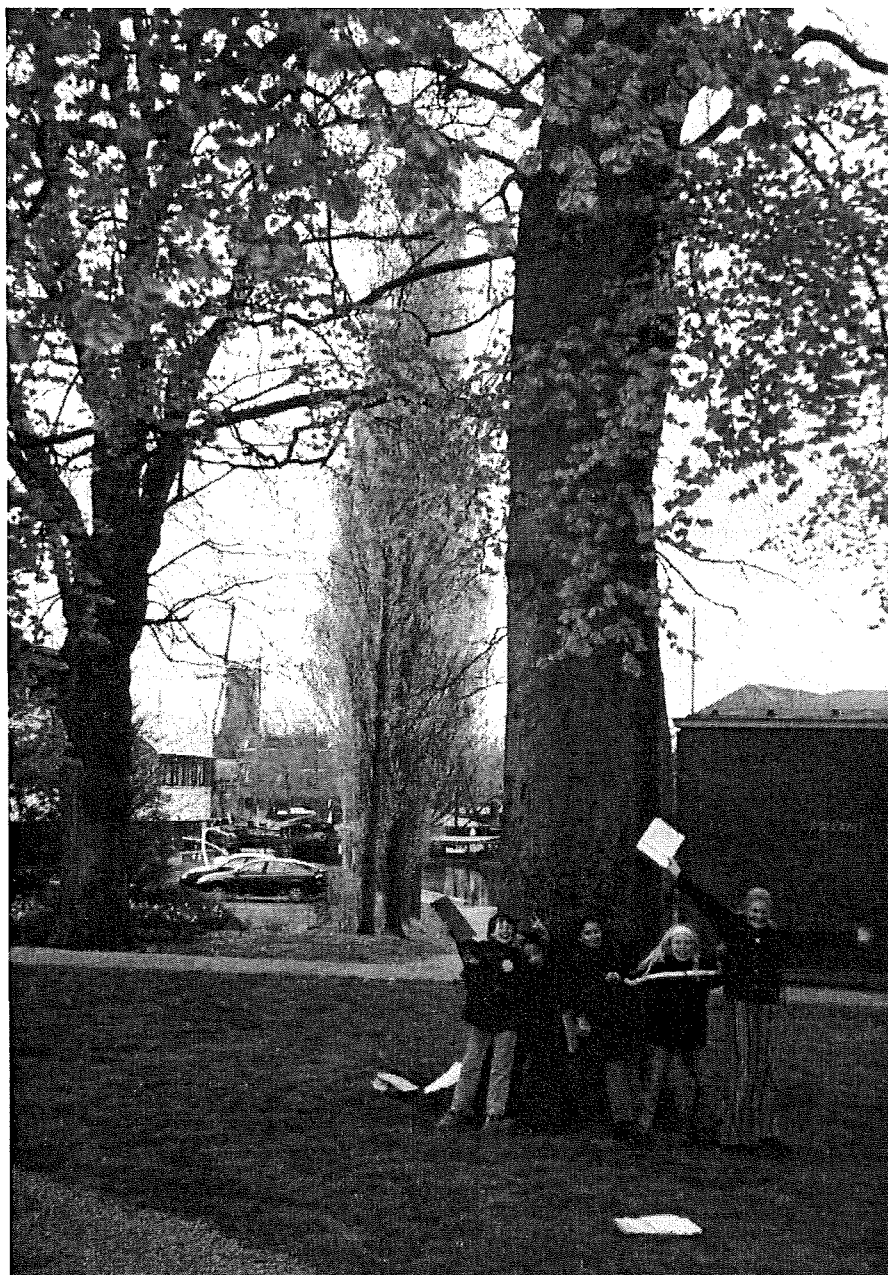
Werkwijze:

- Kinderen verzamelen op thuisbasis
- Logboek en terugblik op vorige keer
- Vertrek lopend naar parkje in de wijk met daarin een aantal verschillende bomen
- De groep splitst per begeleider en zoekt een eigen boom om te onderzoeken
- Ecokids gaan aan de slag met werkbladen en worden hierin begeleid door de Ecokidsbegeleider
- Wanneer het boompaspoort af is kunnen de Ecokids met behulp van de zoekkaarten de andere bomen in het parkje determineren en de verschillen aanschouwen.
- Indien er nog tijd is, is er gelegenheid voor een spelletje tussen de bomen; De boom wordt hoe langer hoe dikker, boomverwisselaartje, boomtikkertje, etc.

- Lopend terug naar de thuisbasis
- Presentatie door de Ekokids van de verschillende boomspoorlijnen en de verschillende bomen die gezien zijn
- Gelegenheid tot vragen en schrijven in het logboek

Kosten:

- Kopieer kosten werkblad
- Aanschaf materialen

Mijn BOOMpaspoort

Kies jouw boom.

Schorsafdruk

Neem het vel papier met daarop SCHORSAFDruk. Houd dit vel tegen de schors van jouw boom.

Krijt met een stukje wasco voorzichtig maar stevig over het papier.

En..... Lijkt de afdruk op de schors van jouw boom?

Stam

Voel aan de stam van jouw boom.

	Ja	Nee
De stam is ruw		
De stam is zacht		
De stam is hard		
De stam is harig		
Anders.....		

Blad, Bloem, Zaad of Vrucht

Teken een blad, bloem, zaad of vrucht van jouw boom.

<i>Blad</i>	<i>Bloem</i>
	<i>Zaad/ vrucht</i>

Vorm en Kleur

Kijk naar de vorm van jouw boom.

	Ja	Nee
Jouw boom is rond		
Jouw boom is driehoekig		
Jouw boom is puntig		
Jouw boom is ovaal		
Jouw boom is rechthoekig		
Anders.....		

Kijk naar de kleur van jouw boom.

	Ja	Nee
Jouw boom is groen		
Jouw boom is bruin		
Jouw boom is rood		
Jouw boom is geel		
Jouw boom is oranje		
Anders.....		

Dikte en Leeftijd

Kun je jouw boom omarmen? Schat hoe dik de stam van jouw boom is.

De stam van mijn boom is ongeveercm dik.

Dikte van de stam	Leeftijd van bomen	
	Bij wilgen en populieren	Andere bomen
10 tot 20 cm	Ongeveer 5 jaar	Ongeveer 10 jaar
20 tot 30 cm	Ongeveer 7 jaar	Ongeveer 15 jaar
30 tot 50 cm	Ongeveer 10 jaar	Ongeveer 20 jaar
50 tot 80 cm	Ongeveer 12 jaar	Ongeveer 25 jaar
80 tot 100 cm	Ongeveer 15 jaar	Ongeveer 30 jaar
100 tot 150 cm	Tussen 15-25 jaar	Tussen 30-50 jaar
150 tot 200 cm	25 tot 50 jaar	50 tot 100 jaar

Hoogte

Mijn boom is ongeveerjaar oud.

Ik schat dat mijn boommeter hoog is.

Neem het vel papier waar BOOM HOOGTEMETER opstaat en maak jouw boomhoogtemeter.

Ga op een afstandje van jouw boom op de grond liggen. Steun op je ellebogen en houdt de driehoek (boonhoogtemeter) zo vast dat het gras overal even ver van de grond af is. Kijk dan langs de schuine kant omhoog. Kruip net zolang naar voren of naar achteren, totdat je de top van jouw boom precies langs de schuine kant ziet liggen.

Wanneer je de goede plek gevonden hebt dan is de hoogte van jouw boom even ‘lang’ als de afstand van je oog tot aan jouw boom. Tel nu het aantal stappen vanaf waar jouw hoofd was tot aan jouw boom. Elke stap is ongeveer 75 cm.

Elke stap is ongeveer 75 cm.

De afstand tot jouw boom isstappen.

Dat is dusx 75 cm =cm.

Jouw boom is duscm hoog.

Dat ism hoog.

Omgeving

Bekijk de omgeving van jouw boom. Zie je beestjes en plantjes in, op en om jouw boom? Hoor je vogel geluiden in jouw boom? Gebruik eventueel een zoekkaart.

Teken een diertje en plantje bij jouw boom.

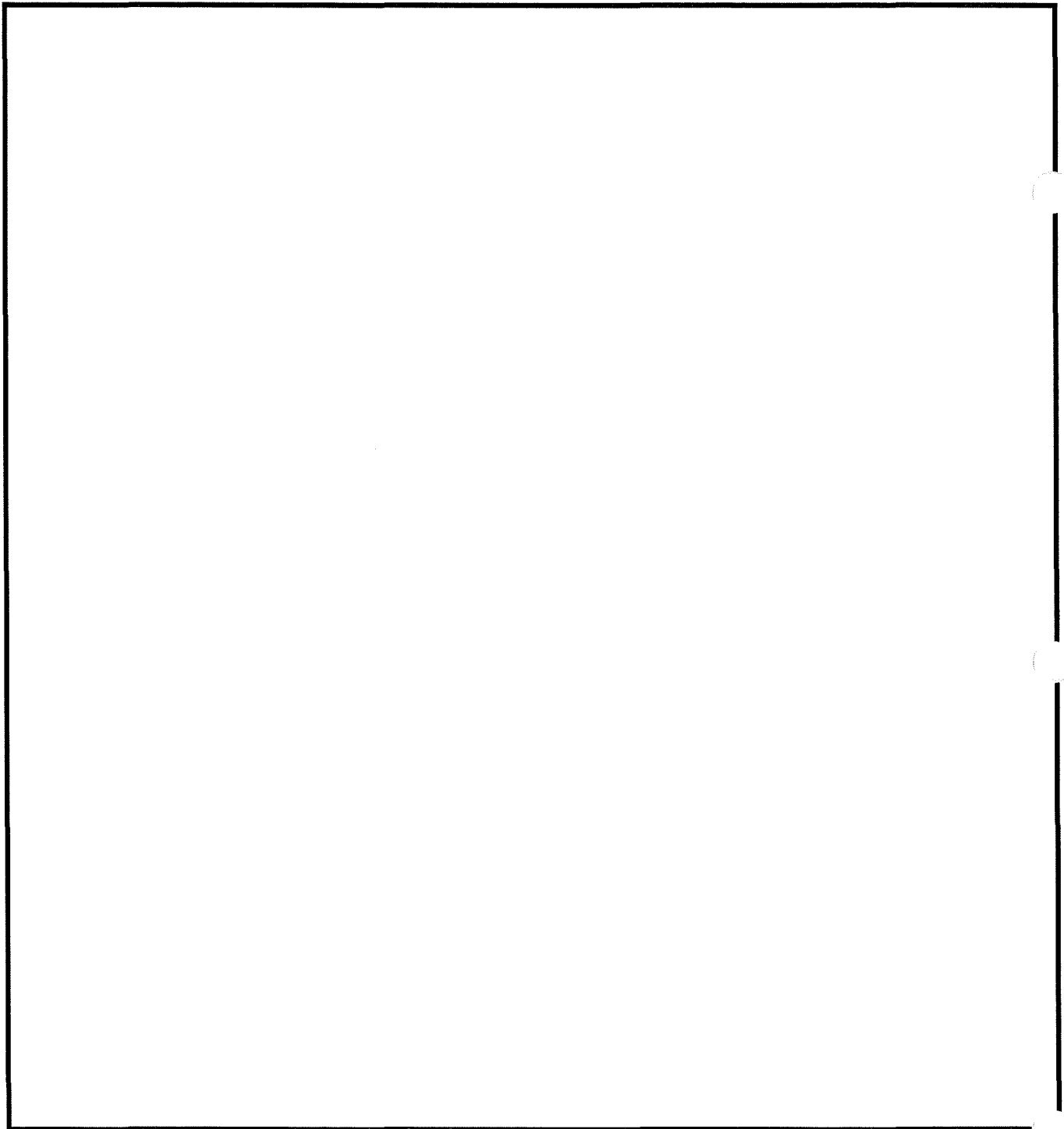
<i>Naam diertje.....</i>	<i>Naam plantje.....</i>
--------------------------	--------------------------

Mijn Boom

Mijn boom is een
(gebruik de zoekkaarten)

Ik noem mijn boom

Tekening van mijn boom

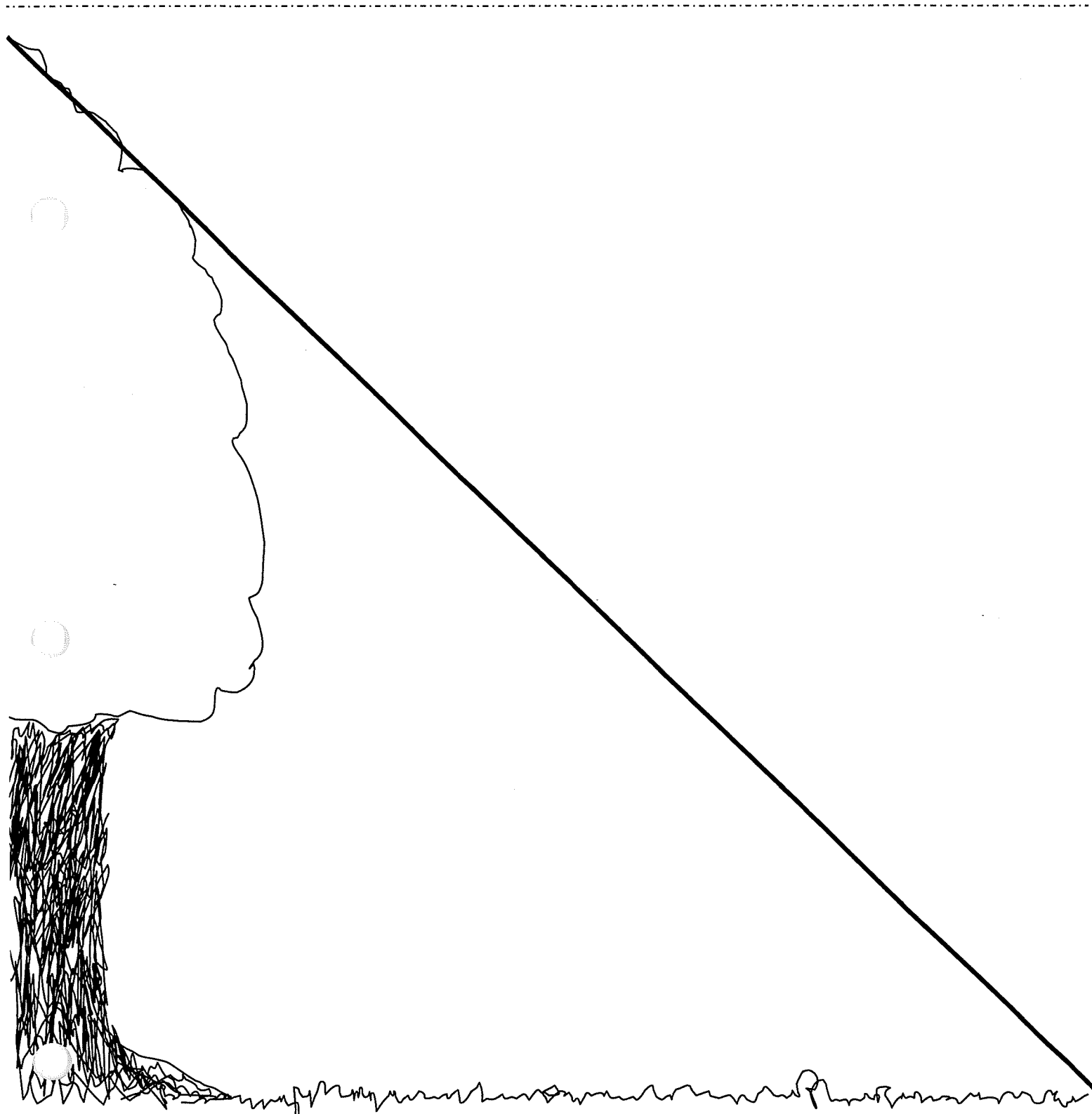

Boomhoogtemeter

Maak zelf een boomhoogtemeter

Scheur het bovenste gedeelte van dit blad langs de stippellijn af.

Vouw de lege helft bij de doorgetrokken lijn scherp om. Jouw boomhoogtemeter is klaar!

Schorsafdruk

Sporen: wat heeft ze gezien?!

Omschrijving	De Ekokids volgen een spoor waarbij van alles gebeurd is. Maar wat?
Periode	Hele jaar
Plaats	Park, kinderboerderij
Vorbereidingstijd	1,5 uur
Uitvoering	Ekokidsbegeleiders
Duur	1 bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- Kinderen leren om naar kleine dingen in de omgeving te kijken

Aard van de activiteit:

- Doe- activiteit/ onderzoek

Materiaal:

- Allerhande materiaal van dieren sporen (zie bijlage)

Begeleiding:

- Ekokidsbegeleiders

Organisatie/voorbereiding:

- Materiaal verzamelen en speurtocht uitzetten

In samenwerking met:

- Deze activiteit kan alleen worden uitgevoerd

Werkwijze:

- Er heeft iemand in het park of op de boerderij gelopen en die heeft van alles gezien en meegemaakt. Naar aanleiding van de achtergelaten sporen moeten de kinderen onderzoeken wat voor iemand er rondgelopen heeft er wat hij of zij allemaal gezien heeft.

Er worden sporen van een kind getoond dat op de boerderij is geweest en van alles heeft gezien.

De Ekokidsbegeleiders laten dingen van het kind zien. Dit kan bijv. een plukje haar, een handafdruk, een stukje haarlint, een stukje papier met tekst uit het land waar het kind vandaan komt zijn.

De Ekokids moeten naar aanleiding van deze aanwijzingen raden naar het signalement van het kind.

Als de Ekokids het geraden hebben gaan ze naar buitenom te kijken wat het meisje zoal gezien heeft.

Voorbeelden van sporen zijn:

- Vogelpoep onder een boom: plaats waar vaak vogels zitten (vogel gezien)
- Vogelnest
- Afvalsporen van mensen (gepraat met mensen)
- Molshoop
- Muizenvraat aan noten, muizenpoepjes (muis gezien)
- Braakbal van een kat of een roofvogel

- Geitenpoepjes op een rara plaats (geit uitgebroken)
- Leeg kippenei waar een stukje uit is (bunzingvraat)
- Kapotte slakkenhuisjes op een paar bakstenen (lijstersmidse)
- Plantensporen: knoppen, afvalfruit, zaden

De route die het kind gelopen heeft kan met bordjes met cijfers of via een routebeschrijving aangegeven worden. Bij die locaties gaan de kinderen op zoek naar sporen.

Kosten:

- Wat lekkers aan het einde van de speurtocht, het beste uit het land waar de persoon vandaan komt.

Sporenspeurtocht

Er is iemand op de boerderij geweest en heeft daar van alles gezien.

Aan de sporen die je kunt vinden kun je zien wat die persoon allemaal gezien heeft.

Er zijn ook verschillende aanwijzingen om te kijken wat voor iemand er op de boerderij geweest is.

A De persoon

Handafdruk: ergens op een tafel of op een muur is een handafdruk te zien. Hieraan kun je zien dat het een kind is.

Pluk haar: op de grond ligt een klein plukje haar. Aan de kleur van het haar is de huidskleur af te leiden van het kind, als je de keuze tussen blond of zwart neemt.

Stukje haarlint: dit wordt ook ergens neergelegd, de kinderen zien nu dat het een meisje is.

Verdere sporen die je neer kunt leggen: beugelelastiekjes (kind draagt beugel), hondenpootjes (kind had een hondje bij zich), voetafdruk (laarzen, schoen met hakjes, gympie oid), broodkruimeltjes (kind heeft wat gegeten).

B De sporen op de boerderij

1 Een hoopje zand neerleggen: hier heeft een mol een gang gegraven.

2 Veel vogelpoep op de takken van de bomen: hier slapen altijd vogels.

3 Een vogelnest: kind heeft een vogel gezien.

4 Een ei waar een stuk uit is en leeggegeten is: hier is een bunzing langsgeweest en heeft een ei geroofd.

5 Wat afval: zak chips en bekertjes. Hier heeft ze andere kinderen ontmoet.

6 Een aantal kapotte slakkenhuisjes op een steen. Dit is een leistersmidse.

7 Braakbal kat, krabsporen. Een kat is hier geweest.

8 Er liggen geitenkeutels op een vreemde plaats; de geit was losgebroken.

9 Er liggen allemaal muizenkeuteltjes: er was een muis ontsnapt

10 Voetafdrukken mensen Hebben hier volwassenen of kinderen gelopen?

11 Noten met muizenvraat

12 Afgekloven dennenappel door eekhoorn

13 Hoopje veren: hier was een roofdier bezig

14 Visgraten bij water. Er heeft een dier een vis gevangen. Wat voor een dier zou dit geweest kunnen zijn?

Spinnen

Omschrijving	Deze activiteit staan spinnen centraal
Periode	Lente, zomer, herfst
Plaats	Omgeving vaste Ecokidslocatie
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Stadsboerderij Het Buitenbeest Zoetermeer

Doel:

- De Ecokids bewust maken van “verborgen” leven

Aard van de activiteit:

- Onderzoeksactiviteit

Materiaal:

- Splitpennen, gekleurd of wit dik papier, papierlijm, oude plantenspuit, verdunde plakkaatverf, schaar, klei, pijpenragers, touw, loeppotjes.
- Werkbladen ‘Spinnen’ zijn te vinden in “Natuur-buitengewoon” (boek bekend bij NME-centra) pagina, 11, 19 en 21.

Begeleiding:

- Begeleider Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Kopiëren werkbladen

In samenwerking met:

- Er kan iemand uitgenodigd worden van een natuurvereniging om een spannend verhaal over spinnen te vertellen

Werkwijze:

- Er wordt wat over spinnen verteld en de kinderen kunnen hun eigen spinnenverhaal vertellen
- Knutselen: het spinnenzoekwiel maken (bron spinnenwiel: natuur buitengewoon)
- Naar buiten op zoek naar spinnen, webben en spinneneitjes mbv werkblad en spinnenwiel samen een spinnenweb “vangen”
- Indien er nog tijd over is kan er van klei en pijpenragers een spinnetje geknutseld worden

Kosten:

- Loeppotjes, kopieerkosten

Het vangen van een spinnenweb

Nodig

Een stuk gekleurd dik papier waar het web op past

Papierlijm

Een oude plantenspuit

Verdunde plakkaatverf

Schaar

Wacht tot de spin het web heeft verlaten!

Vul de oude plantenspuit met verdunde verf en besproei het web voorzichtig. Als je te hard sproeit dan knapt het web.

Smeer een dun laagje lijm op het karton.

Houd de met lijm besmeerde kant van het karton achter het web en haal het naar je toe. Probeer het web in 1 keer op het karton te krijgen.

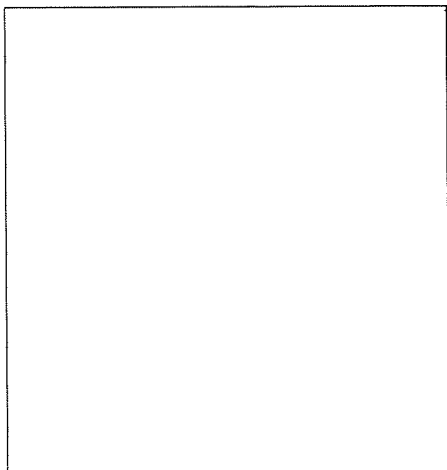
Knip wanneer dit is gelukt de steundraden van het web door.

W e r k b l a d

Spinnenweb

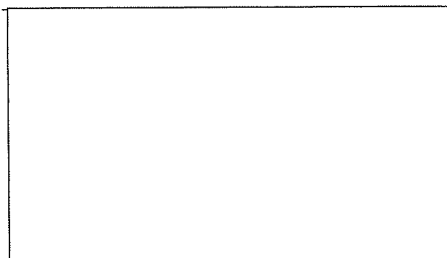
Ga op zoek naar een mooi spinnenweb (met spin). Zoek in heggen en struiken. Gedraag je rustig. Alleen dan kun je dit werkblad goed doen. En ... beschadig niets!

1.
Maak hieronder een tekening van het web.

2.
Waar zit de spin die bij het web hoort?
Hij zit ... ☐ midden in het web.
☐ aan de zijkant in het web.
☐ vlak bij het web verstopt.

3.
Teken hieronder de spin.
Let goed op de vorm.

4.
Wat vind je opvallend aan het dier?
Ik vind _____

© natuur buiten-gewoon

5.
Hoeveel pootjes tel je?
Ik tel er _____

6.
Zie je ook haren? nee / ja
Waar? Op _____

7.
De kleuren van mijn spin zijn:

8.
Kun je de ogen van de spin zien? ja / nee
Vind jij deze spin een griezelig dier? ja / nee

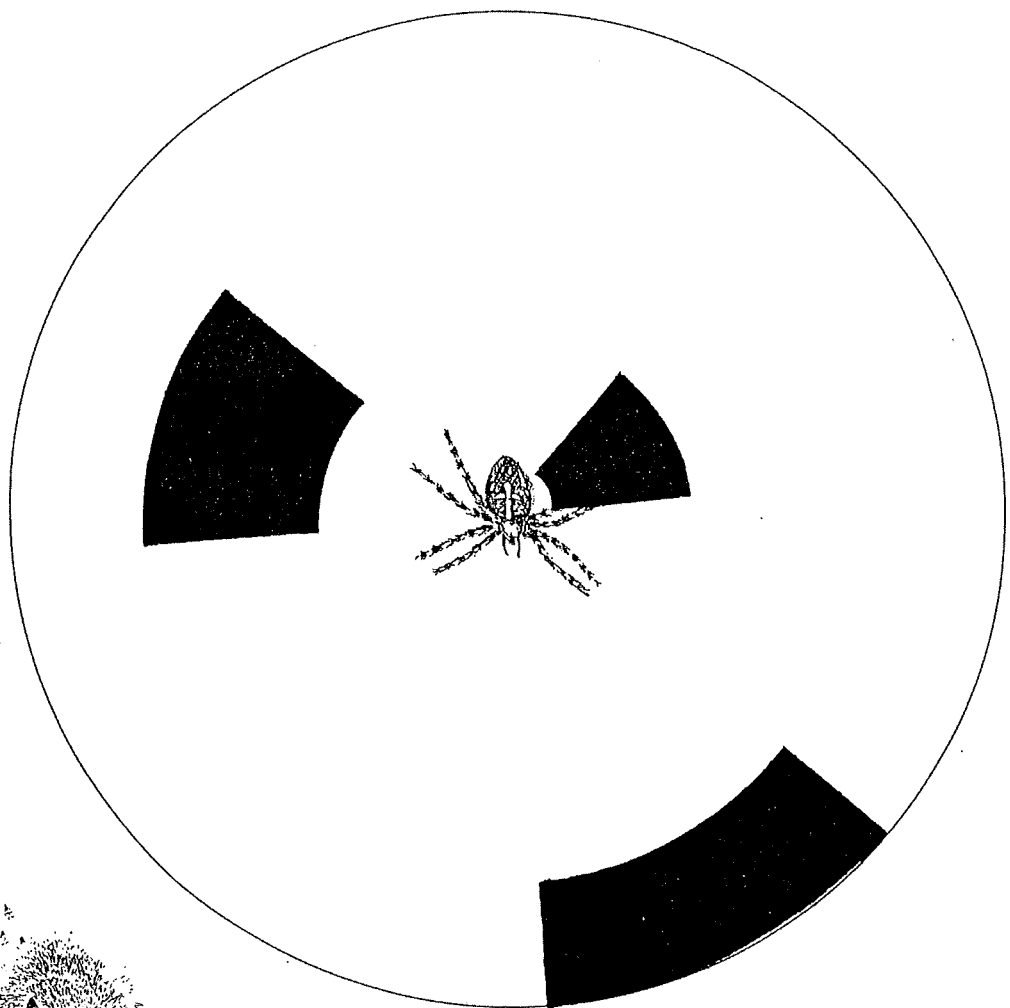
9.
Zitten er ook andere diertjes in het web?
Nee / ja, ik zie _____

10.
Raak met een dun takje voorzichtig het web
aan. Denk erom niet kapot maken hoor!
Kijk goed naar de spin. Wat doet hij?
Ik zie _____

K n i p b l a d

Spinnenwiel - 1

© natuur buiten-gevoon

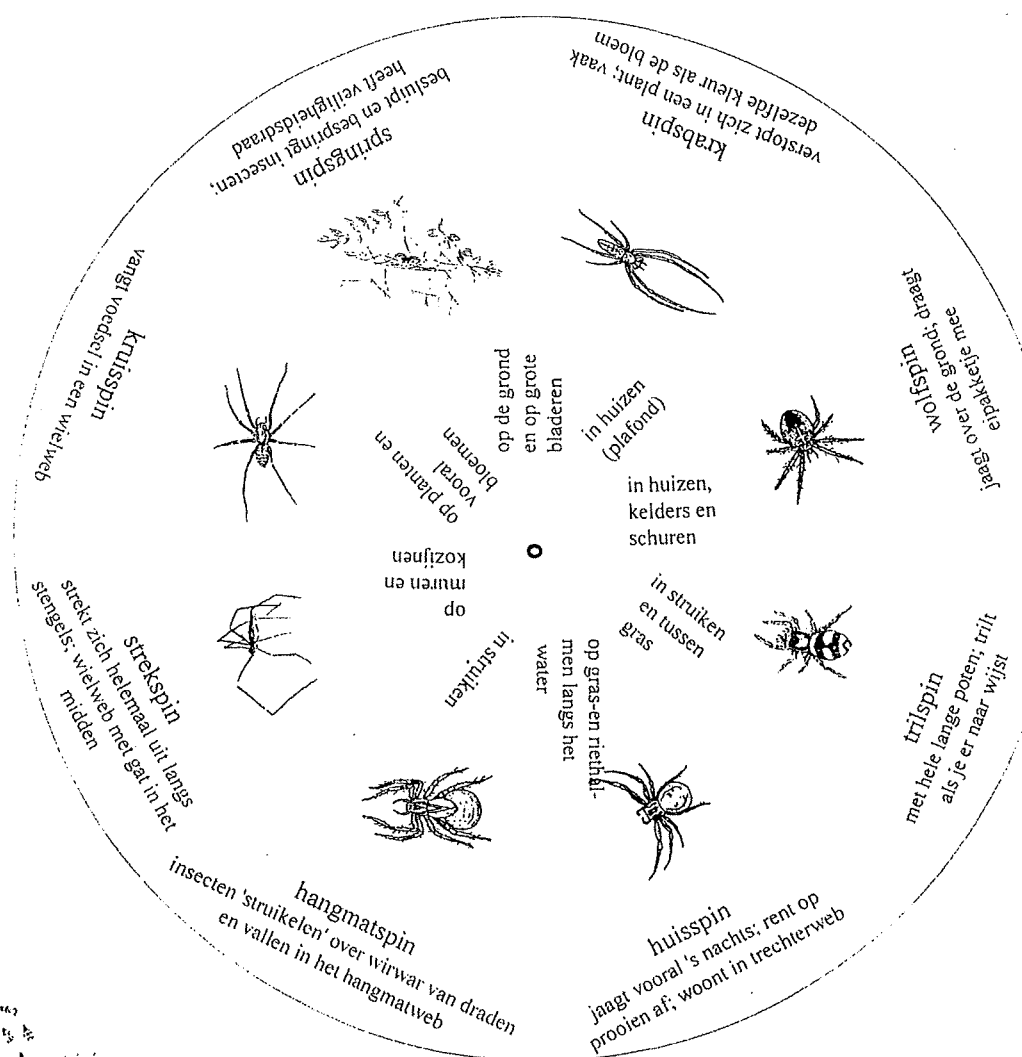
Naamzoekblad

Spinnenwiel - 2

Ga met het spinnenwiel op pad.
Welke soorten spinnen vind je zoal?
Het spinnenwiel vertelt je waar ze graag
zijn. Probeer de acht soorten te vinden.

Welke spinnen kom je tegen?
Kleur één of meer rondjes.

☐ hangmatspin	☐ krabspin
☐ zebraspin	☐ strekspin
☐ huisspin	☐ wolfspin
☐ trilspin	☐ kruisspin

© natuur buiten-gewoon

Vetbollen en pindaslingers maken

Omschrijving	De Ecokids gaan vetbollen en pindaslingers maken om de vogels de winter door te helpen
Periode	Herfst
Plaats	Vaste Ecokidslocatie
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst
Bron	Ecokids activiteitenboek Gouda

Doel:

- De Ecokids leren op welke manieren je vogels kunt helpen de winter door te komen

Aard van de activiteit:

- Zelf-doe

Materiaal:

- Pinda's
- Stompe naald en stevig draad
- Prikpen met priklap
- Vogelzaden en pitten
- Platte bak
- Zoutvrij (rund)vet
- Pannetje en gaspit
- Houten pollepel
- Dennenappels

Begeleiding:

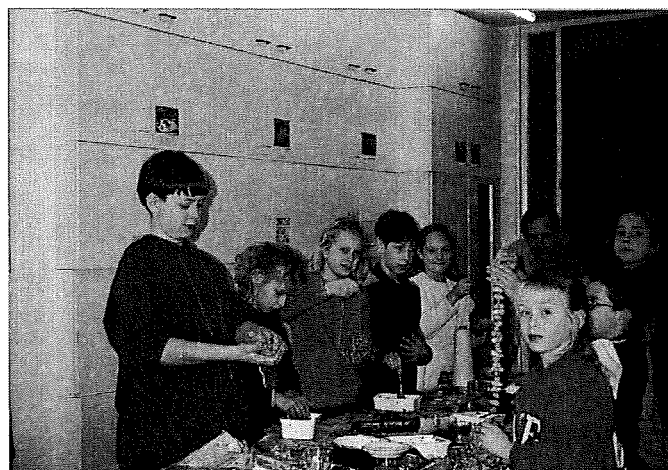
- Begeleiders Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Inkopen van de benodigde materialen

In samenwerking met:

- Alleenstaande activiteit

Werkwijze:

- De Ecokids maken vetbollen en pindasnoeren en hangen deze op in het park of de tuin

Pindasnoeren:

- Leg een priklap onder de pinda
- Maak met de prikken een gaatje door de pinda
- Rijg vervolgens met een naald de pinda's aan een draad
- Iedereen rijgt een snoer maar we kunnen ook met z'n allen een heel lang snoer maken

Vetbollen:

- Maak aan elke dennenappel die je wilt gebruiken een draad. Deze moet je makkelijk met het draadje kunnen ophangen
- Smelt het vet in het pannetje. Roer af en toe met een houten pollepel.
- Doe de zaden en pitten in de platte bak
- Doop de denneappel onder in het vet, houd het draadje in je hand
- Doop gelijk daarna de denneappel in het bakje met de zaden en pitten. Het vet stolt samen met de zaden en pitten
- Doop de denneappel weer in het vet en vervolgens in de zaden en pitten. Die kun je een paar keer herhalen

Kosten:

- Kosten materiaal: ongeveer 15 euro

Thema

“Tuinieren”

Werken op de Ontdektuin

Omschrijving	Ecokids leren en ervaren over de inrichting en het onderhoud van de tuin en ontdekken de kleine diertjes en insecten
Periode	Gehele jaar
Plaats	Ontdektuin/plantsoen in de buurt
Voorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	Bijeenkomsten per seizoen wisselend
Bron	Ecokids Ontdektuin Gouda

Doel

- De Ecokids leren omgaan met tuingereedschap
- De Ecokids leren over de ruimtelijke indeling en inrichting van de tuin
- De Ecokids leren welke werkzaamheden in welk seizoen moeten plaatsvinden, snoeien, gereed maken bedden, wieden, schoffelen
- De Ecokids ervaren de hoeveelheid en de zwaarte van het werk
- De Ecokids ervaren en leren het nut van de kleine diertjes in de natuur

Aard van de activiteit

- Zelf-Doe

Materiaal

- Schoffels
- Harken en harkjes
- Schoppen en schopjes
- Spaden
- Zagen
- Snoeimessen
- Hieken
- Kruiwagens
- Gieters
- Regenton
- Houtsnippers
- Stammen voor afscheiding
- Heg/ poortmateriaal
- Touw
- Stokken

Begeleiding

- 3 á 4 begeleiders

Organisatie en voorbereiding

- Werkschema maken
- Zonodig werkbladen kopiëren bijv zoekkaart kleine diertjes
- Gereedschap klaarzetten

In samenwerking met

- NME-centrum

- Dienst beheer (grootonderhoud)

Werkwijze

- 1 Welkom, voorlezen logboek en uitleg van het programma
- 2 Inleiding over het seizoen/bijzonderheden tuin/seizoenen
- 3 Rondgang in de tuin wat valt op, wat is veranderd
- 4 Werken in 3 groepen met eigen groepsbegeleider, voordoen/uitleg na 20 minuten speelpauze en draaien van de groepen zodanig dat elke Ekokid deelneemt aan de 3 activiteiten
 - a. schoffelen/wieden
 - b. snoeien/zagen
 - c. aanleg poort van zelfgeknotte wilgentenen
- a schoffelen/wieden
- b onderhoud heg
- c gieteren/verzorgen planten
- 5 Bij slecht weer reserve programma of deel programma overdekt bijv in buurthuis
 - a maken van vogelnestje van takjes
 - b timmeren egelhuisje
 - c vertonen video over natuur in de stad
 - d maken van voorjaars/herfststukje van zelf gevonden materialen in het park

De gouden tuinregels van de Ontdektuin

Omschrijving	Ecokids leren en ervaren over de goudenstadsregels en de toepassing van op de ontdektuin door het zelf opstellen van de 5 gouden tuinregels
Periode	Gehele jaar
Plaats	Buurthuis/Ontdektuin
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	2 uur
Bron	Ecokids Ontdektuin Gouda

Doel

- De Ecokids spreken met elkaar over de toepassing van de 10 gouden stadsregels
 - 1 Wat je stuk maakt, moet je zelf betalen
 - 2 Gebruik geen geweld
 - 3 Ruim je afval zelf op
 - 4 Intimiderend rondhangen is a-sociaal
 - 5 Spreek Nederlands, dan begrijpen we elkaar
 - 6 Respecteer elkaar altijd
 - 7 Hardrijden is bloedlink, dus doe normaal
 - 8 Ouders voeden zelf hun kinderen op
 - 9 Pest, plag en discrimineer niet
 - 10 Agenten zijn er voor ons allemaal, respect graag.
- De Ecokids leren dat vandalisme in hun tuin, vernielen regenton, uitrukken planten, vernielen wilgenpoort niet op zich zelf stt en niet alleen op hun tuin voorkomt
- De Ecokids leren welke tuinregels het meest van toepassing zijn (zie foto)
- De Ecokids ervaren en leren welke regels van toepassing zijn in de Ecokidsgroep

Aard van de activiteit

- Zelf-Doe

Materiaal

- Houten bord met 2 palen lange palen
- Verf
- Stiften voor de letters
- Grondboor
- Schoppen
- Spaden
- Zagen

Begeleiding

- 3 á 4 begeleiders

Organisatie en voorbereiding

- Werkschema maken
- Opstellen werkblad met regels voor de Ecokids-club

- 1 Wees aardig tegen elkaar, nieten pesten en ruziën, heb respect voor elkaar
 - 2 Help elkaar, als je ziet dat iemand het niet alleen kan
 - 3 Luister goed naar de aanwijzingen voor het gebruik van zagen, snoeimessen, schoppen, schoffels enz.
 - 4 Schelden, vloeken en slaan is verboden, praat het uit met elkaar
 - 5 Luister goed wat de leiding te vertellen heeft
 - 6 Niet alleen de straat oprennen en wachten op elkaar bij het oversteken, veiligheid is erg belangrijk
 - 7 De materialen waar jullie meerwerken zijn van het buurthuis, het NME-centrum, de gemeente, wees er zuinig op
 - 8 Ga niet boven op de tafels zitten en ga gewoon zitten
 - 9 Help mee met opruimen en de zaal schoonmaken, die moet 's-Avonds weer door en andere groep gebruikt worden
 - 10 Bij het fietsen je aan de verkeersregels houden en altijd twee aan twee blijven rijden, achter de leiding
- Gereedschap klaarzetten en houten bord

In samenwerking met

- NME-centrum
- Buurthuis

Werkwijze

- Welkom, voorlezen logboek en uitleg van het programma
- Behandeling stadsregels met toepassing op de eigen situatie
- Opstellen met de Ekokids van de tuinregels
- Keuze van de 5 belangrijkste tuinregels
- Werken in 3 groepen met eigen groepsbegeleider, voordoen/uitleg na 20 minuten speelpauze en draaien van de groepen zodanig dat elke Ekokid deelneemt aan de 3 activiteiten
 - a. schoffelen/wieden
 - b. plaatsen houten bord
 - c. schoonmaakactie op de tuin

Water op de Ontdektuin

Omschrijving	Ecokids leren en ervaren over de diverse functies van water door de aanleg en inrichting van de vijver en het gebruik van slootwater en regenwater en de kwaliteit ervan.
Periode	Voorjaar/zomer
Plaats	Ontdektuin
Vorbereidingstijd	Max 2uur excl het grondwerk voor het plaatsen en ingraven van de vijverbak door aannemer
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	Bijeenkomsten per seizoen wisselend
Bron	Ecokids Ontdektuin Gouda

Doel

- De Ecokids leren omgaan met de inrichting van de vijver
- De Ecokids leren over de wijze waarop waterplanten in de vijver geplant worden en hoe ze zich ontwikkelen en welke bloeiwijze ze hebben
- Het gebruik van de biorand (wisselend droog/nat) en het onderhoud ervan
- De Ecokids leren welke werkzaamheden in welk seizoen moeten plaatsvinden om de vijver schoon te houden
- De Ecokids ervaren welke waterdiertjes in de vijver leven
- De Ecokids ervaren en leren het nut van de kleine diertjes/samenhangen in de natuur
- De Ecokids leren hoe regenwater opgevangen kan worden en nuttig gebruikt kan worden voor de tuin
- De Ecokids leren de kwaliteit van water te bepalen door het opsporen welke diertjes erin de het water leven.

Aard van de activiteit

- Zelf-Doe

Materiaal

- Kunststofvijverbak met biorand (niet milieuvriendelijk maar wel vandalisme bestendig en onverslijtbaar/ alternatief werken met vijverasfaltdoek is kwetsbaar)
- Plantenbakken met bijbehorende haken om aan de biorand te hangen
- Waterplanten bijv, riet, waterlelie, dotterplant, bamboe, gele lis enz.
- Grind en zand voor de bakken en de biorand
- Emmers
- Regenton aan te sluiten op de afvoerbuiss van de dakgoot met waterbestendig plakband
- Zoekkaarten kleine waterdiertjes
- Microscoop/bioscolair
- Werkblad. Water op rapport te verkrijgen bij NME-centrum
- Touw
- Stokken

Begeleiding

- 3 á 4 begeleiders

Organisatie en voorbereiding

- Werkschema maken
- Zonodig werkbladen kopiëren bijv zoekkaart kleine diertjes
- Bestellen vijverbak
- Overleg met dienst beheren aannemer
- Plaatsen vijverbak
- Aanschaf waterplanten/overleg met deskundige
- Gereedschap klaarzetten

In samenwerking met

- NME-centrum
- Dienst Beheer (grootonderhoud) en/of aannemer⁵²

Werkwijze

- Welkom, voorlezen logboek en uitleg van het programma
- Inleiding over het seizoen/bijzonderheden tuin/seizoenen
- Rondgang in de tuin wat valt op, wat is veranderd
- Werken in 3 groepen met eigen groepsbegeleider, voordoen/uitleg na 20 minuten speel pauze en draaien van de groepen zodanig dat elke Eekid deelneemt aan de 3 activiteiten
 - a. aanleg vijver en plaatsen waterplanten
 - b. snoeien/zagen
 - c. aanleg poort van zelfgeknotte wilgentenen
- a. schoffelen/wieden
 - b. onderhoud heg
 - c. gieteren/verzorgen planten

Bij slecht twee reserve programma of deel programma overdekt bijv in buurthuis

- a maken van vogelnestje van takjes
- b timmeren egelhuisje
- c vertonen video over natuur in de stad
- d maken van voorjaars/herfststukje van zelf gevonden materialen in het park

Op bezoek bij het tuinbouwbedrijf

Omschrijving	Ecokids bezoek een tuinbouwbedrijf om zinzicht te krijgen in het productieproces van hun voedsel
Periode	Voorjaar en zomer
Plaats	Tuinbouwbedrijf
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	2 ½ uur (150 minuten)
Bron	Milieucommunicatie gemeente Den Haag

Doel:

- Ecokids inzicht geven in het productieproces van voedsel
- Ecokids richten hun aandacht op de milieuvriendelijke onderdelen/keuzes .

Aard van de activiteit:

- Excursie
- Doe activiteit
- kennisoverdracht

Materiaal:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

Begeleiding:

- Per 5 kinderen 1 begeleider
- Medewerker tuinbouw bedrijf

Organisatie/voorbereiding:

- Maken van afspraken met gastvrije tuinder of boer

Bij deze activiteit is een tijdige voorbereiding zeer gewenst. Tevens is het van belang om de eventueel gemaakte mondelinge afspraak schriftelijk te bevestigen.

Bij de keuze van een bedrijf spelen de volgende zaken een rol:

- is het bedrijf binnen de gestelde tijd te bereiken?
- zijn er milieuvriendelijke elementen in het productieproces te zien voor de Ecokids?
- is het productieproces te volgen voor kinderen?
- wie kan de Ecokids iets uitleggen?

Bij het maken van een afspraak is het van belang om de volgende zaken aan te geven:

- Wie komen er? (Ecokids in de leeftijd van 8 – 12 jaar)
- Wat is het doel van het project en het bezoek?
- Wat kunnen de Ecokids voor concrete klus verrichten?

tijdsduur onderdeel	beschrijving onderdeel	werkvorm	benodigdheden
Voorafgaande activiteit	Video-opname tonen waarop de tuinder een korte impressie geeft van het bedrijf en de Ecokids uitnodigt om naar zijn/haar bedrijf te komen. Ieder Ecokid schrijft 1 vraag op die hij/zij wil stellen aan de tuinder.		videocamera
	Vertrek vanaf de thuisbasis met ...		Vervoermiddel (bij voorkeur openbaar vervoer of fiets)
	Aankomst op het bedrijf en introductie door de tuinder.		
	Rondleiding over het bedrijf waarbij het productieproces verteld wordt en door de Ecokids gevolgd kan worden. Wat gebeurt er met de producten als ze het bedrijf verlaten. Eventueel een "klusje" laten verrichten door de Ecokids	Luisteren en beleven	
	Stellen van vragen aan de tuinder		vragenlijstjes
	Vertrek naar de boerderij		
	Aankomst op de thuisbasis		

In samenwerking met:

- Er zijn diverse organisaties die kunnen bemiddelen bij het maken van een afspraak. Ook hierbij de tip om het verzoek daar tijdig neer te leggen.
- Het kleine loo/ Stichting PR Land- en Tuinbouw, www.hetkleineloo.nl
- www.ondernemersvannature.nl
- www.komindekas.nl
- regionale land en tuinbouworganisaties:
 - NLTO (Groningen, Friesland, Drente, Flevoland) tel 0512-305000
 - GLTO (Overijssel, Gelderland, Utrecht) tel 0570-662836
 - ZLTO (Noord Brabant en Zeeland) tel 013-5836336
 - WLTO (Zuid en Noord Holland) tel 023-5162298
 - LLTB (Limburg) tel 0475-381777

Werkwijze:

- Zie kopje organisatie en voorbereiding

“Rode draad” elementen

Teruggrijpen op ervaringen uit eerdere activiteiten waardoor Ecokids de samenhang tussen de verschillende onderwerpen/thema's beter kunnen volgen.

<i>Onderdeel activiteit</i>	<i>Elementen uit eerdere activiteiten</i>	<i>aanknopingspunt</i>
Rondleiding op tuindersbedrijf	Kringloop/ voedselmobile	Invloed van gebruik bestrijdingmiddelen
Rondleiding op tuindersbedrijf	Teeltplan/ werkzaamheden aan de moestuin	Verschillen tussen plantwijze

Kosten:

- Presentjes medewerker tuinbouwbedrijf

Speurtocht/ evaluatie in de ontdektuin

Omschrijving	Door middel van eens speurtocht door de ontdektuin, komen de kinderen erachter wat ze allemaal geleerd hebben van de Ecokidscursus
Periode	Lente, zomer, herfst
Plaats	Ecokids ontdektuin
Vorbereidingstijd	1 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleiders
Duur	1 Bijeenkomst (afsluiting van een reeks)
Bron	CNME De Zwanebloem Gouda

Doel:

- De Ecokids bewust maken van wat ze geleerd hebben in de ontdektuin

Aard van de activiteit:

- Onderzoeksactiviteit

Materiaal:

- Werkblad speurtocht/ evaluatie

Begeleiding:

- Begeleiders Ecokids

Organisatie/voorbereiding:

- Kopiëren werkbladen
- Evt. ouders uitnodigen

In samenwerking met:

- Eventueel ouders van de Ecokids uitnodigen zodat de kinderen de ouders kunnen laten zien hoe goed ze de tuin kennen

Werkwijze:

- Kinderen met werkblad de tuin in.
- Presentie Ecokids van de speur resultaten en gevonden voorwerpen
- Feestelijke afsluiting door begeleiders met Ecokidscertificaten

Kosten:

- Kopieerkosten
- Kosten feestelijke afsluiting

AfsluitingsSPEURTOCHT ontdektuin

- Welke dieren heb je in het afgelopen seizoen in de tuin gezien?
(bodemdieren / vogels / dieren in de vijver / vlinders / insecten etc.)

.....
.....
.....

Wat vond je zelf het meest bijzonder?

.....
.....
.....

- Wat hebben we het afgelopen jaar geoogst in de tuin of gaan we nog oogsten?

.....
.....
.....

Weet je welk onderdeel van de plant dit is (wortel, knol of bol, stengel, blad, vrucht, zaad)?

B.v. zonnebloempitten zijn zaden, tomaten zijn vruchten, prei is een stengel etc.

.....
.....
.....

- In de tuin groeit veel onkruid. Dit komt doordat de tuin voordat het ecokidstuin werd heel lang niet gebruikt is en er dan veel onkruidzaden in de grond komen. Je kunt dit onkruid heel vervelend vinden, maar je kunt er ook eens goed naar kijken. Welke onkruidplanten ken je?

.....
.....

En welke vind je toch nog wel mooi ondanks dat het onkruidplanten zijn?

.....
.....

Zoek in de tuin een onkruid met bloemetjes.

- Wat vond je afgelopen seizoen de leukste activiteit van de ecokids?

.....
.....

Waarom vond je dat het leukste?

.....
.....

- Wat zou je volgend jaar willen zaaien (groente, bloemen)?

.....
.....

- Over welke natuuronderwerpen zou je het komend seizoen meer willen leren?

.....
.....
.....

- Zoek in de tuin
 - iets zachts,
 - iets wat steekt,
 - iets ronds,
 - iets langs,
 - iets groots,
 - iets heel kleins,
 - iets met een leuke vorm en schrijf op wat je vindt.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Maak een tekeningetje van iets wat jij op de tuin het leukste vindt (of van het leukste stukje).

Deel II

Uitwisseling

Ecokids en het uitwisselingsprogramma

1 De stichting Ecokids Nederland

Doelstellingen

Doelgroep

Werkwijze

Criteria

2 Toepassing van het ecokidsprogramma

3 Het uitwisselingsprogramma binnen de Ecokidscativiteiten

Doelstellingen

Doelgroep

Werkwijze

Criteria

Toepassing

4 Thema's en werkbladen

1 STICHTING ECOKIDS NEDERLAND

Stichting Ecokids Nederland (SEN) is een non-profit organisatie die het Ecokidsprogramma heeft ontwikkeld. Het Ecokidsprogramma biedt kinderen de mogelijkheid om hun eigen omgeving te onderzoeken en op een speelse wijze over natuur en milieu, duurzaamheid en ontwikkelingssamenwerking te leren. Het programma heeft als kenmerk dat alle activiteiten in eerste instantie op buurt en wijkniveau worden georganiseerd. Nadat voldoende ervaring is opgedaan kunnen door middel van een uitwisselingprogramma contacten worden onderhouden met een Ecokidsgroep in de Derde wereld of in Oost-Europa.

DOELSTELLING

- Ondersteunen van plaatselijke organisaties die ecokids(kindermilieu)groepen in de leeftijd van 8-12 jaar willen opzetten.
- Kinderen te interesseren voor natuur en milieu in hun buurt, stad en in de wereld.
- Contacten leggen tussen lokale organisaties in Nederland zoals, NME-centrum, buurthuis, kinderboerderij, gemeente, enz.
- Advies en ideeën geven over milieuactiviteiten.
- Bemiddelen in aanvragen van subsidies voor lokale activiteiten.

DOELGROEP

Om de uiteindelijk doelgroep te bereiken, kinderen van 8 tot 12 jaar, zien wij de volgende organisaties als potentiële intermediair:

- Medewerkers van welzijnorganisaties, clubhuizen, buurtcentra en speeltuinen.
- Kinderboerderijen.
- Centra voor natuur- en milieueducatie.
- Medewerkers bij gemeenten/instellingen die zich met welzijnswerk, groen en natuur- en milieueducatie bezig houden.
- Onderwijs instellingen, scholen, Buitenschoolse opvang, Brede school
- Coördinatoren van kindermilieuprojecten in de Derde Wereld.

WERKWIJZE STICHTING ECOKIDS NEDERLAND

De werkwijze van Stichting Ecokids Nederland is er op gericht lokale organisaties zodanige ondersteuning te geven dat zij zelfstandig de Ecokidsprogramma's kunnen opzetten en uitvoeren. Hierbij horen de volgende activiteiten:

- Inhoudelijke begeleiding bij de opzet van het activiteitenprogramma.
- Presentaties houden over het Ecokids programma.
- Ondersteuning geven bij het werven van kinderen, van vrijwilligers en in het algemeen bij het promoten van het werk van Ecokids.
- Assisteren met het aanvragen van subsidies voor Ecokids activiteiten.
- Ondersteunen in het contact leggen en coördineren met andere lokale organisaties, zoals gemeente, COS, NME centra, enz.

CRITERIA

Om de kwaliteit van de programma's veilig te stellen wordt aan initiatiefgroepen een aantal criteria gegeven waaraan het project dient te voldoen.

- Het programma moet aansluiten bij de visie en doelstelling van SEN.
- Koppeling van de Ekokidsactiviteiten aan de directe leefomgeving.
- Aanpassing van de activiteiten aan plaatselijke situaties en samenwerken met andere locale organisaties.
- Jaarprogramma aan het eind van het jaar evalueren met een vertegenwoordiger van SEN aan de hand van het verslag van het uitgevoerde programma.
- Minimaal twee keer per jaar verslag uitbrengen aan SEN, aan het begin en eind van het activiteitenjaar.
- Bij de uitvoering van het programma aansluiting zoeken bij plannen voor versterking 'duurzame ontwikkeling'.
- Koppeling aan een kindermilieuproject in de Derde wereld of Oost-Europa.

2 TOEPASING VAN HET ECOKIDSPROGRAMMA

Het Ecokids programma kan in drie verschillende Ecokidsgroepen worden toegepast:

ECOKIDS IN CLUBVERBAND:

KENMERKEN	De kinderen komen wekelijks bij elkaar. Elk jaar wordt gewerkt met dezelfde groep van kinderen (met aanvullingen bij evt. vertrek van kinderen). Elk jaar verschillende activiteitprogramma's, met verschillende thema's. Afhankelijk van het thema kunnen kinderen ideeën inbrengen over de invulling van de activiteiten.
PERIODE	2 of 3 jaar
TOEPASSING	Buurthuis, Kinderboerderij, Buitenschoolse opvang enz.

ECOKIDSGROEP IN CURSUSVERBAND

KENMERKEN	De groep kinderen is elke jaar nieuw wat betreft de samenstelling. Het programma en thema's staan vast en worden elk jaar herhaald.
PERIODE	cyclus van 8 tot 10 bijeenkomsten per jaar
TOEPASSING	Buurthuis, Kinderboerderij, NME-centrum, enz.

ECOKIDSGROEP IN THEMAVERBAND

KENMERKEN	De groep kinderen verandert in de loop van het project. Elk jaar worden twee of drie thema's gekozen en in modules uitgewerkt.
PERIODE	2 tot 3 jaar
TOEPASSING	Buurthuis, Kinderboerderij, NME-centrum enz.

3 HET UITWISSELINGSPROGRAMMA

Het uitwisselingprogramma is een belangrijk onderdeel van het Ekokidsprogramma. Het programma biedt de mogelijkheid verschillende culturen met elkaar in contact te brengen. Op deze manier kan niet alleen duidelijk gemaakt worden dat het behouden van de natuur een mondiale zaak is maar ook komen respect en solidariteit voor andere culturen naar voren.

In de praktijk is het uitwisselingsprogramma een middel om inzicht te krijgen hoe andere kinderen op hun manier bezig zijn met natuur en milieu in hun omgeving, wat zijn de gewoontes, hoe gaan wij/zij met de dieren om.

Het is belangrijk dat het uitwisselingsprogramma op een gelijkwaardig manier plaats vindt. De informatie die van hier wordt gestuurd is net zo belangrijk als de informatie die de kinderen van ontwikkelingslanden sturen. Aan beide kanten valt veel te leren.

DOELSTELLING VAN HET UITWISSELLINGSPROGRAMMA

- Op speelse wijze kinderen interesseren voor het mondiale karakter van natuur en milieubehoud.
- Kinderen in contact brengen met leeftijdgenoten in de Derde wereld en een andere leefstijl en cultuur te leren kennen en te accepteren.

ONDERSTEUNING SEN

- Informatie verstrekken over de deelnemende organisatie in de Derde Wereld en in Oost-Europa.
- Contacten leggen tussen organisaties in Nederland en in de Derde Wereldlanden.
- Financiële ondersteuning zoeken voor Ekokidsgroepen in ontwikkelingslanden en voor het uitwisselingsprogramma.

DOELGROEP

De doelgroep zijn bestaande Ekokidsgroepen in Nederland en in de Derde wereld/Oost-Europa.

Tevens nieuwe Ekokidsprojecten die vanaf het begin met het uitwisselingprogramma willen starten.

TOEPASSING

Het uitwisselingprogramma kan in alle drie Ekokids vormen toegepast worden. De enige voorwaarde is dat de groep het contact met een kindermilieuproject in de Derde wereld minimaal 2 jaar onderhoudt.

De uitwisseling kan op drie manieren toegepast worden:

- Per post
- Internet
- Daadwerkelijk

CRITERIA VOOR HET UITWISSELINGSPROGRAMMA

- De Ecokidsgroep in Nederland en in de Derde wereld voeren op een vaste basis het programma uit.
- Continuïteit binnen de organisatie is verzekerd.
- De samenstelling van de groepen kan wisselend zijn, maar een vaste samenstelling voor een bepaalde periode werkt positief op het uitwisselingsprogramma.
- In het uitwisselingprogramma wordt aandacht besteed aan hoe de groepen kinderen bezig zijn met natuur en milieu in hun omgeving.
- Het is belangrijk dat het uitwisselingsprogramma op een gelijkwaardige manier plaatsvindt.
- In het programma wordt aandacht besteed aan de overdracht van de cultuur, gewoontes en natuur - en milieuomstandigheden in het betreffende land.

WERKWIJZE

1. Inventarisatie van mogelijke partners.
Het is aan te raden om lokale organisaties of particuliere initiatieven te benaderen die bezig zijn met projecten in ontwikkelingslanden en in Oost-Europa. Bijv. Stedenband organisaties, Wereldwinkels, COS-organisaties enz. Deze organisaties spelen een belangrijke rol bij de overdracht van informatie over het betreffende land. Deze organisaties kunnen informatie geven over de betrouwbaarheid van de te kiezen organisatie, hun functioneren, of zij bezig zijn met milieuprojecten en of zij continuïteit kunnen bieden.
2. Inpassing in het programma van de Ecokidsgroep of benaderen van bestaande Ecokidsgroepen.
3. Contact met de kindergroep in de Derde wereld, overleg over de intentie van de uitwisseling en wat van elkaar wordt verwacht. In dit overleg kunnen ook de thema's voor het jaarprogramma afgesproken worden, b.v. thema water of afval, enz.
Het is belangrijk deze stap elk jaar te herhalen, op deze manier weet iedereen waarover de uitwisseling in de komende periode zal gaan.
4. Opzet jaarprogramma: bijv. het bezoek van de gastdocent die komt vertellen over het betreffende land, zijn cultuur, gewoontes, enz
5. Ontwikkeling van de activiteiten
6. Op de hoogte houden van de voortgang van de activiteiten aan SEN door het toesturen van verslagen/evaluatie.
7. Slotbijeenkomst organiseren met tentoonstelling van de activiteiten en materiaal van de uitwisseling.
8. Evaluatie.

Van stap een tot met vier en voor de evaluatie is begeleiding mogelijk door Stichting Ecokids Nederland (SEN).

4. THEMA'S VOOR HET UITWISSELINGPROGRAMMA

Thema's kunnen in een verschillende volgorde aan de beurt komen.

Het is wel van belang dat de thema's worden gekozen in overleg met de partnerorganisatie. Op deze wijze kunnen de kinderen de verschillen en overeenkomsten per thema waarnemen.

Als het uitwisselingsprogramma in het Ekokidsprogramma in clubverband wordt uitgevoerd, kunnen de thema's over twee of drie jaar worden verdeeld. Op deze manier blijft het uitwisselingsprogramma interessant.

Wordt het programma in cursus of themaverband gegeven dan is het aan te bevelen het programma te beperken tot de thema's afval en groen in de buurt.

1. PRESENTATIE: OVER JEZELF
 OVER HET LAND
 OVER JE STAD EN JE BUURT
2. WATER
3. AFVAL
4. ENERGIE
5. NATUUR EN GROEN IN DE BUURT
6. DIEREN
7. VOEDING
8. KLIMAAT
9. CULTUUR

JAARPROGRAMMA VOOR DE UITWISSELING

PROGRAMA ANUAL PARA EL INTERCAMBIO

Beste.....

Estimada (o).....

Wij willen graag met jullie de volgende thema's voor dit jaar uitwisselen

Nos gustaría mucho intercambiar con ustedes los siguientes temas en este año

(geef het thema van je keus aan en de volgorde hiervan)

(marca el tema que has escogido y el orden correspondiente)

- () PRESENTATIE: OVER JEZELF
 PRESENTACION: SOBRE TU PERSONA
 OVER HET LAND

SOBRE TU PAIS

OVER JE STAD EN JE BUURT

SOBRE TU CIUDAD Y TU BARRIO

- () WATER
 AGUA
() AFVAL
 BASURA
() ENERGIE
 ENERGIA
() NATUUR EN GROEN IN DE BUURT
 NATURALEZA Y ZONAS VERDES EN TU BARRIO
() DIEREN
 ANIMALES
() VOEDING
 ALIMENTACION
() KLIMAAT
 CLIMA
() CULTUUR
 CULTURA

In de volgende volgorde

En el orden siguiente

- 1._
2._
3._

Met vriendelijke groeten

Atentamente

THEMA PRESENTATIE TEMA PRESENTACION

PRESENTATIE: OVER JEZELF EN OVER JE LAND JE STAD EN JE BUURT

PRESENTACION: SOBRE TU PERSONA SOBRE TU PAIS, TU CIUDAD TU BARRIO

OMSCHRIJVING DESCRIPCION

Dit thema bevat drie onderdelen. Het thema over jezelf moet door ieder kind van de groep ingevuld worden. Voor de thema's over je land, je stad en over je buurt kunnen kinderen in drie groepen verdeeld worden, dit voorkomt een hoop papier met dezelfde informatie.

Este tema esta dividido en tres partes, el tema sobre tu misma (o) tiene que ser llenado por cada uno del grupo. Para los temas del País, ciudad y barrio, el grupo puede dividirse en tres, así evitamos tener un montón de papel con la misma información.

HULPMIDDELEN **MATERIAL DE APOYO**

- Op de bladzijde waar je over jezelf vertelt, kun je een foto plakken
En la pagina sobre tu persona puedes pegar una foto
- Over de thema's over je land, je stad en je buurt kun je kaarten, foto's, tekeningen of boeken opsturen, op deze manier kunnen de kinderen een voorstelling maken van hoe je woont
Referente a los temas de tu país, ciudad y barrio, puedes enviar mapas, fotos, dibujos o libros. De esta manera los niños pueden imaginarse mejor el ambiente en que vives

WERKBLAD: PRESENTATIE OVER JEZELF
PAGINA DE TRABAJO: PRESENTACION SOBRE TU PERSONA

Mijn naam is
Mi nombre es.....

Ik ben.....jaar
Tengo.....años

Ik hebzuster (s) enbroer (s)
Tengo..... hermanas yhermanos

Mijn school heet.....
Mi colegio / escuela se llama.....

Ik zit in groep
Estoy en elaño / grupo

Ik ga naar school met de
Al colegio / escuela me voy en.....

Mijn hobby's zijn
Mis actividades recreativas son.....

**WERKBLAD: PRESENTATIE OVER JE LAND JE STAD EN
JE BUURT**
**PAGINA DE TRABAJO: PRESENTACION SOBRE TU PAIS, TU CIUDAD
Y TU BARRIO**

Mijn land heet.....

Mi país se llama

De hoofdstad is.....hier wonen..... mensen

La capital es.....aquí viven..... personas

.....heeftinwoners

.....tienehabitantes

De moeder taal is

El idioma materno es.....

..... iskeer groter / kleiner dan je land.

.....es..... veces más grande / pequeño que tu país

Andere bijzonderheden (denk aan iets typisch b.v. fietsen, kaas, bloemen)

Otras cosas especiales (piensa en algo típico de tu país)

De stad waar ik woon heet

La ciudad donde vivo se llama.....

.....heeftinwoners

.....tienehabitantes

In de stad hebben wij veel (denk aan groen, water, enz)

En la ciudad tenemos mucho (piensa en áreas verdes, manantiales, parques, etc.)

Ik woon in de buurt.....(vertel meer over je
buurt en over de Ecokids activiteiten)

*Vivo en el barrio..... (cuenta sobre tu barrio y
sobre las actividades de Ecokids)*

THEMA WATER TEMA AGUA

OMSCHRIJVING **DESCRIPCION**

Bij het thema water kunnen verschillende activiteiten gedaan worden zoals:

- Bezoek naar het waterzuiveringsbedrijf om te weten hoe water wordt behandeld
- Bezoek naar de rivier en sloten om te kijken hoe schoon het is en welke dieren daar leven
- Bezoek naar het zwembad om te kijken hoe water wordt gezuiverd
- Waterzuivering experiment, enz.

Belangrijk is dat voor de uitwisseling dezelfde of gelijkwaardige activiteiten gedaan kunnen worden in beide landen

El tema de AGUA se puede desarrollar de diferentes maneras como por ejemplo:

- *Visita a la purificadora de agua, para conocer el tratamiento de agua*
- *Visita al río, manantiales o estanques para determinar que tan limpios son y que animalitos viven en ellos.*
- *Visita a la piscina para ver el tratamiento al agua*
- *Experimentos como la purificación de agua, etc.*

Es importante que para el intercambio las actividades sean idénticas o semejantes y que se pueda desarrollar en ambos países.

HULPMIDDELEN **MATERIAL DE APOYO**

• Foto's	<i>fotos</i>
• Tekeningen	<i>dibujos</i>
• Verhalen	<i>cuentos o anécdotas</i>

ORGANISATIE **ORGANIZACION**

Kinderen in groepen verdelen en per groep een aantal vragen beantwoorden, foto's laten plakken of tekeningen laten maken over de ervaring van de activiteiten..

Dividir los niños en grupos y cada grupo contesta algunas de las preguntas, pegan fotos o dibujan sus experiencias de las actividades referente a este tema.

WERKBLAD: **THEMA WATER**
PAGINA DE TRABAJO: **TEMA AGUA**

Om de vragen te beantwoorden kun je gebruik maken van de ervaring die de kinderen hebben opgedaan tijdens de Ecokids activiteiten.

Para contestar las preguntas puedes hacer uso de las experiencias que los niños han adquirido durante las actividades de Ekokids.

- 1 Vertel over de rivieren, meren, plassen, sloten etc. die in de buurt van je stad zijn.
Cuenta sobre los ríos, manantiales, lagos, etc que tienen cerca de tu ciudad y tu barrio.
- 2 Waarvoor worden deze gebruikt?
Para que se los utiliza?
- 3 Wat voor dieren wonen er in? Hoe weet je dat?
Que animalitos viven en ello y como sabes esto?
- 4 Worden de rivieren, meren, plassen, sloten etc. bij jullie schoongemaakt? Hoe worden ze schoongemaakt?
Estos ríos, manantiales, lagos, etc se limpian de vez en cuando? y como lo hacen?
- 5 Weet je wat voor invloed het gebruik van wasmiddelen en andere middelen hebben op het water?
Sabes cual es la influencia del uso de jabones y otros químicos en el agua?
- 6 Waar komt het water dat je thuis gebruikt vandaan?
De donde viene el agua que utilizas en tu casa ?
- 7 Wat voor tips weet je om water te besparen thuis of in je school?
Tienen algunos trucos para economizar el agua en tu casa o en la escuela?
- 8 Wordt bij jullie het regenwater gebruikt? Waarvoor? hoe wordt het bewaard?
Lo utilizan el agua de lluvia? para que? como lo guardan?

Vertel over een andere activiteit, ervaring of proeven die jullie hebben gedaan rondom water.

Cuenta alguna otra experiencia, actividad, practicas que realizaron con respecto al tema agua.

THEMA AFVAL TEMA BASURA

OMSCHRIJVING DESCRIPCION

Met het thema afval kunnen kinderen zich bewust worden van de hoeveelheid afval en de variatie in het soort afval dat wij dagelijks produceren, leren omgaan met grijs - en groen afval en leren over het belang van afvalscheiding. Tevens kunnen zij leren dat ze met heel weinig inzet de hoeveelheid afval kunnen verminderen en sommige soorten afval zelfs kunnen hergebruiken.

Al snel kun je zien dat het afvalprobleem hier en daar totaal anders is.

Voor het thema afval kunnen de volgende activiteiten gedaan worden:

- Inventarisatie van het afval in de buurt
- Zelf papier maken
- Windmolens maken van bierdopjes (of andere licht metaal dat geluid kan maken)
- Marionetten van karton maken
- Auto's van blikjes maken
- Panfluiten maken met elektriciteitsbuis of van bamboe
- Vazen van plastic flessen of van glazen potjes maken

Con el tema de la basura los niños pueden darse cuenta de la cantidad y variedad de basura que se produce cada día, aprender que hacer con la basura biológica y no biológica, la importancia de separar la basura y también pueden aprender que con solo un poco de interés y creatividad se puede disminuir y a veces hasta re usarlo.

Para este tema se puede realizar las siguientes actividades:

- *Inventario sobre la basura en el barrio*
- *Fabricar papel*
- *Molinos con tapas de cerveza (o cualquier metal que sea liviano y suene)*
- *Marionetas de cartón*
- *Auto de latas*
- *Flautas de tubos de plástico o bambú*
- *Floreros de botellas de plástico o de vidrio*

HULPMIDDELEN MATERIAL DE APOYO

- Foto's *fotos*
- Tekeningen *dibujos*
- Informatie boeken over afval *libros de informacion sobre basura*

ORGANISATIE

ORGANIZACION

Voor het uitwisseling programma kun je een fotoboek maken met het afval uit je buurt. Dit kun je ook aan de gemeente aanbieden om het afvalprobleem aan te kaarten.

Para el intercambio puedes hacer un álbum con fotos sobre la basura en tu barrio. Esto también puedes entregar en tu municipalidad como material para discutir sobre el problema de la basura en tu barrio.

-

-

FORMULIER VOOR ENQUETE IN DE BUURT
FORMULARIO PARA ENCUESTA EN EL BARRIO

1. Zie je rommel liggen in je straat? ja / nee
Ves basura en tu calle? si / no

2. Wat voor rommel ligt er allemaal?
Que tipo de basura es?

Papier <i>Papel</i>	Kauwgom	<i>Goma de mascar</i>
Plastic <i>Plastico</i>	Voedsel resten	<i>Restos de comida</i>
Blik <i>Latas</i>	Tuinafval	<i>Restos de</i>
<i>plantas</i>		
Poep <i>Escrementos</i>	Anders,	
nl.....	<i>Otros</i>	
<i>como.....</i>		

3. Wie veroorzaken de rommel?
Quienes ocasionan la basura?

•
•

4. Wat vind je van deze rommel?
Que piensas de la basura?

5. Staan hier ook afvalbakken? Nee / Ja
Hay en tu barrio basureros? No / Si

6. Hoeveel keer per week komt de vuilniswagen langs? Vind je dat voldoende?
Cuantas veces por semana pasa el basurero? Crees que es suficiente?

THEMA ENERGIE TEMA ENERGIA

OMSCHRIJVING DESCRIPCION

Met dit thema kunnen kinderen leren dat alles wat zij doen energie kost, zij leren de verschillende bronnen van energie kennen en onderzoeken de alternatieven, tevens krijgen zij ideeën over het besparen van energie.

Con este tema, los niños pueden aprender que todo las cosas que se hacen cuesta energía, las diferentes clases de energía, buscar las alternativas y buscar ideas para ahorrar la energía.

ACTIVITEITEN ACTIVIDADES

- Bezoek aan het energiebedrijf
Visita a la empresa de energía
- Proefjes over verschillende vormen van energie en het vergelijken hiervan met elektriciteit.
Experimentar las diferentes formas de energía y comparar con la energía eléctrica
- Enquête doen over huiselijk energiegebruik
Encuesta sobre el uso de energía eléctrica en el hogar

HULPMIDDELEN MATERIAL DE APOYO

• Foto's	<i>fotos</i>
• Tekeningen	<i>dibujos</i>
• Informatie boeken over energie	<i>libros de información sobre energía</i>
• Werkblad	<i>formulario de trabajo</i>

ORGANISATIE ORGANIZACION

Afhankelijk van de activiteit kunnen kinderen individueel of in groepen werken. Het werkblad kan ook thuis ingevuld worden om te kijken hoeveel de ouders betalen voor elektriciteit.

Dependiendo de la actividad los niños pueden trabajar individualmente o en grupo. La hoja de trabajo se puede llenar también en la casa para ver junto con sus padres para ver cuánto pagan por la electricidad.

WERKBLAD: THEMA ENERGIE
PAGINA DE TRABAJO: TEMA ENERGIA

- 1 Vertel over je activiteiten voor dit thema
Cuenta sobre las actividades que realizaron para este tema
- 2 Waar komt de energie vandaan dat je thuis gebruikt?
De donde viene la energía que usan en tu hogar
- 3 Wat voor soort energiebronnen worden in je land ook nog toegepast? denk aan zonne-energie, waterkracht, atoomenergie, enz.
Que tipo de energía mas se usa en tu país? piensa en energía solar, hidroeléctricas, energía atómica, etc.
- 4 Vul het formulier aan met andere activiteiten, het soort energie en hoe je kunt besparen, bespreek de antwoorden met de andere kinderen, vul een gezamenlijk formulier in en stuur deze gegevens aan je partner op.
Hene et formulario con las actividades, la clase de energice que se cesa y comose puede ahorrar. Comenta las respuestas con cos otros ninos, llena et formularoi aparte para en viar a la organisacion can quien tienes intercambio.

FORMULIER

ACTIVITEITEN ACTIVIDADES	ENERGIESOORT CLASE DE ENERGIA	HOE KUN JE BESPAREN COMO PUEDES AHORRAR
Lopen <i>Caminar</i>	Spierkracht <i>Trabajo muscular</i>	Fietsen <i>Bicicletear</i>
Lampen aan <i>Lampara encendida</i>	Elektriciteit <i>Electricidad</i>	

THEMA NATUUR EN GROEN IN DE BUURT
TEMA NATURALEZA Y ZONAS VERDES EN TU BARRIO

OMSCHRIJVING
DESCRIPCION

Met dit thema worden kinderen gewezen op het feit dat groen in de wijk erg belangrijk is voor de leefomgeving en zij zullen ook de buurt beter leren kennen.

Con este tema, los niños pueden aprender que zonas verdes son muy importante en el barrio, así mismo tendrán la oportunidad de conocer mejor el medio en que viven.

ACTIVITEITEN
ACTIVIDADES

- Bezoek door de wijk
Visita por el barrio
- Enquête over openbaar groen, geluid, verkeer in de buurt
Encuesta sobre la situación de los parques y áreas verdes, trafico, bulla en el barrio
- Kiezen van de groenste en schoonste straat
Concurso para escoger la calle mas verde y mas limpia
- Adoptie van een park of groengebied
Adoptar un parque o área verde

HULPMIDDELEN
MATERIAL DE APOYO

• Foto's	<i>fotos</i>
• Tekeningen	<i>dibujos</i>
• Werkblad	<i>formulario de trabajo</i>

ORGANISATIE
ORGANIZACION

Dit thema kan ook gecombineerd worden met andere thema's zoals afval en dieren
Este tema se puede realizar también en combinación con el tema basura y animales

WERKBLAD:

THEMA NATUUR EN GROEN IN DE BUURT

PAGINA DE TRABAJO:

**TEMA NATURALEZA Y ZONAS VERDES
EN TU BARRIO**

- 1 Ben je tevreden over de situatie van je buurt? of wat zou je willen veranderen?

Estas contento con la situación en tu barrio? hay algo que quisieras cambiar?

- 2 Vertel over je buurt aan de hand van het enquêteformulier.

Cuenta sobre tu barrio con las preguntas d la encuesta

FORMULIER VOOR ENQUÊTE
FORMULARIO PARA ENCUESTA

- 1 Is er genoeg openbaar groen in je buurt?
Hay suficiente áreas verdes en tu barrio?
- 2 Wat voor planten en bomen groeien er?
Que clase de plantas y arboles crecen allí?
 - .
 - .
 - .
 - .
- 3 Zijn de planten en bomen door mensen geplant of is het vanzelf gaan groeien?
Las plantas y arboles han sido plantadas por la gente o es algo que crece por si mismo?
- 4 Vind je dat er genoeg speelruimte is voor kinderen om te spelen?
Hay suficiente espacio o parques para que los niños puedan jugar?
- 5 Is er geluidsoverlast in je straat / buurt?
Hay mucha bulla en tu calle o barrio?
- 6 Welke geluiden hoor je?
Que clase de bulla oyes?
- 7 Door wie worden die gemaakt?
Quienes lo ocasionan?
- 8 Ga op de rand van de stoep zitten en tel het verkeer dat in 5 minuten langskomt
Siéntate en la vereda y cuenta el tipo de transporte que pasa durante 5 minutos
 - Autos autos Vrachtautos camiones
 - Brommers motos Fietsen bicicletas
 - Bussen buses
 - Andare, nl. Otros tales como
- 9 Welke verkeersborden zie je in je straat?
Que señales de transito hay en tu calle?
- 10 Voel je veilig op straat? hoe komt dat?
Te sientes seguro en tu calle? a que se debe esto?

THEMA DIEREN TEMA ANIMALES

OMSCHRIJVING DESCRIPCION

Kinderen zijn dol op dieren, met dit thema kunnen zij zien dat de aandacht aan dieren anders is in andere culturen, wat voor de een vanzelfsprekend is is voor de ander heel bijzonder

Niños son muy entusiastas sobre animales, con este tema pueden comparar fácilmente que la atención a los animales es diferente en ambas culturas, lo que para unos es común es para otros muy diferente.

ACTIVITEITEN ACTIVIDADES

- Bezoek aan de dierentuin of kinderboerderij
Visita al zoológico o a la granja infantil
- Vogelnestkastjes maken
Construir casitas para pájaros
- Bezoek naar de dierenarts of naar het dierenasiel
Visita al veterinario o al asilo para animales
- Tekewedstrijd van je huisdier
Concurso de dibujo de tu mascota

HULPMIDDELEN MATERIAL DE APOYO

• Foto's	<i>fotos</i>
• Tekeningen	<i>dibujos</i>
• Werkblad	<i>formulario de trabajo</i>

ORGANISATIE ORGANIZACION

Dit thema kan ook gecombineerd worden met andere zoals afval en natuur in de buurt

Este tema se puede realizar también en combinación con el tema basura y naturaleza y áreas verdes en tu barrio

-

OMSCHRIJVING
DESCRIPCION

Eten is overall een belangrijk gebeuren, tegenwoordig kun je in Nederland fruit en groente kopen die uit het buitenland afkomstig zijn en in het zuiden kom je ook vaak Nederlandse producten tegen, zoals kaas.

Met dit thema kun je de verschillen en overeenkomsten in de dagelijks eetgewoontes laten zien.

La comida es en todo el mundo algo importante, cada vez más se puede comprar en Holanda verduras y frutas que vienen del extranjero, en los países del sur se encuentra también cada vez mas productos Holandeses como por ejemplo el queso Con este tema es importante dejar ver las diferencias y similitudes en las costumbres alimenticias.

ACTIVITEITEN
ACTIVIDADES

- Bezoek aan de supermarkt of de markt
Visita al supermercado o al mercado
- Eten klaarmaken met producten die in je regio groeien of producten van het seizoen.
Preparación de comidas Típicas de tu región o con los productos que crecen en esa epoca.

HULPMIDDELEN
MATERIAL DE APOYO

- Foto's *fotos*
- Tekeningen *dibujos*

-

THEMA KLIMAAT
TEMA CLIMA

OMSCHRIJVING
DESCRIPCION

Hier kunnen zij weerinstrumenten leren gebruiken en de verschillende weerselementen herkennen

En este tema los niños pueden aprender el uso de los instrumentos climatológicos y ha reconocer los diferentes elementos climáticos

ACTIVITEITEN
ACTIVIDADES

- Bezoek aan het weerstation
Visita al centro meteorológico
- Informatiebijeenkomst over natuurrampen veroorzaakt door het klimaat
Charla sobre desastres naturales ocasionados por cambios climáticos

HULPMIDDELEN
MATERIAL DE APOYO

• Foto's	<i>fotos</i>
• Boeken	<i>libros</i>
• Werkblad	<i>formulario de trabajo</i>

- $$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

THEMA CULTUUR
TEMA CULTURA

OMSCHRIJVING
DESCRIPCION

Met dit thema kunnen kinderen niet alleen hun ervaringen met de natuur uitwisselen, maar ook een belangrijk thema als cultuur. Op deze manier kunnen kinderen leren accepteren dat men verschillend kan zijn en andere gewoontes kan hebben.

En este tema los niños no solo intercambian sus experiencias sobre la naturaleza sino también un tema muy importante como es la cultura. De esta manera esperamos que los niños aprendan a aceptar que la gente pueden ser diferentes y tiene diferentes costumbres.

ACTIVITEITEN
ACTIVIDADES

- Bezoek aan de musea
Visita al los museos que tienes en tu ciudad
- Informatiebijeenkomst over het land met wie jullie uitwisseling programma hebben
Charla sobre el país con quien tienen el programa de intercambio

HULPMIDDELEN
MATERIAL DE APOYO

• Foto's	<i>fotos</i>
• Boeken	<i>libros</i>
• Leeskist	<i>material sobre otros países</i>
• Werkblad	<i>formulario de trabajo</i>

-

Deel III

Ecojuniors zonder grenzen

*Werktuinprogramma en uitwisseling tussen jongeren in Amsterdam-West en Stehat
(Marokko) en jongeren in Haarlem/wijk Schalkwijk en Emirdag (Turkije)*

Ecojuniors zonder grenzen

Het Ecojuniorprogramma biedt aan jongeren (12-16 jaar) natuur- en milieu activiteiten, waardoor zij betrokken raken bij de leefbaarheid en de natuur in hun eigen leefomgeving. Via de uitwisseling stelt dit programma tevens jongeren in de gelegenheid om te ervaren welke verschillen en overeenkomsten er zijn met jongeren in de landen van herkomst.

Centraal staat in het programma het op gang brengen van uitwisseling tussen Nederlandse jongeren onder andere hier in Amsterdam-West en Haarlem en buitenlandse jongeren onder andere daar in Marokko//Turkije waardoor zij bewust worden van de mogelijkheden van elkaars leefomgeving.

De leden van de Ecojuniorclubs in Nederland en de herkomstlanden (Marokko en Turkije) werken en handelen lokaal ter verbetering van hun directe leefomgeving, maar denken mondiaal bij de uitvoering van het uitwisselingsprogramma.

Het vage begrip duurzame ontwikkeling spreekt pas aan wanneer het hen duidelijk wordt dat zij echt iets kunnen verbeteren aan hun omgeving en het besef bij hen doordringt dat het iets van hen zelf wordt.

Vanuit het werken aan een groenere leefomgeving en de uitwisseling hierover krijgen jongeren inzicht in de samenhangen in de natuur en de leefsituatie in het Zuiden.

Dit laatste krijgt vooral inhoud door werkbezoeken van Ecojuniorgroepen aan bijv. Stehat in Marokko en omgekeerd. Door de gezamenlijke aanleg van buurttuinen met de Ecojuniors wordt het werken aan een leefbare en duurzame omgeving zichtbaar. Zo komen zij in aanraking met de leefsituatie en culturele omstandigheden waarin hun leeftijdgenoten verkeren.

Aanpak/ methode

Het Ecojunior-programma werkt vanuit de thema's:

- Werken aan Tuin; (Ecotuin, Schooltuin of Mediterrane tuin),
- Leefbaarheid/Duurzaamheid; kinderen bij hun eigen leefomgeving betrekken en zich daar verantwoordelijk voor laten voelen
- Uitwisseling tussen een Ecojuniorgroep in Nederland met een Ecojuniorgroep in het thuisland.

De drie thema's staan niet op zichzelf maar beïnvloeden elkaar wederzijds en vormen één geheel.

Stappenplan

- Initiatief nemen /aansluiten bij plaatselijke omstandigheden en mogelijkheden.
- Bij elkaar brengen betrokken organisaties in initiatiefgroep in Nederland en thuisland
- Samenstellen projectplan in Nederland en thuisland met formering werkgroep (groepsbegeleider en vrijwilligers)
- Afspraken maken met de lokale samenwerkingspartners over het inhoudelijke programma, de ruimte, het te gebruiken materiaal en de kosten.
- Werven van Ecojuniors: die zich graag willen bezig houden met milieueducatieve thema's en bereid zijn om zich in te zetten voor het verbeteren van hun leefomgeving op de betrokken scholen in de 8^e groep en migrantenorganisaties.
- Werven en training van groepsbegeleider en vrijwilligers die ondersteuning geven bij de uitvoering van de activiteiten
- Opstellen en uitvoering educatief /ervaring programma
- Opstellen en uitvoering uitwisselings programma
- Afspraken maken met betrokken organisaties hier en in thuisland over op te stellen inrichtingsplan van tuin/plantsoen
- Samenstellen onderhoudscontract tussen betrokken partijen
- Uitwerken van activiteitenplan, clustering van activiteiten naar thema's
- Uitvoering inrichtingsplan door aanleg heg/looppaden/toegangspoort door Ecojuniors
- Presentatie activiteiten aan ouders, pers en wijkbewoners.

Methode

Met de Ecojuniors wordt eerst een verkenning naar het groen in de wijk gehouden, waarbij zowel parken, heemtuin en voortuinen van de bewoners met behulp van vragenlijst en het maken van tekeningen onderzocht worden.

Vervolgens wordt ervaring opgedaan met het inrichten van een tuin door deelname aan het educatieve programma. Dit bestaat uit:

- Werken op een tuinvoorziening onder deskundige begeleiding om ervaring op te doen met aanleg onderhoud en planten
- Mee doen aan het educatieve programma over groen, water en afval. Tijdens dit leerproces leggen de jongeren hun bevindingen vast in de vorm van foto's, tekeningen of verslagjes voor de uitwisseling met de Ecojuniorgroep in de herkomstlanden.
- Deelname aan het uitwisselingsprogramma door o.a bezoek aan de stad in Marokko of Turkije. Tijdens dit werkbezoek werken de Ecojuniorgroepen uit beide landen gezamenlijk aan de inrichting van tuinen en het verbeteren van het milieu door bijv. Het verwijderen van zwerfafval.
- Deelname aan excursies aan andere groenvoorzieningen in de omgeving.
- Deelname aan excursies naar veldstudiecentra, recreatieparken en natuurgebieden waar de Ecojuniors de gelegenheid krijgen om inspiratie op te doen en hun onderlinge samenwerking te verbeteren.
- Voorbereiding aanleg en inrichting van tuinen

Stichting Qantara

De stichting Qantara stelt zich ten doel een brug te leggen (Qantara in het Arabische woord voor brug) tussen Nederland en de herkomstlanden (Marokko en Turkije) op het gebied van milieu en duurzame ontwikkeling.

In bijna alle haar projecten werkt Qantara samen met Stichting Ecokids Nederland.

Via kleinschalige concrete projecten probeert Qantara de lokale gemeenten en organisaties (scholen, bewonersgroen, wijkcentra, welzijnsinstellingen etc) te inspireren en te interesseren voor een groene, leefbare en duurzame leefomgeving. De plaatselijke actieve milieugroepen wisselen hun ervaringen uit en werken af en toe aan een gezamenlijk thema (als water, zwerfafval, trekvogels, bomenactie etc). Juist via een dergelijke multiculturele benadering uit verschillende landen komt een mondiaal onderwerp als milieu tot zijn recht.

P.Hansfrankfurther Singel 200

1060TN Amsterdam

Contactpersoon: dhr. M. El Filali

Tel.: 0622211653

Email: ddcentrum@wanadoo.nl

Stichting Ecokids Nederland (SEN)

Stichting Ecokids Nederland is een non-profit organisatie die het Ecokidsprogramma heeft ontwikkeld. Door middel van uitwisselingsprogramma's wil SEN kinderen uit verschillende culturen met elkaar in contact brengen. Op deze manier kunnen de kinderen zien dat het behouden van natuur een mondiale zaak is. Het doel van de stichting is het ondersteunen van plaatselijke organisaties die kindermilieugroepen in de leeftijdsgroep van 8-12 jaar en van 12-15 jaar willen opzetten. In het werk van SEN is het zorgdragen voor de kwaliteit van het activiteiten een belangrijk onderdeel.

SEN zet zich in om kinderen op uitdagende en creatieve manier bij natuur en milieu in de omgeving te betrekken. Dit wordt gedaan door het ondersteunen van lokale organisaties bij het opzetten en begeleiden van een Ecokidsprogramma.

Deze ondersteuning voor de organisaties bevat het volgende:

- Informatie, advies en ideeën geven over natuur en milieu-activiteiten.
- Samenstellen van een plan van aanpak voor activiteiten, organisatie en voorzieningen.
- Het verstrekken van informatie over de deelnemende organisaties in de Derde Wereld.
- Contacten leggen tussen organisaties in Nederland en in de Derde Wereldlanden.
- Bemiddelen in aanvragen van subsidies voor lokale activiteiten.

Postbus 2157

2800 BH Gouda

Telefoon: 0182-699603 06-53263625

Fax: 0182-696604

Email: ecoinfo@Ecokids.nl

Contactpersonen:

Rijk Scheer, voorzitter

Mirian García, consulent uitwisselingsprogramma, secretaris

Ton van Rossum, consulent en penningmeester

De videofilm 'Eojuniors zonder grenzen' laat de Ecojuniors in woord en beeld zien werkzaam op de ecotuin Amsterdam-West en de inrichting van tuinen in Larache en Stehat in Marokko. De video is te leen. Nadere informatie bij Stichting Ecokids nederland en Stichting Qantara

1 buurt

- 1 Bekijk de wijk
- 2 De groenste straat
- 3 Een geveltuintje
- 4 Zoeken naar sporen
- 5 Vogels in de buurt

2 landschappen

- 6 In het bos
- 7 In het park
- 8 Kijk in de wei
- 9 Aan de waterkant
- 10 Waterrapport
- 11 Groeten uit

3 bomen

- 12 Bekijk een eik
- 13 De plataan
- 14 Een vlier
- 15 De berk
- 16 De kastanje
- 17 Mijn boom
- 18 Kale takken

4 planten

- 19 Planten in het gras
- 20 Wilde bloemen
- 21 De paardenbloem
- 22 Madeliefjes
- 23 Vergelijk twee planten

5 beestjes

- 24 De stoeptegelmier
- 25 Bladluizen
- 26 Lieveheersbeestjes
- 27 Bekijk een vlinder
- 28 Vergelijk twee insecten
- 29 Bijenflat

6 diversen

- 30 Dieren kijken
- 31 Korstmossen
- 32 Kun je de stilte horen?
- 33 Opschrijfboekje

Bekijk de wijk

Naam :

Met dit blad in je hand maak je een wandeling door de wijk (omgeving) waarin je school staat. Houd je aan de afspraken die op school zijn gemaakt. Kijk goed uit!

Datum: _____
 Het weer: *zonnig / half bewolkt / bewolkt*
 De wind: *geen / weinig / veel*
 Temperatuur: ik denk _____ °C

1.

Hoe ziet de wijk eruit? Kleur de rondjes.

- O oude wijk O rijtjes huizen
 O nieuwe wijk O alleenstaande huizen
 O laagbouw O veel verschillende huizen
 O hoogbouw O veel dezelfde huizen

2.

Zie je huizen met een tuin? ja / nee
 Zo ja, teken 2 manieren waarop de bewoners laten zien hoe groot hun tuin is (bijv. hek, muurtje).

--	--

3.

Welk groen zie je in de buurt?

- O park O struiken
 O bomen O grasveld

Er zijn *veel / weinig* bomen in deze buurt.
 Namen van bomen die hier groeien zijn:

1 _____ 2 _____

4.

De straat waar je nu bent, heet:

Tel het verkeer dat in 5 minuten langskomt.

___ auto's ___ motoren ___ fietsen
 ___ vrachtauto's ___ snorfietsen ___ bussen
 ___ brommers ___ voetgangers

Ik vind dit een *stille / drukke* straat.

5.

Sluit je ogen. Welke andere geluiden dan die van het verkeer hoor je?

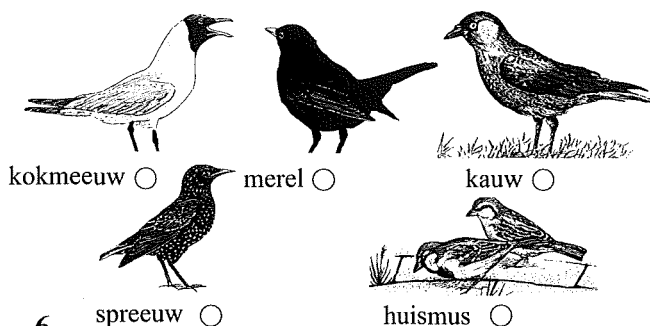
1 _____

2 _____

3 _____

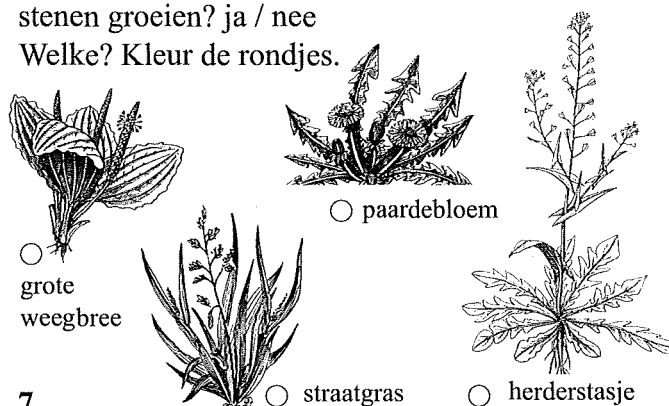
Hoor je ook vogels? ja / nee

Welke vogels zie je? Kleur de rondjes.

6.

Kijk om je heen. Zie je ergens plantjes tussen de stenen groeien? ja / nee
 Welke? Kleur de rondjes.

7.

Heb je tijdens de wandeling speelveldjes voor kinderen gezien? ja / nee
 Wat vind je van deze wijk? Ik vind _____

8.

Wat zou jij hier willen veranderen?

Handleiding - Bekijk de wijk

Informatie :

Met dit belevingsblad verkennen de kinderen de wijk. De bedoeling is dat ze enig inzicht verwerven in de leefbaarheid van de wijk.

U kunt de kinderen ook laten nadenken welke criteria daarvoor gebruikt kunnen worden.

Belevingsbladen nodigen kinderen uit om de leefomgeving op zich te laten inwerken. Het gaat daarbij niet om kennis maar om waardering.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
plastic tasje om op te zitten

Tips :

Buiten de winterperiode is dit blad het hele jaar te gebruiken.

Zorg bij een blad als dit voor duidelijke afspraken, om de veiligheid te waarborgen. Spreek met de kinderen regels af. Waar mogen ze komen en waar niet? Geef de grenzen van het te onderzoeken gebied aan of laat ze een route lopen. Wat te doen als het werkblad is ingevuld? Hoe lang mogen de kinderen maximaal aan het werkblad werken?

Andere mogelijkheden voor een onderzoekje in de wijk zijn:

- uitingen van communicatie, zoals reclame, maar ook graffiti
- kijken naar de afvoer van het water
- een onderzoekje naar verkeersmaatregelen om de wijk veiliger te maken

Aantekeningen :

De groenste straat

Naam : _____

Met dit werkblad kijk je hoe 'groen' een straat is. Lees telkens een zin en kijk of de zin voor jouw straat waar is. Is dat zo, zet dan een rondje om het aantal punten dat er achter staat. Als je met het blad klaar bent, tel je alle punten bij elkaar op. Onderaan het blad kun je lezen, hoe groen de straat is.

Straat

Er staan bomen in de straat.	5 punten
Er zijn banken om op te zitten.	1 punt
Er zijn brede stoepen.	1 punt

Openbaar groen

Ik zie een grasveld.	1 punt
Er groeien bloemen in het gras.	5 punten
Er groeien struiken.	3 punten
Hier staan ook bomen.	5 punten
Er is een speelplaats voor kinderen.	1 punt

Tuinen

Er zijn geveltuintjes aangelegd.	2 punten
De huizen hebben een voortuin.	3 punten
Er staan bomen en struiken in de tuinen.	4 punten
Ik zie een nestkastje hangen.	5 punten

Water

Er is een vijver of een andere waterpartij.	3 punten
Er groeit een rietkraag.	3 punten
Ik zie waterplanten met drijvende bladeren.	4 punten

Dieren

Ik zie minstens 3 vogelsoorten.	3 punten
Ik zie ook vlinders.	5 punten
Er zijn ook andere insecten.	2 punten

Verkeer

Er is weinig verkeer op straat.	2 punten
Er zijn weinig parkeerplaatsen.	2 punten

Zwerfvuil

Er ligt weinig afval op straat.
(plastic, papier, blikjes enz.)	2 punten
Geef deze straat een cijfer (1 t/m 10).	_ punten

Tel nu je punten bij elkaar op. Deze straat scoort in totaal _____ punten

0 – 15 punten = niet groen

16 – 35 punten

= een beetje groen

35 – 50 punten = groen

meer dan 50 punten = heel groen

Naam van de straat: _____

Handleiding - De groenste straat

Informatie :

Met dit werkblad kunnen de kinderen een straat bekijken op het 'groengehalte'.
Ook kunnen zo een paar straten met elkaar worden vergeleken. Natuurlijk is een onderzoek naar de groenste straat subjectief. Het gaat hierbij in de eerste plaats om de beleving. Bovendien kijken de kinderen eens bewust om zich heen.
Zo krijgen ze enig inzicht hoe volwassenen hun straten en woonomgeving inrichten, en initiatieven ontwikkelen om deze leefbaarder te maken.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Maak duidelijke afspraken waar de kinderen mogen komen en waar niet. Spreek duidelijk de twee te onderzoeken straten af. Zorg zonodig voor voldoende begeleiding. Bijvoorbeeld één begeleider per twee groepjes.

Laat de kinderen in tweetallen, 2 straten bekijken. De eerste straat is voor ieder tweetal gelijk en wordt door u zelf aangewezen. De tweede straat kiezen de kinderen zelf. Zorg er wel voor dat ieder tweetal een andere straat bekijkt.

Na afloop kunnen de bladen van dezelfde straat, in de groep, met elkaar worden vergeleken. Is de beoordeling erg verschillend? Zo ja, hoe komt dat dan? Laat de kinderen vertellen. Dit kan een hele leuke en zinvolle discussie opleveren!

Van alle straten kan ook een ranglijstje gemaakt worden.

Zo bepalen de kinderen zelf wat de groenste straat is.

(Van de straat die ze allemaal gescoord hebben, neemt u het gemiddelde aantal punten.)

Aantekeningen :

Een geveltuintje

Naam : _____

1.

Hoeveel tegels zijn er uit de stoep gehaald om dit tuintje te kunnen maken?

Ik denk ____ tegels.

Is de stoep nog wel breed genoeg? (Er moeten nog ten minste 4 tegels naast elkaar liggen)

De stoep is wel / niet breed genoeg. Ik tel ____ tegels.

2.

Waarmee is het tuintje begrensd?

☐ betonnen rand ☐ opstaande stoeptegels

☐ hout ☐ sierstenen

☐ paaltjes ☐ bakstenen

☐ iets anders, nl.: _____

3.

Zijn er struiken? ja / nee

Zijn de struiken vastgebonden? ja / nee

Groeien er takken over de stoep heen ja / nee

Hebben voetgangers daar last van? ja / nee

4.

Klimmen er planten langs de muur? ☐ nee ☐ een paar ☐ veel

Groeien er planten in potten? ☐ nee ☐ een paar ☐ veel

5.

Welke kleuren bloemen zie je in deze tuin?

☐ blauw ☐ geel ☐ rood

☐ paars ☐ wit ☐ oranje

☐ rose ☐ groen ☐ _____

6.

Ruik aan de bloemen. Welke kleur vind je het lekkerst ruiken? De _____ bloemen ruiken het lekkerst.

7.

Schrijf de planten op waarvan je de naam kent.

1 _____ 2 _____ 3 _____

8.

Welke dieren zie je in deze geveltuin? Ik zie _____

9.

Ik vind dit tuintje mooi / matig / lelijk.

Geef een cijfer (1 t/m 10). Ik geef voor dit tuintje een ____

10.

Wat vind je van geveltuintjes? Deze tuintjes maken de straat:

☐ groen ☐ rommelig ☐ rustig ☐ vrolijk

☐ gezellig ☐ saai ☐ kleurig ☐ _____

Handleiding - Een geveltuintje

Informatie :

In drukke binnensteden met weinig ruimte mogen de bewoners een tuintje inrichten tegen de gevel van hun huis. Een gelichte stoeptegels met een stokroos of een zonnebloem is al een geveltuintje! Geveltuinen brengen kleur en natuur in een overwegend stenen omgeving. De buurt wordt er gezelliger van: je gaat eerder buiten zitten!

Bovendien geven geveltuintjes een goede isolatie. In de winter blijft de warmte beter binnen. En zomers is het langer koel in huis. De muren van het huis worden beter beschermd tegen wind en regen. En ook werkt de geveltuin geluidsisolerend.

Spelregels die in de meeste steden gelden zijn bijvoorbeeld:

- het tuintje mag maximaal 45 centimeter breed zijn. Er moet tenminste 1.20 meter loopruimte op de stoep overblijven (invalidewagens, kinderwagens enz.).
- de planten mogen niet over de stoep hangen of hinderlijk zijn voor voorbijgangers.
- Er mogen geen bomen in geplant worden
- In winkelstraten mogen geen geveltuintjes worden aangelegd.

Materiaal :

2 werkbladen per tweetal
pen of potlood
onderlegger

Tips :

U kunt dit blad ook in tweetallen laten doen. Laat de kinderen dan twee geveltuintjes bekijken. Om de beurt vullen ze een werkblad in. Spreek voor de veiligheid wel duidelijk af in welke straat de kinderen mogen komen, waar ze zich moeten melden als ze klaar zijn en / of waar ze mogen oversteken. In drukke buurten kan een begeleider 2 tweetallen begeleiden.

Aantekeningen :

Handleiding - Zoeken naar sporen

Informatie :

Het werkblad is een goed hulpmiddel bij het verkennen van de omgeving. Het is in elke omgeving te gebruiken.

Het blad helpt om van kinderen echte speurneuzen te maken.

Ze leren beter en vooral gericht waar te nemen.

Opdracht 1 maakt de kinderen bewust dat mensen heel veel sporen achterlaten.

Bij opdracht 2 zijn veel variaties mogelijk. Je kunt bijvoorbeeld denken aan bladeren die worden aangetast door rupsen of mineerders. Rupsen zitten op het blad, mineerders eten zich een weg binnenin het blad. Ook zoogdieren, zoals koeien en paarden, eten bladeren. Je denkt er niet zo gauw aan, maar grassprietten zijn bladeren. Ook deze dieren laten dus eetsporen achter. In natuurgebieden, zoals de Oostvaardersplassen, kun je zien dat de 'grote grazers' boomschors heel lekker vinden. Soms zie je de sporen van tanden nog in het hout van kaalgevreten takken of stammen.

'Loopsporen' (opdracht 4 en 5) vind je in het zand of in de modder. In de buurt van water kun je sporen van bijvoorbeeld eenden of meerkoeten ontdekken. Laat de kinderen in dat geval even goed kijken welke details van zwemvliezen en nagels te zien zijn.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
plastic tasje
om op te zitten

Tips :

Dit werkblad kunt u gedurende het hele jaar laten maken.

Er zijn in de boekhandel handige boeken over diersporen verkrijgbaar.

Bij bijv. Natuurmonumenten zijn speciale zoekkaarten te koop.

Aantekeningen :

Vogels in de buurt

Naam : _____

1.

Kies een vogel.

Waar zie je de vogel? Ik zie hem

2.

Hoe komt de vogel vooruit?

☐ hippend

☐ springend

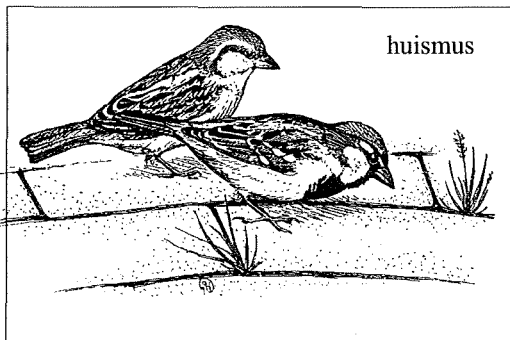
☐ lopend

☐ _____

3.

Zoekt de vogel voedsel? ja / nee

Kun je zien wat hij oppikt? Nee / ja, nl.

huismus

4.

Maakt de vogel geluid? Zo ja, probeer op te schrijven hoe het klinkt.

5.

Hoe heet de vogel?

Ik denk _____

Je mag ook zelf een naam verzinnen.

Ik noem hem _____

6.

Wat doet 'jouw' vogel?

Hij ...

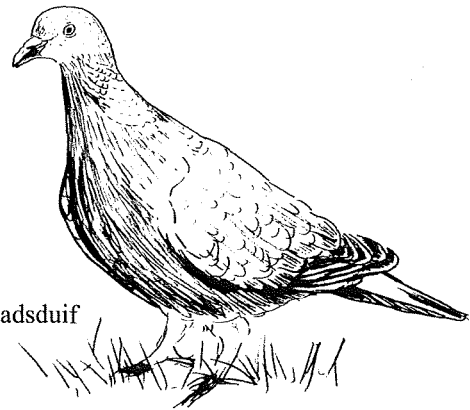
☐ vliegt

☐ zoekt eten

☐ zit op een tak

☐ zit op de grond

☐ _____ ☐ _____

stadskuif

7.

Hoe is de vorm van de snavel?

☐ dik

☐ spits

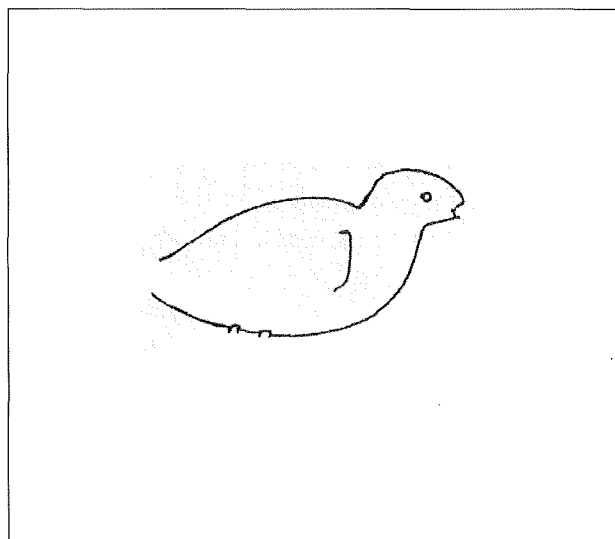
☐ lang

☐ anders

8.

Probeer je vogel te schetsen.

Om te helpen, staan er al een paar schetslijnen.

9.

Hoeveel vogels zie je hier?

Ik tel _____ vogels.

10.

Zijn het allemaal dezelfde vogels? ja / nee

Ik tel _____ verschillende vogels.

Handleiding - Vogels in de buurt

Informatie :

Dit werkblad kan het best in groepjes van twee kinderen worden gedaan. De één observeert en geeft door wat hij/zij ziet. De ander noteert de bevindingen. Halverwege het blad kan er worden gewisseld. Als de kinderen het leuk vinden, kunt u ze ook twee werkbladen geven, zodat pas na één werkblad van functie wordt gewisseld. Een verrekijker wordt bij dit werkblad aanbevolen, omdat het de mogelijkheden om goed te observeren aanmerkelijk vergroot.

U kunt de tweetallen de wijk of bijvoorbeeld een park insturen. Parken met waterpartijen zijn heel geschikt vanwege de watervogels die zich goed laten bekijken.

Kies in ieder geval een vrij rustige omgeving uit vanwege de veiligheid, maar ook vanwege de kans op succes (de vogels zullen daar minder gauw worden verstoord en verjaagd).

Materiaal :

werkblad (per tweetal)
pen of potlood
onderlegger
zo mogelijk een verrekijker
eventueel een zoekkaart
met stadsvogels

Tips :

Spreek om veiligheidsredenen een begrensd gebied af. Waar melden de kinderen zich als het blad is ingevuld. Hoe lang mogen ze er maximaal aan werken? Wat moeten de kinderen doen, als ze klaar zijn?

Laat de kinderen zich rustig gedragen. Geduld is in deze een schone zaak! Het gaat bij dit ontdekblad om ontdekken en vooral om natuurbeleving. 'Goede' antwoorden zijn van minder belang.

Het is zelfs mogelijk dit blad, in gunstige gevallen, van achter een raam te laten maken.

U kunt na afloop een kleine inventarisatie houden, welke vogels de kinderen hebben gezien.

Aantekeningen :

In het bos

Naam : _____

1. Het is vandaag _____ graden.

De zon schijnt wel / niet.

Er zijn veel / weinig wolken.

2. Hoe heet het bos waar je nu bent?

Het heet _____

Is het een donker bos? ☐ ja ☐ nee

3. Wat voor soort bos is het? Kleur het rondje.

☐ loofbos

☐ naaldbos

☐ gemengd bos

4. Herken je bomen? ☐ ja ☐ nee

Ik zie _____ en _____

5. Groeien hier struiken? ☐ ja ☐ nee

6. Bloeien er bloemen? ☐ ja ☐ nee

Hoeveel verschillende soorten zie je?

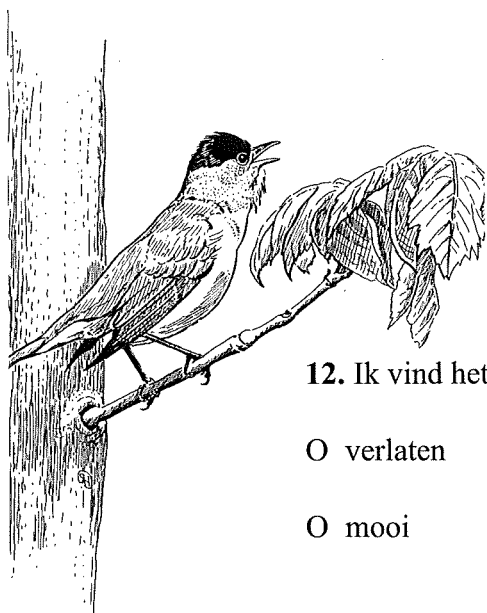
Ik tel _____ soorten.

7. Voel je hier de wind? ☐ ja ☐ nee

8. Wat zie je op de bosbodem? Ik zie ...

9. Voel aan de bodem. Voelt deze vochtig of droog aan? ☐ vochtig ☐ droog

Ruik aan de bosgrond. Het ruikt naar _____

10. Hoor je vogels zingen? ☐ veel ☐ een paar ☐ geen

11. Hoor je nog andere geluiden? ☐ ja ☐ nee

Welke? Ik hoor _____ en _____

12. Ik vind het hier ...

☐ verlaten

☐ spannend

☐ natuurlijk

☐ stil

☐ mooi

☐ ontspannend

☐ saai

☐ gaaf

Handleiding - In het bos

Informatie :

Vroeger was een groot deel van ons land bedekt met bos. De naam Holland betekent letterlijk 'Holtland' of 'Houtland'! Tegenwoordig is nog maar 11% van Nederland bedekt met bos.

Alle bossen in Nederland zijn aangeplant. Het laatste oerbos, het Beekbergerwoud, is rond 1870 gekapt.

Bos is een vegetatie die voornamelijk uit bomen bestaat, met een ondergroei van struiken en kruiden. Er zijn naaldbossen (lariks, den en spar), loofbossen (eik, berk en populier) en gemengde bossen.

Naaldbossen zijn in de 19^e en 20^e eeuw massaal aangeplant om te dienen als productiebos. De Veluwe is daar een mooi voorbeeld van. Eigenlijk horen naaldbomen hier niet van nature thuis. Tegenwoordig wil men af van deze saaie, eentonige bossen en vormt ze om tot meer gemengde bossen met inheemse loofbomen. In deze gemengde bossen is veel meer variatie in planten en dieren. Ook voor ons mensen zijn ze aantrekkelijker als recreatiebossen. En daar is gezien onze sterke bevolkingsgroei steeds meer behoefte aan.

Materiaal :

werkbld
pen of potlood
onderlegger
plastic tasjes om op te zitten

Tips :

Het verdient aanbeveling het te bezoeken gebied van te voren te bekijken. Is de bodem vochtig, vergeet dan niet plastic tasjes mee te nemen, om de kinderen op te laten zitten!

Bepaal ook alvast de plek waar de kinderen het best kunnen zitten, ook in verband met de ruimte.

Aantekeningen :

In het park

1. De naam van dit park is _____

Naam : _____

2. Wandelen er mensen in het park?

☐ nee ☐ weinig ☐ veel

3. Staan er verschillende soorten bomen?

☐ ja ☐ nee

Welke bomen herken je?

Ik ken de _____

en de _____

4. Welke kleuren bloemen zie je?

Ik zie _____,

en _____ bloemen.

Teken in het vak een bloem na, die je mooi vindt.

5. Vliegen er ook vlinders rond?

☐ ja ☐ nee

Hoeveel verschillende vlinders ontdek je?

Ik zie _____ soorten.

6. Hoor je vogels zingen? ☐ ja ☐ nee

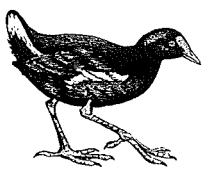
Probeer één van de zangers te ontdekken. Lukt dat?

☐ ja

☐ nee

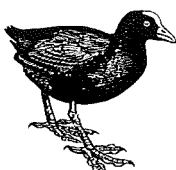
7. Kijk nu naar het water. Welke vogels zie je?

Kleur het rondje.

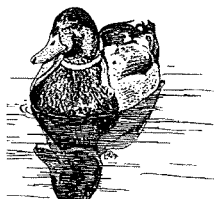
☐

waterhoen

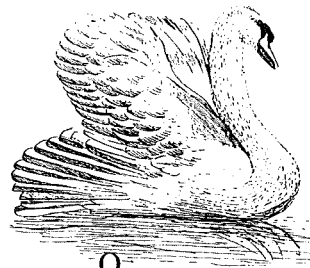
☐

meerkoet

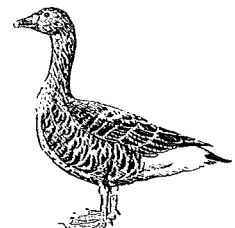
☐

eend

☐

zwaan

☐

gans

8. Welke planten zie je in het water? Kleur het rondje.

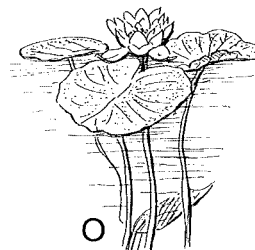
☐

riet

☐

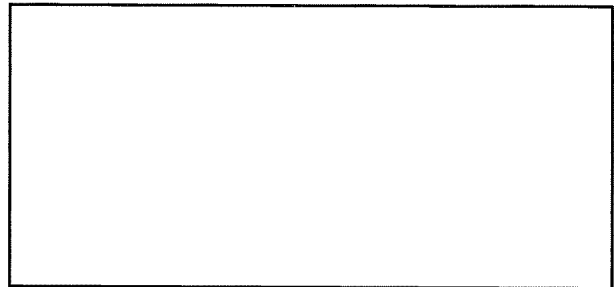
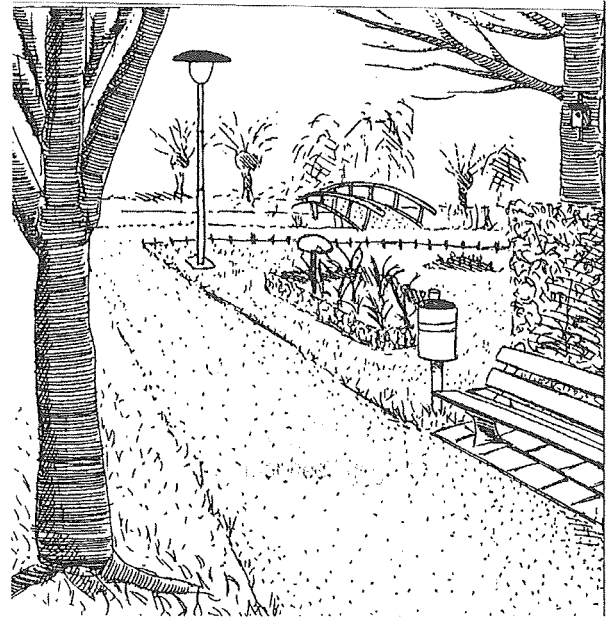
gele plomp

☐

waterlelie

9. Wat vind je van dit park? Ik vind _____

Handleiding - In het park

Informatie :

Dit werkblad is een ontdekblad. Het is de bedoeling dat de kinderen gericht leren waarnemen. Zo ontdekken ze iets van de vele vormen van leven in een park.

Er zijn in de loop van de geschiedenis verschillende opvattingen geweest hoe een park er uit moest zien. Tijdens de Franse revolutie ontstond het idee dat de mens de natuur moest beheersen. Dat was terug te zien in de zg. Franse tuinen en parken: symmetrische vormen, glad geschoren gazons en strak geknipte heggen. Een mooi hedendaags voorbeeld is de tuin bij paleis Het Loo.

In de tweede helft van de 18^e eeuw kwam de Engelse park- en tuinaanleg in de mode: romantische, parkachtige landschappen met verrassende doorkijkjes, heuvelachtig met boomgroepen en waterpartijen. Voorbeelden hiervan: Vondelpark en Sarphatipark in Amsterdam, Het Park in Rotterdam en Van Bergen IJzendoornpark in Gouda.

In de meeste parken in Nederland is de Engelse stijl meer van invloed. Maar toch zijn er ook Franse kenmerken te ontdekken! Sinds de jaren zestig van de 20^e eeuw zien we ook 'verwilderde' parken, waar gewerkt wordt met inheemse flora. Een voorbeeld hiervan is Het Amstelpark in Amsterdam.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Probeer voor dit blad een gedeelte van het park te vinden met een bloemenborder. Dit in verband met opdracht 4 en 5.

Ook dient in het park een waterpartij te zijn, omdat de opdrachten 7 en 8 hierna verwijzen. Het plezier van het ontdekken en beleven staat voorop. Daarom is het vinden van de juiste antwoorden niet het belangrijkste!

Veel voorkomende parkvogels zijn:

Waterhoen – zwemt met 'schokjes', rode snavel met gele punt en geelgroene poten.

Meerkoet – is forser, met witte snavel en bles op het voorhoofd.

Eend – meestal een tam geworden wilde eend, mannetje in het voorjaar met een glanzende groene kop. Er komen in een park vaak divers gekleurde eenden voor.

Zwaan – is in het park bijna altijd de knobbelzwaan, zwarte knobbel en oranje snavel. In sommige parken zien we ook de zwarte zwaan.

Gans – is meestal de grauwe gans. Ook zien we veel witte exemplaren. Of een mengvorm van beide.

Aantekeningen :

Kijk in de wei

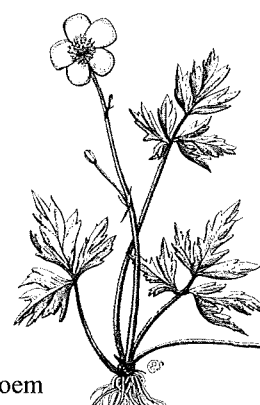
Naam :

Dit werkblad kun je maken bij een weide waarin enkele koeien lopen.
Zoek een plekje waar je alleen kunt zitten.

Het weerbericht van _____ 19 ____	
zon	ja / nee
wolken	geen / weinig / veel
regen	ja / nee
wind	veel / weinig / geen

Het is ...

- ☐ warm
- ☐ zacht
- ☐ fris
- ☐ koud

boterbloem

1.
Zie je bloemen in het gras?

Nee / ja, teken er één.

Schrijf de namen op van
de bloemen die je kent.

Welke kleuren bloemen

zie je? Ik zie _____ , _____ , _____

hier teken je een bloem

1 _____

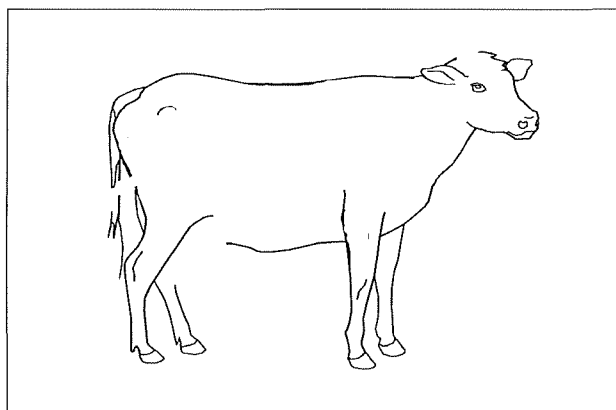
2 _____

3 _____

2.

Zoek een mooie koe uit. Teken de vlekken
van de koe na in de tekening hiernaast.

Aan de getekende koe ontbreken een paar
dingen. Teken die er maar gauw aan
(kijk goed naar de echte koe).

3.

Zie je nog meer dieren in het land lopen?

Nee / ja, ik zie _____

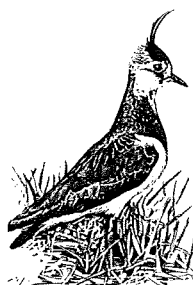
en _____

4.

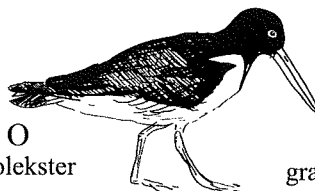
Zie je deze vogels in het weiland?

Kleur het rondje van de vogels die je ziet.

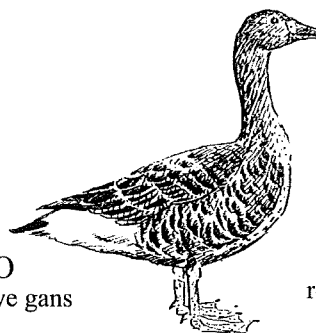
☐ kievit

☐ scholekster

☐ grauwe gans

☐ reiger

5.

Wat vind je van deze plek?

Ik vind het hier _____ omdat _____

6.

Zie je molshopen? ☐ veel ☐ weinig ☐ geen

Handleiding - Kijk in de wei

Informatie :

Wie Nederland zegt, zegt weilanden! Bijna de helft van ons land is bedekt met grasland. Daarvan is het overgrote deel bestemd voor de veeteelt. Naast koeien lopen er in onze weilanden geiten, schapen en paarden. Het grasland wordt om economische redenen intensief beheerd. Dat wil zeggen dat er optimaal van wordt geoogst. Er is alleen nog plaats voor snelgroeiende grassoorten, zoals Engels raaigras. Door gebruik te maken van kunstmest, kan er wel 5 tot 6 keer worden gemaaid! Wilde kruiden zoals paardenbloem, pinksterbloem en boterbloem worden bestreden.

Ook de weidevogels als kievit, grutto en tureluur hebben het moeilijk. Ze hebben nauwelijks de tijd om hun eieren uit te broeden.

Een ander probleem is de bemaling. Op verzoek van veel boeren wordt de grondwaterstand onder de weilanden laag gehouden. Dit wordt gedaan opdat de boeren, ook al vroeg in het voorjaar, met hun zware machines op het land kunnen werken. Zonder het gevaar weg te zakken. Daardoor is er voor weidevogels niet veel voedsel meer te vinden.

Andere bewoners van de weide zijn wezel, hermelijn, veldmuis en de haas.

Materiaal :

werkbld
pen of potlood
onderlegger
eventueel plastic tasje om
op te zitten

Tips :

Om recht te doen aan dit belevingsblad kunt u het best een weiland uitzoeken dat nog niet gemaaid is en waarin nog wat bloemen te zien zijn. Het liefst een plek waar niet al te veel storing (verkeer!) optreedt. Misschien biedt de kinderboerderij in de buurt uitkomst.

Bekijk van te voren of er voldoende plek is voor de kinderen om rustig waar te nemen.

Laat de kinderen niet op een kluitje zitten.

Aantekeningen :

Aan de waterkant

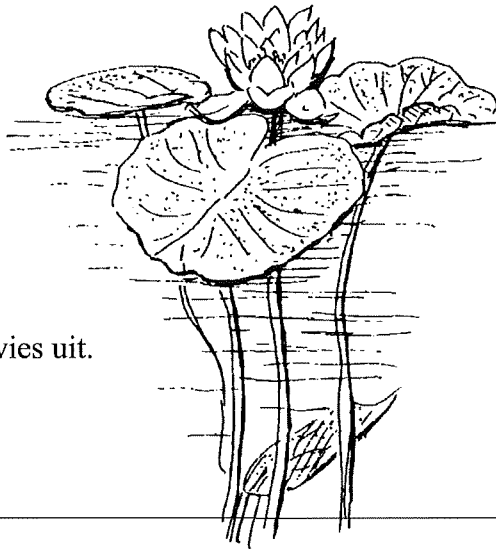
Datum: _____

Naam: _____

Het is zonnig / bewolkt

Het is vandaag warm / fris

De wind is _____

1. Ik zit aan een

0 sloot 0 plas 0 vijver

0 gracht 0 _____

2. Het water ziet er helder / een beetje troebel / vies uit.

Zie je golfjes op het water? ja / nee

Drijft er rommel in het water? Nee / ja, ik zie _____

3. Voel aan de grond waarop je zit. De grond voelt _____ aan.

4. Hoe ruikt het hier? _____

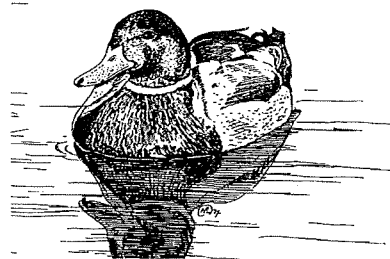
5. Langs het water groeien geen / weinig / veel planten

In het water groeien geen / weinig / veel planten

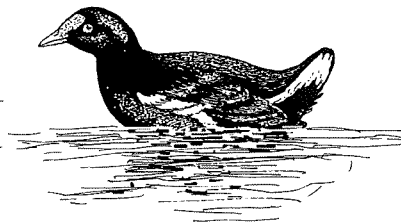
Als je de naam van een waterplant of een oeverplant kent, schrijf die dan hieronder op.

waterplant: _____ oeverplant: _____

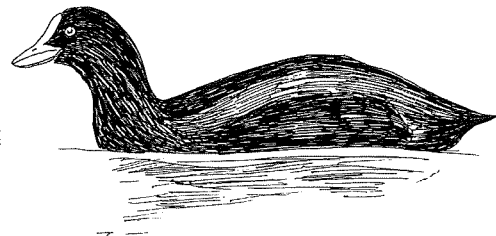
6. Welke van deze 3 watervogels zie je? Kleur de rondjes

0

0

0

7. Hoor je vogels zingen? 0 ja 0 nee

Kun je de zanger ontdekken? 0 ja 0 nee

Als je weet hoe de vogel heet, schrijf dan de naam op: _____

8. Zie je iets waarvan je vindt dat het hier niet thuis hoort? Zo ja, wat is dat? _____

9. Kijk goed om je heen. Als je een van onderstaande dieren ziet, kleur dan het rondje er voor.

0 vlieg 0 kikker(visje) 0 watertor

0 mug 0 libelle 0 vis

0 watervlo 0 spin 0 _____

Handleiding - Aan de waterkant

Informatie :

Ook in het stedelijk gebied zijn mogelijkheden te vinden om kinderen dit waterblad te laten maken. Een sloot, een vaart, een grote vijver, maar ook een gracht in een plantsoen zijn geschikt. Vaak is er bij een kinderboerderij wel een waterpartij met eenden en dergelijke.

Het mooiste is een wat afgelegen water, waar wat minder stadsrumoer is, zodat de natuurbeleving beter tot zijn recht komt.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
plastic tasje om op te zitten

Tips :

Het spreekt voor zich als u met uw groep naar de waterkant gaat, dat u de kinderen heel duidelijk instrueert wat wel mag en wat niet. Water trekt als een magneet aan kinderen. Daarom mag u de veiligheid niet uit het oog verliezen! Zorg voor voldoende begeleiding en blijf bij de kinderen. Als het mogelijk is, geef de kinderen allemaal, zo om de vijf meter, een eigen plek. Ze leiden elkaar dan minder af en zitten ook niet zo snel aan elkaar.

Aantekeningen :

Waterrapport

Naam : _____

Met deze lijst maak je een rapport op van een sloot of een ander water. Lees telkens een zin en kijk of de zin voor dit water waar is. Is dat zo, zet dan een rondje om het aantal punten dat er achter staat. Als je met het blad klaar bent, tel je het aantal punten bij elkaar op. Je kunt dan onderaan het blad lezen hoe schoon dit water is.

Ik bekijk een

0 sloot 0 kolk 0 vaart 0 vijver 0 meer

Het (water)gebied dat ik onderzoek heet _____.

Helderheid

Het water is heel helder, ik zie de bodem, ook nog een eindje van de kant af.

5 punten

Het water is een beetje helder.

2 punten

Het water stinkt niet

2 punten

Planten

Er groeien onder water ook planten.

3 punten

Er groeien planten met drijvende bladeren maar die bedekken nog niet de helft van het water.

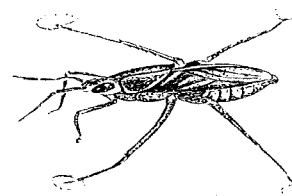
3 punten

Er drijft geen eendenkroos op het water

3 punten

Langs de oever groeien 3 (of meer) soorten planten.

2 punten

schaatsenrijder

Diertjes

Op het water lopen en bewegen diertjes.

10 punten

Er zwemmen watervlooien in het water.

5 punten

Ik zie ook visjes zwemmen.

3 punten

In het water zwemmen ook nog andere diertjes

3 punten

Ik zie een pad, kikker of salamander

5 punten

Ik zie hier ook libellen.

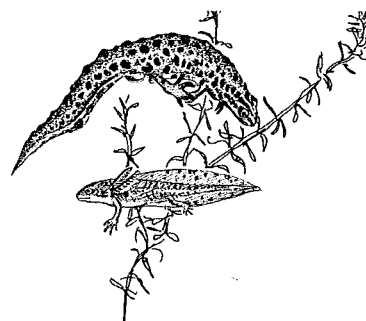
3 punten

Boven het water zweven mugjes en vliegjes.

2 punten

Er vliegen ook vlinders langs de oeverplanten.

1 punt

salamander

Vogels

Ik zie watervogels, zoals eend, meerkoet of waterhoen.

3 punten

Er zijn nog andere vogels langs of boven het water.

3 punten

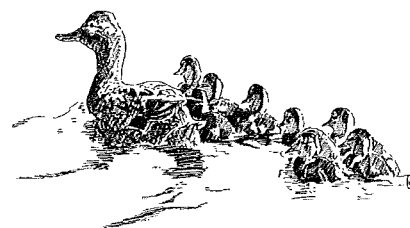
Zwerfvuil

Er ligt geen afval (plastic) in het water.

2 punten

Er ligt geen afval (blikjes, papier) langs het water.

2 punten

Geef dit watergebied een cijfer (1 t/m 10) _____ punten

Tel nu je punten bij elkaar op. Dit water scoort in totaal _____ punten

Lees hieronder wat dat betekent!

0 – 15 punten = vervuild of 'dood' water 16 – 35 punten = matige waterkwaliteit

36 – 55 punten = redelijk schoon water meer dan 55 punten = prima waterkwaliteit!!!

Informatie :

De aan- of afwezigheid van waterdieren en waterplanten vertelt veel over de biologische kwaliteit van het water. Een gezonde sloot is te herkennen aan helder water, een grote variatie aan planten en diertjes (schrijfverte!) en voldoende waterdiepte.

In een gezonde sloot leven talloze diertjes. Zij zijn onderdeel van allerlei voedselketens, die op hun beurt weer deel uit maken van een ingewikkeld voedselweb. Op het water zien we bijvoorbeeld schaatsenrijder, schrijfverte en vijverloper. Zij kunnen alleen in een gezonde sloot voorkomen, omdat het water daar een goede oppervlaktespanning heeft. Zij 'lopen' als het ware op het water. In het water van zo'n gezonde sloot leven allerlei soorten plankton, zowel plantaardig als dierlijk, watervlooien, waterslakken en – spinnen, stekelbaarsjes, wantsen en kevers. Kikkers en salamanders vinden er genoeg van hun gading. Ook watervogels komen af op zo'n goed gevulde sloot.

Helaas wordt het water vaak verontreinigd door de intensieve landbouw. De bodem wordt verzadigd met de volop uitgereden gier. Ook door het gebruik van kunstmest wordt het slootwater verontreinigd. In zulke sloten verdwijnt al gauw de oppervlaktespanning van het water. met als gevolg dat er geen diertjes meer op het water kunnen 'lopen'. Een veeg teken dus! Een sloot die zo verontreinigd is met stikstof, wordt al gauw overwoekerd met algen en/of eendenkroos. De overgebleven waterplanten krijgen geen zonlicht meer en maken dus ook geen zuurstof meer aan: de sloot gaat dood. Dit gebeurt ook in watergangen waar het gehele wateroppervlak is bedekt met waterlelies of gele plomp.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
schepnetje
emmer of glazen pot

Tips :

U zoekt voor deze excursie natuurlijk een gezonde sloot uit, waar genoeg te zien en te beleven is. Ook vanwege esthetische motieven!

Een paar schepnetjes en glazen potten geven een aanzienlijke meerwaarde aan dit onderzoek!

Kies een dag uit waarop de zon schijnt en er niet veel wind staat. De kijk in de sloot is dan veel beter. En kies dan de zijde van de sloot waar de kinderen de zonneschijn in de rug hebben.

Op de site 'Kinderpleinen' – Sloop en plas kunnen geïnteresseerde kinderen veel te weten komen over het leven in een sloot.

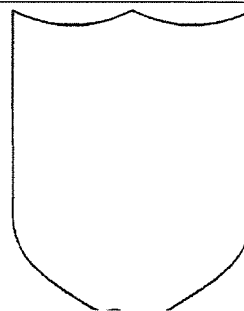
Aantekeningen :

In wat voor buurt ben je hier?
In _____

Teken een bloem na die je vlakbij ziet bloeien.

Maak een 5-regelig gedicht over je eigen streek of buurt.

Ontwerp een passend wapen voor deze streek.

Welke dieren zie je?
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Is er iets wat je in dit landschap wel weg zou willen halen? Ja / nee, omdat _____

Hoor je op deze plek geluiden die door mensen worden gemaakt? nee / ja
Welke? _____

Groeten uit

(vul in!)

Kijk om je heen en teken hier een stuk van de horizon.

Hoor of zie je een vogel? Schrijf de namen op van vogels die je herkent.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Is dit landschap door de mens aangelegd of is het hier nog natuurlijk?
Ik denk _____, omdat _____

Staan er veel bomen in dit landschap? ja / nee
Herken je er enkele? Schrijf drie namen op.

1. _____
2. _____
3. _____

Naam :

Groeten uit . . .

Handleiding - Groeten uit . . .

Informatie :

Dit belevingsblad biedt de kinderen de gelegenheid gericht te kijken naar een landschap, een park of zelfs een wijk. Het gaat hierbij niet om juiste antwoorden of interpretaties, maar om de beleving. Daaruit kan waardering ontstaan voor het gebied of de leefomgeving van de kinderen zelf.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood.
onderlegger
eventueel een plastic tasje
om op te zitten.

Tips :

Dit blad is buiten de winterperiode het hele jaar te gebruiken.

Kies (en bezoek!) vooraf de plek waar u de kinderen wilt laten werken en beleven.

Probeer een locatie te vinden waarin de opdrachten van het werkblad zo veel mogelijk tot hun recht komen. Is een landschap onbereikbaar, dan is er misschien wel een mooie locatie binnen het stedelijk gebied te vinden. Denk hierbij aan een park of een volkstuinencomplex. Soms kan een bomenrijke rustige wijk met tuinen of een wat grotere waterpartij uitkomst bieden.

Voor een goede uitvoering is het gewenst dat de kinderen op enige afstand van elkaar zitten, om te voorkomen dat ze elkaar afleiden. Druk ze op het hart dat het de bedoeling is dat ze deze plek goed tot zich door laten dringen. Spreek af dat ze stil zijn, tot u het teken geeft dat er kan worden afgerond. U merkt zelf wel wanneer de eerste kinderen klaar zijn met hun blad.

Aantekeningen :

Bekijk een eik

Naam :

1.

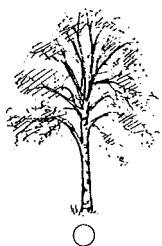
Waar staat de eik die je gaat bekijken?

- ☐ bij een school ☐ in een straat
☐ in een park ☐ in een bos

2.

Kijk van een afstand naar de eik. Hoe ziet z'n vorm eruit?

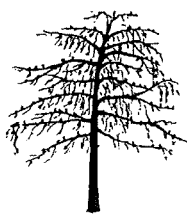
Kleur het rondje onder de goede vorm.

☐

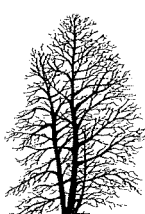
☐

☐

☐

☐

☐

3.

Is jouw eik een oude eik?

Ja / nee, omdat _____

4.

Hoe dik is de stam? Schat eerst en meet dan met je handen.

Kijk naar de tekening.

Ik schat _____ handen dik.

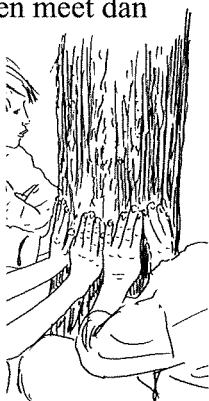
Bij het meten waren het er _____

Hoe voelt de stam?

☐ glad ☐ ruw

Welke kleuren heeft de stam?

_____ en _____

5.

Maakt de boom geluid? Ja / nee, ik hoor _____

6.

Ga bij de stam staan en kijk omhoog.

Zie je de lucht? ja / nee / een beetje _____

7.

Bekijk de stam goed. Zie je beestjes?

Ja / nee, ik zie _____ en _____

8.

Zie je op de grond nog eikels liggen van de vorige herfst? ja / nee

En ook nog bladeren? ja / nee

Zie je ook blaadjes rechtop staan, half in de grond? ja / nee

Hoe zou dat gekomen zijn?

Ik denk _____

9.

Groeien er jonge eikjes onder de grote eik?

Zo ja, zie je dan ook nog de eikel waaruit ze zijn gegroeid? ja / nee

Kan zo'n jong boompje op deze plek net zo'n grote boom worden als de oude boom?

Ik denk wel / niet, omdat _____

10.

Teken een blad van de eikenboom in het vak hieronder.

11.

Wat vind je van deze boom? Ik vind het _____

Handleiding - Bekijk een eik

Informatie :

De eik is een boom waarop vele vormen van leven een plekje vinden. Een eikenboom wordt wel eens voorgesteld als een natuurlijke 'dierentuin'.

Veel dieren eten eikels, zoals eekhoorns, gaaien en zwijnen.

De eik heeft een forse kroon, die sterk is vertakt. De boom kan wel 50 meter hoog worden en meer dan 500 jaar oud, soms wel 700 jaar. In Litouwen staat een eik van tussen de 1500 en 2000 jaar oud! Niet zo gek dat de Germanen de eik vereerden als hun heilige boom (Wodanseik!).

Door de trage groei is het hout van de eik sterk en hard.

Het wordt daarom gebruikt voor meubelen, kozijnen, parket, schepen en spoorbielzen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

De meest geschikte tijd voor dit werkblad is mei tot en met juli.

Jonge eiken zijn minder geschikt voor dit werkblad.

Antwoorden:

2. Het 2^e silhouet in de bovenste rij is van de eik.

8. Als een eikenblad rechtop in de grond staat, is dat het werk van de regenworm. Hij trekt het blad de grond in om vervolgens het verteerde uiteinde op te eten.

Aantekeningen :

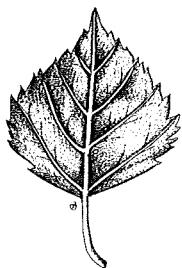
De plataan

Naam : _____

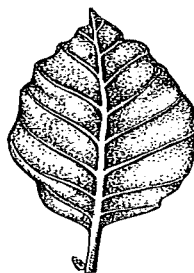
1. Zie je meer platanen in de buurt?

Ik zie _____

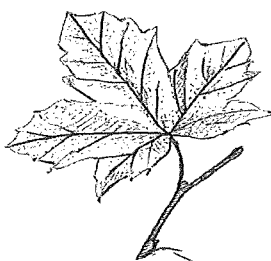
2. Welk blad is van de plataan? Kleur het rondje eronder.

☐

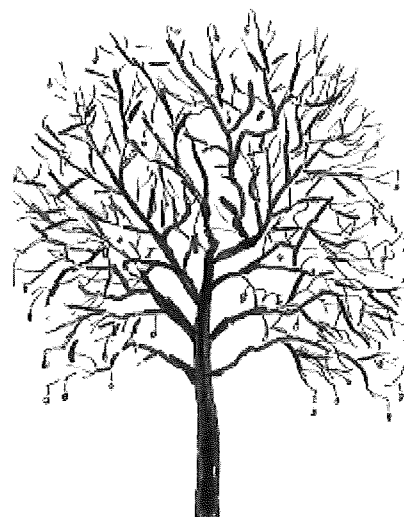
☐

☐

☐

plataan

3. Heeft deze plataan stukken van zijn schors losgelaten? ja / nee

Welke kleuren heeft de schors? Ik zie _____, _____, _____ €

De schors voelt ☐ ruw ☐ glad

Ruik aan de schors. Heeft deze een geur?

Nee / ja, de schors ruikt (naar)

4. Teken hiernaast een stukje schors na

5. Klop op de stam. Schrijf op wat je voelt of denkt.

6. Kun je in de grond de wortels zien zitten?

☐ ja

☐ nee

Drukken de wortels de grond veel omhoog?

☐ veel

☐ nauwelijks

☐ niet

7. Zie je vruchten hangen? ☐ nee ☐ ja Teken hiernaast de vrucht.

8. Welke woorden passen bij jouw plataan? Kleur de rondjes.

☐ stoer

☐ sterk

☐ jong

☐ mooi

☐ saai

☐ niet stoer

☐ zwak

☐ oud

☐ lelijk

☐ kleurig

9. Ik vind de plataan _____

Handleiding - De plataan

Informatie :

Karakteristiek voor de plataan is de schors. Voortdurend vallen daar stukken af. Het is een veel aangeplante boom in de steden, omdat de boom kan leven onder moeilijke omstandigheden. De boom heeft bijvoorbeeld maar een beperkte wortelruimte nodig. Ook kan de boom goed tegen het stof van de steden en hij is goed bestand tegen storm.

Een plataan geeft veel schaduw. Op veel dorpspleintjes in Griekenland en Turkije is om die reden een plataan geplant.

De 'sierwaarde' van deze boom wordt hoog gewaardeerd.

Een plataan kan wel 500 jaar oud worden.

Oude bomen zijn soms 30 meter hoog.

Het hout wordt gebruikt voor o.a. kisten, piano's en meubels.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Laat de kinderen, voordat u ze aan het werk zet, met hun handen de omtrek van de boom meten
Hoeveel handen is de boom dik?

Laat ze eerst schatten en dan meten.

Aantekeningen :

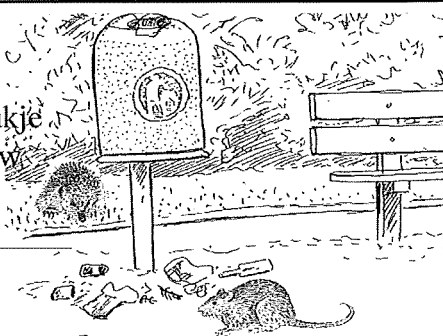
Zoeken naar sporen

Naam : _____

1.

Welke sporen van mensen zie je? Kleur de rondjes.

- ☐ plastic ☐ papier ☐ blik ☐ peukje
☐ klokhuis ☐ ijslollystokje ☐ kauwgom ☐ touw
☐ glas ☐ _____ ☐ _____ ☐ _____

2.

Zie je aan struiken of planten aangevreten blaadjes? ☐ ja ☐ nee
 Welk dier heeft dat gedaan? Ik denk _____

3.

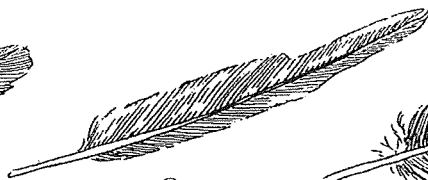
Welke veren vind je hier? Kleur één of meer rondjes.

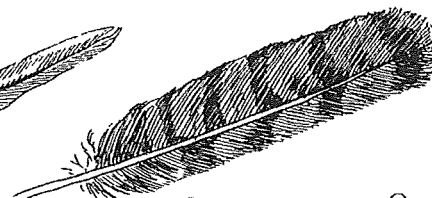
☐ donsveer

☐ dekveer

☐ slagpen

☐ staartveer

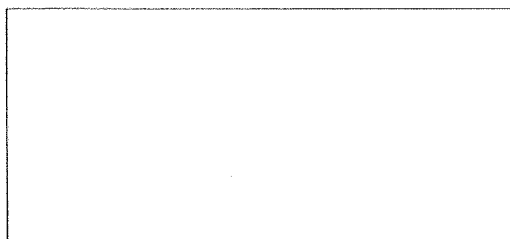
☐ geen

4.

Zoek een loopspoor. Teken het in het vak hiernaast.

Waar in was het spoor afgedrukt?

- ☐ in zand ☐ in klei
☐ in modder ☐ _____

Het spoor is van een: ☐ mens ☐ vogel ☐ zoogdier ☐ _____

5.

Wat is er aan het spoor te zien? Kleur de rondjes.

- ☐ zwemvliezen ☐ tenen ☐ nagels ☐ staart ☐ voetkussentjes

6.

Vind je onderweg ook keutels? Ik vind er: ☐ veel ☐ weinig ☐ geen

Van welke dieren vind je poep? Van _____ en _____

7.

Welke andere sporen vind je? Kleur één of meer rondjes.

- ☐ web ☐ leeg slakkenhuisje ☐ botje ☐ _____ ☐ _____

Een vlier

Naam : _____

Pas op dat je geen vlekken van vlierbessen
in je kleren krijgt!

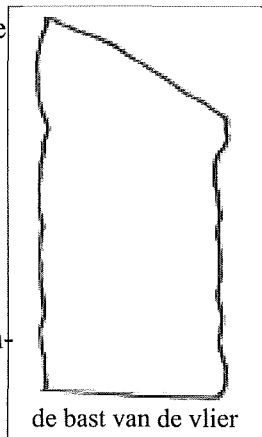
1. Is de vlier een boom of een struik?

Ik vind de vlier ... ☐ een boom,
☐ een struik,

omdat _____

2. Teken op het stammetje
hiernaast een stukje van
de bast (de buitenkant)
van de vlier.

Aan de bast kun je de
vlier voortaan goed her-
kennen.

de bast van de vlier

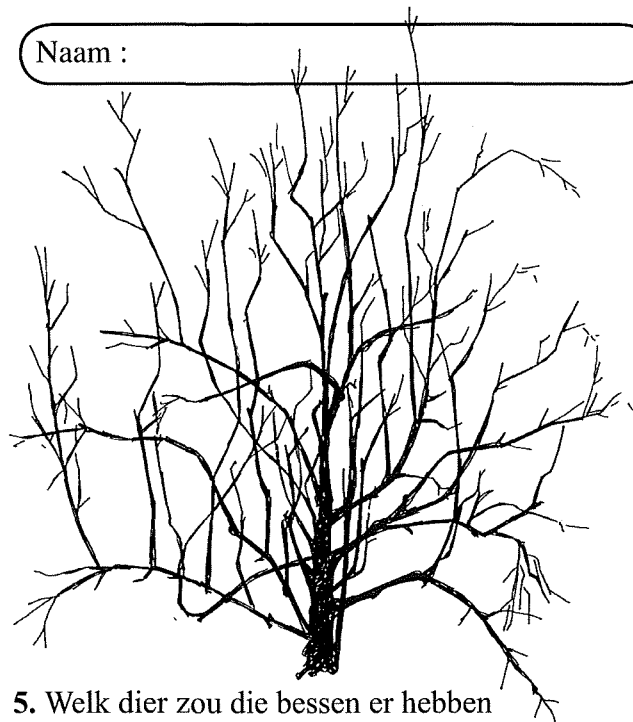
3. Teken in het vak hieron-
der een trosje met bessen.

trosje met vlierbessen

4. Zitten alle bessen nog aan het trosje?

Nee / ja, dat zie ik aan _____

5. Welk dier zou die bessen er hebben
afgehaald?

Ik denk een _____

6. De vlier draagt veel / weinig / geen bessen.

De bessen hebben een _____ kleur.

Welke kleur hebben de steeltjes waaraan de

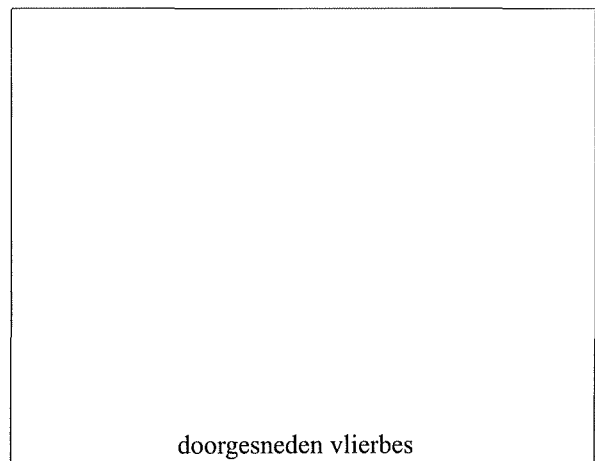
bessen vastzitten? Ze zijn _____

7. Snijd een bes open. Wat zit erin?

Ik zie _____

8. Hoeveel zaden tel je? Ik tel er _____

9. Teken in het vak hieronder vergroot de
binnenkant van een doorgesneden vlierbes.

doorgesneden vlierbes

Handleiding - Een vlier

Informatie :

Vlierstruiken en -bomen zijn te herkennen aan de grijze bast. Als je een tak doorsnijdt, zie je het zachte, witte merg. Een vliertak laat zich gemakkelijk uithollen.

Van de bessen wordt vlierbessenjam gemaakt of vlierbessenwijn.

De bessen zijn ongekookt giftig, maar niet voor vogels. Die eten er graag van. De harde zaadjes (pitjes) worden via de vogelpoep verspreid. De zaadjes belanden met de mest op allerlei plekken. De vlier stelt weinig eisen aan de bodem. Hij groeit veel langs sportvelden, in windsingels, rond boerderijen en hij staat ook in veel tuinen. Zie je een struik groeien in een dakgoot, dan is het vaak een vlier. Zelfs bovenop een knotwilg kan de vlier nog wel een plekje vinden!

De vlier heeft ook medicinale toepassingen. De thee van bladeren werkt bloedreinigend.

De thee van bloemen verhoogt de weerstand.

Vlierbessensiroop werkt goed tegen keelpijn en helpt tevens koorts te onderdrukken bij griep.

De vlier houdt vliegen en muggen op een afstand; ze houden niet van de specifieke vliergeur.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
mesje
loep

Tips :

Geschikte tijd voor dit werkblad zijn de maanden augustus t/m oktober!

Pas op dat de kinderen geen vlierbessen eten. Deze zijn giftig! Alleen als je ze kookt, zijn ze te eten. Overigens zijn ook de groene delen van de plant giftig. Dus na het maken van dit werkblad: handen wassen!

Antwoorden:

1. De vlier is een struik. Omdat de typische stam – kruinverhouding van andere bomen ontbreekt. Toch kan onder gunstige omstandigheden de vlier soms uitgroeien tot een 10 meter hoge boom! Het merkwaardige bij deze struik is dat, nog maar een paar honderd jaar geleden, de vlier een echte boom was. Met een stamdoorsnede van 2 à 3 meter! Maar binnen genoemde tijd is de vlier 'gekrompen' tot een struik.

Aantekeningen :

De berk

Naam : _____

1.

Zoek een berk en ga er onder staan. Kijk omhoog.
Laten de bladeren van de berk veel licht door?

☐ ja

☐ nee

2.

De bladeren van de berk zijn: ☐ klein ☐ groot

3.

Hoor je de bladeren ruisen in de wind?

☐ ja

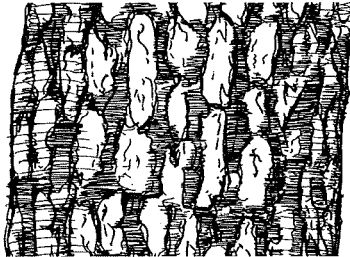
☐ nee

4.

Welke stam is van de berk? Kleur daarvan het rondje!

☐

☐

☐

5.

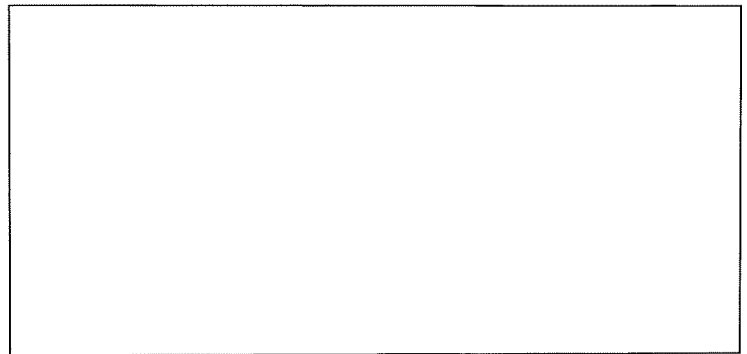
Voel aan de stam. Dat voelt _____

6.

Welke kleur heeft de stam? Ik zie _____ en _____

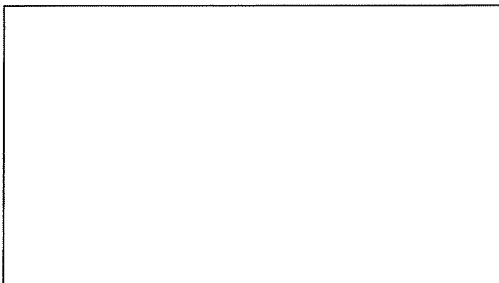
7.

Pluk een velletje van de schors.
Plak dat straks in het vak.

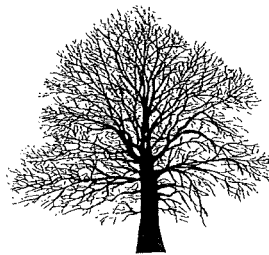
8.

Pluk een blad en teken het precies na!

9.

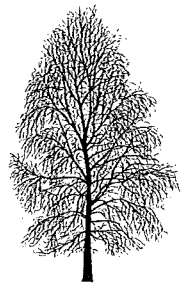
Welke vorm heeft de berk?
Kleur het goede rondje!

☐

☐

☐

10.

Hoe vind je de berk? Ik vind hem ☐ mooi ☐ gewoon ☐ niet mooi

Handleiding - De berk

Informatie :

Berken vinden we vrijwel overal. De berk stelt weinig eisen aan de bodem. Het liefst groeit de berk in moerassige streken. De boom kan tegen extreme kou. Het is de enige loofboom die op IJsland en in Groenland kan groeien.

De boom is gemakkelijk te herkennen aan de 'witte' stam.

De berk is een pionierplant. Hij groeit vaak als eerste op een kale vlakte. Daar komt de witte stam goed van pas. Deze ketst namelijk het felle zonlicht af en voorkomt zo verbranding en verdroging.

Berken leven samen met bodemschimmels. De bekendste is de vliegenzwam (rood met witte stippen). Een andere schimmel die in de schors leeft, zet de berk soms aan tot het maken van heel veel twijgen. Dan zie je een hele dikke takkenbos in de boom, de zg. heksenbezem.

Vroeger maakte men van de takken inderdaad bezems.

Op dode berken groeit de berkenzwam.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
wasco krijtje
tekenvel

Tips :

Met een leeg tekenvel en een krijtje wasco kan een 'schorsprofiel' worden gemaakt. De kinderen leggen het tekenblad op de stam en gaan met het wasco krijtje over het hele papier. Het blad mag niet verschuiven. Bij terugkomst van de excursie kan het blad worden ingevoegd in de natuurmap van ieder kind.

Antwoorden:

4. De derde tekening laat de schors van de berk zien. De eerste is van de den, de tweede van de eik.

9. De derde tekening laat het silhouet van een berk zien. De eerste is een eik, de tweede is een spar.

Aantekeningen :

De kastanje

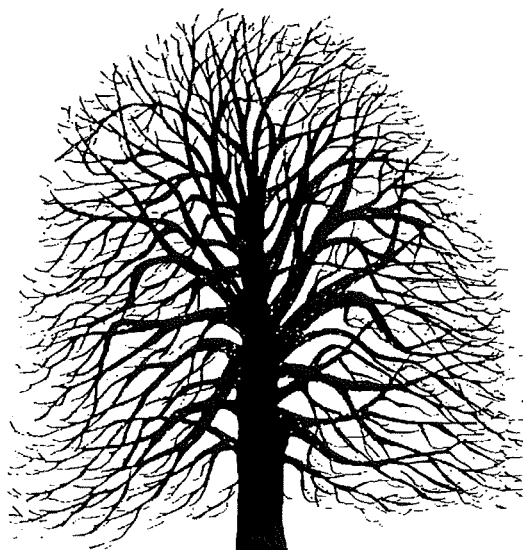
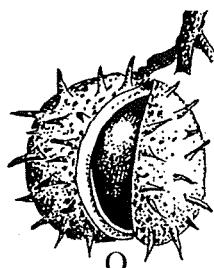
Naam : _____

1. Waar staat de kastanje die je bekijkt?

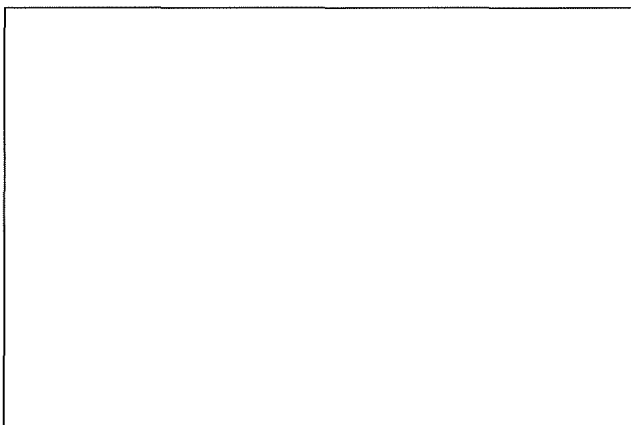
- ☐ in een grasveld ☐ in een park
☐ in een straat ☐ bij een school

2. Zie je meer kastanjabomen staan? ja / nee

3. Heeft de boom knoppen, bloemen of kastanjes?
Kleur het rondje.

4. Wat valt je op aan het blad van de kastanje? Het blad _____.
Teken in het hok een blad.

5. Kijk langs de stam omhoog. Heeft de kastanje een dicht bladerdak?

- ☐ ja ☐ een beetje ☐ nee

6. De schors van de kastanje voelt
ruw / glad / bobbelig / kleverig.

7. Lopen er beestjes op de stam?

Nee / ja, ik zie _____.

8. Er zitten veel / weinig / geen zijtakjes aan de grote stam van mijn kastanjeboom.

9. Drukken de wortels van de kastanje de grond of de tegels eromheen omhoog?

- ☐ ja ☐ een beetje ☐ nee

10. Onderzoek of de boom gezond is. Zie je de volgende dingen?

Kale of dode plekken in de kroon. ☐ ja ☐ nee

Paddestoelen groeien op de stam. ☐ ja ☐ nee

Bruine plekken op de stam. ☐ ja ☐ nee

Bruin stroperig vocht op de stam. ☐ ja ☐ nee

Als je vier keer nee hebt ingevuld, is jouw kastanje gezond! Mijn kastanje is _____.

11. Welke woorden passen goed bij jouw paardenkastanje?

- ☐ zwak ☐ stoer ☐ jong ☐ oud
☐ dun ☐ sterk ☐ machtig ☐ hoog

12. Schrijf op wat je van deze kastanjeboom vindt.

Ik vind _____

Handleiding - De kastanje

Informatie :

Bij het geslacht paardenkastanje horen ruim twintig soorten bomen. In Nederland groeit voornamelijk de witte paardenkastanje. Er is een variant die rode bloemen heeft. Er zijn ook varianten die geen kastanjes krijgen.

De paardenkastanje is ooit ingevoerd vanuit zuid-oost Europa, waarschijnlijk voor de sier. Men vond de kaarsvormige bloeiwijze van de boom zo mooi!

Het is een brede boom die tot 30 meter hoog kan worden. Het hout van de kastanje is vrij zacht en is dus ongeschikt als timmerhout. Er worden wel meubels en kisten van gemaakt.

De naam ontleent de boom aan de hoefijzervorm die op de takken is te zien, op de plekken waar ooit een bladsteel afbrak. Zelfs de afdruk van de denkbeeldige nagels is te zien.

Een tweede verklaring voor de naam, leuk voor uw Turkse kinderen, is het feit dat vroeger in Turkije, zieke paarden kastanjes te eten kregen, om ze weer beter te maken. De kastanjes worden ook graag gegeten door herten en schapen.

In 2002 is in Nederland een onbekende ziekte ontdekt, waaraan de paardenkastanjes kunnen doodgaan. Op de bast ontstaan roestbruine vochtige plekken die gaan bloeden met een stroperige vloeistof. In 2005 was al 31% van de kastanjes in Nederland ziek! Men denkt dat een bacteriekanker de bomen ziek maakt.

De beroemdste paardenkastanje van Nederland is wellicht de boom waar Anne Frank gedurende haar verblijf in het Achterhuis op uitkeek. Het was het enige teken van leven dat ze van de buitenwereld meekreeg. De boom staat meermalen beschreven in haar beroemde dagboek.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Vertel voor u op pad gaat over de kastanjeziekte, zoals hierboven beschreven. Een van de vragen gaat hierover.

Laat, indien mogelijk, de kinderen de hoefijzervorm zien, door een steel bij de voet af te breken.

Op de tak ziet u het 'hoefijzer', compleet met afdrukjes van 'nagels'!

Laat de kinderen enkele kastanjes in een pot met grond stoppen en zet die buiten neer.

Het volgende voorjaar kunnen ze dan eventueel een kastanjeboompje planten of mee naar huis nemen.

Met een paar satéstokjes, wat ijzerdraad en dopjes van eikels, zijn leuke herfstpoppetjes te maken.

Antwoorden:

4. Het opvallende blad van de kastanje is handvormig. Het heeft 5 tot 7 zijbladen, die de indruk geven van een grote hand.

Aantekeningen :

Mijn boom

Naam : _____

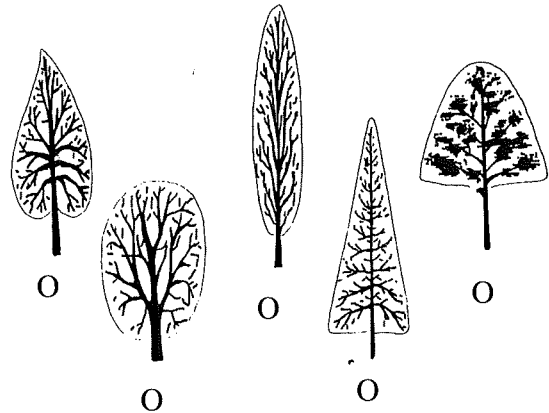
1. Wat vind je zo mooi aan deze boom?

Staat de boom alleen? ☐ ja ☐ nee

Hoe is de boom?

☐ hoog ☐ dik ☐ kleine bladeren

☐ laag ☐ dun ☐ grote bladeren

2. Welke vorm heeft de boom? Kleur het rondje.

3. Hoe dik is de stam als je je handen er zo om heen doet? Ik schat _____ handen.

En nu echt meten. Ik meet _____ handen.

4. De schors van de boom voelt ruw / glad / bobbelig / kleverig.

Op de schors zie ik de volgende kleuren zwart / bruin / grijs / groen / en ook _____.

5. Ruik eens aan de stam. Ruik je iets? ☐ ja ☐ nee

Ik vind de boom wel / niet lekker ruiken.

6. Welke vogels of insecten hebben de boom ook uitgekozen? Kijk goed!

Ik zie _____, _____, _____, _____.

7. Zie je bloemen in de boom? ☐ ja ☐ nee

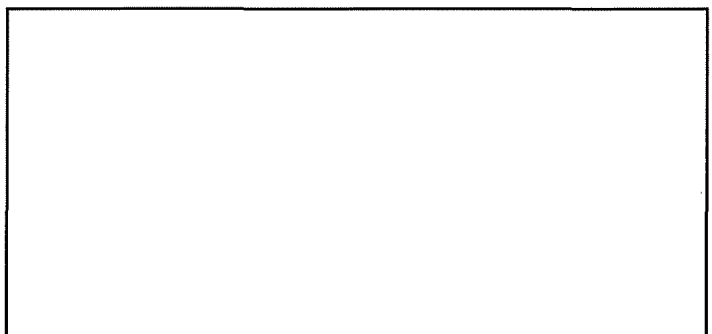
Zie je vruchten in de boom? ☐ ja ☐ nee

Zie je een nest in de boom? ☐ ja ☐ nee

8. Maakt de boom geluid, bijvoorbeeld het ruisen van de bladeren? Nee / ja, ik hoor namelijk _____ . Houd ook je oor tegen de stam!

9. Teken hiernaast een blad.

10. Als je weet hoe je boom heet, schrijf dan hier zijn naam: _____

Handleiding - Mijn boom

Informatie :

Bomen staan bijna overal. Daarom een algemeen werkblad dat bij iedere boom kan worden uitgevoerd. De kinderen verkennen de, liefst door henzelf uitgekozen, boom met verschillende zintuigen. Bomen zijn heel belangrijk voor mensen. Bomen zijn stadsverfraaiers bij uitstek. Ook in het landschap zijn bomen opvallende blikvangers. Ze stofferen als het ware de landelijke omgeving. Met name in de stad zijn bomen ook luchtzuiveraars. Ze kunnen enorme hoeveelheden stof en uitlaatgassen vasthouden met hun bladeren. Als het regent verdwijnen die met het regenwater in de grond. Bovendien vervullen bomen een belangrijke rol als zuurstofmaker. Bomen worden ook vaak geplant in een windsingel. Ze dienen dan als windvanger. Ze bieden ook een woon- en schuilplaats aan talloze dieren. In bomen kun je ook fijn klimmen, of je hangt een schommel op aan een dikke tak. Bomen kunnen dus ook dienen als speelwerktuig. And last but not least: de boom is belangrijk als houtleverancier!

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Laat de kinderen een boom kiezen waar ze veilig naar kunnen kijken.

Zorg voor een paar handzame bomenboekjes, waarin de kinderen de naam van hun boom kunnen opzoeken.

Laat de kinderen, na afloop van de waarneming, de gevonden gegevens uitwisselen.

Aantekeningen :

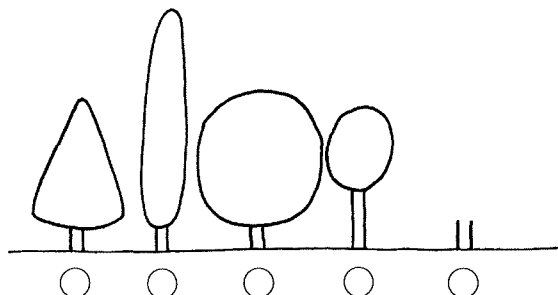
Kale takken

Naam :

Ga naar buiten en kies één boom uit.

1.

Welke vorm past het best bij jouw boom?
Kleur het rondje onder de tekening. Is de vorm anders? Teken deze dan op de lege plek.

2.

Hoe groeien de knoppen aan een tak?
Kleur het rondje bij de tekening.

O twee aan twee

O verspreid

3.

Vul in:

De kleur van de knoppen is: _____

De kleur van de tak is: _____

4.

Kleur het rondje onder **ja** of **nee**.

De knoppen zijn **behaard**.

ja **nee**

De knoppen zijn **kleverig**.

☐ ☐

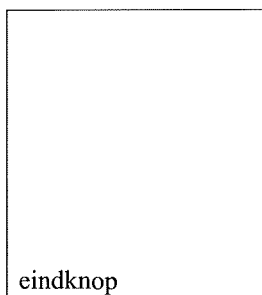
De tak heeft **littekens**.

☐ ☐

☐ ☐

5.

Teken hiernaast de knop aan het eind van een tak na.

6.

Hoe heet de boom? Begin bij 'start' en kleur de weg naar het goede antwoord.

Je komt vanzelf bij de naam van de boom.

Naamzoeklijst wintertakken

START

↓
de knoppen staan
twee aan twee

↓
ja

↓
nee

paardekastanje

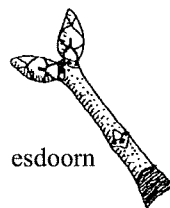
↓
knoppen
kleverig
en groot

↓
veel
knoppen
bij elkaar

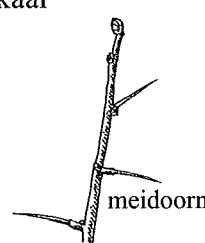
↓
nee

↓
nee

↓
knoppen
groen

↓
tak
met doorns

↓
nee

↓
nee

↓
knoppen
zwart

↓
tak met
'katjes'

↓
nee

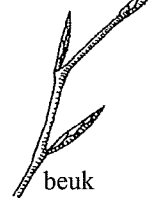
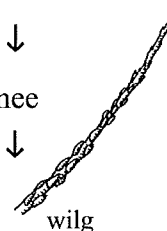
↓
nee

↓
knoppen
lang en spits

↓
nee

↓
nee

Handleiding - Kale takken

Informatie :

Het werkblad Kale takken is een blad om er in de wintertijd toch een keer op uit te kunnen. Soms, op een (haast) windstille dag, is het buiten aangenaam vertoeven. Tijd om naar boomtakken te bekijken.

Al in de herfst vormen bomen nieuwe knoppen. Na de bladafval zijn ze goed te zien.

De knoppen groeien twee aan twee, in kransen of verspreid aan de tak. Een tak wordt pas na drie jaar een tak genoemd.

Daarvoor is het een twijg (heel buigbaar).

Dit blad is misschien voor de meeste kinderen een eerste oefening in determineren. Het maakt ze duidelijk hoe determineren in zijn werk gaat. Het is gebaseerd op het steeds verder uitsluiten van mogelijkheden, zodat uiteindelijk maar een naam overblijft. Het heeft wel iets weg van researchwerk.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Geschikte tijd: november tot en met begin mei.

In verband met de naamzoeklijst van opdracht 6, is het aan te bevelen een plek te zoeken waar een paar van de genoemde bomen zijn. Kinderen hebben dan een grote kans op een succes ervaring, wat het enthousiasme en de beleving doen toenemen.

Veel tuinen worden afgescheiden met een beukenhaag. Vertel de kinderen dat dit geknotte bomen zijn. Laat ze aan de hand van de determinatietabel uitzoeken om welke boom het gaat.

Als het weer het niet toelaat kunt u ook de kinderen, tijdens een excursie, boomtakken laten verzamelen. Natuurlijk weer zo veel mogelijk van de, in de determinatietabel, genoemde bomen. Gebruik hierbij een snoeischaar!

Na terugkeer kunnen ze de takken met behulp van het determineerlijstje van opdracht 6 op naam brengen.

Aantekeningen :

Planten in het gras

Naam :

Met dit werkblad ga je op zoek naar planten in het gras. Je kunt dit onderzoekje doen in een weiland, maar ook in een gazon. Leg je hoepel in het gras en maak de opdrachten.

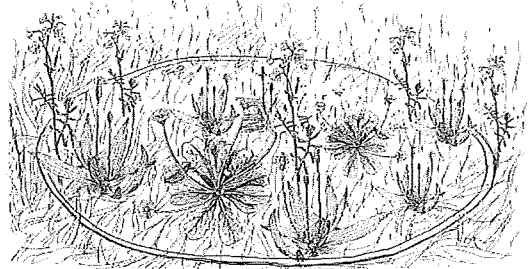
1.

Ik doe mijn onderzoek in ☐ een weiland ☐ een gazon

2.

Hoeveel soorten planten groeien er binnen de hoepel?

Ik tel er _____

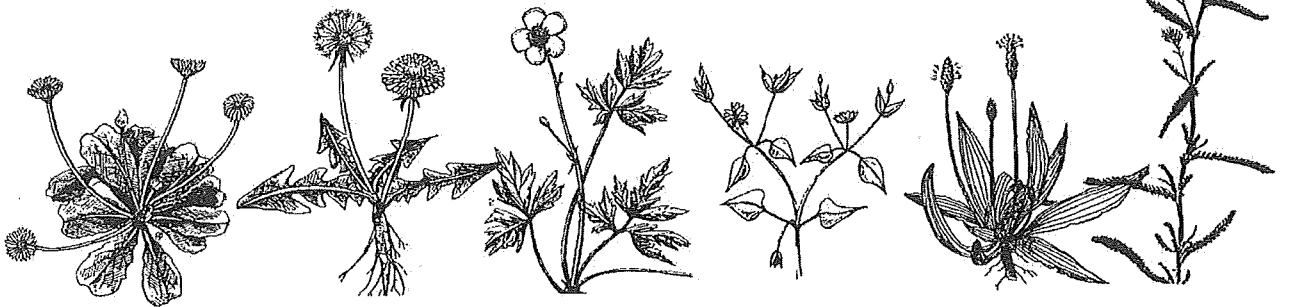

3.

Groeit er mos tussen het gras? ☐ ja ☐ nee

4.

Kijk of deze planten in je hoepel voorkomen. Kleur de rondjes.

☐ madelief ☐ paardenbloem ☐ boterbloem ☐ muur ☐ weegbree ☐ duizendblad

5.

Meet de hoogste plant. Die is _____ cm hoog.

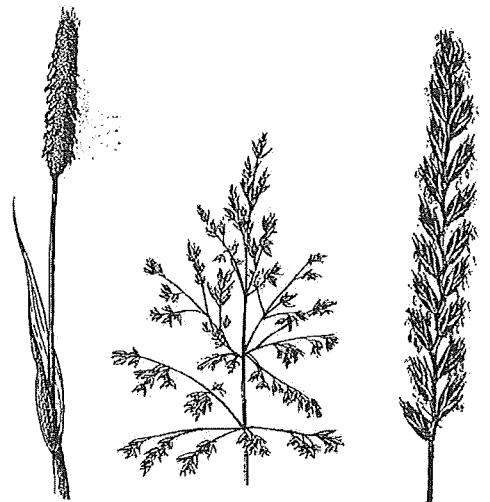
6.

Welke kleuren bloemen zie je binnen je hoepel?

Kleur de rondjes.

☐ geel ☐ rood ☐ paars ☐ blauw

☐ wit ☐ rose ☐ _____

☐ vossesstaart ☐ witbol ☐ kweek

7.

Ook gras heeft bloemen. Welke grasbloemen zie je in jouw hoepel bloeien? Kleur het rondje.

8.

Speur een tijdje tussen het gras en de planten of je ook diertjes ziet.

Hoeveel verschillende soorten heb je ontdekt? Ik tel er _____

Welke diertjes herken je? Ik ken _____ , _____
_____ en _____

Handleiding - Planten in het gras

Informatie :

Dit werkblad is geschikt voor een (bloemrijk) grasveld of weiland. Zelfs op gazons die een tijdje niet gemaaid zijn kunt u dit werkblad laten maken. Er zijn namelijk diverse tredplanten als weegbree en madelief die in gazons kunnen groeien. Ook ereprijs, muur en paarsebloem komen in menig gazon voor. Is de laatste maaibeurt al een tijdje geleden geweest dan kunnen ook diverse grassen gaan bloeien. De kinderen komen er, door het maken van de opdrachten van dit werkblad, achter dat er een enorme diversiteit aan leven bestaat, ook op een klein oppervlak.

Door het gebruik van een hoepel beperkt u het werkveld van de kinderen, zodat ze gedwongen worden intensief te kijken en niet gaan dwalen.

De diverse werkveldjes kunnen in een en hetzelfde gazon leiden tot heel verschillende uitkomsten! Dat wordt veroorzaakt door factoren als mate van betreding, zon of schaduw, droog of vochtig enz.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
liniaal
hoepel of touw
(ongeveer 4 m)
plastic tasje om op te zitten.

Tips :

Meest geschikte periode voor dit werkblad: april t/m september.

Het blad kan goed alleen, maar ook door tweetallen uitgevoerd worden. Geef om de kinderen enthousiast te maken, ze de indruk dat het een echt onderzoek betreft.

Laat de kinderen aan het eind van de inventarisatie ook even in elkaars hoepel kijken.

U kunt in een gazon met duidelijke verschillen in begroeiing (bijv. vlak langs een pad, of dicht bij het water), het onderzoek manipuleren, door zelf daar de hoepels neer te leggen.

Laat de kinderen nadien zelf proberen aan te geven hoe de verschillen in het gazon zijn ontstaan.

U kunt na afloop met de kinderen nagaan welke planten, die op het werkblad bij opdracht 4 zijn afgebeeld, het meest in de hoepels zijn gevonden.

Aantekeningen :

Wilke bloemen

Naam :

Zoek een rustig plekje waar je veel bloemen ziet.

- Het is vandaag _____ weer.
Er zijn _____ wolken.
De zon schijnt wel / niet.
Het is ongeveer _____ graden.
Hier groeien veel / weinig planten.

- Kleur de rondjes bij de woorden, die het best passen bij de plek waar je bent.

O licht	O zwarte grond
O donker	O zanderig
O nat	O vlak
O droog	O schuin / heuvelig
O eentonig	O lage begroeiing
O afwisselend	O hoge begroeiing

- Wat vind je van deze plek?

Ik vind het hier: _____

- Welke dieren zie je? _____

- Waar ruikt het hier naar? _____

- Wat valt je verder op? _____

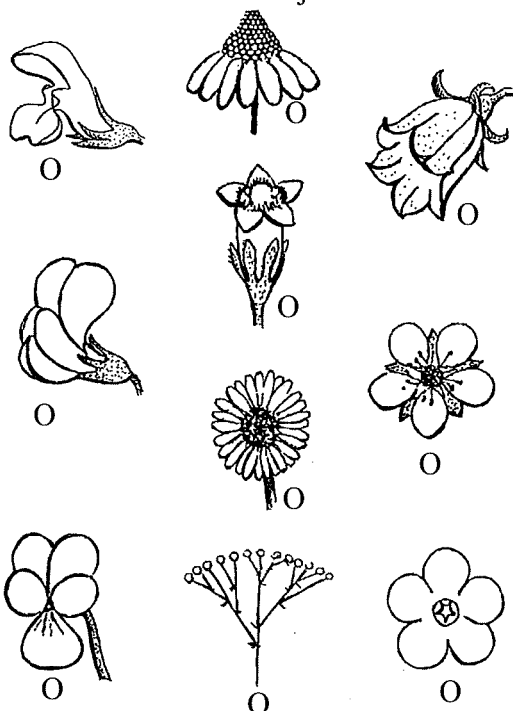
- Hoeveel verschillende bloemen zie je hier?

Ik zie er _____

- Welke bloemkleuren zie je? Zet een kruisje bij de goede kleur. Gebruik voor elke soort één kolom.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
rood												
oranje												
geel												
groen												
blauw												
paars												
wit												

- Welke bloemvormen zie je allemaal? Kleur één of meer rondjes.

- Ken je ook namen van bloemen die je ziet? Schrijf ze op. _____

Handleiding - Wilde bloemen

Informatie :

Overal kun je bloemen zien, zelfs tussen de stoeptegels. En wat dan opvalt is de grote variatie in kleuren en vormen. Alleen: je moet er wel oog voor krijgen. Met dit werkblad gaan de kinderen gericht op pad. Misschien kennen ze wel een naam van een bloem. En anders mogen ze ook zelf een naam, die goed bij die plant past, verzinnen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
plastic tasje om op te zitten

Tips :

Om dit blad recht te doen kunt u het best een plek kiezen, waar weinig kans is op storing.
Laat de kinderen niet op een kluitje zitten.
Goede tijd om dit blad te doen, is van april tot en met september.
Controleer vooraf het te bezoeken gebied / terrein om te kijken of er genoeg bloeiende planten te vinden zijn, om teleurstelling te voorkomen! Er kan bijvoorbeeld net gemaaid zijn.

Aantekeningen :

De paardenbloem

Naam :

Zoek een plek waar je paardenbloemen kunt vinden. Ga bij een plant zitten en maak de volgende opdrachten.

1.

Staan hier veel paardenbloemen? ja / nee

Welke zie je? Kleur het rondje.

Ik zie paardenbloemen met ...

O knoppen

O bloemen

O pluizenbollen

O alle drie

2.

Waar zitten de bladeren aan de plant vast?

Wat valt je op?

Ik zie dat de bladeren _____

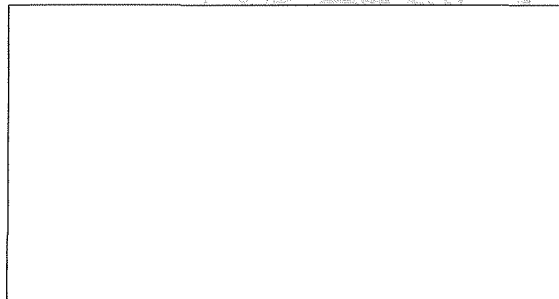
3.

Jonge bladeren van de paardenbloem kun je eten als sla. Pluk een jong blad en proef een stukje. Hoe smaakt het?

Ik vind het _____

4.

Teken in het hok hieronder een blad van een paardenbloem.

5.

Breek een stengel door. Is deze hol? ja / nee

Wat komt er uit de stengel?

Ik zie _____

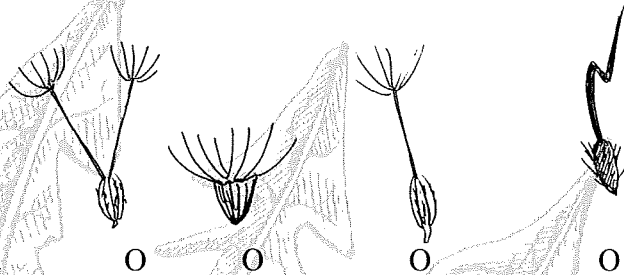
6.

Pluk een 'pluizenbol' en blaas alle zaadjes weg. Lukt dat in één keer? ja / nee

Ze waaien wel / niet ver weg.

7.

Bekijk de zaden hieronder. Welke is van de paardenbloem? Kleur het rondje.

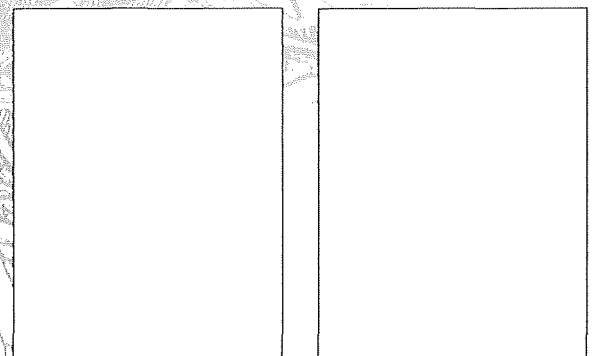

8.

Bekijk een bloem. Een paardenbloem bestaat uit allemaal kleine bloempjes.

Er zijn twee soorten.

Teken een bloempje uit de rand, en een uit het midden.

9.

Lik aan de onderkant van een paar bloempjes.

Wat proef je?

Het smaakt _____

Handleiding - De paardenbloem

Informatie :

De paardenbloem is zo algemeen dat er vast wel een plek in de buurt is waar ze groeien. Paardenbloemen kunnen in gunstige omstandigheden wel 15 jaar oud worden.

De vorm van de bladeren is heel gevarieerd. Vroeger werd de paardenbloem gegeten en stond toen bekend als 'molsla'. De zaden kiemen gemakkelijk in een molshoop en de blaadjes bleven onder het zand wit en smakelijk.

De paardenbloem is een composiet. Dat wil zeggen dat de bloem is opgebouwd uit talrijke kleine bloempjes. In dit geval lintbloemen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
loep

Tips :

U kunt een exemplaar (laten) uitgraven en schoonspoelen om de penwortel te tonen. Zet de uitgegraven plant op een vaasje en kijk wat er gebeurt: de plant houdt het op water lang vol. De penwortel bevat namelijk veel reservevoedsel. Hiermee wordt het 'waterdieet' aangevuld.

Antwoorden:

1. Daar waar meer paardenbloemen bij elkaar staan, kunnen de kinderen zowel knoppen, bloemen als pluizenbollen aantreffen!
2. De bladeren zitten in een krans (rozet) laag bij de grond. Daardoor krijgen andere soorten planten geen kans om in de omgeving van de paardenbloem te gaan groeien. Bovendien ontvangt de plant zo een optimale hoeveelheid zonlicht.
5. De stengel is hol en er komt melksap uit. Dat helpt overigens tegen puistjes!
9. Mogelijk proeven de kinderen 'zoet'. Dat is de nectar.

Aantekeningen :

Madeliefjes

Naam : _____

1. Op deze plek groeien de madeliefjes:

☐ in het gras

☐ in een tuin

☐ tussen stenen

☐ in _____

2.

Staan er veel madeliefjes op deze plek?

☐ ja

☐ nee

3.

Het madeliefje heeft twee kleuren bloempjes.

De buisbloempjes in het midden zijn _____

De lintbloempjes aan de rand zijn _____

4.

Het madeliefje heeft veel namen, zoals: meibloempje, meizoentje, weidebloempje.

Hoe noem jij het? Ik zeg _____

5.

Bekijk het madeliefje. Waar groeien de blaadjes?

Maak de tekening hiernaast af!

6.

Heeft het plantje ook haartjes?

☐ ja

☐ nee

De haartjes groeien op de _____

7.

Ruik aan het madeliefje.

Het ruikt ☐ lekker

☐ niet zo lekker

☐ vies

8.

Wrijf met je vinger over het gele hartje. Blijft er ook poeder aan je vinger kleven?

☐ ja

☐ nee

Welke kleur heeft dat poeder? Het is _____ van kleur.

9.

Tel de witte blaadjes van de bloem. Ik tel er _____

Hebben andere madeliefjes net zoveel blaadjes?

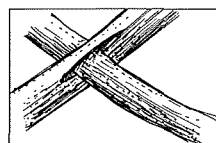
☐ ja

☐ nee

10.

Zo kun je een ketting rijgen:

Zo maak je ze aan elkaar!

Informatie :

Madeliefjes vinden we bijna het hele jaar door overal waar gras groeit. Soms in de winter, onder de sneeuw, kun je bloeiende exemplaren aantreffen.

In gazons, bermen en weilanden kan dit plantje overleven. Omdat de bladeren een rozet op de grond vormen, wordt het madeliefje niet door het gras verstikt. Bovendien liggen de blaadjes zo dicht tegen de grond aan, dat de maaimachine er over heen gaat.

Kinderen plukken graag bloemen. Bij madeliefjes kan dat geen kwaad. Wel is het goed om de kinderen te leren de bloemen na het plukken niet achteloos weg te gooien. Het is aardiger om ze een dag of wat op een vaasje te zetten of in een schaal met water te leggen. Dan heeft het plukken een doel en kunnen ze er nog een paar dagen van genieten.

Eén van de vele bijnamen van het madeliefje is meizoentje. Vroeger regen de kinderen door (met een nagel) een sneetje in elke steel te maken, een ketting van madeliefjes. Zo maakten ze een krans voor in het haar of op een hoed. Dat gebeurde o.a. bij het 1 meifeest.

In het donker sluit het madeliefje haar bloemen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
loep of loeppotje

Tips :

Antwoorden:

5. De blaadjes groeien in een rozet, tegen de grond aangedrukt.

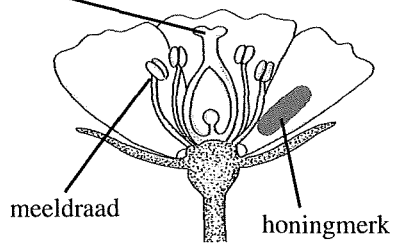
8. Het poeder dat op de vinger kan kleven is stuifmeel. Het is geel van kleur.

Aantekeningen :

Vergelijk twee planten

Naam : _____

stamper

bloemdoorsnede

Bloem 1

Bloem 2

1. Teken de bloem.

Hoeveel blaadjes telt een bloem?

2. De kleur is ...

3. Heeft de bloem een honingmerk?
Welke kleur?

4. Ruikt de bloem lekker?

5. Hoeveel meeldraden zie je in de bloem?

6. Zie je stuifmeel aan de meeldraden?
Welke kleur heeft het?

7. Als je de stamper ziet, teken hem dan na.

8. Verzin een naam voor de bloem, die er goed bij past.

9. De echte naam is ...

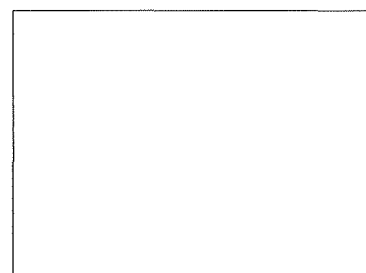
ja / nee

ja / nee

_____ meeldraden

wel / geen stuifmeel

de kleur is: _____

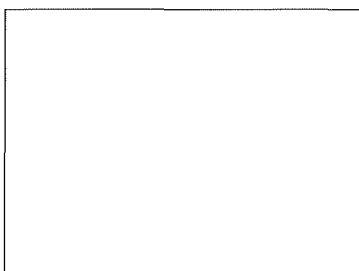
ja / nee

ja / nee

_____ meeldraden

wel / geen stuifmeel

de kleur is: _____

Handleiding - Vergelijk twee planten

Informatie :

In graslanden, dijken, slootwallen, verwilderde hoekjes en bermen zijn genoeg wilde planten te vinden om dit werkblad te kunnen laten uitvoeren. Aan de hand van de doorsnee tekening van een bloem, kunnen de kinderen vast wel de meeldraden, de stamper en het eventuele honingmerk ontdekken.

De meeldraden van een bloem maken en dragen het stuifmeel dat nodig is voor de vrucht- en/of zaadvorming van de plant. Het stuifmeel wordt overgebracht naar een ander bloem door de wind of door insecten (fruit!). Als een stuifmeelkorrel op de stamper van een andere bloem komt, vindt bevruchting plaats. Daaruit groeit een vrucht (zaad). Zo zorgt de plant voor instandhouding van de soort.

De bloembladen (kroonbladen) dragen soms een honingmerk. Dit is een anders gekleurde baan op de bloembladen.

Een prachtig voorbeeld hiervan is de gele lis. Het bruine honingmerk steekt opvallend af op de gele bloembladen. Doel hiervan is de insecten de weg te wijzen naar de nectar, zodat ze in aanraking komen met de meeldraden!

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
loep of vergrootglas

Tips :

Omdat de kinderen tijdens het onderzoeken van de planten, hoogstwaarschijnlijk op de grond zullen zitten, is het handig om plastic tasjes mee te nemen, om op te zitten.

Aantekeningen :

De stoeptegelmier

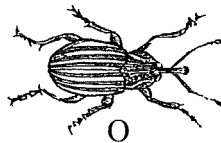
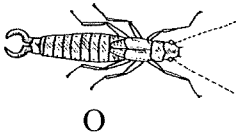
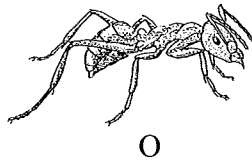
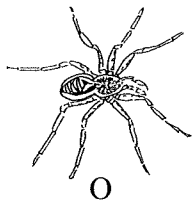
Naam : _____

Onder stoeptegels leven vaak kleine zwarte mieren. Je ziet hoopjes zand tussen de stenen en gaatjes in de grond. Zoek zo'n plekje en gedraag je zo rustig mogelijk.

Datum: _____
Het is bewolkt / zonnig weer.
De temperatuur is ongeveer _____ °C.
De tegels zijn droog / vochtig

1.

Bekijk de mieren goed. Kleur het rondje onder de tekening van de echte mier.

2.

Tel hoeveel mieren in 3 minuten tijd dezelfde uitgang van het nest verlaten.

Ik telde er _____

3.

Is er verschil tussen de mieren, die het nest verlaten en de mieren die weer thuis komen?

Ja / nee, ik zag _____

4.

Let nu op de mieren die elkaar tegenkomen.

Wat doen ze? Kleur een of meer rondjes

- ☐ Ze blijven ver uit elkaars buurt.
- ☐ Ze lopen rakelings langs elkaar.
- ☐ Ze raken elkaar eventjes aan met een pootje.
- ☐ Ze raken elkaar aan met een voelspriet.

5.

Volg het spoor van de mieren die uit het nest komen. Kun je zien waar ze heen gaan?

Ja / nee, ik ontdekte _____

6.

Leg vlak bij het nest kleine beetjes voedsel neer. Een paar broodkruimels, geraspte kaas, een beetje suiker en een stukje fruit.

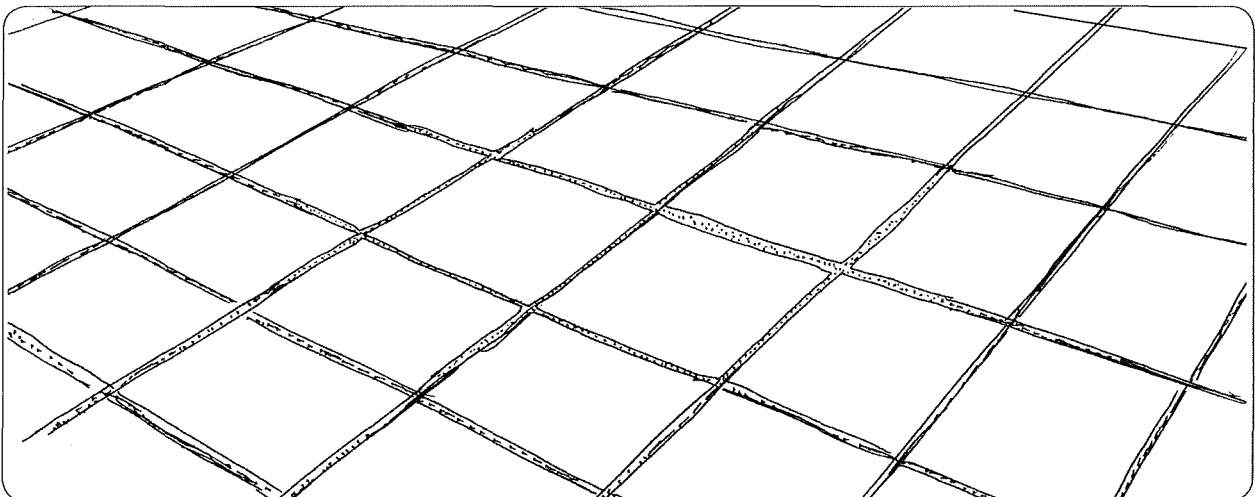
Waar komen de meeste mieren op af?

Ik denk _____

Ik ontdekte _____

7.

Maak in de tekening hieronder een plattegrond van 'jouw' kolonie. Teken de hoopjes zand en de ingangen.

Handleiding - De stoeptegelmier

Informatie :

De meest bekende mier in ons land is de zwarte wegmier. Deze soort is in elke tuin te vinden en nestelt graag onder stoeptegels. De mier is een alleseter. Andere kleine diertjes worden doodgebeten, om vervolgens naar het nest gebracht te worden. Ook plantendelen, zaden en schimmels verdwijnen in het nest.

Stoeptegelmieren zijn sociale insecten. Ze leven in kolonies. Meestal zijn er vrouwtjes (werksters) en een koningin die eitjes legt. Mannetjes ontbreken in het nest, omdat zij na de bruidsvlucht in het vroege voorjaar, en voordat er een nest gemaakt wordt, al doodgaan.

Bij het opnieuw bestraten van een stoep, of het lichten van een paar tegels, krijgen we een indruk van de grootte van het nest. Tijdens zo'n verstoring rennen de werksters rond met de eitjes om deze naar een veiliger plek te verplaatsen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
horloge
broodkruimels
wat geraspte kaas
stukje fruit
beetje suiker enz.

Tips :

Geschikte tijd voor dit blad: april t/m september.

Het werkblad leert niet alleen kinderen goed naar mieren te kijken. Het geeft ook de mogelijkheid voor een 'experiment' door het aanbieden van voedsel. Geef de kinderen ruim de mogelijkheid!

Laat ze bij terugkomst hun bevindingen aan elkaar rapporteren.

Laat kinderen bijvoorbeeld, al dan niet, de bewering staven dat mieren alleseters zijn.

Antwoorden :

1. De tekening rechtsboven is van de mier.
3. De mieren die 'thuiskomen' brengen meestal voedsel mee het nest in.
4. Ze raken elkaar aan met een voelspriet. Zo 'ruiken' ze of de mier tot hun eigen nest behoort en geen indringer is.

Aantekeningen :

Bladluizen

Zoek een plant of struik met bladluizen. Hiernaast zie je er een paar vergroot afgebeeld. Ga er bij zitten.

Een loop is bij deze opdracht erg handig.

1.

Op welk deel van de planten zitten de bladluizen?

Op de _____

2.

Denk je dat de plant last heeft van de luizen?

Nee / ja, dat zie ik aan _____

3.

Zitten de diertjes dicht op elkaar? ja / nee

Zijn het vlugge of langzame diertjes?

Het zijn _____ diertjes.

4.

De bladluizen hebben een _____ kleur.

Dat is wel handig omdat, _____

5.

Ik zie wel / geen vleugeltjes.

Ik zie wel / geen pootjes.

6.

Zie je deze diertjes op dezelfde plant?

7.

De bladluizen maken een kleverige stof.

Kun je die stof ook ontdekken op de plant? ja / nee

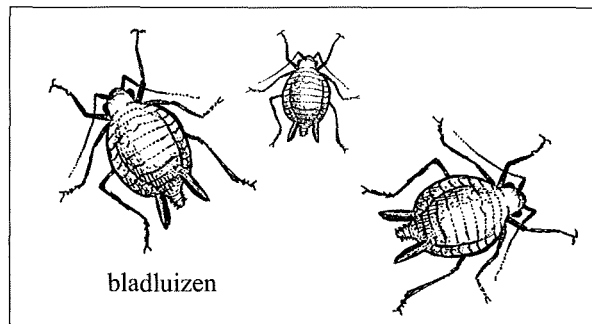
Mieren zijn gek op dat kleverige goedje.

Het smaakt lekker zoet!

Zie je mieren bij de bladluizen?

Ik zie veel / weinig / geen mieren.

Naam : _____

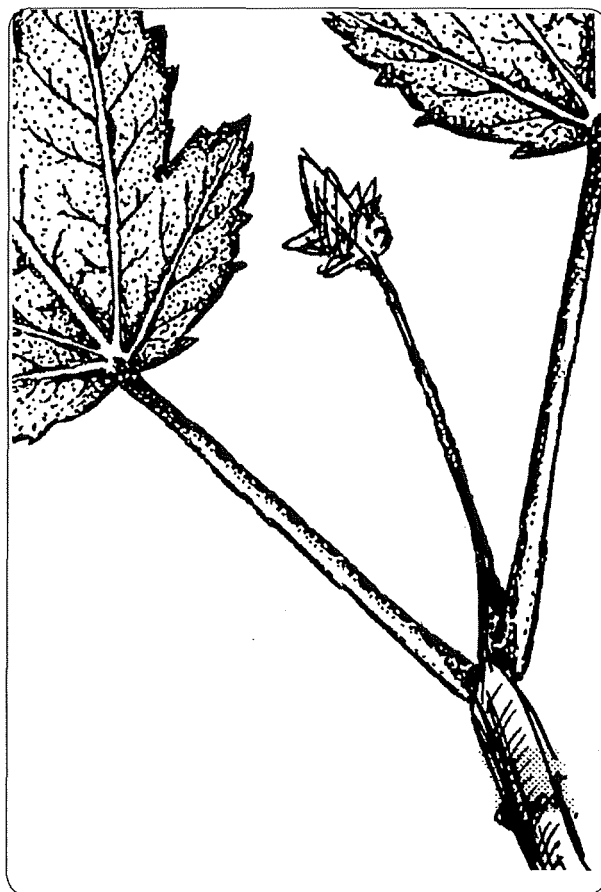
8.

Als je mieren ziet, wat doen die met de bladluizen? Ze _____

Waarom doen ze dat? Ik denk om _____

9.

Teken op het takje hieronder een paar bladluizen.

Handleiding - Bladluizen

Informatie :

Bladluizen worden schadelijke insecten genoemd. Maar dat geldt alleen in de land- en tuinbouw. Je zou ze daar ook 'plaaginsecten' kunnen noemen. Kwekers en veel tuinmannen zien ze dus liever niet. Vaak worden ze dan ook met allerlei middelen (vaak met gif) bestreden. Een milieuvriendelijke manier om bladluizen te bestrijden is met 'brandnetelgier'. Dat is een aftreksel van brandnetelbladeren en water.

In de natuur kunnen we deze diertjes niet missen. Het is een voedselbron voor andere insecten en insectenetende vogels. Bladluizen zijn sapzuigende insecten. Zie je een tak of stengel met bladluizen dan vind je daar ook meestal wel een aantal larven van het lieveheersbeestje. Die leven van de bladluizen. Dat geldt ook voor de volwassen lieveheersbeestjes.

Als je in de zomer een auto onder een esdoorn of linde parkeert dan komt er soms een laagje van kleine 'vettige' druppeltjes op. Dat zijn de zoete uitwerpselen van de bladluizen. We noemen dat 'honingdauw'.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
loep of loeppotje
penseel

Tips :

Het is niet zo moeilijk om in een groenstrook met veel struiken takken of stengels met bladluizen te vinden. In een volkstuin vind je ze vaak op koolplanten. De geschikte tijd is mei t/m september.

Met een (oude) penseel kun je bladluizen gemakkelijk in een loeppotje vegen.

Antwoorden :

4. Bladluizen zijn groen. Zo zijn ze door hun schutkleur voor veel vijanden moeilijk te vinden.

8. Ze 'trommelen' met hun pootjes op de luizen. Die worden daardoor gestimuleerd om een zoet vocht af te scheiden. Daar zijn de mieren verzot op (ze melken als het ware hun 'bladluisvee').

Aantekeningen :

Lieveheersbeestjes

Naam : _____

Eén van de mooist gekleurde kevertjes is het lieveheersbeestje. Met dit werkblad gaan we hem eens goed bekijken.

Vang eerst een lieveheersbeestje. Doe het diertje in een klein glazen potje.

1.

Waar vond je jouw lieveheersbeestje?
Kleur het rondje voor het goede antwoord.

☐ in het gras	☐ in een struik
☐ op een muur	☐ op straat
☐ op een plant	☐ ergens anders

Zag je er nog meer? ja / nee

2.

Hoeveel stippen heeft het diertje?

Ik tel er _____

Teken ze precies na in de grote kever.

Geef de stippen de goede kleur.

Zitten op beide helften (vleugels) even veel stippen?

- ☐ ja ☐ nee

3.

Heeft het lieveheersbeestje witte vlekjes op zijn kop? Ja / nee, ik tel er _____

Teken deze vlekjes in de tekening na.

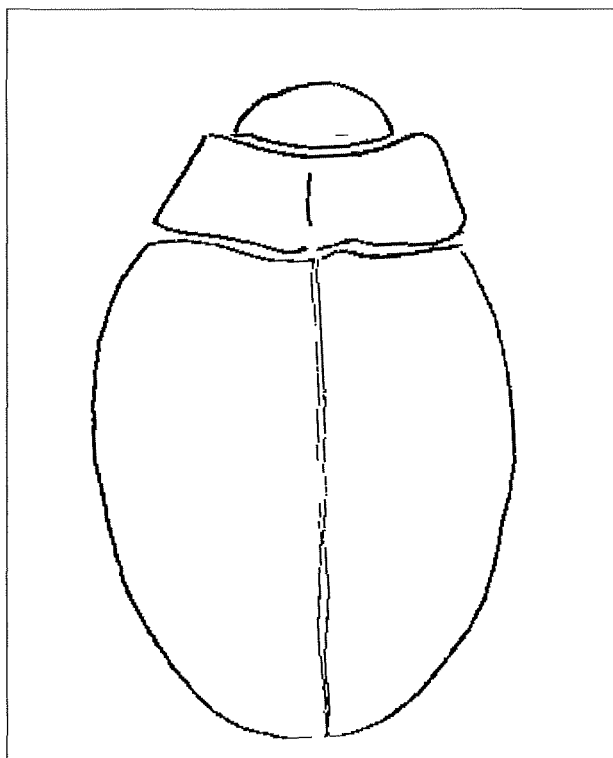
Kleur de rest van het lichaam in de goede kleuren.

4.

Zie je ook sprietten aan de kop? ja / nee.

Hoeveel? Ik zie er _____

Teken deze aan het insect.

5.

Hoeveel pootjes heeft jouw lieveheersbeestje?

Ik tel er _____

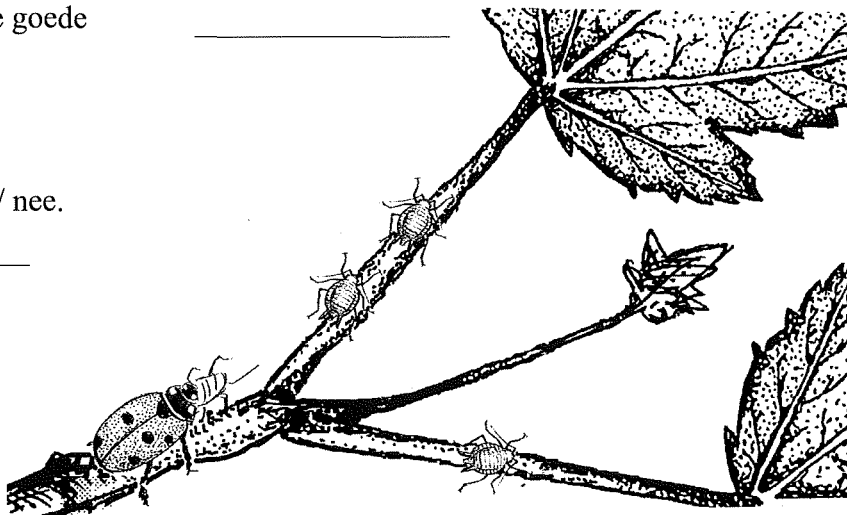
Teken ook de pootjes op de goede plek.

6.

Is je tekening goed gelukt? Dan laten we het diertje natuurlijk vrij. Ga naar buiten in de tuin. Neem het lieveheersbeestje in je hand.

Gooi hem hoog in de lucht. Wat zie je?

Ik zie _____

Handleiding - Lieveheersbeestjes

Informatie :

Lieveheersbeestjes zijn al te vinden vanaf de eerste dagen met een stevig lentezonnetje. De zonnestralen zorgen ervoor dat ze ontwaken uit hun winterslaap. Ze zoeken een plekje op stenen of bladeren in de tuin of langs de weg om verder op te warmen. Op een mooie voorjaarsdag verschijnen ze soms in grote aantallen.

In de zomer zijn ze te vinden op allerlei planten, vooral op planten met bladluizen (hun voedsel). Lieveheersbeestjes zijn roofinsecten! Ook de jongen (larven) eten bladluizen en andere schadelijke insecten. Ze leggen hun eitjes op planten met veel luizen. De vrolijke kleuren zijn een waarschuwing voor rovers. Pas op! Ik smaak vies!

Als je een lieveheersbeestje vastpakt, scheidt het druppels oranje-geel bijtend 'bloed' (afweervloeistof) af. Dit is een vorm van 'reflex-bloeden'. De druppels laten een gekleurd plekje op de huid achter en het blijft nog lang ruiken. Het kan verder geen kwaad.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
kleurpotloden (zwart en rood)
jampot
loep of loeppotje

Tips:

Dit werkblad kan gedaan worden vanaf maart tot oktober.

Het is heel handig om bij dit blad een loeppotje te gebruiken. De kinderen kunnen de diertjes zo veel beter bekijken

Antwoorden :

2. Er zijn in Nederland zo'n 60 soorten lieveheersbeestjes. Het meest voorkomend is de rode met 7 zwarte stippen. Ook regelmatig te zien zijn kleine zwarte met 12 gele stippen.
3. Twee witte vlekjes.
4. Twee sprieten.
5. 3 paar pootjes (tekenen aan het borststuk = het middenstuk!)
6. Onder de dekschilden liggen vliedvliezen zwarte vleugeltjes opgevouwen. Als we een lieveheersbeestje in de lucht gooien, komen die te voorschijn en vliegt het diertje weg.

Aantekeningen :

Bekijk een vlinder

Naam : _____

Zoek een bloem of een struik waarop je vlinders ziet. Ga er rustig bij zitten!

1.

Hoeveel vlinders zie je?

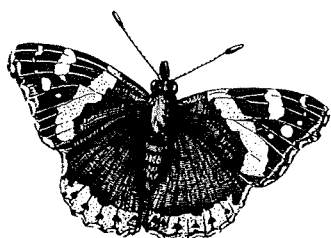
Ongeveer _____

2.

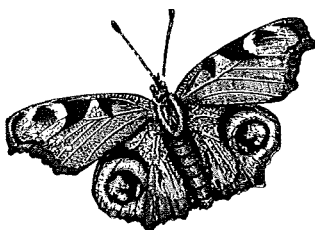
Zie je deze vlinders? Kleur dan het rondje.

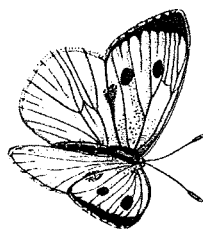
O kleine vos

O atalanta

O dagpauwoog

O koolwitje

3.

Zie je ook een andere vlinder? nee / ja

De kleuren zijn: _____

Verzin een leuke naam voor dit dier.

Ik noem hem: _____

Hoeveel soorten zie je in het totaal? Ik tel

_____ soorten.

4.

Kijk 5 minuten naar de vlinders. Wat doen ze allemaal? Kleur de rondjes.

☐ zuigt nectar

☐ zont (opengeklapte vleugels)

☐ zit stil (dichtgeklapte vleugels)

☐ vliegt zo maar wat rond

☐ vliegt naar een andere plant

☐ iets anders, nl.: _____

5.

Ken je namen van vlinders die je hebt bekeken?

Nee / ja, ze heten: _____

6.

Probeer nu voorzichtig dichtbij een vlinder te komen (langzaam bewegen!).

Hoeveel poten tel je?

Hoeveel vleugels heeft het dier?

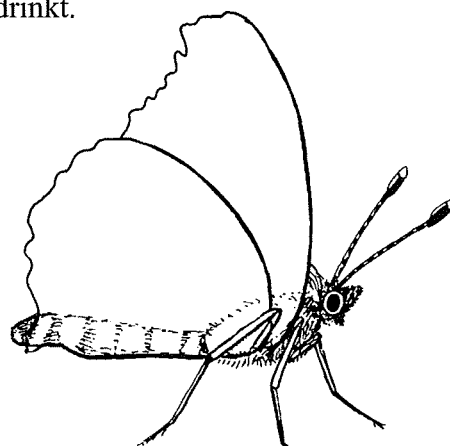
Hoeveel voelsprietten zie je?

Zit daaraan ook een knopje?

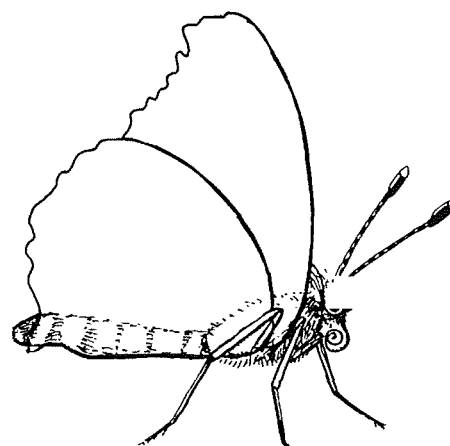
7.

Waarmee drinkt de vlinder? Teken dat 'instrumentje' aan de vlinders hieronder.

Bij de één als het dier drinkt. Bij de ander als hij niet drinkt.

de vlinder drinkt niet

de vlinder drinkt wel

Handleiding - Bekijk een vlinder

Informatie :

Beschikt uw locatie over een tuin, dan verdient het aanbeveling om een vlinderstruik aan te planten. Dan kunt u ieder jaar vlinders observeren. Deze struik staat ook wel bekend als 'het vlindercafé'.

Doordat deze struik bloeit met grote pluimen, die uit honderden kleine bloempjes bestaan, verblijven de vlinders hier vaak langere tijd op. De kinderen krijgen dan ook ruimschoots de tijd de vlinders goed te bekijken!

Andere vlinderlokkers zijn: Afrikaantje, kattestaart, phlox en hemelsleutel.

In Nederland komen zo'n 2000 soorten vlinders voor.

De meeste zijn nachtvlinders. Er komen maar 54 soorten dagvlinders in Nederland voor!

Beste perioden om vlinders te bekijken: tweede helft van mei, juli tot en met half september.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
zoekkaart

Tips :

Kies een warme en zonnige dag uit met weinig wind. De vlinders zijn dan actief en laten zich veel zien. Zoek een plek uit waar buddleia's staan, een bloemenborder in een park of een 'wild' terreintje met veel schermbloemen.

Druk de kinderen op het hart dat ze zich rustig gedragen. Voorzichtig en langzaam bewegen geeft de beste kans om de dieren goed te kunnen bekijken.

Gebruik voor de herkenning van de vlinders een zoekkaart van bijvoorbeeld de Vlinderstichting of Veldwerk Nederland.

Wilt u een vlinderstruik kopen vraag dan bij het tuincentrum naar Buddleia davidii. Ze zijn verkrijgbaar in twee kleuren, wit en paars. Neem de paarsbloeiende vorm.

Antwoorden:

5. Veel voorkomende vlindersoorten op de buddleia zijn: koolwitje, kleine vos, dagpauwoog, atalanta, distelvlinder en citroenvlinder.

6. Vlinders hebben 6 poten, 4 vleugels en 2 voelsprietten. Hebben ze 2 kleine knopjes aan het uiteinde van hun voelsprietten, dan is er sprake van een dagvlinder. Nachtvlinders hebben meer geveerde sprietten.

Aantekeningen :

Vergelijk twee insecten

Naam :

Met behulp van dit werkblad ga je twee insecten met elkaar vergelijken. De twee insecten kun je ergens binnen zoeken, maar ook buiten (bijvoorbeeld op een bloem).

insect 1

_____ cm

ja / nee

ja / nee

kop / borst / achterlijf

ja / nee

ja / nee

Geef het diertje een zelf verzonden naam.

Hoe lang is het insect?

Uit hoeveel delen bestaat het?

Teken het diertje na in het vak hiernaast.

Welke kleur(en) heeft het?

Zie je pootjes?

Hoeveel?

Heeft het diertje vleugels?

Hoeveel?

Aan welk deel zitten de pootjes en de vleugels vast?

Heeft het insect voelsprietten?

Hoeveel?

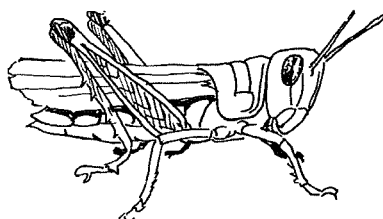
Zie je ogen?

Wat valt je nog meer op?

Probeer achter de echte naam van het insect te komen.

Het heet:

Schrijf hiernaast op wat je nog meer te weten bent gekomen over dit insect, bijvoorbeeld in het documentatiecen-

insect 2

_____ cm

ja / nee

ja / nee

kop / borst / achterlijf

ja / nee

ja / nee

Handleiding - Vergelijk twee insecten

Informatie :

Het woord insecten roept bij veel mensen gemengde gevoelens op. Men denkt vaak bij insecten meteen aan bestrijden. Maar onbekend maakt ook hier onbemind! Met dit werkblad kunt u proberen kinderen een andere kijk op deze zeer interessante en nuttige diergroep te laten beleven, want . . .

Insecten vormen een belangrijke voedselbron voor talloze dieren.

Insecten zijn onmisbaar bij de bestuiving van bijvoorbeeld fruitbomen.

Insecten helpen bij de vertering van heel veel (natuurlijk) afval.

Insecten worden in de moderne landbouw gebruikt bij de bestrijding van schadelijke insecten.

Het is heel goed een andere, meer positieve kijk op insecten aan te leren bij onze kinderen, al was het maar uit zelfbehoud!

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger
loep of vergrootglas
eventueel loeppotjes en
netjes

Tips :

Voor het bekijken van insecten zijn de maanden mei tot en met augustus het meest ideaal. Zoek een plek waar veel schermbloemen staan als fluitenkruid of berenklauw. Op een warme en zonnige dag wemelt het van insecten op de bloemenschermen van deze planten. De kinderen kunnen hier het gonzen van de diertjes duidelijk waarnemen.

Sommige insecten laten zich makkelijk vangen. Dan kunnen loeppotjes goede diensten bewijzen. Zorg er na afloop voor dat de diertjes weer losgelaten worden! Dit past in het kader van een goede zorg aan te leren, voor al wat leeft en bloeit.

Misschien beschikt u over zoekkaarten met de meest voorkomende insecten in ons land.

Aantekeningen :

Bijenflat

Naam :

Je hebt nodig:

- één of meer blokken hout
- een boor met boortjes (4 - 10 mm.)
- krammetjes of schroefogen
- een hamer en spijkers

Doe het zo:

- boor rijen gaten in het hout
- zorg voor openingen met verschillende groottes, bijv. eerst 3 rijen van 4 mm en daarna 3 rijen van 8 mm, enz.
- hang de flat(s) in de tuin met behulp van de krammetjes of schroefogen, hamer en spijkers
- maak van elke flat een plattegrond en nummer de 'woningen' volgens het schaakbordsysteem

A	O	O	O	O	O	O
B	O	O	O	O	O	O
C	O	O	O	O	O	O
D	O	O	O	O	O	O
E	O	O	O	O	O	O
F	O	O	O	O	O	O
G	O	O	O	O	O	O
	1	2	3	4	5	6

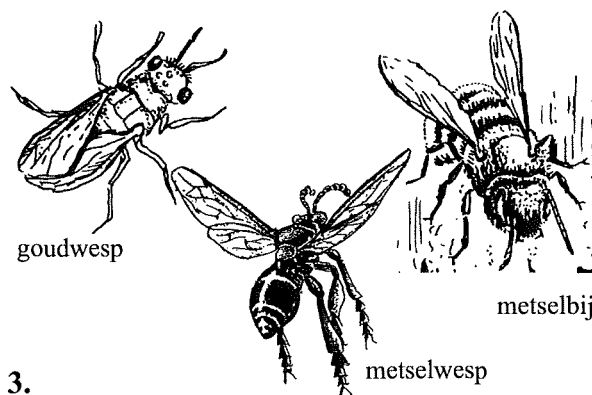
Nu moet je geduld hebben, want de insecten moeten hun nieuwe 'wijk' wel eerst ontdekken.

1.

Houd op de plattegrond(en) bij, welke holletjes zijn bewoond. Kleur de rondjes in op de plattegrond.

2.

Bekijk de metselbijen en -wespen van 'dichtbij'. Zie je deze soorten? Kleur het dier dan in.

3.

Kun je zien wat deze insecten naar hun holletje(s) brengen? Zo ja, schrijf het op:

4.

Hoe gaan de dieren te werk?

- ☐ per keer een holletje afwerken
- ☐ tegelijkertijd aan meer holletjes werken

5.

Hoe lang werken ze aan 1 holletje?

6.

Hoe zie je dat ze klaar zijn?

7.

Waarom maken de metselbijen al die holletjes dicht? Ik denk

8.

Hoe komen metselbijen en -wespen aan hun naam? Ze heten zo omdat

9.

Is je nog iets opgevallen?

Handleiding - Bijenflat

Informatie :

De larven van metselbijen en -wespen worden geboren in een bijzonder 'wiege'. De vrouwtjes van deze insecten zoeken gaatjes in hout of steen en vullen deze met voedsel. Als er genoeg voedsel is, legt ze er een eitje bij. Zo heeft de larve meteen na de geboorte te eten.

De opening van dit bijzondere nestje wordt 'dichtgemetseld' met klei of met een papje dat het vrouwtje zelf kauwt. Vandaar de naam metselbij! Als de jonge larven hun voorraadjie hebben opgegeten verpoppen ze zich. De poppen van de meeste soorten komen pas het volgende jaar uit.

De in Nederland meest voorkomende metselbij is de rosse metselbij. Grote kans dat de kinderen deze soort in hun blok aantreffen. Deze metselbij is 1 cm lang en wordt vaak voor een kleine hommelmee aangezien. Het dier heeft een dichte en lange beharing die roodbruin van kleur is.

Omdat u de gaten systematisch laat boren, zoals op het werkblad, kunnen kinderen gemakkelijk bijhouden welk gat bezet is.

Maar de bijen hebben moeite om te herkennen waar hun nest is. Gevolg: ze blijven langer voor het blok vliegen, zodat ze beter te bekijken zijn.

Naarmate het blok langer hangt neemt het aantal soorten bewoners toe.

Materiaal :

boor met boortjes (4–10 mm)
blokken hout (onbewerkt)
krammetjes of schroefogen
hamer en spijkers
werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Hang de blokken in februari en maart op.

Houd 2 cm tussen de boorgaten. Dat voorkomt het splijten van het hout.

Laat één zijde van de boorgaten dicht. Klop daarna het boorstof uit de gaten!

Houd tijdens het boren toezicht. Niet alle kinderen kunnen een draaiende boor veilig hanteren!

Hang het blok op een beschutte en zonnige plaats!

Antwoorden:

3. Nectar, stuifmeel, klei
4. Eén holletje per keer.
5. Ongeveer een half uur.
6. Dan is de opening helemaal afgesloten.
7. Om eitjes in te leggen en hun jongen goed te beschermen.
8. Ze heten zo omdat ze de opening dichtmetselen.

Aantekeningen :

Dieren kijken

Naam :

Met dit werkblad bekijk je een (zoog)dier.

1. Ik bekijk het dier in een

- ☐ kinderboerderij ☐ park
☐ hertenkamp ☐ dierentuin
☐ hok ☐ ren
☐ _____

2. Het dier is een jong / vrouwtje / mannetje

Dat zie ik aan _____.

3. Ik heb gekozen voor een

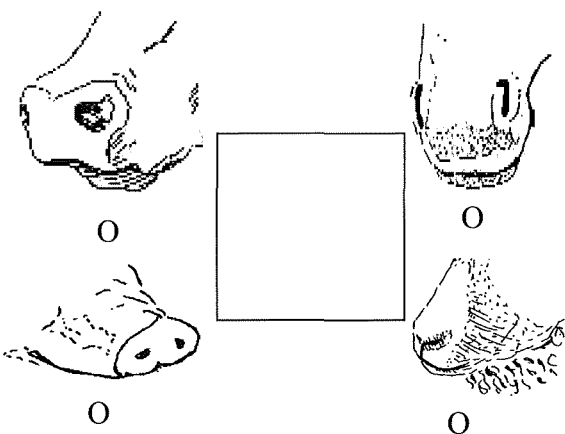
- ☐ schaap ☐ koe
☐ varken ☐ paard
☐ een ander dier nl. een _____.

4. Het dier is . . . ☐ in de stal ☐ buiten

5. Mijn dier is . . .

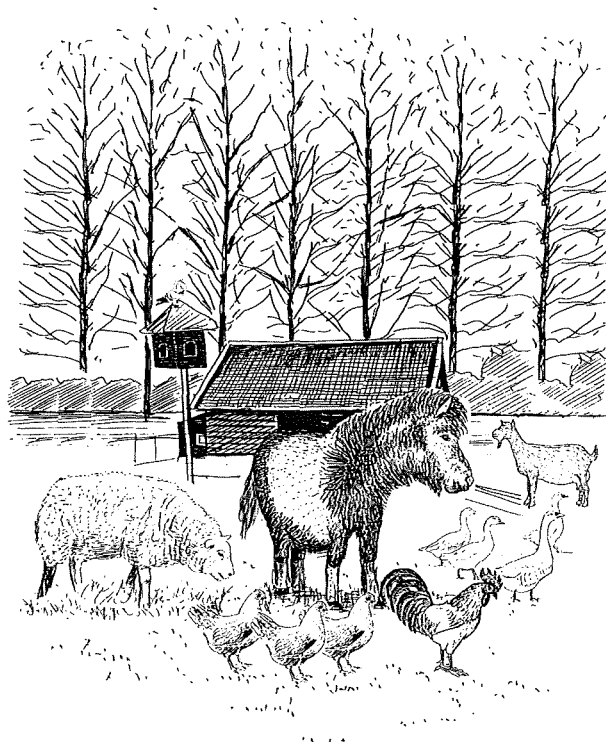
- ☐ alleen
☐ met een paar familieleden
☐ met veel familie
☐ met ander diersoorten samen

6. Welke snuit past bij jouw dier? Kleur het rondje.

7. Welke kleur heeft . . . ?

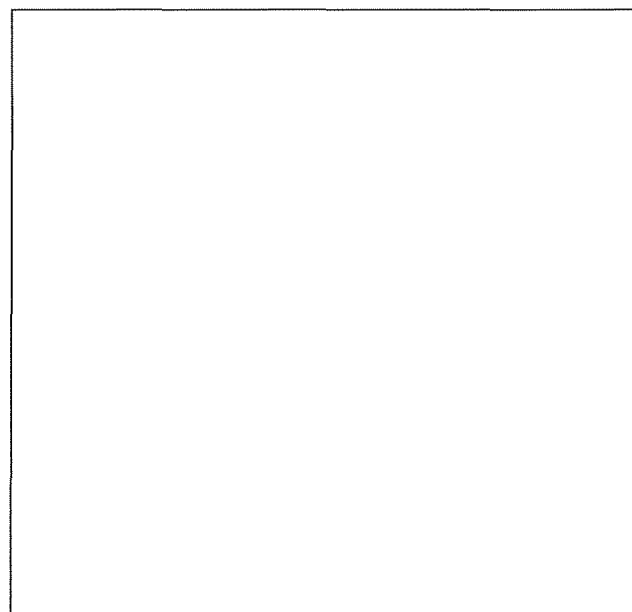
- de hoof of voet _____
 de neus _____
 het oor _____
 het oog _____
 de huid _____

8. Kijk een poosje goed naar je dier. Wat doet het allemaal?

- 1 _____
 2 _____
 3 _____
 4 _____

9. Maak hier een tekening van jouw dier.

Handleiding - Dieren kijken

Informatie :

Met dit werkblad kunnen kinderen op diverse locaties, zoals een (kinder)boerderij of een hertenkamp dieren observeren. Het gaat hierbij om zoogdieren. Dit zijn dieren die melk drinken bij de moeder.

De werkbladen zijn een middel om de kinderen gericht te leren, hoe ze een dier moeten observeren.

Het blad gaat uit van een schaap, een varken, een koe en een paard. Maar het kan net zo goed worden gebruikt voor andere dieren, die op een kinderboerderij of in een hertenkamp vaak zijn te zien. Bijvoorbeeld cavia, rat, hamster, konijn, geit of lama. Het desbetreffende dier kan bij opdracht 1 ingevuld worden. Bij opdracht 8 kunnen de kinderen zelf de snuit van hun dier in het hokje tekenen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Geef elk kind een werkblad, maar ze mogen best in groepjes samen werken. Dan kunnen ze onderling overleggen en hebben zo steun aan elkaar.

Ook kunt u tweetallen samenstellen met de opdracht om twee dieren te bekijken.

Het eerste blad wordt dan ingevuld door leerling 1, terwijl leerling 2 vooral observeert.

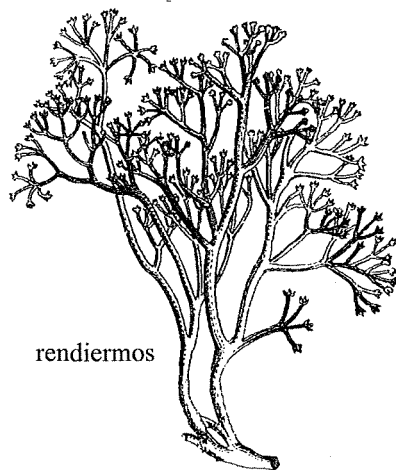
Bij het tweede blad zijn de rollen omgedraaid.

Aantekeningen :

Korstmossen

Naam :

Met dit werkblad bekijk je korstmossen. Sommigen lijken op vreemd gevormde pannenkoekjes. Anderen zijn struikvormig, zoals het rendiermos in de kerstbakjes!

rendiermos

1.

Kijk tijdens de wandeling op muren en bomen. Op allerlei plaatsen kan korstmos groeien. Sommige soorten zijn zo sterk dat ze een paar duizend (!) jaar oud kunnen worden.

Op welke plekken zie jij korstmossen? Kleur de rondjes.

☐ houten paal	☐ boom
☐ betonnen paal	☐ huismuur
☐ schutting	☐ stenen
☐ dakpannen	☐ oude (stads)muur
☐ anders, nl. op _____	

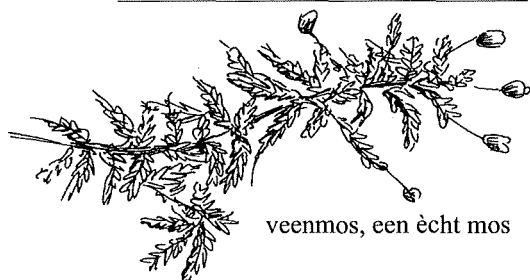
2.

Welke kleuren korstmos zie je? Schrijf erachter waarop ze groeien.

_____ op _____
 _____ op _____
 _____ op _____

3.

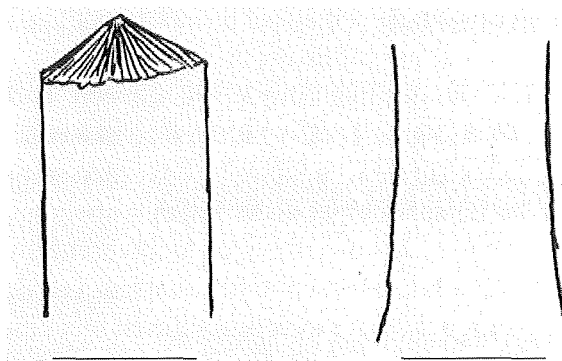
Wat vind je van de naam korstmos? Dat vind ik _____

veenmos, een echt mos

4.

Teken op de paal en de boom hieronder een korstmos precies na zoals jij die op een paal en boomstam hebt gevonden. Schrijf de kleur eronder. Kleur ze als je terug bent.

Dit korstmos is:

groot / klein
dun / dik

Dit korstmos is:

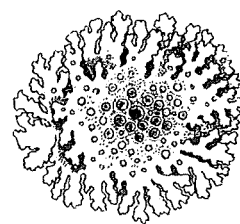
groot / klein
dun / dik

5.

Wrijf eens zachtjes over een korstmos. Hoe voelt het aan?

☐ bladachtig	☐ leerachtig
☐ taai	☐ teer

Ruik nu aan een paar korstmossen. Ze ruiken naar _____

6.

Waar vind je de meeste korstmossen? Kleur het rondje.

- ☐ op kale, droge en zonnige plekken
☐ op natte en schaduwrijke plekken

7.

De korstmossen groeien steeds

- ☐ aan de zelfde kant(en) van bomen en palen.
☐ aan alle kanten van bomen en palen.

Handleiding - Korstmossen

Informatie :

Lang hebben wetenschappers nagedacht bij welke groep van organismen de korstmossen moesten worden ingedeeld. Het bleken uiteindelijk geen planten en geen mossen te zijn. Een korstmos bestaat uit een samenlevingsvorm van een schimmel en een alg. De alg maakt het voedsel (de schimmel profiteert ervan) en de schimmel bewaart vocht en minerale voedingsstoffen (daar profiteert de alg van). Korstmossen zijn dus niet afhankelijk van een 'bodem'. Ze kunnen overal groeien. En dat doen ze dan ook: van de poolgebieden tot in de woestijnen! Ze worden soms 3 tot 4000 jaar oud! Toch gaat het niet goed met de korstmossen. Veel soorten zijn namelijk gevoelig voor luchtvervuiling. Daarom vind je niet veel korstmossen in het centrum van de steden. Aan de afwezigheid van gevoelige soorten meet men de luchtkwaliteit. De oranje-gele korstmossen op muren en daken kunnen wel goed tegen vervuilde lucht. De bekendste soort korstmos is wel het rendiermos, bekend van onze kerstbakjes. Deze soort kan alleen maar leven in gebieden met hele schone lucht. Dit werkblad beoogt kinderen kennis te laten maken met deze vaak vergeten, maar interessante organismen.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

Tips :

Voordat u de kinderen op pad stuurt is het verstandig, om teleurstelling te voorkomen, een gebied uit te kiezen waar korstmossen in voldoende mate voorkomen. (kijk op muren, palen en zeker ook op bomen)

Laat ze voordat ze aan de zoektocht beginnen, plaatjes en foto's zien van korstmossen. Het is raadzaam de kinderen, voor ze op pad gaan, te vertellen waar ze kunnen kijken.

Antwoorden:

1. Korstmossen komen op vrijwel alle genoemde plekken voor.
2. De kleuren zijn meestal oranje-geel, grijs en wit; er bestaan ook zwarte, groene en rode soorten.
3. De naam **korstmos** is voor het eerste gedeelte prima gekozen. Maar het zijn geen mossen!
5. Korstmossen voelen taai en leerachtig aan. Ze ruiken een beetje muf.
6. De meeste korstmossen groeien op kale, zonnige plekken.
7. De korstmossen groeien voornamelijk aan de kant(en) die op het zuiden (oosten) zijn gericht.

Aantekeningen :

Kun je de stilte horen?

Naam : _____

Vroeger was het overal veel stiller en rustiger. Dat zeggen tenminste oudere mensen.

We gaan met dit werkblad op (onder)zoek naar de stilte. Alleen gaat dat het beste, maar met z'n tweeën is wel gezelliger. Doe je mee?

Ga naar een plekje waar het volgens jou heel rustig is. Doe zo nu en dan je ogen dicht en luister!

1.

Waar ben je? Ik ben _____ en sta / zit op _____

Het is _____ morgen / middag / avond en de tijd is _____ uur.

Er staat veel / weinig / veel wind. Hoor je de wind? ja / nee.

Wat voor geluid maakt de wind? Ik hoor _____

2.

Vul in. Ik hoor op deze plek de volgende geluiden wel of niet:

Geluiden van mensen. ja / nee
Ik hoor 1. _____
2. _____
3. _____

Verkeersgeluiden. ja / nee
Ik hoor 1. _____
2. _____
3. _____

Geluiden van machines. ja / nee
Ik hoor 1. _____
2. _____
3. _____

Vogelgeluiden. ja / nee
Ik hoor 1. _____
2. _____
3. _____

Nog andere geluiden. ja / nee
Ik hoor 1. _____
2. _____
3. _____

3.

Welke geluiden vind je op deze plek niet passen?

Ik vind de geluiden van _____ op deze plek niet thuis horen.

Waarom vind je dat? Omdat _____

Maak een gedichtje over de stilte _____

Handleiding - Kun je de stilte horen?

Informatie :

In een steeds drukker wereld is het moeilijk om een plek te vinden waar het nog stil is.

Voor het geluid van het verkeer is bijna overal te horen. En is het niet het autoverkeer, dan is het wel een vliegtuig dat de stilte wreed verstoort.

Soms valt zelfs de term 'geluidsvervuiling'. Het is zinvol een verdeling te maken tussen de natuurlijke en de door menselijke activiteiten veroorzaakte geluiden.

Veel kinderen komen door opdracht 3 zelf wel tot deze verdeling.

Dit belevingsblad past uitstekend in een project over geluid en geluidsoverlast.

Materiaal :

werkblad

pen of potlood.

onderlegger

plastic tasje om op te zitten.

Tips :

Dit werkblad is het hele jaar te gebruiken.

Voor het maken van dit werkblad wordt het liefst een plek gekozen waar het zo stil mogelijk is.

Het is aan te bevelen om de kinderen op een flinke onderlinge afstand te laten zitten.

Er zijn weinig plekken waar het echt stil is! Vraag aan de kinderen of ze wellicht zelf ergens zo'n plek weten.

Het gaat bij dit werkblad om natuurbeleving en ontdekken.

'Juiste' antwoorden zijn niet van belang.

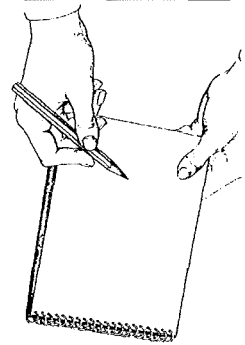
Het is leuk en zinvol om dit blad na afloop van de excursie samen na te bespreken.

Aantekeningen :

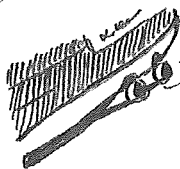
Opschrijfboekje

Naam :

Marjolijn is lid van een natuureclub. Je ziet hier een paar bladzijden met waarnemingen uit haar opschrijfboekje. Maak een wandeling door de buurt en vul de notitieblaadjes aan met jouw waarnemingen.

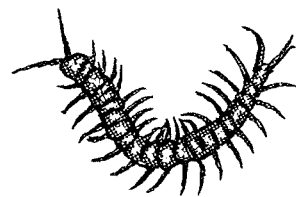

geroken

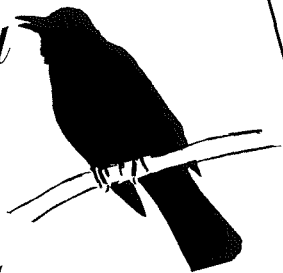
*uitlaatpijp auto
bakkerij*

gezien

*duizendpoot
paardenbloem
roodborst*

gehoord

*merel
fietsbel*

gevonden

*veer
eikel*

Handleiding - Opschrijfboekje

Informatie :

Dit werkblad spreekt voor zich.

Doel van dit werkblad is de kinderen bewust te laten worden van de woon- en leefomgeving. De kinderen zien, horen en ruiken dingen die ze anders niet opmerken. Het is een gerichte oefening in het leren waarnemen op verschillende manieren.

Materiaal :

werkblad
pen of potlood
onderlegger

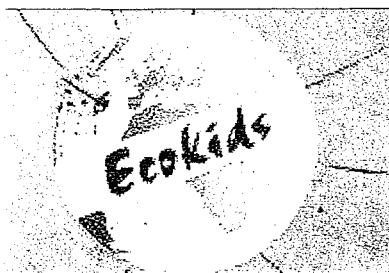
Tips :

Spreek met de kinderen duidelijk af waar wel en waar niet te komen. Zoek een veilige route en instrueer de begeleiders adequaat. Bij oudere kinderen kan de begeleiding vaak wel op afstand. Geef de kinderen per groepje van twee of drie, een plastic tasje mee om gevonden dingen mee te nemen. Met deze spullen kan eventueel later een inventarisatie gemaakt worden.

Het werkblad kan overal worden toegepast. Of het nu in de buurt, of in een park of in een natuurgebied wordt ingevuld, overal zijn dingen waar te nemen. Als het mogelijk is zou u het blad op twee totaal verschillende locaties kunnen laten invullen. Om dan later samen te inventariseren wat de verschillen zijn.

Aantekeningen :

Draaiboeken

Jeugd centrum Don Bosco!
Stichting Ecokids Nederland

Tweede thuis activiteit 1:
Op zoek naar de lente
Bomen en struiken in voorjaarstooi

Omschrijving	De ecokids gaan het landgoed rondom Don Bosco bekijken. Ze gaan met behulp van zoekkaarten bomen en heesters onderzoeken, bijvoorbeeld uitbottende knoppen, bloeiwijzen.
Periode	Voorjaar
Plaats	Jeugdcentrum Don Bosco
Vorbereidingstijd	2 uur
Uitvoering	Ecokidsbegeleider coördineert activiteiten, docent vanuit de gem. Zoetermeer, stagiaire en 2 vrijwilligers begeleiden de kinderen tijdens de activiteit (1 begeleider op 4-5 kinderen)
Duur	1 les van 1,5 uur

Doel:

- De ecokids ontdekken en fotograferen in een groengebiedje in hun eigen woonomgeving bomen en heesters die duidelijk bij het voorjaar horen .
- Door te observeren en te registreren worden de ecokids zich bewust van de wisseling van de seizoenen en verschillende fases bij bomen en heesters.
- Doel van de activiteit is dat de kinderen zich bewust worden dat bomen en heesters een belangrijk onderdeel zijn in het openbare groen. En dat deze groengebieden belangrijke onderdelen zijn voor de leefbaarheid van mens, plant en dier in de stad.

Aard van de activiteit:

- Onderzoeken/ waarnemen/ registreren door te fotograferen en te tekenen.
- Kies je favoriete boom en volg deze iedere week, hoe snel krijgt jouw boom blaadjes?
- Bomenspel

Materiaal:

- Plattegrond van het te onderzoeken groengebied 3x
- Fototoestel 3x
- Bomen zoekkaart 10x
- Loupes 1 per groep 3x
- Loep potjes 1 per kind 15 x
- Snoeischaar 1 per groep 3x

C

C

D

4

Werkwijze:

Hieronder is een globale tijdsplanning met een beknopte beschrijving per onderdeel weergegeven. In de lesbeschrijving is een uitgebreide beschrijving met lessuggesties.

Tijdsduur onderdeel	Beschrijving onderdeel	Werkvorm	Benodigdheden
1. 10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat de bedoeling is.	Kringgesprek Petjes uitdelen	-Petjes
2. 10 minuten	-Uitleg geven over activiteit van vandaag -uitdelen fototoestel aan de begeleider van het groepje	Instructie : Veiligheid op de weg en fietspad Achter elkaar aanlopen aan de kant v/d weg Alleen oversteken na toestemming begeleider	• Plattegrond van het te onderzoeken groengebied • Fototoestel 1 per groepje • bomen zoekkaart
3. 30 minuten	- De kinderen ontdekken zelf het voorjaar in het groen gebiedje olv de begeleiders	-Zelf ontdekken Op naam brengen aan de hand van de zoekkaart -fotograferen van bloeiende en bomen, uitbottende struiken -Kies per groepje een boom of struik en volg deze iedere week en maak er iedere week een foto van; hoe snel loopt jouw boom uit?	• Plattegrond van het te onderzoeken groengebied • Fototoestel 1 per groepje • Planten zoekkaart
4. 10 minuten	- Spel	Bomen en struiken voelen	• boekje bomen en spelen (nationale boomfeestdag) • blinddoeken
5. 15 minuten	De kinderen maken hun eigen lenteparfum	Zelf doen Gebruik zintuigen	• Fotorolpotjes • Etiketten • Watervaste stiften of pennen • Snoeischaar • Alcohol • water
6. 15 minuten	- De kinderen vertellen wat ze gezien hebben en/of presenteren hun foto's op de laptop of de foto's worden afgedrukt	Kringgesprek Ieder aan bod laten komen /of groepspresentatie	• (Laptop) • (Cardreader/Kabel) • Digitaal fototoestel
5. 10 minuten	Afsluiting en uitleg activiteit voor volgende week	Kringgesprek	-Logboek -Thuis invullen/tekening maken en volgende keer weer meenemen!

Werkwijze:

Hieronder is een globale tijdsplanning met een beknopte beschrijving per onderdeel weergegeven. In de lesbeschrijving is een uitgebreide beschrijving met lessuggesties.

Tijdsduur onderdeel	Beschrijving onderdeel	Werkvorm	Benodigdheden
1. 10 minuten	- Welkomstwoord en vertellen wat we vandaag gaan doen.	-Kringgesprek -Petje's uitdelen	-Petjes
2. 10 minuten	Hoe ontdek je vogels?	-Kringgesprek -Samen werkblad doornemen	- werkblad vogels in de buurt
3. 10 minuten	-uitdelen materialen aan de begeleider van het groepje	Instructie Veiligheid onderweg: -Achter elkaar aanlopen aan de kant v/d weg Alleen oversteken na toestemming begeleider -Instructie hoe benader je een vogel zonder dat het opschrikt?	• Plattegrond van het te onderzoeken groengebied • verrekijkers • Onderleggers, potloden • Vogelzoekkaart • Vogelregistratieblad
4. 30 minuten	- De kinderen ontdekken zelf aan de hand van vogelgeluiden waar de vogels zitten	ontdekken en samenwerken Voorzichtig de vogel benaderen observeren en luisteren. Op naam brengen aan de hand van de zoekkaart	• Plattegrond van het te onderzoeken groengebied • Fototoestel 1 per groepje • Planten zoekkaart • vogelzoekkaart
5. 10 minuten	-vogelgeluiden spel	Raden welke vogel is dit?	• vogelcd • cd speler
6. 10 minuten	- De kinderen vertellen wat ze gezien, gehoord hebben	Kringgesprek Ieder aan bod laten komen /of groepspresentatie	• vogelregistratieblad • zoekkaart
7. 10 minuten	Afsluiting van het ecokidsprogramma en uitdelen van de certificaten, de ecokids petje mogen mee naar huis	Kringgesprek Wat vonden jullie leuk en minder leuk?	- wie deelt de certificaten uit? Eco de Egel?

Met elkaar opruimen, voordat de kinderen mogen vertrekken.

